

Operationes chirurgicae novum lumen exhibentes obstetricantibus, quo fideliter manifestatur ars obstetricandi. Et quidquid ad eam requiritur ... / [Hendrik van Deventer].

Contributors

Deventer, Hendrik van, 1651-1724.

Publication/Creation

Lugduni Batavorum : Apud Andream Dyckhuisen, 1701.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/xu89urd7>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

62370/B

MEDICAL SOCIETY
OF LONDON

ACCESSION NUMBER

PRESS MARK

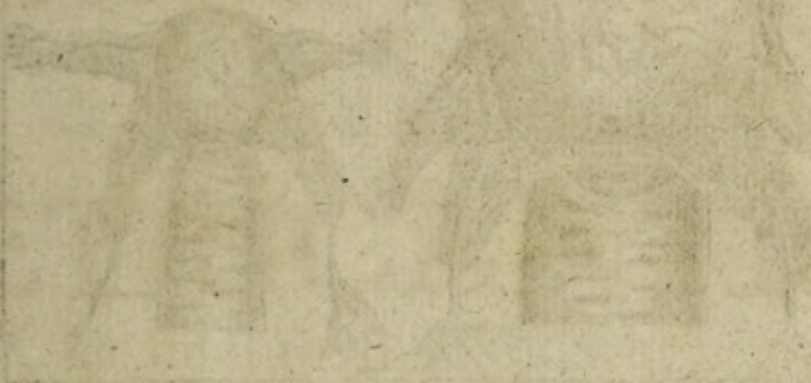
DEVENTER, H. van

Deventen ars obstetricandi

1844

RECEIVED

OF THE

LIBRARY

OF THE

CONGRESS

OF THE

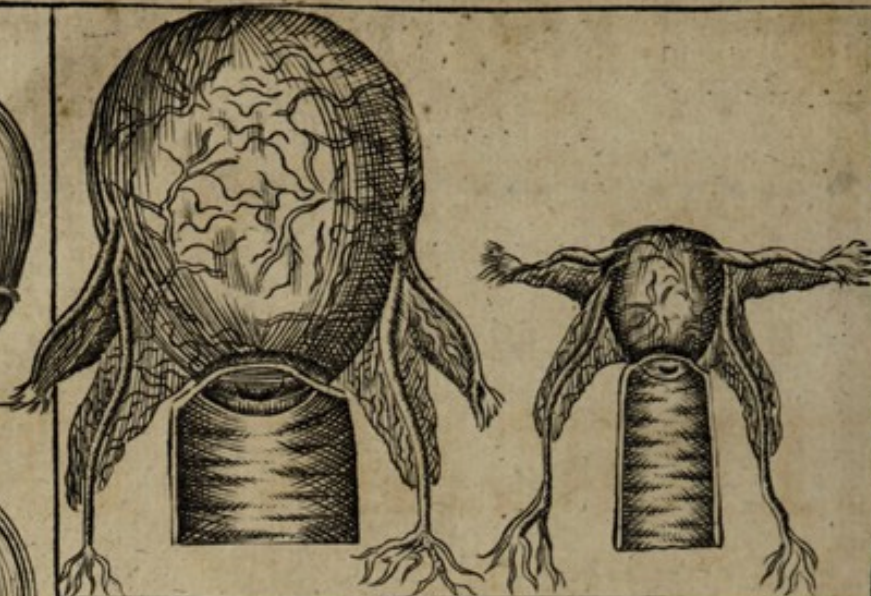
UNITED STATES

OF AMERICA

WASHINGTON

1844

HENR. à DEVENTER
Medicinae Doctoris,
OPERAT. CHIRURGICÆ
Quibus Manifestatur
ARTIS
OBSTETRICANDI
Novum Lumen.

Lugduni Batarorum
Apud
ANDREAM DYCKHOUSEN, 1702

HENRICI à DEVENTER,

Medicina Doctoris

OPERATIONES CHIRURGICÆ

NOVVM LVMEN

EXHIBENTES

OBSTETRICANTIBUS,

Quo fideliter manifestatur

ARS OBSTETRICANDI,

ET

QUIDQUID AD EAM REQUIRITUR.

Instructum pluribus Figuris æri incisis, repræsentantibus
multiplices Uteri posituras, pravorumque
Infantium situs.

Quo etiam ostenditur, qua ratione (urgente necessitate)
singuli prave siti Infantes (sive vivi adhuc, sive jam mortui) in Utero
tam obliquo quàm recto, sine instrumentis, solis manibus, in
rectum situm vertantur, aut pedibus extrahantur,
salvâ Matris & Infantis vitâ.

Multorum annorum exercitio propriisque observationibus
inventum, dilucidatum, assertum, & denique Reipublicæ
emolumento literis mandatum.

LUGDUNI BATAVORUM.

Apud ANDREAM DYCKHUISEN. 1701.

Cum Privilegio.

ROTTERDAM. MEDICAL SOCIETY

V I R O

Præclarissimo, Eruditissimo, Experientissimo
D O M I N O

H E N R I C O

A

M O I N I C H E N,

Potentissimi Daniæ & Norwegiæ REGIS

Consiliario Justitiæ,

&

Archiatro Seniori

S. P. D.

Henr. à Deventer.

Præclarissime Vir,

Insignis benevolentia, qua TE in amicitiam meam conferre dignatus es, jam olim me totum TIBI devinxit, quare multis abhinc annis in animo mihi fuit, TIBI hujus laboris mei fructum dedicare; qua tamen dedicatione (ut ingenue fatear, quod res est) debito utcumque me levare non præsumo, dummodo accessionem non fecero, sed potius memorem in beneficium TE animum præstare studeo, minorem me aesti-
mans.

D E D I C A T I O.

mans, quàm ut omnia Merita Tua ulla mercede explere possem: Nimirum TU, Spectatissime Vir, undecim aut duodecim abhinc annis prima vice quàm humanissime amicissimæque invisere me dignatus es in loco remotissimo, Wieuwert scilicet in Frisia, ubi incognitum omnino me vivere credideram, qualis ibidem & porro perstitissem, nisi auctor suæque fuisses, me, in proprium decus, egentium comoda, saluberrimæque Artis incrementum, & Vestras subinde ad oras excursurum, gratioraque dexteroris meæ encheiresis documenta Pereximiis Dania & Medicis & Chirurgis ostensurum. Quibus sollicitius ponderatis ne à Deo mihi in Chirurgia gratis concessum talentum invidere vel inepte viderer velle abscondere, monitis adhortationibusque Tuis parens, me apud Vos Hafniæ non simplici stiti vice, ubi in ædibus Tuis Amici & Hospitis nomine honorifice non modò exceptus sum, sed & Tuis auspiciis, ob varia seriò placencia Mechanices specimina Verè Regiam Serenissimæ Regiæ Majestatis CHRISTIANI QUINTI Clementiam ac Munificentiam expertus sum. Ego igitur si tot Meritorum sinceræque Amicitiae mecum recolo memoriam, quibus infrequenti illa conversatione nostra me prosequi dignatus es, non possum non profiteri, facultatem mihi deesse, qua tot tantisque beneficiis responderem: Et nisi exploratum haberem, Doctissime Vir, quàm maximo in pretio TIBI esse, quicquid ad Medicinam aut Chirurgiam quoquo modo illustrandam, emendandam aut stabiliendam facit, vel usum earum securiorem reddit, certè defectivum hoc Opus meum TIBI offerre ausus non fuisset, cùm gravis ætas, mul-

DEDICATIO.

*tus rerum usus & exercitatio, solida Eruditio, suavisque
Tua Elequentia requirant majorem styli elegantiam, suavio-
rem orationis concinnitatem, ordinem magis appositum, &
accuratiorem rerum tractationem, quas Novum hoc Lumen
manifestat, si Clarissimi Nominis Tui ornamento ac patrocinio
frui velit: Verum certum ego habens, TE miti admodum
ingenio perbenigne admittere, si quis fructus bonos TIBI ob-
tulerit, licet non ornatos, quod ad scitam eorum exornatio-
nem inhabilem se sentiat, spero TE, quam sincero animo su-
mo, licentiam sine offensione accepturum, oculis potius con-
versis in candorem animi, quam in exiguum hujus munusculi
pretium, quod si expectationi Tue satisfacere nequeam, aequè
ac Tuis Meritis respondere non valeo, TE tamen promptum
animi grati conatum in optimam partem accepturum confido,
TEque ita existimare volo, me TIBI tot officiis obligatum
nunquam non fore*

T U I

Cultorem humillimum

Henricum à Deventer. M. D.

P R I.

P R I V I L E G I E.

DE STATEN VAN HOLEANT ENDE WESTVRIESLAND. *Doen te weten;*

Alfoo ons vertoont is by Hendrik van Deventer, Medicinæ Doctor, woonende alhier in 's Gravenhage, dat hy suppliant volgens sijn eyge ondervindinge had gemaakt *seker Boek* geintituleert *MANUALE OPERATIEN*, in welk Boek begrepen waren vele nuttige en nodige operationen tot verligting van Chirurghijs en Vroedvrouwen, strekkende tot conservatie van het leven veler Menschen, insonderheyt van vele Vrouwen en Kinderen, dat hy suppliant het selve Boek met den druk gaarn gemeen soude maken, ende dewijle de veelheyt der kopere Platen, om de saken levendig te verbeelden, den suppliant reets veel gekost hadden, en dat hy suppliant bedugt was, dat enige nijdige en baat soekende Personen de selve manuale Operationen alhier te lande wel mogten nadrukken, of elders nagedrukt alhier in Onsen Lande tot des suppliants groote nadeel mogten inbrengen, soo keerde hy suppliant sig tot Ons, in alle Onderdanigheyt verzoekende, dat wy de goetheyt geliefden te hebben, van den suppliant te vergunnen onse Privilegie, waar by den suppliant ende sijne erven geconsenteert ende geoctroyeert wierd, om gedurende den tijt van Vijftien eerst komende jaren dese sijne Manuale Operationen binnen dese Onse Lande alleen te mogen doen drukken, herdrukken, uytgeven ende te verkopen, het zy by delen, gescheyden, of in het geheel by een gevoegt, in sodanige tale en forme, als hy suppliant te rade werden soude, met verbot van allen anderen op sekere groote poene by de contraventeurs te verbeuren, en voorts in communi forma, *SOO IS 't*, dat wy de sake ende 't verzoek voorsz. over gemerkt hebbende, en genegen wesende ter bede van den suppliant, uyt onse regte Wetenschap, souveraine Magt ende Authoriteyt den selven suppliant en sijn erven geconsenteert, geaccordeert, ende geoctroyeert hebben, consenteren, accorderen, ende octrojeran mits desen, dat hy gedurende den tijt van vijftien eerst agter een volgende jaren het voorsz Boek, geintituleert Manuale Operationen binnen den voorsz Onsen Lande alleen sal mogen drukken, doen drukken, uytgeven, ende verkopen, verbiedende daarom alle ende een ygelijken het selve Boek het zy by delen, gescheyden, of in 't geheel by een gevoegt in sodanige tale, en forme naar te drukken, of elders na gedrukt binnen den selven Onsen Lande te brengen, uyt te geven, ofte te verkopen, op verbeurte van alle de naar gedrukte, ingebragte, ofte verkogte Exemplaren, ende een boete van driehondert Guldens daar en boven te verbeuren, te appliceren een derde part voor den Officier, die de Chalange doen sal, een derde part voor den Armen der plaatse daar het casus voor vallen sal, ende het resterende derde part voor den suppliant, alles in dien verstande, dat wy den suppliant met desen Octroye alleen willende gratificeren tot verhoeding van sijne schade door het na drukken van het voorsz Boek, daar door in genigen dele verstaan den inhouden van dien te autoriseren, ofte te advoueren, ende veel min het selve onder Onse protectie ende bescherminge enig meerder credit, aansien of reputatie te geven, nemaar den suppliant in cas daar inne iets onbehoorlijx soude influeren, alle het selve tot sijnen laste sal gehouden wesen te verantwoorden, tot dien eynde wel expresselijk begerende, dat by aldien hy desen Onsen Octroye voor het selve Boek sal willen stellen, daar van geen geabbrevieerde ofte gecontraheerde mentie sal mogen maken, maar gehouden sal wesen, het selve Octroy in 't geheel, ende sonder enige omissie daar voor te drukken, ofte te doen drukken, ende dat hy gehouden sal zijn een Exemplaar van het voorsz Boek gebonden, en wel geconditioneert te brengen in de Bibliotheek van Onse Universiteyt tot Leyden, en daar van behoorlijk te doen blijken, alles op poene van het effect van dien te verliezen; Ende ten eynde den suppliant desen Onsen consente ende Octroye moge genieten, als na behoren. Lasten wy allen ende een ygelijken, dien 't aan gaan mag, dat sy den suppliant van den inhouden van desen doen, laten ende gedogen, rustelijk, vredelijk, ende volkomentlijk genieten en gebruyken, eesserende alle belet ter contrarie. Gedaan in den Hage onder Onsen grooten Zegel hier aan gehangen. Op den twintigsten October, in 't jaar Ons Heeren en Saligmakers, duysent ses hondert negen en spesgentig.

Ter ordonnantie van de Staten

Simon van Beaumont.

L. S.

IN

IN
HENRICI DAVENTRII, M. D.
DE VENTRE APERIENDO, SERVANDOQUE PARTU
demonstrationes, atque observationes.

Vitalis antri, carceris primi specus,
Necesse claustrum, quod genus mortalium;
Dii priusquam luminis videt jubar,
Decusque fulgens, intrat expectans diem,
Quàm semper anxiiis patet conatibus!
Cum pollicetur ætheris sidus novi
Reclusa tandem nascituris semita,
Ah, quàm simul rapiuntur in discrimina!
Moritur, priusquam vagiit sinu puer
A matre anhela vix rubens, atque interit,
Vitamque linquit, ante qui nec vixerat.
Vivo juventæ flori quàm non obstetrix
Molesta prima est, longus aut hæret dolor,
Repaguli laxantibus se vinculis.
Ætas labores auget, & artuum situs
Foetus tenelli, & exeundi limitis.
Periere multæ partu, & indies necem
Nimium imperita arcessit haud paucis manus,
Lucina quæis non favit auxiliî sciens.
Jam non tenaces amplius vel forcipes,
Vel creditum juvare ferrum proferas,
Daventrio pandente iter tutissimum,
Cujus vigebit inclitum nomen viri,
Noti dolores dum sedebunt matribus.
Illo ferente certam opem trementibus,
Non plus timete, flebiles puerperæ,
Si partus arctus brachium, aut tendat pedem,
Quàm si volutus in caput sese offerat.
Est dirus hydrops, est & ossium tumor,

(::)

Ute-

Uterusve flexus, qui situ malo necat.
Hinc mortis instrumenta procul facessite,
Cum dextra vitam sola servet gnaviter,
Cujus levatur viribus genitrix gemens,
Foetusque nullo foedus exit vulnere.
Quid secla quondam lumine hoc felicius,
Tulere, postera aut ferant beatius?
Cumque una spes ægris manet mortalibus
Coelum tueri, dicite, infirmum genus,
Quid majus, aut quid sit putandum lætius,
Fugare mortis imminentis spicula,
An cognitæ hauddum ducere in vitæ orbitam?

J. FLUD à GILDE J.C. Hagienfis.

PRÆFATIO.

Cordate Lector,

Ultis jam abhinc annis ad aures meas pervenerunt quærelæ, quibus *Artis Studiosi* minus sibi satisfieri contendebant ab iis, qui de *Arte obstetricandi* scripserunt; & egomet ipse fateor, quæ de *Arte* illa legeram, animo meo nunquam satisfecisse: jam de me ipso & capacitate mea diu ambigebam, cogitans, me illorum sensa non satis comprehendere; jam mihi persuadebam, culpam in me solo non hære, quòd tantam in illis utriusque sexûs Scriptis obscuritatem inve-

niam, sed potius illis aliquid inesse veritati incongruum, unde unâ cum aliis desiderabam, ut vel tandem aliquis exoriretur, qui rem omnem dilucide expediret, ac *partûs difficilis causas* insolubilibus argumentis demonstraret, & consequenter præsens aliquod remedium suppeditaret, quo partum illum difficilem aut præcavere, aut *Arte* expedire liceret; sed me spes hucusque fefellit: interea omnem meam curam atque operam ad accuratam tam viventium quàm defunctorum observationem contuli, unde vel tandem exploratum habere cœperam, qua de causa omnia de hac re Auctorum antecedentium Scripta tot obscuritatum & contradictionum nebulis involuta sint: cœperat perspectum mihi esse, omnes, quasi cæcos, digitis parietem prætentare, in incertum porrectis manibus rem audere, aliud pro alio accipere, denique quascunque illorum partûs *difficilis* descriptiones non nisi conjecturas atque divinationes esse: propterea, scriptis illorum remotis, mediante defunctorum anatomia & curiosa sensûs observatione data quavis occasione singulis rebus dignoscendis omne studium ponebam, quo factò, Deo adjuvante, in eodem semper dubio non hæsitavi, quin potius mihi ipsi satisfacere, ac rationibus expertis acquiescere prorsus potui.

Meo ipsius desiderio jam expleto & proximo meo adjumento esse, ac quibuscunque hujus *Artis Studiosis* dextram porrigere studui, ut & illi, si quidem fieri potest, illuminentur, atque per Veritatem in libertatem vindicentur ab erroribus liberati, quò methodo monstrata *Artem obstetricandi* tutò

P R Æ F A T I O.

prorsus exercere illis liceat : an verò hoc meo Scripto scopum istum attigerim, penes Lectorem judicium esto ; id sane satis cognitum habeo , non defuisse mihi voluntatem , omnia pro facultate plenissime explicandi.

Multis acutis contemplationibus , aut remotis partûs difficilis causis fingendis perscrutandisque , aut infinitis medicamentorum formulis aut præceptis Librum meum non opplevi , siquidem animum induxi de *sola opera manuarum* scribere: ridiculum sane est , si *Chirurgi obstetricantes* aut *obstetrices* tradituri *Artem obstetricandi* maximam Librorum partem ad nauseam usque implent sexcentis morborum & accidentium generibus , quibus prægnantes ante , sub & post partum corripì possunt ; ubi verò de *ipsa opera manuarum* agendum est , ægre sciunt , unde aliquot Capitula suppleant , quæ veritatis speciem præ se ferant , tum quàm brevissime se expediunt , Lectoris animum minime explentes , ipsi *Medicos* agunt , dum *Obstetricantium* munus obeundum esset , hoc pacto à scopo aberrantes , ad quem istiusmodi librorum editio dirigenda esset.

Quòd sicui mirum videatur , *Chirugos* adeo exorbitasse , ut *obstetricibus Medicorum* partes tribuere voluerint , ipsis non impertientes solidam cognitionem ad *obstetricandum* necessariam ; majorem quidem admirationem movebit , quòd & ipsæ *obstetrices* pari modo exorbitaverint , dum pollicitantes *Scientiam obstetricandi* in libris suis tradunt modum morbos mulierum varios curandi : ita vendunt apium pro opio : atque si tandem ingentes istos libros perlegeris , omnia inveneris , præter illud , quod unice desiderans quæsisisti : verùm in optimam partem hoc accipiendum est , quippe aliàs non esset , unde libri sui paginas supplerent , aut à rudioribus eruditionis gloriam impetrarent. Quò igitur istos errores devitem , nihil tractare studui , præterquam quod ad *partûs facilis & difficilis cognitionem* necessarium erat , ut mediante ea cognitione ex solidis rationibus periculum declinare , aut in discrimen jam deducti eo nos expedire valeamus : idque tam firmis seu *mathematicis* argumentis demonstrare satégi , ut persuasum habeam , nullam Scientiam tam firmo Veritatis fundamento gaudere quàm hanc *Artem* ; unde non solum *Medici & Chirurgi obstetricantes cum obstetricibus* , fed & *quilibet utriusque sexûs homines* claram ac perspicuam hujus *Artis* cognitionem posthac haurire possunt ; quippe nihil inest , quod captum fœminarum superet , unde & eæ ipsæ cum majore animi tranquillitate se submittere possunt quibuscunque operationibus , quas ipsæ judicare possunt summe necessarias ad conservandam propriam ac infantum salutem.

Quotquot ante me scripserunt , tradiderunt : *partum difficillimum existere ex prava infantum versione in utero* , qua de causa nunquam non statuerunt :

P R Æ F A T I O.

infantem bene versum esse, si caput prævium ori uteri objaceat, unde illorum sententiâ facilis partus necessario sequitur: *ego è diametro contrarium statuo in diversis casibus, invictis argumentis demonstrans: etiamsi infans in utero communi sententia bene*, id est, *capite prævio ori uteri imminente prodeat*, nihilominus exinde propter obliquam uteri posituram partum difficillimum necessario sequi, atque, *utero oblique posito, situm infantis magis inconvenientem obstetricanti non obvenire posse, quàm si caput prævium ad os uteri conversum fuerit*: Judicium jam esto penes Cordatum Lectorem, an inter lucem & tenebras major differentia sit, an inter duas has theses? quòd si omnes adhuc Scriptores in principali quæstione tanto errore ducti fuerint, quâ aliter in quæstionibus minoris momenti quàm ubique errare potuerunt, prout nimirum factum est: quisquis igitur cupit addiscere & cognoscere *Artem obstetricandi*, is mecum à capite debet ordiri, & destructo omni priore ædificio nova fundamenta jacere, super quibus immobilis structura exædificari potest.

Jam dudum *hoc Novum Lumen* promiseram in *Aurora mea*, in qua specimen quoddam & epitomen hujus Libri edidi, quem præpropere quidem emittere nolui, monitus à nonnullis, quosdam *Auroram meam* refutatu- ros, quibus eum in finem tempus & spatium dare quidem volui, quamvis ægre mihi persuadere potuerim, fore quemquam adeo præcipitem ad refutationem rerum, antequam earum rationes atque demonstrationes cognoverit.

Non amo rixas, neque in controversiarum arenam descendere gestio; potius viva voce coram argumenta amice solvere cupio, siquis forte inveniat in Scriptis meis, quod opponat ulterioris illustrationis cupidus; aut siquis erga me benevolentia ductus Veritatis vindicandæ ergo aliquid proponere aut monere velit, amicissimè id quidem & grato animo acciperem, deprehensumque errorem lubens agnoscerem: interea etiam de Veritate adeo certum me esse arbitror, ut, quam proposui, eandem & nunquam non defendere non dubitem, si res exigat: siquis verò malignus jurgiis & convitiis agere gestiat, ut virus acerbitalis suæ evomat, eum responsione non dignabor.

Novum hoc Lumen tanto Veritatis nitore jubareque effulsurum spero, ut etiam, qui mihi minus favent, aut quàm maxime adversantur, rationibus convicti operam meam æqui bonique habituri sint: Amicos verò meos spem nequaquam frustraturam esse confido, quos rogo, velint veniam dare, quòd animum ipsis non promptius expleverim: homo proponit, Deus disponit; desiderium Libri hujus imprimendi dudum quidem me tenuerat, at tempus à Deo præfinitum prius compleri necesse erat; & sicuti res diu expectata quàm maxime juvat; ita operam meam ab Amicis majori jucunditate acceptum iri, iisque usui fore confido: idem & adversariis apprecor, siqui ex ignorantia

P R Æ F A T I O.

averſo à me animo ſunt; quod ad me attinet, neminem odi, nulli invideo, quin imò quibuſcunque hominibus optima quæque precor, DEUM T. O. M. implorans, ut & illis & mihi concedat, quicquid Divina Ejus Miſericordia ad temporalem ac æternam noſtram ſalutem neceſſarium eſſe novit.

Ordinem, quem in *Aurora* conſtitueram, non ſervavi, quia hunc præſtare, majoremque utilitatem allaturum eſſe judicavi: ſed quærenti: cur inter *Chirurgicas meas Operationes* primum *Arti obſetricandi* locum dederim? reſpondeo: hanc partem mihi viſam eſſe maximi momenti, utpote quæ maximo Reipublicæ uſui eſt; quippe perſuaſum habui, hanc, quam ego trado, *Artis obſetricandi cognitionem* non ſine vitæ diſpendio multarum ſcæminarum & infantum occultari potuiſſe, & proinde primò omnium in lucem edendam fuiſſe, quum neſciam, an Deus lucis uſuram tam diuturnam mihi daturus ſit, ut poſthac *reliquas Operationum mearum Chirurgicarum partes* in lucem edere queam.

Mihi non propoſitum fuit certum ſervare ordinem in edendis *meis Operationibus*, ſed eas deligere placuit, quæ ut plurimum Mundo incognitæ, maxime tamen utiles ac neceſſariæ videbantur, indeque primò publicari merebantur: Verùm priuſquam progrediar, experiendum, quamente hæc pars accepta fuerit, quam aliis quoque linguis divulgare ſtatui: quumque per varia negotia tempus percarum & præſinitum mihi ſit, prætermiſſis non neceſſariis, iis ſolùm rebus inſiſtam, quæ abſolute neceſſariæ ſunt Chirurgo, Operationes Chirurgicas caute peracturo.

Antequam *primam hanc Operationum mearum Chirurgicarum partem* publicavi, placuit eam ſubjicere examini & judicio quorundam Medicorum inſigni Eruditione & exercitatione præditorum, quem in finem eam cum quibuſdam Profeſſoribus publicis communicavi, ut poſt peractum examen approbatam cum majore mei ipſius placiditate, & majore aliorum applauſu in lucem ederem: & cognito, quàm Ipliſ inter legendum arriſerit, (uti ex ſequenti Approbatione liquet) Reipublicæ commodum, quo ex lectione Novi hujus Luminis fruetur, diutius abſcondere non potui.

Lector benevolè veniam dabit ſtylo rudiori, magis enim in animo habui clare & perſpicue, quàm ornate ſcribere, magiſque ſtudui captui cupidorum diſcendi, quàm oculis auribuſve Eruditorum ſatiſfacere: aſſentari mihi in animo non erat, ut plauiſum hominum captarem, (ſiquidem ad id per Dei gratiam non proclivis ſum) ſed animo humano Veritatem patefacere conſtitueram; quapropter Lectorem amice rogatum volo, ut condonet & corrigat, quicquid in ſtylo, typographiæ correctione,
elo-

PRÆFATIO.

eloquentia, ordine ac orthographia desiderari potest, quod ab Ipsius æquitate mihi promittens Illi omnimodam salutem precor, paratus, dono divinitus mihi concesso porro inservire tanquam

Cordati Lectoris

Humillimus Servus

Henricus à Deventer.

A P.

APPROBATIO.

Facultas Medica Academiae Provincialis Groningæ & Omlandiaë, cognito & perlecto Celeberrimi & Doctissimi Domini *Henrici à Deventer*, *Medicinae Doctoris*, Tractatu, cui titulus: *Chirurgica Operationes seu Novum Lumen, Obstetricantibus &c.* admiratur insignem cognitionem & Scientiam, quam Auctor ille multiplici exercitio ac indefessa Praxi sibi acquisivit, sciens: nullum Scriptorem, qui hanc materiam tractavit, præter hunc, partûs difficilis causas tam clare manifestasse, & modum partûs incommoda arte removendi tam significanter indicasse: ideoque quibuscunque discendi cupidis Chirurgis Obstetricantibus ac Obstetricibus seriò commendat, ut hunc Librum diligenter legant, quælibet præcepta singularia, ac ingeniosas observationes in illo notatas sedulò perpendant, suasque Operationes Chirurgicas ad regulam in illo propositam peragant, ut multæ parturientes miseræ atque infantes à mortis periculo liberentur. Datum Groningæ die 3. Augusti, Anno 1700.

G. LAMMERS, M. D. & Prof. Fac. Med. Dec.

INDEX CAPITULUM.

Cap.

I.	D E Qualitatibus Fœminarum, quibus ea ad obstetricandum habiles censerì possunt. pag.	1.
II.	De Theoria obstetricibus necessaria.	13.
III.	De Pelvi ejusque ossibus, in qua situs est uterus, & per quam infantes in partu transeunt.	14.
IV.	De Utero.	22.
V.	De Vagina uteri.	24.
VI.	Ubi & quomodo uterus in corpore fœmineo positus sit.	26.
VII.	De Utero Pregnantium.	28.
VIII.	De crassitudine Uteri in Pregnantibus.	29.
IX.	De utero imprægnato modò ante & mox post partum, & de modo tam extensionis quàm contractionis, ubi hæ duæ theses fundamentales probantur: 1. facul- tas extensionis sine extenuatione. 2. facultas variæ mutationis localis uteri.	36.
X.	De utero gravidarum vel parturientium bene locato.	45.
XI.	De Utero prægnantium & parturientium oblique & prave sito.	46.
XII.	De Secundina.	48.
XIII.	Tactus Prægnantium quid sit, & quomodo fiat.	52.
XIV.	Quidnam ex Tactu scire liceat.	52.
XV.	Quomodo Tactu cognoscatur, an fœmina prægnans sit, necne.	53.
XVI.	Quomodo Tactu explorandum sit, an puerperium instet, necne.	55.
XVII.	Quomodo tactu explorari possit, an gravida genu- inis ad partum doloribus corripiatur, necne.	57.
XVIII.	Qua ratione ex Tactu innotescat, an parturienti futurus sit labor facilis vel difficilis.	62.
XIX.	Qua ratione ex Tactu cognosci possit, an infans ad (:::)	6X.

INDEX CAPITUM.

Cap.	<i>exclusionem bene vel prave situs sit.</i>	64.
XX.	<i>Quo tempore Parturiens commodissime tanga- tur, num ante, inter vel post dolores.</i>	69.
XXI.	<i>Qua ratione è Tactu cognoscatur: quid agen- dum sit ad juvandam Parturientem & in- fantem.</i>	70.
XXII.	<i>Qua ratione per Tactum sciri possit: an Præ- gnanti ante tempus constitutum partus sit pro- movendus, necne,</i>	71.
XXIII.	<i>De Partu naturali, vel potius facillimo.</i>	73.
XXIV.	<i>De Partu præternaturali seu difficillimo in ge- nere.</i>	81.
XXV.	<i>De Partu difficili, ex morbis generalibus aut spcialibus proveniente.</i>	82.
XXVI.	<i>De Utenilibus, quæ secum portet obstetrix, sive ruri, sive in urbe.</i>	83.
XXVII.	<i>Qua ratione per pravam Pelvis formam par- tus impediri possit.</i>	III.
XXVIII.	<i>De constrictione venæ umbilicalis, & secun- darum exclusione.</i>	124.
XXIX.	<i>De Partu difficili, ex morbo sive vitio quo- dam uteri oriundo.</i>	130.
XXX.	<i>De Partu difficili, ex vagina, vesica inte- stini recti, aut pudendi vitiis.</i>	133.
XXXI.	<i>De Partu difficili, à firma nimis membrana humores continente, vel à prævia ad exclu- sionem Placenta.</i>	135.
XXXII.	<i>De Partu difficili ex emortuis infantibus.</i>	139.
XXXIII.	<i>De Partu difficili ex præmatura fœtus exclu- sione.</i>	143.
XXXIV.	<i>De Partu difficili ex nimia infantum magni- tudine.</i>	146.
XXXV.	<i>De Partu difficili ex prava infantum versione in genere.</i>	147.
		XXXVI.

INDEX CAPITUM.

Cap.

XXXVI.	<i>De Partu difficili, ab infante facie supina prodeunte.</i>	149.
XXXVII.	<i>De partu difficili, infantibus facie in ostium prodeuntibus.</i>	154.
XXXVIII.	<i>De Partu difficili, ab infante prævia vena umbilicali prodeunte.</i>	161.
XXXIX.	<i>De infantibus, manu, cubito, aut humero prodeuntibus.</i>	168.
XL.	<i>De infantibus transversim positis.</i>	175.
XLI.	<i>De infantibus natibus prodeuntibus.</i>	180.
XLII.	<i>De infante ventrem in ostio cum vena umbilicali offerente.</i>	184.
XLIII.	<i>De infante tergo prodeunte.</i>	187.
XLIV.	<i>De Geminis prave versis.</i>	189.
XLV.	<i>De Agrippis seu infantibus, pedibus præviis prodeuntibus.</i>	195.
XLVI.	<i>De Partu difficili ex prave sito utero, nimium scilicet propendulo.</i>	201.
XLVII.	<i>De Partu difficili, ex utero spina dorsi nimis appresso.</i>	221.
XLVIII.	<i>De Partu difficili, ex utero in alterutrum latus nimium obliquato.</i>	242.
XLIX.	<i>Index & Clypeus Obstetricum.</i>	257.
L.	<i>De Partu difficili, oriundo ex dolorum defectu, aut à pravis ac tergiuersantibus doloribus.</i>	265.

Errata corrigenda.

Pag. 8. lin. 21. *pro ducentes lege ducentibus.* p. 15. l. 4. *pro ratus lege rato.*
 p. 21. l. 10. *pro angulum leg. triangulum.* p. 33. l. 25. *pro decimam par-*
tem aut decima parte leg. vel decuplo p. 60. l. 29. *pro recensio leg. recen-*
sione. p. 86. l. 1. *pro non leg. nodis.* p. 93. l. 11. *pro similis leg. simile.*
 p. 96. l. 5. *pro cpaut leg. caput.* & lin. 17. *pro nostro leg. nostra.* p. 102. l.
 15. *pro adstrixit leg. adstrinxit.* p. 108. l. 1. *pro strustulum leg. frustulum.* p.
 148. l. 13. *pro vel alterutrum leg. vel in alterutrum.* p. 196. l. 22. *pro mollea-*
lo leg. malleolo. p. 212. l. 22. *pro extrahentur leg. extrahantur.* p. 243. l. 5.
pro intrinsecus leg. extrinsecus.

NOVUM LUMEN OBSTETRICAN- TIUM.

CAPUT I.

*De Qualitatibus Fœminarum, quibus eæ ad Obste-
tricandum habiles censeari possunt.*

Tæquum sane & necessarium Magistro est vel artifici cuidam, informaturo discipulum quendam vel tyronem artem, opificium vel scientiam aliquam, ut ponderet & perquirat qualitates, quæ ad exercitium istiusmodi artis, opificii vel scientiæ addiscendæ exiguntur, nisi velit magno cum damno & dedecore vel tandem queri, se oleum & operam perdidisse. Idcirco priusquam nos accingamus ad informationem Fœminarum, quæ ad obeundum Obstetricum munus inclinant, non abs re erit, considerare, quales illæ, quaque habitudine sive naturali, sive acquisita, instructæ debeant esse, ut successu temporis Obstetrices possint evadere habiles.

Successu temporis, inquam, etenim nemo putet, opus hoc
A. fe-

festinanter & quasi uno ictu absolvi posse; impendio temporis opus est ad acquirendam primùm cognitionem rerum generalem, necdum mox apti sumus omnibus rebus juxta acquisitam cognitionem rite efficiendis vel exequendis: longo intervallo à se invicem distant *Theoria & Praxis*, maximum illarum est discrimen, & quidem hac in re majus, quàm ut credere possint, qui nunquam rei manus admovent, id quod agnoscet & fatebitur, quisquis ad ipsam se applicaverit praxin.

Requiritur igitur in ejusmodi Fœminis *Corpus ad hanc rem idoneum*, quoad totum, & quoad singulas partes *integrum, absque vitiis, quæ Obstetricando obesse possent*: ideoque ad hoc opus inhabiles judicamus

I.

Primò: Omnes *provehctioris ætatis Fœminas*: Non verò dicam, quod aliqua grandior natu neutiquam possit esse *Obstetrix* bonæ frugis, absit; veteres enim usu & exercitatione pollentes plerumque sunt optimæ, nisi inconsiderate auspicatæ, inconsiderate quoque perrexerint, quales vetulas desipientes nonnunquam invenire licet: At quum nobis sermo sit de Fœminis, *se se a modò obstetricum muneri addiscendo dicantibus*, illique rei, antequam rite fiat, multum temporis cum diutina exercitatione sit tribuendum, nos dicimus, *annosis* Fœminis opportunum tempus effluxisse; præterquam enim, quod deficient intellectu, memoria, judicio, deficiunt & *Viribus & Sensu*, quæ quidem ad hanc operam summe necessaria sunt.

I I.

Secundò: Excludimus etiam, tanquam huic rei inhabiles *Juniores natu*, utpote *Virgines & Novas nuptas*; nisi ipsas consideremus ut novella germina, sensim primis cognitionis hujus principiis imbuenda, ut successu temporis secundum conditionem, ætatem & habitum, auctiores cognitione & judicio, ad praxin porro progredi queant. Atque utinam multæ, jactis fir-
mis

mis cognitionis fundamentis sensim præpararentur! præprimis autem *Obstetricum & Chirurgorum Obstetricantium* filia huic suo commodo inservire possent, eoque modo per longam annorum seriem Generi Humano operam & studia sua navare: quoniam autem ut plurimum urgente necessitatis telo imprudentes quædam & pauperculæ mulieres vel viduæ, *miserrima mercede* conductæ, isthoc munus suscipiunt, non sine dispendio vitæ multarum gravidarum & fætuum, adeò vilescit illud, ut paucis allubescat maritis, conjuges suas filiasve in eodem informari.

Mihi verò persuasissimum est animo, utut operam hanc homines minimi precii deputent, utilius quid Generi Humano, vel magis necessarium non dari, ad quod Fœmina perita animum posset applicare; & nullus dubito, si gravidæ cum maritis suis cognoscerent, quantum à se invicem differant *obstetrix prudens & imprudens, perita & imperita* (& quàm altera ope sua possit prodesse valetudini & vitæ conservandæ matris pariter ac infantis, quàmque altera nocere possit negligendo, imò & ipsi utriusque morti ansam præbendo) quin majorem adhibituræ sint cautionem, neque tam facilè huic vel isti acquiescerent. Sed male res agitur, & magis illæ juvant, quæ minoris emuntur, interea vivitur spe, dum se exponunt periculo perdendi quod carius est omnibus mundi thesauris.

Obstetrici prudenti, rerumque suarum callidæ, quæ in primordio statim partui difficili novit mederi, idque fideliter præstat, uti officium exigit, & amor proximi urget, debita pro merito gratia nulla redire potest, ejusque operam nullus exæquabit precio, quamvis aliter sentiant imprudentes.

In transcurso dicam, mirum esse, quòd *Magistratus* majore studio non incumbant ad constituendas in singulis Civitatibus *scholas idoneas obstetricibus rite instituendis*, per Viros aptos non solum ad imprimendas ipsis ex Anatomia ideas veras, earum, quas plurimum tractant, partium & membrorum, sed etiam ad impertiendas singularum (quas tanquam periti & exercitati Chirurghi callent) artium perspicuam & fundamentalem cogni-

tionem; siquidem hoc modo in frequentibus regionibus & Civitatibus *numerus* foëminarum infantumque *incredibilis* posset salvari, quæ ope opportuna destitutæ animam relinquunt. Præ-tendunt quidem causam *Obstetrices* delicto, *se omnem operam col-locasse, ac omnia, quæ potuerint, fecisse*, sed perperam; quum id fecisse non sufficiat, quumque non potuerint, quod debuissent, aut quod necesse fuisset.

Nonne hæc quemlibet cordatum, præprimis *obstetrices* con-vincant oportet, se res suas non percallere? luctantes quando-que totius diei, bidui, tridui, quin & quatruidi spatium cum parturiente, cùjus perverse ad exclusionem situs est foetus, ul-tima quæque, irritò licet conatu, expertas; quum contrà sæpius intra horulæ spatium cordata *obstetrix* vel arcessitus *Chirurgus Obstetricans* sciat excludere foetum & secundinas, & quod plus est, nonnunquam citra ullum parturientis dolorem: Nonne hæc oculos aperirent & *obstetricibus*, & quibus *salus reipublicæ cor-di est*? quò adhiberent medelam his malis, provenientibus tantummodo ab *obstetricum* inscitia, quod quidem cum mœrore in multis Civitatibus, præsertim verò ruri, videre est.

Multoties miseras parturientes, aliquot dierum laboribus ex negligentia *obstetricum* jam defatigatas, infantibus jam exanima-tis, matribus item animam agentibus, servandis tantummodo promota citius exclusione foetus & secundinarum, ego accersi-tus, adjuvante Deo, à foetu liberavi. Vere enim contestari possum, me (quod tamen inglorius dixerim) nunquam ulli parturienti obstetricantes manus adhibuisse, quin ipsam semper, adistente Deo, liberaverim, exceptâ unicâ, quam, ipsius lin-guæ ignarus, quòd prorsus mihi laboribus suis obniteretur, &, non audiens dictis meis, secundum proprium perversum judici-um ageret, (*ipsamet autem fuerat obstetrix*) liberare à foetu non potui. Licet verò hand omnes manserint superstites, quum quæ-dam jam semianimes essent, attamen multæ, imò plurimæ ad-miniculo meo (cui Deus benedixit) sunt servatæ, aliter certò interituræ, nisi hoc modo liberatæ fuissent.

Hand

Haud censendum est, quòd prudens *Chirurgus obstetricans* vel *obstetrix* infantem aliquem excludat casu tantum & fortunâ, vel audacter periclitando, ut ignaræ forsan opinantur: minime; hoc opificium æque firmo nititur fundamento, ac multa alia, quæ tamen accidentibus sunt obnoxia: idque patebit ex hoc Libro, quum partus difficilis demonstraverimus causas, & quomodo prudens *obstetrix* vel *Chirurgus obstetricans* istos præoccupare, corrigere vel expedire possit.

Lubens quidem hîc loci à via quasi discessi, jam inde ab initio *fæminis obstetricaturis* ante oculos positurus, quanti momenti atque molis ea res sit, non ut abstertere velim, sed potius monere, rem certe arduam esse, quam audent: Agitur de vita Matris pariter ac infantis, quæ *prudentis obstetricis* servari adminiculo, vel imprudentis negligentia potest amitti, non enim lignum tractant, aut lapidem sive limum, sed homines ad imaginem Dei formatos, quorum vita pretiosior est omnibus mundi thesauris.

I I I.

Deinde tanquam ad hoc opus inhabiles excludimus *debiles omnino, morbias & tabescentes personas*, quæ licet sanæ sint iudicio, cæterisque instructæ qualitatibus necessariis, per infirmitatem tamen huic operi sunt impares. Præterquam enim quòd *obstetrices* sæpius vigilare, ac dies noctesque assidere parturientibus debeant, (quod ejusmodi debilibus per infirmitatem non licet) tantis nonnunquam viribus opus est ad prave sitos infantes vertendos ac extrahendos, ut valida non sufficiat, & robustum quidem virum omnes oporteat intendere nervos, quò scopum attingat, uti plerique mecum testantur *Chirurgi Obstetricantes*: Ego quidem asserere possum intensissimæ hyemis tempore leviter mihi vestito, igne remoto, præ ingenti labore permaduisse capillos totumque corpus sudore, & aliquot post diebus lacertos adhuc doluisse, siquidem urgente tanto vitæ discrimine ultima experienda sunt: Sed hæc intelligenda sunt de talibus fœminis,

quæ aliquot jam dies incassum laborarunt, quibusque aquæ dudum defluerunt: imò nonnunquam adeò angebar, & tam arcte comprimebar, ut manum brachiumque sensu viribusque destituta putarem: Ecquid tandem tam tenera atque debilia corpuscula efficerent? At verò non semper hoc accidit, alioquin opus hoc Viris omnino committere præstaret: rarissime ita sudandum est; interim tamen præter hæc extrema pluribus adhuc viribus opus est, quàm plerumque putatur.

I V.

Quartò: Huic rei non admodum inserviunt *nimis densæ & corpulentæ fæminæ*: Præterquam enim quod non valeant tam diu incommode assidere, ac sæpius opus est ad levandas & liberandas parturientes, manus cum brachiis ipsis sunt prorsus inhabiles, *densæ nimis & callosæ*, quàm ut in tenera & angusta corpora intromitti queant, quin fœminis ingentem afferant dolorem, quem intensum satis percipiunt ex minoribus quidem manibus: nihilominus manus robustiores nonnunquam accommodæ sunt, nec eadem maxime obsunt, sed potius *densa brachia* quæ ægre in corpus intromitti possunt.

V.

Quintò: Excludimus eas, quæ tanquam *mutilæ*, operi huic sunt impares, quibus *curvi sunt digiti*, manus item *cubitique curvi vel rigidi*, vel contrà, quibus eadem membra *flaccida* sunt parumper, vel *laxa*: Ejusmodi ab hoc officio rejiciendæ sunt: Egregiæ enim *obstetrices promptæ sint* oportet & *expeditæ manibus, brachiis, digitis*, iis enim membris diverse uti opus est, jam rectis, jam complicatis, jam hoc, jam isto modo flexis, prout necessitas & positura tam uteri, quàm infantis postulat: Quibus verò brachia manusve stupent aut flaccet, iis sensus atque vires deficiunt, ideoque huic operi inhabiles sunt.

V I.

Sextò: Huic operi non idonea sunt *stupida & obtusa ingenia* rebus distincte percipiendis incapacia: Haud ignoro, discipulos carere intellectu exercitato, & rudes esse rerum, quas non didicerunt: sed differunt inter se *inscitia & stupiditas ingenii*, inhabiles reddens homines ad intelligendum, qui si nesciant legere & scribere, omnia conando nil nisi jacturam temporis facies.

Fœminæ *obstetricaturæ* calleant literas legendas & scribendas oportet, bonos aliquot ad manus habeant libros, sedulò legendos, relegendosque, ut quotidie juxta Praxin in Theoria & habilitate proficiant, accurate attendentes omnibus, quæ audiunt, legunt & experiuntur de rebus hisce.

V I I.

Nec sint quasi *manus non habentes; nec inertes, quæ neque volunt neque sciunt quicquam tractare manibus*, propterea munus obstetricum ambientes, ut inde sine molestia victum sibi parent: fœminas, appetentes habilitatem obstetricandi, *vigilantes decet esse, solertes, sedulas & promptas manu*, ad omnia quæ obveniunt: non sint tardæ vel titubantes spiritu; nam in principio laboris tempus opportunum & occasio vel in quadrante horæ negligi potest, quæ multorum deinde matris dolorum, obitusque infantis causa esse poterit: Quæ se fat citò venire putant, plerumque post festum veniunt, & magni momenti est, opportunum temporis momentum neglexisse.

V I I I.

Fœminas *obstetricaturas* decet summopere *gravitas & exercitata agilitas sensuum & membrorum*: homines enim leves, dissoluti & audaculi in rebus tam arduis nil nisi damnum afferre possunt: hoc jam negligunt, jam istud obliviscuntur, & per levitatem non satis ponderant gravitatem & necessitatem rei curandæ; & quod pessimum est, errores commissos leviter prætereunt, fal-

falsò sibi promittentes, se illos refarcituras, negligunt in tempore auxilium petere, sicque incuriâ suâ parturientem cum foetu extremo vitæ periculo exponunt, non providentes, quæ morti cavendæ inservire potuissent; E contra *foemina gravis, considerata, presentis animi*, casibus inopinatis *haud facile turbata, nec tamen ea parvi æstimans*, omnia *accidentia* probe *examinans, facilis* alios *consulendo*, sibi *que suaderi patiens*, est aptissima ad obstetricandum: Tales enim in partu obvenire solent casus, quibus conjunctis omnium sensuum viribus oportet attendere, atque examinare, quid agendum sit. Et sæpe consilio *prudentis Medici* vel *Chirurgi obstetricantis* summopere opus est, inque tali casu *cauta* esse debet, prompte consilium exposcendo, eique aures præbendo, nâ velit errores committere incorrigibiles.

I X.

Foeminas, ad isthoc munus habiles futuras, *beneficas* esse debet, *sospitales & misericordes*, æqua promptitudine egenis pariter ac divitibus opem ferant, nec unquam ulli desint in angustiis parturienti turpis solummodo lucri gratia: Pauperem æque ac divitem Deus formavit ad imaginem suam, utriusque ergo vita æque cara sit ipsis oportet, pro benefica sua charitate retributionem Dei majores divitias ducentes, quàm exiguam hujus vel istius divitis compensationem, oblatam pro dispendio vitæ, quod patitur hæc vel ista paupercula, vel infans ipsius, qui interire nonnunquam poterit, hoc modo relictus.

Non tamen dicam, *Obstetrici* vel *Chirurgo obstetricanti* omnino non licitum esse ab ulla parturientium discedere, quum alii succurrendum foret, priore alterius curæ traditâ, charitas enim & justitia id postulare poterit, *exempli gratia*: A parturiente quadam accersita *obstetrix* eâdem tactâ sentit, rem bene se habere, & non nisi dolores exigui propellentes, quos dum opperitur, ad aliam vocatur parturientem, cujus prave situs est foetus, partusque difficilis imminet periculum: Illa se habiliorē aliis præsentibus sciens, & certa, aliquam non æque peritam apud priorem

rem parturientem vices suas agere posse, tenetur eandem ipsi tradere, posterioremque sublevare, nec id omittere licet, si *christianè* velit agere, quanquam prior opulenta, posterior verò paupercula sit; neque enim Deus respicit personas, & qui scit bene facere, peccat, si omittit.

Ast si fortè opulenta & paupercula pari periculo pressæ, ejus egeant auxilio, citra opulentia vel paupertatis respectum illi primùm succurere decet, cui ipsam primùm adjunxit divina providentia; aut si contrarium postulet ratio, (prout quandoque prægnantes causas urgere posse opinor) aliùs certe rei quàm lucri rationem habendam esse puto, vita enim humana omni prævalet lucro.

X.

Atque isthoc mihi præbet occasione in asserendi, quòd *obstetricem* oporteat *studere conscientia*, atque *Deum vereri*: Res arduæ enim ipsi concreduntur, & si bona esse nolit, plurimum nocere potest clanculum matribus æque ac infantibus, ecquis contra ipsam causam dicet, cujus opera in obscuro peracta oculos fugiunt hominum? *Temerarium illius ausum*, & *ignavia*, & *mollities*, & *incuria* in multos eam errores inducet parturienti foetuique noxios, si conscientia non attenta se ipsam timore Dei vincere nescit, oblita officio fideliter fungi: At *timore Domini præmunita*, *sibi ipsi diffidens*, seque *divina opis indigam gnara*, in spiritu precum circumspecte aget, confugiens semper ad Deum, qui seriò imploratus benigne dat sapientiam, si cui deest.

X I.

Nec minus *Obstetrix* sit *benigna*, *comis atque mitis*: vasa enim infirmiora sunt foemina, parturientes sunt dolentes & morosæ, ut & sæpius pusillanimes, quibus *obstetrix animum addat* oportet, atque spe fulciat, quantum status parturientis & infantis

permittit; non opus est ipsi quævis incommoda aperire, dummodo spes sit eadem averruncandi & corrigendi.

Obstetrix sit *patiens* oportet, parturientes, sive dicto sive facto erraverint, benigne instruat, præsertim in primo puerperio, quo novitiæ sunt & nondum exercitæ.

Hoc verò non obstante in rebus magni momenti, ubi necessitas urget, nec consilio attendit parturiens, *severe monenda* officii est ab *Obstetrice*, quæ sagacitate opus habet, ad dignoscendam indolem foeminarum: multæ enim instar puerorum jam lenitate, humanitate, bonitate, jam severitate & increpatione ad officium adigendæ sunt: dantur miserè molles, sibi que adeò parcentes, ut malint foetum in medio partu perire, quàm omnibus, ut ajunt, unguiculis allaborando ad eum promovendum aliquatenus defatigari, imò si quibusdam liceret mollitiei suæ indulgere, non solum foetum, sed & seipsas perderent potius quàm ferrent dolores necessarios ad foetum, prave ostio inclinantem, vertendum & extrahendum. In hoc statu *obstetrix* vel *Chirurgus obstetricans* severe moneat parturientem officii oportet, eandemque simul spe felicitis & celerrimi puerperii fulciat.

X I I.

Minime etiam convenit, *obstetricem* esse ingenii *obstinati* & *pervicacis*, potius sensa sua *prudentis Medici* vel *Chirurgi obstetricantis* consilio subicere decet, qui eruditione & peritiâ prævalere poterit: Quæ verò præ arrogantia rem ad arbitrium referre prudentiorum, vel suam provinciam alii tradere recusant, solent audere omnia, vitamque matris & infantis superbiæ suæ tanquam victimam mactare, eandem extremo exponentes periculo.

X I I I.

Neque convenit, *Gravidas* hoc munus obire: periculo sane non caret, quòd plurima evenire possunt, quæ terrorem incutiant & consternant; alienæ verò impressiones vel tactu vel visu perceptæ embryoni fortè nocebant: præterea certum est, gra-
vi-

vidis in magnis laboribus facilè vires deficere, quare, ambitionis vel lucri stimulis incitatae, opus alii committere recusantes, officio debito facilè deesse possunt.

Fœminas obstetricaturas *temperantes* ac *sobrias* esse oportet: lauto enim victu, occasione invitatae, obesitatem & ineptiam contrahunt, præprimis ad cibum largiter usæ vino & cerevisia: Maximopere *potus inebriantis* nimium devitent usum, ne seipsas reddant inutiles. Decet quoque *Fides* & *Silentium*, quò sciant celare, quæ tacita relinquenda sunt: neque sint *vagabundæ* vel *loquaces*, ut præstò possint esse vocantibus.

Variae adhuc dantur virtutes & qualitates corporis æque ac animi, *obstetricaturis* accommodæ & convenientes, quibus verò, quum non sint de essentia rei, superfedere lubet.

Priusquam autem finiamus hoc caput, non abs re videtur, aliquid addere de *Obstetricantibus Chirurgis*, qui dictis procul dubio qualitatibus carere neutiquam debent, quin potius & sequentibus maxime virtutibus sint ornati, *Castitate* nempe, *verecundia* & *modestia*, nec sint temerarii juratores, nec potatores, nec cavillatores: Christiana pariter & naturalis honestas sexui muliebri tegere naturalia suadet etiam coram se invicem, multo magis ergo coram Viris.

Si igitur parturiens laborans virum quendam in auxilium vocare cogitur, *ratio*, *Christiana verecundia* & *modestia* postulant, ut *Chirurgus* dictis ac factis ita se gerat, ne *parturienti* vel *circumstantibus* ansam pudoris præbeat vel tristitiæ: Pudor incutitur parturienti, si plus eam denudaverit, quam honestas & necessitas exigunt, si præterea aspere & crudeliter tractet patientem, si fœtum discerpat, si matrem fauciet, denique si miseram parturientem, dum corpus vel caput infantis in ostio detinet, heu scelus nefandum! improbæ oblectationis gratia rogare audeat: num felix Mater audire velit, nec ne? Quà aliter quàm affligere potest parturientem cum adstantibus, quum vident virum vinolentum, impotem fere mentis, omnem misericordiam & commiserationem exutum, *cultro*, *uncis*, *cochleis ferreis*, aliis que instrumen-

tis horribilibus instructum, venire auxilio agonizanti, qui plerumque hoc primum habet, inter temerarias pejerationes matrem lædere, tum vivum infantem occidere, post illum multis tormentis frustulatim extrahere, denique pro egregia hac opera nullo præmio satis expleri.

Utinam isti *Chirurgi* operam suam commutarent cum carnifice aut lanione, satius id esset, quàm hominem ad imaginem Dei formatum male adeò tractare, eoque *Obstetricatoriam* artem omnium odio exponere: Nullus enim dubito, quin *Chirurgorum obstetricantium* opera vulgo grata foret, si, uti decet, leniter, verecunde & modeste parturientibus subvenirent.

Non possum non hâc loci notare maximum istud vitium, quo laborare *Chirurgus* poterit, avaritiâ nempe inexplebili, qua sufficienter appetit lucrum præ salute proximi: Atque hoc vitio teneri deprehenditur *Chirurgus*, si accersitus rus vel in urbem aliquam parturienti manus admoveere recusat, nisi prius certa pecuniæ summa numerata fuerit, etiamsi mutuari, vel à vicinis propter Deum colligere sit necesse. Facile quidem divinare possum, istos facto excusationem prætenfuros esse: nisi urgente necessitate nummos prius accipiant, plerosque homines, pauperes imprimis ingratè sibi neque pro merito præmium persoluturos, quin alios omnino nihil retributuros fore.

Equidem non diffiteor, multos cæcos homines beneficium *obstetricantium* haud digne satis æstimare, nescientes, sicut operarius ipse dignus mercede est; ita quamlibet operam pro merito solvendam esse, pro merito, inquam, pro dignitate nimirum operæ, non pro longitudine temporis collocati: quis enim cogitare ausit, operam *Chirurgi*, qui calculo feliciter exsecando horulam vel semihorulam impendit, pro ratione temporis impensi compensari, perinde ac si operario mercedem solveres conducto? nullus, opinor, isti operi incumberet: num oculario Medico, qui suffusionem oculi tollendo, hocque modo cæco visum reddendo semihorulam impendit, merces solveretur, uti conducto operario? neminem invenires tibi operam locaturum:

pari ratione *Chirurgus* obstetricando, quantum in ipso est, vel pręgnanti, vel foetui, vel utrique vitam servans, extraordinarium sane meretur pręmium, tanto beneficio aliquatenus condignum.

Sub hoc titulo non sit extortum oportet pretium, neque superet facultatem earum, quibus subventum est, neque propterea, quibus nummi non suppetunt, relinquendę, certo ve mortis periculo exponendę sunt: ubinam aliąs *charitas*, *misericordia*, & *Christianum adjutorium*? quę si hęc non, certe nusquam gentium locum habebunt. Igitur ejusmodi operam quilibet pro facultate compenset, *obstetricantes* verò nulli defint, etiam, quibus non est, unde restim emant, æque benevole succurrentes, ac qui divitiis abundant: Benevolus iste animus benedictionis divinę ad omnes conatus certissimum erit invitamentum.

C A P U T I I.

De Theoria Obstetricibus necessaria.

Theoria praxin, ut corpus umbram pręcedit, qui nescit, quid agendum sit, nescit effectum dare, multo minus modum bene agendi sciet, qui ex praxi tantum sapere satagunt sine pręvia rerum cognitione, sæpissime falluntur, & omnium experientią certum est, quòd scientes, quid agendum sit, necesse tamen habeant, agendo exerceri, priusquam scite agere possint, quod probe cognovisse opinabantur, imò quod revera probe cognoverant: membra enim non tam expedita sunt agendo, ac intellectus percipiendo, hocque in causa est, quòd effectus parum sæpe respondeat ingeniis maxime solertibus.

Quum igitur *Obstetricantium opus* ut plurimum intellectu & sensu perficiatur, omnino necessarium est, Obstetricaturas probe informari res eum in finem cognoscendas, quas ordinis servandi gratia his thesibus proponemus.

1. Requiritur *generalis aliqua cognitio muliebrium*, quę generationi inserviunt, *partium*, quales eę, ubi vel quo loco sitę

sint: *generalis*, inquam, *cognitio*; etenim haud necesse habent omni illa subtili contemplatione & exacta observatione, quam de ista re *curiosi* protulerunt *Anatomici*; satis est exempli gratia, si habeant *superficiariam*, distinctam tamen, cognitionem *Uteri*, ejusdem *Vaginae*, *Pudendi* *mutiebris*, *Vesicae*, & *Intestini recti*, *Pelvis*, cum *Ossibus* in ea, ejusdemque *formâ* vel *figurâ*, in qua (*Pelvi*) *Vesica*, *Uterus* cum *Intestino recto* sita sunt, *Secundina* porro, & *Humorum*, quibus *foetus* innatat & inclusus est.

2. *Generalis*, imo *specialis cognitio*, quomodo *prægnans* debeat *tangi*, quid sit iste *Tactus*, cur *necessarius*, & *cuinam* rei *inserviat*.
3. Quomodo *secundina* *excludenda* sit.
4. Quomodo omnes *prave* siti *foetus* *verti*, aut *pedibus* *extrahi* queant.
5. Quanam *res* ad *manum* sint *oportet*, ut *probe* fungatur *Obstetrix* *officio*.
6. Quomodo *se gerere* debeat *post partum* *erga Matrem* & *Infantem*.

C A P U T. I I I.

De Pelvi ejusque Ossibus, in qua situs est Uterus, & per quam Infantes in partu transeunt.

PLerisque forsan alienum videbitur, *Obstetrices instruere cognitione Pelvis ejusque Ossium*, variæ item ejusdem *Formæ* & *Figuræ*; sed falli istos arbitror, qui cognitionem *Pelvis* inutilem censent, vel non necessariam; tantum abest, me idem sentire, ut contrà asseram, eandem *Obstetricibus* non modò utilem, sed & summe necessariam esse, ita ut sine clara istius rei idea in incertum porrectâ manu, & quasi cæcutientes agant, si parturientibus in pravo vel non naturali partu adsunt auxiliatrices, unde non nisi multos errores committere possunt.

Ne-

Necessariam horum ossium cognitionem cum eorum forma vel figura silentio præterirem, si quidem priores sequi luberet Scriptores, vel uno saltem digito attingerem, ut parum vel nihil commodi Obstetricibus inde proveniret; sed ratus, horum *Ossium cognitionem summe necessariam esse obstetricibus*, necessarium etiam visum est, istorum *Figuras* ipsis impertire, quanta quidem fieri potuit perspicuitate à solerti Pictore accuratissime ad vivum depictas.

Sed monitum hic Lectorem velim, ossa Pelvim constituentia in vera sua constitutione vel naturali flexura omnia simul difficile repræsentari posse, quòd unius aspectus alterius aspectui facile obstet, quare necesse fuit, integram Pelvim *duabus* sequentibus *Figuris* bifariam proponi, quarum prior præsentat *Pelvim integram rectà ab anteriore parte* inspiciendam, ubi singula ejus Ossa clare & distincte videri possunt, ut & superior ora concavæ Pelvis, cum ipsius forma & capacitate secundum Ossium proportionem.

Quia verò in hac *Figura* in cavitatem Pelvis introspiciens *Ossa sacrum* ex adverso adspicit, hocque modo ejusdem flexura & incurvatio non potuit delineari, majoris evidentia ergo sequenti *Figura* Pelvim pingi à latere curavi.

Utque eò melius clariusque inspicì possit *flexura Ossis sacri*, eum in finem sinistri lateris Ossa omissa sunt, sicut in sequenti *Figurarum* explicatione videbimus.

Qui verò ex hac delineatione distinctam nondum concipere possunt ideam Pelvis, ad has *Figuras* inspiciant unum vel alterum *Skeleton*, imprimis *muliebre*, & omnia ipsis perspicua fore confido, simul etiam videbunt, hæc Ossa clarius delineari non potuisse. Ad discernenda verò *mascula & muliebria sceleta* hoc addere lubet, quum & scopo nostro inserviat, scilicet, partes infimas Ossium sedentariorum in *scelecto muliebri* magis plerumque distare, neque adeò deorsum, versus Ossis coccygis acumen inflecti, ut in masculo *Scelecto*; id quod sapientissimus atque benignissimus *Creator* ita constituit ratumque habuit ad evitatio-

nem

nem plurium adhuc partuum difficilium, qui tamen fatis frequentes sunt.

Explicatio 1. Figuræ.

a a Ossis sacri superior pars, demptis lumborum vertebrais.

b b b b Alæ pelvis, quæ quibusdam dicuntur *Ossa ilium*, quòd *ilia* illis incumbant: hæc proprie non constituunt cavitatem sive profunditatem pelvis, sed sunt quasi margo pelvis alicujus tonsoriæ, neque tamen Pelvim undique ambiunt sua latitudine nec à parte anteriore, nec posteriore, sed saltem ab utroque latere sunt annexa, magis tamen vergunt versus posteriorem partem, quàm anteriorem, sed prope literas *cccc* margini Pelvis cavæ constituendæ simul inserviunt, & prope literam *f* (ubi alterum internorum Ossium lateralium ostenditur, quod nil aliud est, quam mucro lateralis descendens ab Osse ilium) constituunt partem Pelvis interioris.

cccc Postica pars supremi marginis Pelvis, proxime Os sacrum.

d d d d Ossa pubis, quorum suprema pars marginem cavitatis Pelvis ab antica constituit.

e e e Prominens curvamen Ossis sacri, constituens posticam partem marginis cavitatis Pelvis.

f Descendens mucro vel internum latus descendentes particulæ sinistri Ossis ilium, uti supra dictum.

gg Pyxides vel acetabula Ossium coxendicis, in quibus capita femoris moventur.

a a c c c h h h h Vertebrae Ossis sacri apparenter tales, plerumque unum os constituentes, cum foraminibus suis & connexionibus.

h h h Acumen ossis sacri, dictum os coccygis, constans tribus minoribus vertebrais, ligamentis cohærentibus, sicut vertebrae lumborum.

j j Duæ descendentes particulæ Ossium ilium.

- k 1. Descendens pars ossis pubis.
 k 2. Descendens pars ossis sedentarii sive coxendicis.
 k 3. Locus, ubi os pubis, & os sedentarium sive coxendicis
 cohærent. NB. *Acumina ossis pubis ego nomino ossa sedentaria,*
quia illis insidemus.
 l l Foramina ossium pubis vel sedentariorum. Utraque enim,
 os sedentarium sive coxendicis, & os pubis conjunctim
 componunt hæc foramina.
 m m Cavitas pelvis.

Ulterior horum Ossium explicatio.

Singulis ossibus pelvis nominatis & delineatis porro obser-
 vandum est:

1. Ista ossa non in singulis hominibus, neque in singulis mulie-
 ribus unius ejusdemque formæ esse, sed *differre & formâ & quan-*
titate, pro habitu corporum vario.

Nec semper in maximi corporis mulieribus amplissimam pel-
 vim, at contrarium quidem nonnunquam invenire licet; qui-
 busdam pelvis est profundior, quibusdam latior, nonnullis am-
 plior, planior nonnullis, rotundior aliis, aliis magis ovata da-
 ta est, cujus rei ratio reddi non poterit; exinde tamen nobis oc-
 casio suppetet proponendi sequentibus varias observationes
 necessarias plane, & utiles ad informationem *Obstetricantium*.

2. Isthæc ossa non in singulis hominibus ejusdem sunt sub-
 stantiæ: In nonnullis enim multa nervosa vel cartilaginea in-
 venies ligamenta, quæ in solidam ossis substantiam abierunt;
 in quibusdam adeò conglutinata sunt ligamenta, ut ægre digno-
 sci possit, semperne unum vel plura ossa fuerint; unde sequenti-
 bus patebit, hanc ob causam aliam foeminam facilius parere aliâ,
 ossa enim in alia firma & immobilia omni obsistunt laxitati, in
 alia verò cedunt & flectuntur ad impetum infantis progredien-
 tis.

3. Isthæc ossa ligamenti sibi invicem aptantur & coalescunt,
 itaque dum nondum induruerunt vel in os abierunt, extendi &

laxa-

laxari impetu, atque sejungi à se invicem possunt: quare non rejicienda illorum sententia, qui ossa pubis multo parturientis labore longe divulsa se sensisse testantur, licet id rarissime fieri censeam, neque opus sit ista disjunctione, quum parum levaminis afferat, nec inde petendum sit auxilium.

Maxima apertio & amplificatio pelvis, quâ pateat foetui via, non à separatione ossium pubis, sed à retrocessu ossis sacri, vel totali, vel quoad acumen ejus sive os coccygis, expectanda est. Difficillimum reddit partum non tam angustia superioris oræ pelvis, quàm exiguum spatium inter ossa sedentaria & os coccygis, imò neutrum horum progredienti foetui maximo impedimento est, sed plerumque situs infantis perversus vel potius uteri, quin & utriusque simul, exitum intercludit, ut proinde parum interfit, ossa pubis divellantur, necne.

Omnia ossa, ligamentis connexa, dearticulati possunt, locoque naturali moveri, & certis casibus quàm maxime dissolvi: Vidi ego pueros, quorum ossa femoris inserta quidem erant ossibus coxendicis, attamen ambulando alterum os duorum digitorum latitudine sursum protrudebatur, ut æque claudicarent altero latere, ac si femur luxatum fuisset; interim non nisi ligamenta ossis coxendicis, vulgo ossis ilium, dissoluta erant, quo singulis gradibus totus pes sursum trudebatur & deorsum, imò nullo negotio unâ saltem manu sursum & deorsum moveri poterat sine ullo corporis motu.

Expertus etiam sum in puero quodam, os femoris callo cum offe coxendicis coaluisse, ita ut firmum & immobile acetabulo inhæreretur; at multa agitatione ossis coxendicis ligamenta, quibus ossi sacro & ossi pubis cohærebat, soluta sunt, quo se eousque incurvabat, ut sellæ insidere, manibusque pedes contingere potuerit: os enim coxendicis movebatur eo fere modo, quo os scapulæ, quod cum offe humeri callo quodam coaluit, quo pacto istiusmodi brachia multifario motu gaudent, quia scilicet scapula unâ cum brachio singulis movetur vicibus, id quod sæpius accurata attentione ipsemet observavi; at verò motus isti non adeò promte commodeque (ut aliàs solet) succedunt. Qui-

Quibusdam operam dedi male habentibus; quorum vertebrae spinales sibi invicem superimpositae erant, adeo ut omnibus inferioribus membris capti fuerint, pedibus motu voluntario penitus destitutis; quibus tamen motus gradatim restitutus est, quoad ego vertebrae in suam quamlibet sedem redege, unde stare rursus & ambulare illis datum est, licet nunquam eodem, quo antea, robore, quia vertebrarum dearticulatio nunquam plane adeo correctae est, quin semper remanserit articulatio quodammodo inepta.

Multi quoque altero, vel utroque latere claudicantes incedunt, lumbis incurvatis, genibus introrsum obtortis, pedibus divaricatis, eorumque digitis introrsum versis: pravae hujus constitutionis causa est contractio nervorum, superiorem ossis coxendicis partem anticam versus protrahentium; unde os coxendicis & os femoris se invicem non recte, sed oblique excipiunt: Istos homines vulgo, sed perperam, dicunt (*geswikt*) subito & violento quasi corporis retrorsum inflexu laesos esse; alii opinantur, coxendice istos luxatos esse, intelligentes dearticulationem ossis femoris & ossis coxendicis; sed error est, ex neglecta observatione accurata proveniens, nec alia ejus rei, quam supra dixi, causa est.

Quibus exemplis planissime patet, ligamenta extendi, & consequenter ossa plus minus se jungi posse, quoad scilicet ligamenta mollia sunt, magnusque in illa fit impetus: An vero in partu plerumque id eveniat, hic loci non inquiremus, quia commodius dici potest, ubi de partuum difficultatum causis.

Explicatio 2. Figura.

a a a a a Sunt quinque lumborum vertebrae, componentes spinam dorsii partem.

b b b b b Vertebrae apparenter tales, constituentes Os sacrum.

c c c Os coccygis, constans tribus verticillis, qui ligamentis cohaerent, quare flexile Os isthoc est.

d Os ilium dextrum.

e Os pubis dextrum.

f Ejusdem Ossis pubis dextri latus abscissum, quo mediante ligamento cum sinistro conjunctum fuit, in quo loco abscisso scrobiculi & foramina conspiciuntur, quibus Ossis ligamentum innexum fuerat.

g Os sedentarium.

h Os coxendicis, sive descendens acumen ossis coxendicis, quod infra *lit. g* confert ad constituendum os sedentarium, ita ut *f g h* conjunctim componant os sedentarium, id quod supra *lit. f* descendens pars ossis pubis, & *lit. h* os coxendicis dictum est, quæ in infantibus tria distincta ossa sunt: os pubis enim à *lit. f* usque *n* extenditur, ubi in infantibus separatur ab osse ilium & ab osse coxendicis, & à *lit. f* tendit deorsum versus *lit. g*, ubi ligamento cartilagineo ossi coxendicis cohæret, quod ligamentum cartilagineum demum in os abit & indurescit; itidem ligamentum cartilagineum ossi coxendicis adhærens *lit. n* successu temporis indurescit, & in unum cum osse coxendicis os abit: atque hæc tria ossa, scilicet os pubis, os coxendicis & os ilium (*lit. n* in infantibus sigillatim diversa, ligamentisque sibi invicem cohærentia) conjunctim pyxidem illam vel acetabulum constituunt, in quo caput femoris vertitur, quod *primâ Figurâ lit. g* notatur.

jjjj Linea designans ventrem.

k Locus umbilicum ventris repræsentans.

l Prominens curvamen ossis sacri.

m Spatium inter os pubis & acumen ossis sacri, dictum os coccygis.

n Locus, quo in infantibus tria illa ossa, scilicet ilium, pubis & coxendicis discernuntur, & ligamentis sibi invicem cohærent.

Ulterior horum Ossium Explicatio.

Duplici potissimum ratione ductus, isthæc ossa *obstetricantibus*

bus à latere conspicienda proposui: *primò*: ut hoc pacto *incurvatio ossis sacri* exactissime repræsentetur; impossibile enim erat istam incurvationem ostendere in *prima Figura*, in qua sicuti cavitas pelvis ejusque partes exteriores plene conspiciuntur; ita in hæc partes interiores, imprimis autem *incurvatio ossis sacri* commodius præsentantur: Os Sacrum enim & spina dorſi non rectâ lineâ deorsum ducuntur, sed spina dorſi primò aliquantulum anticam versus inferioribus suis primisque Ossis sacri vertebriſ curvatur, tumque subitò retrorsum flectitur, ita ut in quorundam corporibus in angulum fere declinetur: Et hoc quidem plurimum fit, si quando duæ vel tres superiores vertebræ brevi & curvâ pariter gaudent inflexione, quod sæpe contingit. Verùm quemadmodum os sacrum superiore parte posticam versus vel extrorsum flectitur; ita è contra inferiore parte à *lit. l* usque *m* anticam versus vel introrsum curvatur, acumine versus imam ossis pubis partem porrecto, ubi cum ossibus sedentariis & coxendicis angustum meatum constituit, in cujus intervallo *uterus*, *vagina*, *intestinum rectum* & *cervix vesicae* sita sunt.

Altera ratio proponendæ *hujus Figure* fuit, ut inde ab initio *Obstetricantes* liberem ab opinione erronea, quâ plerumque ducuntur, quia accurate non noverunt horum ossium situm: plerumque enim sibi persuadent, uterum cum Vagina secundum longitudinem corporis situm esse; ideoque tangentes foeminam digitos in vaginam rectâ protendunt secundum longitudinem foeminæ, & hoc pacto offendunt ossis sacri curvamen, scilicet ejus partem retrorsum flexam cum intestino recto, unde digitis resiliantibus ore uteri non invento confunduntur: At verò ista erronea evanescet opinio, quàm primùm in ejus locum succerserit clara cavitatis Pelvis idea, uterique in ea posituræ imago.

Cavitas Pelvis longitudine suâ non secundum longitudinem spinæ dorſi tendit, sed *ab imo oblique anticam versus ascendendo* progreditur, quasi per eam umbilicum ventris attingere velis; quare quærentes os uteri non rectâ versus curvatum Os sacrum

digitos intrudere debent, sed ab imo sursum tendere, quasi per muliebria umbilicum ventris manu attingere vellent: Et ut clarius hoc pateat, hanc tibi *secundam Figuram* ob oculos ponito à latere conspiciendam, & aspicias ab antica os pubis, simulque ex adverso cavitatem ossis sacri intueberis; tenta jam digitos per ossa pubis (muliebrium scilicet locum) secundum longitudinem corporis protendere, & videbis, te digitis adversum Ossis sacri curvamen tangere: at verò manu inflexa digitis ab imo ossium pubis versus umbilicum tendenti mox occurret os uteri, tanquam primum, quod obvium se tibi dabit.

Hanc quidem observationem fortassis nonnulli vilipendent *Practici*, putantes parvi istam referre *Obstetricantium*, sed ego, non ignorans, quantà inde confusione ab initio Praxis meae laboraverim tam necessariæ observationi non attentus, tale offendiculum remove quidem volui, vel saltem indigitare, quò alii id sciant evitare; ex sequentibus enim hujus Libri patebit, si de Parturientibus sermo erit, quantum utilitatis inde resultet.

Quærentibus autem: *quanta sint Pelves* mulierum? respondemus: variare istas, prout quantitate variant foetus easdem transeuntes, & optime congruere cum capitibus Infantum, quæ quidem quandoque non nisi cum violentia penetrare possunt.

C A P U T. I V.

De Utero.

TRaditâ jam Obstetricantibus necessariâ *Pelvis* ejusque ossium *theoriâ*, porro dicendum erit de *Utero*, utpote *Genitali*, *Mulieribus proprio*, quo semen virile concipitur & aservatur, usque dum Embryo perficiatur & maturescat. Mulier expers uteri liberos procreare non potest, licet nonnulli, sed perperam, id opinati sint, rati, post exsectum vel abscissum uterum quasdam adhuc genuisse prolem; sed accipientes *Vaginam* uteri pro ipso *Utero*, erraverunt: ex diversis enim exemplis

plis patet, uteri vaginam longe prolabentem contractâ corruptione abscindi debuisse, quo tamen non obstante istæ Fœminæ, curatione peractâ, liberos adhuc procrearunt : At nulla unquam fœmina uteri expers partum edidit.

Ut verò clarius & distinctius rem proponamus, uterum consideremus vel *per se*, vel *conjunctim cum vagina*, ante vel post *impregnationem*. Ante *impregnationem* fœminis non gravidis & Virginibus uterus est crassæ admodum & solidissimæ substantiæ, compositus ex innumerabili multitudine fibrarum vasculorum, *venis* scilicet, *arteriis*, *nervulis*, *vasculisque lymphaticis*, interpositis particulis *musculosis*, quæ omnia scite admodum contexta, commixta & coadunata *isthoc mirabile Corpus* constituunt : Meritò quidem corpus hoc dico *mirabile*; quippe nullo non tempore Sapientes & Eruditi, Miracula Naturæ contemplant, *eximium hoc Miraculum* suspexerunt.

Uterus per se consideratus Figurâ externâ cuidam pyræ generi haud absimilis est, infra tamen & suprâ vesicæ & Intestino recto adjacens, magis complanatus, ibique lævis & æqualis est, sed ab utroque latere minus æqualis, uti *sequens Figura* monstrat.

Explicatio 3. Figure.

a Uteri fundus.

b Os uteri.

c c Uteri Vagina dissecta, ut os uteri cum rugis appareat.

d d d d Ligamenta uteri, cum membranarum aliquâ parte.

e e Tubæ uteri, sive cornua cum membranis, post quas testiculi latent.

Hanc ego *Figuram* naturali circiter magnitudine ad vivum delineari curavi, quò *Obstetricantibus* hujus rei vivam quasi imaginem suppeditarem, ut facilius caperent, quæ sequentibus de ista dicentur, ut & differentia pateat uteri *impregnati* & *non impregnati* : Sequenti enim *quartâ Figurâ* uterum proponemus *impregnatum*. Id verò hic loci addendum puto, uteri cavita-

tem

tem internam minimam esse, imò tam exiguam, ut, si uterum nullâ prius extensione factâ disseces, cavitas instar rimæ saltem appareat, superiore parte inferiori impositâ sine intervallo, ut vix comprehendi possit, quâ semen virile eò penetret, nisi tempore concubitûs dilatetur sensu & delectatione, quâ Fœminæ tum præcipue gaudent, quæ forsan inservit *conceptioni*, sicuti postea *partui* dolores inserviunt.

Instituti mei non est, hîc loci dicere de *conceptione*, ejusque modo, unde & quomodo sit foetûs principium & incrementum; quomodo nutriatur iste, & de aliis quàm plurimis rebus, quæ *obstetricantibus* scitu non sunt necessariae.

Quapropter hîc loci non differam de *Tabis* uteri, neque de *testiculis Mulierum* &c. sed verbo saltem de *Ligamentis* mentionem faciam, quorum præcipuus *usus* est: 1. uterum non imprægnatum rectum tenere, idque aliquandiu quoque tempore imprægnationis. 2. post partum eundem mediante contractione in pristinum locum & genuinam restituere posituram: Extensio enim & laxitas Ligamentorum & Membranarum, quibus uterus alligatur, ansam præbent *procidentiae*, & *obliquæ* uteri *positurae*, de quibus fusiùs sequentibus.

Uteri corpus non ita solutum & liberum in corpore situm est, uti hîc ostenditur; sed superiore sui parte *vesica*, inferiore *Intestino recto* connexum est, utroque latere *Membris* & *Ligamentis*, non quidem prope fundum, sed prope orificium adhæret, quod orificium uteri undique annexum est *Vagina*, sicut ex hac *tertiâ Figurâ* patet.

C A P U T V.

De Vagina Uteri.

UTero eo modo & loco, quo Sapientissimo Conditori placuit, constituto, necessum etiam erat, ad eundem Membro virili patere aditum: Itidem utero imprægnato, foetuque jam perfecto, opus erat transitu, per quem in lucem pro-

prodire queat. Transitus iste à Pudendo muliebri aduterum, & vicissim, plerumque *Vagina* uteri appellatur; aliis *Collum* dicitur: Quamvis verò perinde sit, quænam rebus imponantur nomina, modò intelligas, quid denotent; ea tamen deligenda sunt, quæ rei maxime conveniunt minusque confundunt conceptus & sensa sua iisdem exprimentes: Et licet nomen istud *Vagina* mihi non satis clarum videatur ad denotandum transitum istum sive viam uteri ad pudendum, & vicissim, solùmque evitandæ novitatis ergo alio uti nolim, nomen tamen *Vagina* præfero nomini *Colli*, quia sæpius Auctores, eodem utentes, *Vaginam* ab ipso *Utero* ægre distinguere possunt, ideoque opus habent ostium utriusque discernere nomine *oris interioris* & *exterioris*, intelligentes *interiore* Uteri ore Os vel ostium uteri ipsius, *exteriore* verò Muliebria, sive ostium Vaginæ uteri, quod sæpius Lectorem confundit, quam confusionem ut evitemus, eundem hîc loci monitum volumus: quemadmodum ipse uterus unico saltem ore, ostio vel apertura gaudet; ita nos nullum unquam aliud orificium intelligere, quoties nobis de Ore uteri sermo est, nec unquam nos considerare uterum aliter, nisi (uti revera est) tanquam *Corpus per se*, licet aliis partibus annexum sit; At si nobis sermo fuerit de Uteri *Vagina*, nunquam cum ea simul nos comprehendere ipsum uterum; & hoc pacto, opinor, nulli nos confusioni obnoxios fore.

Isthæc uteri *Vagina rugosa* est, plurimisque confita plicis, ut *extertia* patet *Figura*: facillime in latitudinem & longitudinem extenditur, idque necessarium erat, ut tempore partus transitum foetui concedat, deinde verò rursus contrahi queat: in longitudinem etiam extensiva sit oportet, ut tempore graviditatis possit prolongari; Utero enim tum temporis sæpe longius in ventrem ascendente necessariò *Vagina* in longitudinem debet extendi.

Itidem *levis* est *Vagina* uteri & *lubrica*, plerumque viscosâ quâdam & glutinosâ materiâ quasi inuncta, quò facilius, uti dictum, foetui transitum concedat. Quemadmodum autem mol-

lities Vaginæ & vis extensiva Gravidis conducit; ita etiam è contra januam aperit malis quibusdam, quibus parturientes corripiuntur, utpote *procidentia* vel *Vaginæ* tantum, vel ipsius etiam *uteri*, quæ plurimum accidit foeminis amplam pelvim habentibus, quarum Os uteri callosum est, & quæ utuntur operâ *oscitantis* & *inexercitatae Obstetricis*, cujus rei rationem clarius explicabimus suo loco.

Uterus & Vagina sibi invicem *coadunata* sunt, ut patet ex *tertia Figura*, uterisque, quâ in acutum terminat parte, prope ipsius Os, in Vaginam intrusus est, vel acuminatus prominet, ita ut in Foeminis non imprægnatis, imò & prioribus graviditatis mensibus tactu percipiatur *acuminatus*: At in partu Os pariter cum Utero laxatum adeò & extensum est, ut Vagina cum utero videatur unicum quasi utrem constituere, Orisque uteri & Vaginæ differentia sentiatur nulla, nisi quòd Vagina tenuior molliorque, Os verò uteri callofius fit, nec tum acuminatum quid tactu percipiatur. Ex hac rerum mutatione, si opus fuerit, optime conjecturare licet propinquitatem & longinquitatem temporis pariendi: *conjecturare*, inquam, licet, certum enim tempus inde infallibiliter præfiniri non potest.

C A P U T. V I.

Ubi & quomodo uterus in Corpore fæmineo positus sit.

Non sufficit, *Obstetricantes Formam Uteri & Vaginæ* nosse, sed etiam opus est, ut intelligant, quo modo & quo loco situs sit Uterus cum Vagina, ut & quibus partibus & quomodo alligetur, quò parturientibus impavidè & tutò opem ferant sine læsionis vel noxæ periculo.

Uterus cum Vagina *infra* cohæret *Intestino recto*, *suprà Veficæ* vel ejus *cervici*: uteri *Vagina* ab ostio (Pudendo nimirum) ad ipsum usque Uterum tota sua longitudine & rotunditate *infra*

cohæret *Intestino recto*, *supra* autem *Cervici vesicæ*: Ipse verò Uterus non nisi *inferiore parte*, prope ostium scilicet vel Os, & paulo superius, alligatur tam *Intestino recto*, quàm *Vesicæ*, nec nisi vi potest avelli.

Quoniam igitur Uterus inferiore saltem parte *Vesicæ* & *Intestino recto* alligatur, ejus non impeditur extensio & dilatio, sed libere ampliari pro necessitate potest: Quumque & *Vesica* & *Intestinum rectum* sint partes laxæ & molles, Utero liberimum est, descendere pro necessitate, & elevari.

Uterus in superiore parte cavitatis Pelvis situs est, haud sine ordine *omnipotentis Dei* sapientissimo, qui certâ dimensione omnia sua opera *condidit sapienter*; locus iste Virili Membro occasionem præbet (vi prius ejaculatoria in muliebri Vagina motu excitata) ejaculandi semen in ipsum usque fundum Uteri; id quod ægre fieri posset, si uterus in antica propatulus fuisset positus, aut certe aliter formari necesse fuisset.

Iste locus etiam ipsi utero præbet occasionem extensionis, ut, subinde accrescente foetu, indies pro necessitate dilatari queat, quod tam commode non posset fieri, si uterus in infimo pelvis loco situs esset; pleræque enim pelvium cavitates minores sunt, quàm ut foetum ad summum usque incrementum capere possint.

Si verò uterus in superiore corporis loco positus esset, sterilitas inde oriretur, quòd semen virile per distantiam in fundum usque injici non posset: etsi verò conciperent foeminae, ex isto tamen loco dissito plures provenirent partus difficiles, quàm modo jam consueto: imò multis foeminis impossibile foret parum in lucem edere, nec auxilium adhiberi posset: huic verò malo remedium invenit *adoranda Dei sapientia*, ponendo uterum loco maxime accommodato.

CAPUT. VII.

De Utero Pregnantium.

U*terus pregnantium* maximè differt ab utero *non pregnantium*; quantum enim foetus cum secundina & humoribus, quibus innatat, accrescit & augetur, tantum & uterus necessario subinde extenditur; & quoniam uterus plurimum partibus inferioribus alligatur, ibi minus potest extendi & dilatari; isthac ergo dilatatio & extensio fit *in suprema plurimum parte*, quæ crassissima, liberrima & quàm maxime apta est ad extensionem necessariam.

Uterus plurimum *parte sui superiore* extenditur, *Fundo* scilicet, uti plerumque vocatur, unde necessario sequitur, eundem altius subinde ascendere, & in cavitate ventris locari: id verò non semper, nec in singulis foeminis uno eodemque modo fit.

Antequam verò uteri in prægnantibus locum monstremus, difficultas quædam oborta removenda erit, diversam quorundam Auctorum sententiam de *crassitudine uteri imprægnati* concernens; quidam enim putant: uti ampliorem, sic & *crassiorem fieri* uterum; alii contra, quò magis extendatur, eò magis *extenuari* uterum, censent: Quum igitur magna hujus rei sit differentia, de ista inquirere opus erit, veritatemque in lucem proferre, quò *obstetricantes* erroris moneantur. Et hæc res meo judicio peculiare caput absolvat: Prius verò inspiciamus *formam uteri imprægnati & extensi*, licet non ad integram usque magnitudinem.

Explicatio 4. Figuræ.

- a a* Corpus uteri.
- b* Os five ostium uteri.
- c c* Tubæ uteri.
- d d* Ligamenta uteri:
- e e* Vagina uteri decurtata.

CAPUT. VIII.

De crassitudine uteri in prægnantibus.

Quemadmodum in formando homine *divina* maxime efful-
 sit *Sapientia*, ita Ipsi etiam placuit, mulierem præ aliis
 pluribus animalibus instruere tali utero, qui pro necessitate pos-
 set *extendi & dilatari*, manente tamen eadem *crassitie*, qua
 gaudet, dum adhuc parvus, foetusque expers est, & qui non
 obstante magnitudine sua & crassitie, quam habet tempore par-
 tus, intra paucos dies horasve ad pristinam parvitatem ac firmi-
 tatem contrahi posset.

De hac re Dominus *Mauriceau* libro de morbis prægnantium
 inquit pag. 13. *Omnes ferè Anatomicos celebres, & innumeros a-*
lios Auctores nos certiores facere, uterum (miraculo Naturæ præ
aliis admirando) crassescere tantum, quantum dilatetur à primo
inde conceptu usque ad partum: Ipse contrarium sentiens, ul-
terius addit: se mirari, Dulaureum, Riolanum, & Bartholinum,
præclaras Anatomie faces, tam exiguo lumine præditos fuisse, ut
tantum errorem non agnoverint.

Ipse, hac veterum sententia prorsus rejecta, contrariam asse-
 rere satagens, adeò in alterum extremum rapitur, ut putet, *ute-*
rum à conceptione, quo magis extendatur, eò magis extenuari,
instar vesicæ, quæ, si vacua, satis crassa quidem est, sed quo
 magis urinâ extenditur, eo magis quoque extenuatur; pari mo-
 do uterum ultimo graviditatis tempore ante partum tam tenuem
 esse, quàm vesicam plenam vel extensam, solùmque in fundo
 paulo crassiorē esse, ubi secundina cohæreat.

Huic opinioni, auctoritate quorundam Doctōrum fulciendæ,
 substruit *Galenī* aliorumque sententiam, quæ si fortè non suf-
 ficeret adversus tot testes, contrarium sentientes, ad *demonstra-*
tionem confugit rationalem, petens, ut *globus cereus* instar u-
 teri, foetu vacui, extendatur ad magnitudinem uteri parturien-

tis, unde *secundum ejus conjecturam* perspicue pateret, quantæ tenuitatis sit uterus parturientium.

Porro sententiam suam confirmare satagit *sensu pręnantium distincto*, quem percipiunt à foetu, ita ut fere dignoscere possint, quænam membra moveantur vel eleventur.

Denique destitutus certâ experientiâ, inspectione uteri pręnantium acquisitâ, ad *vulvas confugit animalium*, exempli gratia, *ovium*, dicens: *earum vulvam tenuissimam esse, quum edant partum*: sicque se perspicue demonstrasse putat, conjecturam suam fundatam esse.

Quamvis controversiis non delecter, brevibus tamen hujus Auctoris rationes percurrentes, sensa mea de istis explicabo, quantum necesse videtur ad eruendam contestandamque veritatem, eoque magis obstrictus sum id facere, quòd contemplatio hujus rei non sit merè speculativa & inutilis, sed potius cognitio necessaria, *Obstetricum muneri* arcte connexa, si quando male progrediens infans artificiosa manu in utero vertendus & extrahendus, vel secundina utero adhærens evellenda fuerit, vel si quis alius casus difficilis acciderit.

Primò quidem, ut prorsus inconvenientem, rejicimus *comparationem vulvæ animalium cum utero mulierum*, quæ certâ quâdam prærogativâ præ omnibus animalibus ad imaginem Dei formatae sunt, longeque diverso utero instructæ: Igitur si veritas sit eruenda, *ex inspectione uteri fæminei*, modò ante, vel mox post partum visitati, id fieri debet; quum verò isto subiecto Auctor destituatur, ipsius argumentum non stringit.

Neque auctoritas *Galen*i, vel quorundam ejus asseclarum (meo judicio) sufficit, sententiæ tot egregiorum *Anatomicorum* aliorumque Auctorum subvertendæ, vel falsitatis arguendæ, quod satis leviter tentat hic Auctor: Etenim ubi provocamus ad *auctoritatem*, *majora vota contra nos concludent*, quo concesso, Dominus *Mauriceau* contra seipsum sententiam tulit, confessus, numerum uteri crassitiem statuentium *innumerablem* esse, quum è contra pauci saltem cum ipso pro contra-

ria stent sententia: Cui ergo non liquet, majoribus votis adhærendum esse, usque dum *ratio & experientia* demonstrent, minora veritati consentanea esse? Sententiis è diametro sibi invicem oppositis *ratio & experientia* consulendæ sunt; at vix credibile est, Dominum *Mauriceau* hac in re experientiâ edoctum fuisse, exempla enim protulisset, vel se tales sæpius oculis suis vidisse testatus fuisset, quales mente sibi concipit: sed hoc omisso confugit ad vulvas *ovium*, ab iis concludens ad *uteros fæmineos*, contra omnem rationem, quam hic loci explicare non est necesse: At si *vulvam vaccinam* inspexisset, ovinâ longe dissimilem invenisset, si quidem verum est, quod nuper ex aliquo audiavi, qui se observatione accurata certum esse dicebat, crassitiem istarum vulvarum à magnitudine vel parvitate parum differre: Imprimis autem *uterum fæmineum* tam accurate inspicendo quàm vulvam ovillam, Auctor se ipsum errore liberare potuisset, nec *infinitem* numerum egregiorum *Anatomicorum* falsæ sententiæ perversæ adeò accusasset, nullo alio fundamento, quàm (ut ipse fatetur) *suâ nixus conjecturâ*.

Dominus *Mauriceau* convictus est, multitudinem Auctorum verum dixisse, quum testantur, se in gravidis modò ante vel mox post partum uterum eâ, quam perhibent, crassitie invenisse, hoc concedit in quibusdam accidere quidem potuisse, sed inde, tanquam à particulari ad universale argumentari non vult concedere, quoniam, inquit verbis *Aristotelis*, *id quod naturale est, plurimum contingit*. Hic ergo sensus ipsius est: *certis quidem casibus contingere posse, uteros puerperarum inveniri crassitie integra, sed istud haud naturale neque commune esse*: Cui verò fundamento hanc sententiam superstruat, nescio, experientiæ utique suæ non innititur, etenim hanc, si habuisset, in lucem edidisset, neque ad vulvas *ovium* confugisset; & quod observatione dignum est, Auctor iste diu in ea fuit sententia, utut evidenti demonstratione, simul & occasione destitutus, uterum talem inveniendi, qualem ipsemet mente sibi concepit. Cui ergo fides adhibenda? *infinite* numero egregiorum *Anatomi-*

corum, aliorumque Auctorum contestantium, quæ oculis viderant, manibusque palpaverant? aut conjecturæ Domini *Mauriceau*? videtur mihi res ipsa loqui, quòd multitudini assentiamus, quum ab ipsorum partibus stet experientia, & naturâ uterus ita sit constitutus, qualem ii omnes invenerunt; idque eò magis, quòd Dominus *Mauriceau* contrariâ experientiâ non gaudeat.

Confirmare porro sententiam suam satagit Dominus *Mauriceau sensu prægnantium distincto*, quo ex motu foetuum percipiant fere, quænam speciatim membra moveantur vel extendantur, id quod putat impossibile esse, si uterus tam crassus sit, ut communis fert sententia. Ego verò hunc prægnantium sensum absque fundamento esse puto, licet ab Auctore *distinctus* vocetur: satis enim notum est, revera confusum saltem esse, quum nec prægnantes ipsæ, nec aliæ dicere distincte possint, hanc vel istam corporis partem ab infante elevari: quòd fere sciant, concedo, sed hoc non contrariatur crassitie uteri integræ, imprimis si uterus immediate ad ventrem situs sit, non intervenientibus intestinis: quamvis enim uterus omnimode crassus sit, non tamen eâ soliditate gaudet, qua parvus, propterea spongiosa ejus crassities & mollities lenis talem confusum quidem & conjecturalem sensum admittit, ast inde argumentum deduci meritò non potest pro tenuitate uteri, qualem hic Auctor mente sibi concipit.

Denique Auctor noster, evidentibus & sensibilibus argumentis destitutus, hanc rem *rationibus* demonstrandam esse censet, massam nempe ceream magnitudine uteri non imprægnati ad magnitudinem uteri prægnantis extendendo, unde facile conjecturare possis, quam crassitiem iste tunc habeat: Cui respondeo: concedendo, uterum tenuissimum fore, & tenuiorem quidem vesicâ urinâ dilatatâ, si non aliter ac massa cerea extenuetur: sed videndum prius, an ratio & experientia evincant, extensionem uteri (sensim & naturaliter factam) & massæ cereæ uno eodemque modo fieri.

Ratio nos docet, magnam esse differentiam rerum animatarum & inanimatarum: istæ copiâ vel inopiâ nutrimenti vivifici vel extraordinariâ humorum affluentia accrescere vel decrescere possunt; hæ verò eadem semper manent, ergò similis earum ratio non est.

Quum igitur ratio & experientia nos doceant, vivida membra sensim & naturaliter, non verò vi, extendi, ampliari, & repetito subinde nutrimento, vel adaucto humorum affluxu absque diminutione crassitudinis crescere & ingravescere, (quod in rebus mortuis & inanimatis reperire non licet) ideo dictarum rerum similitudo nulla, & Auctoris argumentum enervatum est.

Etenim videmus, omnes carnosas & membranosas corporis partes, obstructionibus, vel cessatione motûs humorum, quàm maxime posse extendi & amplificari, si nempe quoad totum partes istas consideremus, quin potius, quum antea tenuiores & solidiores fuerint, ejusmodi accidentibus spongiosiores & molliores fiunt, nisi nimia fiat obstructio, quam facilè putrefactio sequitur. Id ipsum igitur in omnibus corporis partibus mollioribus percipientes, cur idem utero accidere dubitemus? cui membro proprium & naturale est, sensim & accremento extendi & ampliari.

Diversas ego prægrandes excidi *sarcocelas*, quarum quædam caput infantis superabant magnitudine, & ambiens scrotum ad instar viri bene valentis inveni crassitie, quod decima parte minus est: post sectionem indies minuebatur; primis diebus crassities augebatur, postea rursus extenuabatur, at verò quatuor vel quinque hebdomadam spatio patiente reconvallescente ad naturalem magnitudinem crassitiemque redibat. Hujus rei periculum faciat Dominus *Mauriceau* vel asseclæ ejus, sumptâ massâ cereâ, & patebit differentia maxima inter extensionem vel diminutionem rei istius animatæ, & hujus inanimatæ.

Enterocelen aliquando incredibilis magnitudinis vidi Viri cu-

jusdam omnia intestina in scroto extra ventrem gestantis, cujus scroti altera pars ventrem fere magnitudine æquabat: iste vir intestina è ventre emittere & rursus immittere poterat supinus, sed erecto & ambulanti inter pedes propendebant, & quod scopo nostro inservit, scrotum istud, non obstante tam prægrandi magnitudine, naturalem circiter crassitiem servabat, visu tactuque quasi integrum & illæsum: Quod si in hoc casu ita reperire licet, nonne par ratio poterit esse uteri? Tales observationes, si opus esset, possem proferre plurimas.

Sed quid immoror in probanda possibilitate ejusmodi extensionis, quam in aliis membris expertus sum integris pariter & ægris, quum non desint evidentes & palpabiles de *ipso utero* probationes? En igitur *propriam meam experientiam*, quæ multitudini consentanea, conjecturæ verò Domini *Mauriceau* contraria est. Sæpius, quando defunctæ parturientis Anatomæ interesse dabatur, vidi, uterum, non obstante quantacunque magnitudine, integre crassum fuisse, & id semper vidi, & nunquam contrarium vidi, ita ut, quantacunque magnitudine vel parvitate gaudeat uterus, eadem semper reperiatur crassities modò major, modò minor, prout variant accidentia. Quid igitur dicam hac experientia instructus? num oculos manusve fefellerisse me putem? nonne meis sensibus magis, quàm conjecturæ istius Auctoris confidere fas est?

At dicent forsan cum isto: non negari, id possibile esse, sed *extraordinarium* fuisse & *non naturale*, quod enim *plurimum fit*, id *naturale est*, teste *Aristotele*: Si igitur regulâ *Aristotelis* veritatem metiri licet, hoc modo mihi argumentandum erit: *quicquid communiter vel plurimum fit, id naturale est*; atqui ego nunquam uterum reperi tam tenuem, qualem Dominus *Mauriceau* concipit, contrà crassum eundem semper, quin & crassissimum oculis manibusque sensi; Ergo quod plurimum & semper ita reperi, naturale esse concludo, & necessariò pro naturali habendum censeo, usque dum experientiâ contrarii convincar.

Hæc quum verè ita sint, uti sequenti capite adhuc clarius patebit, & ego, si opus esset, pluribus probare possem, nos certe Benignitati divinæ maximas debemus gratias, quòd huic membro tam bene prospexerit, ut inde duplex in nos commodum redundet: *primò*, quòd uterus per hanc crassitiem tempore graviditatis longe *firmitior* maneat, quàm si tantum extenuetur, quantum extenditur: foetus enim facillime hunc suum carcerem præmature rumperet, manu vel pede uterum perforando, quod Matri simul & Foetui mortiferum foret, cujus generis exempla nonnunquam obtigerunt.

Secundò, si uterus revera ea esset tenuitate, ut Auctor iste concipit, *Obstetricantium munus* majoribus difficultatibus & periculis obnoxium esset: quis enim tam libere, uti solet, vertere ausit foetum in utero compactum, & post effluvium aquarum tridui vel quatruidi doloribus arctissime compressum in membrana tenuissima, qualem Dominus *Mauriceau* sibi concipit? Ecquis sine stupore & horrore secundinam ab utero segregare vel avellere ausit? aut quænam parturiens sine ultimo periculo id pateretur? magni ergo interest *parturientium* pariter & *obstetricantium*, nosse crassitiem & firmitatem uteri, ne animum faciliè abjiciant.

Antequam ab hac materia digrediar, ut omnis dubitatio tollatur, adhuc addendum erit, quòd non contentus fuerim, veritatem hujus rei in *defunctis* investigare parturientibus, sed & accurata attentione de ista in *viventibus* inquisiverim, tam altera manu in uterum intromissa ad secundinam extrahendam, quàm altera ventri imposita, ut eò distinctius nudam veritatem ipso sensu detegerem; & vere dicere possum, me semper fere uteri integram crassitiem sensisse, imò tantam nonnunquam crassitiem & rigorem percepisse, ut ægre persuasus sim, quin mali quid acciderit parturientibus, quum tamen in isto puerperio eâ quàm in aliis usæ essent valetudine; & unicæ saltem memini me sensisse uterum tenuem.

Ex quibus omnibus firmiter concludo, uterum varia quidem

magnitudine ab imprægnationis initio ad partum usque una eademque semper gaudere crassitie, idque naturale esse censeo, usque dum major experientia, contrariam ut amplecter sententiam, me invitaverit.

C A P U T I X.

De Utero imprægnato modò ante & mox post partum, & de modo tam extensionis quàm contractionis, ubi hæ duæ Theses fundamentales probantur, scilicet:

1. *Facultas extensionis sine extenuatione.*
2. *Facultas variæ mutationis localis uteri.*

QUoniam in *Aurora Obstetricum* Lectorem ad hoc Caput remisi, quo luce meridiana clarius demonstro varias uteri imprægnati *mutationes locales*, pro virili stabo promissis, hic loci differens de *Utero Gravidarum ante & post partum*, ut & de modo tam extensionis quàm subsequenti contractionis.

Quum verò nemo neget facultatem extensionis Uteri ad integram usque magnitudinem, neque contractionem in pristinam parvitatem, non opus erit istas probare; potius è re nostra erit, *modum extensionis & contractionis istius contemplari.*

Quamvis præcedenti Capite egerim contra sententiam Domini *Mauriceau* de Crassitie uteri, scilicet: quòd plerumque eadem fere maneat in quantacunque Uteri magnitudine; hoc tamen loco non videtur incommodum, argumentum quoddam addere, solum sufficiens omni dubio removendo, quod patebit, si accurate inspexerimus *modum extensionis* vel dilatationis uteri, ejusdemque *contractionis* vel imminutionis: Quem in finem non opus est scrupulose scrutari: quo modo & loco conceptum Semen virile cum muliebri jungatur, quomodo foetus exin-

exinde formetur, aut mediante Secundina nutriatur ac indies accrescat, an id fiat hoc vel illo humore, per hæc vel illa vasa, quæ nam sint de his rebus variæ Variorum sententiæ, ea omnia non sunt nostri instituti, quòd confundant potius quàm illustrent: Nos, quoad possumus, sepositis omnibus controversiis, planis inhærentes Veritatibus, inde deducamus necessariam harum thesium consequentiam, scilicet, *quòd uterus possit extendi, ita ut non extenuetur, deinde quòd uterus multifariam possit loco moveri.*

Supponimus igitur, utpote notorium: *fætum* utero conceptum, & per Secundinam cum fundo conjunctum, *nutrimento indies accrescere*; juxta cum fœtu indies etiam in Secundina *segregari humores vel aquas, simulque* cum accrescente fœtu *augeri*; unde necessariò tanquam res confessà sequitur:

Primò: Uterum Secundinæ, Humorum Fœtusque augmento & incremento *necessariò extendi, ampliari & dilatari*: Et quia augmentum humorum in Secundina omne vacuum complet, quod Embryonis corpus, utpote non omnino rotundum vel ovatum, complere non potest, exinde *secundò* sequitur: *Uterum sese extendere in formam rotundam vel ovatam*, nisi aliæ partes circumstantes id impediant, sicut etiam plerumque illum *ovatum* videmus vel *pyriformem*, utroque extremo paulo planiorem: porro, quia Secundina parte sui crassiore vel placentâ fundo tantùm Uteri adhæret & connectitur, ibique magis quàm alibi augetur, exinde *tertiò* sequitur: *Uterum fundo suo multo magis ampliari, quàm ullâ aliâ parte inferiore.*

Quòd Secundina cum Placenta Uteri fundo adhæreat, neminem puto negare; at fortè quæret quispiam: quî refutem quorundam *Obstetricantium* experientiam, qui, se *Secundinam* nonnunquam *ad latus uteri* haud procul ab orificio *reperisse, indeque extraxisse*, testantur? Cui respondeo: Istorum *Obstetricantium* testimonium mihi non probari, quòd isti homines, non observato, uterum interdum posse *obliquari*, etiam non observaverint, utrum fundus Uteri anticam versus vergat vel po-

sticam corporis partem, ideoque nec probe dignoscere potuerint, quo loco vel modo Secundina cohæreat.

Nec mihi rarum est invenire Secundinam jam in postica ad lumbos, jam proxime diaphragma, jam in antica ventris pro-pendentis, jam à dextro, jam à sinistro latere: neutiquam verò exinde concludere velim, Secundinam utero cohærere à latere, vel prope orificium; hoc pertinet ad istud hominum genus, quod instar jumentorum pistrinensium cœcutiens in eadem semper recurrit vestigia, nescium, quo loco versetur. Memini, me aliquot abhinc annis, quum degerem *Wieuwert* in *Frisia*, adfuisse Parturienti primiparæ, quæ quatrimum, & quod ex-currerat, jam laboraverat, cujus foetus brachium ad humerum usque exerebat, postquam versum infantem extraxeram, mox, more mihi consueto, manu denuo intromissa Secundinam quæsiui, quam procul in latere dextro inveni parumper sursum vergentem, ut non nisi multo labore deglubere potuerim, non quòd arcte adeò cohærebat, sed quòd brachio eousque inflexo tam procul in latere rem agere difficile erat; Secundinæ enim manum subdere tentanti brachium tam arcte ad interiorem oram dextri Ossis ilium apprimendum erat, ut præ dolore ægre operari potuerim, ast vel tandem opus perfeci, Secundinam integrâ & illæsâ extractâ: jam verò in lenimentum doloris & laboris tantæ difficultatis causam investigando mihi ipsi fatissimè par erat, quo certus fierem, an secundina *lateri* uteri adhæserit, necne? quumque tum temporis de vario motu locali uteri nondum omnino certus essem, hac data occasione penitus rem explorare percommodum videbatur.

Quare post extractam Secundinam manu in uterum denuo intromissa sensu accuratius situm istius uteri percontatus percepi, manum modo intromissam mox versus dextrum puerperæ latus declinari, quòd à sinistra aut sursum nullus mihi locus daretur, quâ via data erat pergens, eò quòd antea perveni, in *fundum* scilicet Uteri, eodem, quo antea Secundinam deglubi, loco, manu undique versa sensu distincto dignovi, uteri

ri *fundum* longius ad dextrum latus vergere, os verò ad interiorē finistram partem cavitatis Pelvis conversum erat, quo obliquus Uteri situs ita mihi confirmatus est, ut de isto dubitare porro non liceat, imprimis quum hætenus qualibet data occasione sensu eundem mecum constabilire non neglexerim.

Ex hac ergo experientia aliisque plurimis concludo: *obstetricantes* ratos, se Secundinam jam huic jam illi loco Uteri annexam reperisse, neglecta observatione accurata se juxta cum aliis fefellisse: Sed longiore mora rupta videbimus, an experientia respondeat nostræ hypothese, aut illi roborandæ quicquam inveniatur idoneum in *Utero extenso*, quem in finem accuratius inspiciamus *Figuram quartam*.

Fuit namque primum nostrum assertum: *Uterum augeri & extendi citra notabilem extenuationem*, aut, crassitiem ejus nonnunquam augeri, nonnunquam manere eandem, id quod ex hac *quarta Figura*, cum *tertia* collata (utrâque ad vivum delineatâ) probatur: Ex *tertia* patet, ligamenta utero imprægnato sub Tubis proxime fundum annexa esse, quibus Uterus (quia unumquodque latus sigillatim suo gaudet ligamento) in æquilibrio positus, in neutrum latus delabi potest: Si igitur Uterus ex omni parte æqualiter extenderetur, tunc sequeretur, ipsius ligamenta in *quarta Figura* habita proportionē fundo æque propinqua esse ac in *tertia*; è contra patet, ligamenta in isto extenso utero multo inferiora esse, unde concludimus, uterum in *fundo* multo *magis extendi* quàm in aliis partibus suis. Ego, nî fallor calculo, asserere ausim, communis magnitudinis uterum modò ante partum in fundo sexta vel octava (ne dicam decima sexta vel vicesima) parte extensionem reliqui corporis superare.

Hic loci notandum est: *quartam* hanc *Figuram* ea qua conspiciatur extensionis quantitate exprimere tertiam circiter magnitudinis partem Uteri ordinarii modò ante partum: præterea notandum: quò magis uterus extenditur, eò magis differre longitudinem & magnitudinem fundi supra ligamenta.

Si ergo uteri fundus supra ligamenta (uti *hæc Figura* exprimit) duplo plus longior est quàm infra ligamenta ad Vaginam usque; & contrà, si uterus non imprægnatus infra ligamenta duplo plus major est quàm supra, tum sequitur, hunc uterum in fundo quadruplo plus extensum esse quàm infra ligamenta: Si ergo totus uterus habita proportionem amplificando duplo vel triplo major evadit, sequitur fundum congruenter amplificatum octuplo vel duodecuplo plus supra ligamenta extendi, quàm infra.

Posito jam, uterum non imprægnatum in fundo parum saltem crassiores esse, quàm reliqua sui parte, uti semper ita reperitur: posito etiam, fundum uteri duodecuplo plus extendi & amplificari quàm reliquam ipsius partem, sequeretur ratio *Domini Mauriceau* calculo, fundum duodecuplo plus tenuiorem fore parte inferiore; ipse enim sentit: parem rationem esse uteri & massæ cereæ, quæ, quo magis extenditur, eo magis extenuatur.

Consule jam omnes *expertos Anatomicos*, quia ex ipso quære *Domino Mauriceau*, quo loco Uterus crassior reperiatur, fundone, vel alia sui parte? uno omnium ore affirmabunt, in *fundo* uterum nunquam non crassiores reperi, quod & res ipsa testatur in quolibet utero bene constituto modò ante & mox post partum.

Quum igitur verum sit & indubitatum, fundum uteri ad minimum duodecuplo plus quàm partem inferiorem extendi, hoc tamen non obstante nunquam non crassiores manere, nonne sine controversia statuendum est, fundum Uteri, dum extenditur, parum vel omnino *non extenuari*, nec tantam esse uteri extenuationem, quantam extensionem, ac proinde conjecturam *Domini Mauriceau* de tenuitate uteri absque fundamento, probatæque experientiæ contrariam esse?

Ratio, cur uterus in fundo tanto magis quàm parte inferiore extenditur, (uti prius dixi) est cohærentia Placentæ, ut & ipsa fundi constitutio ita comparata, ut commode Placenta cum fun-

fundo uniri, & conjunctim cum illo extendi & ampliari possit.

Ut verò Lectori omnem dubitationem tollam, scrupulumque suborientem eximam, obiter adhuc dicam: licet uterus extensus eandem retineat crassitiem, eum tamen non retinere pristinam soliditatem: organa enim, ex quibus uterus componitur, subtilissima & arcte adeò contexta sunt, ut fere incomprehensibile sit, quàm tam exiguum & solidum corpus ad tantam magnitudinem extendatur, quantam in parturientibus videmus.

Subtilia ista organa, (quæ minutæ tantùm fibræ videntur) quorum cavitas & humor oculos fugit, tempore graviditatis sensim amplificata extenduntur pariter & nutriuntur, ac humore, quem continent, adeò dilatantur & explentur, ut inde crassities uteri parum vel omnino non minuatur; quia verò humor iste neque caro est neque membrana, propterea uterus ita extensus tanta soliditate & duritie non gaudet, quantâ uterus non imprægnatus; atque in hoc omnis differentia consistit, quam in hac re observare licuit.

Sed videntur plerique secum cogitare: *num verum est, uterum tali modo extendi, uti Figurâ quartâ exhibetur? forsan exemplum multorum Auctorum imitatus cerebri tui figmenta pro veritate obtrudis? unde cognosci poterit, uterum ita constitutum esse?* Ad hæc Cordato Lectori respondeo: me detestari plura scribere, quàm cognitum habeam & demonstrare possim, proinde *quartam* hanc *Figuram* non esse cerebelli mei inventum, nec ab aliis receptam, sed meo jussu ad vivum delineatam, neque addendo quicquam, neque detrahendo, sed Pictorem libere imitatum esse naturalem uteri proportionem, *Figurâ quartâ* expressam: *Tertiam* verò quod attinet *Figuram*, si illa compareretur cum aliorum *Anatomicorum* effigie uteri exactissimâ, patebit, hancce meam ab illa quoad substantiam minime esse diversam.

Hoc modo jam satis, opinor, demonstratum est, uterum

extendi posse, ut non extenuetur, istamque vim extensivam potissimum in illius residere fundo: Igitur jam transeo ad *secundam* nostram *Thesin*, scilicet: *uterum diversimode posse locomoveri*, quod assertum æque firmis argumentis ex proposita *quarta Figura* probare non dubito.

Ex *tertia Figura* patet, ligamenta utero non imprægnato supra prope fundum annexa esse, unde facile quis concluderet, istiusmodi corpus, infra prope orificium vesicæ & intestino recto cohærens, & supra prope fundum ligamentis annexum & retentum, fundo huc vel illuc nequaquam inclinari vel delabi posse: Sed hoc non obstante notandum est: etiamsi res ita comparata videatur, uterum imprægnatum tamen in *quarta Figura* diversissimâ à *tertiâ* effigie proponi, ubi patet, *utraq; ligamenta*, (quæ in *tertia Figura* proxime fundum annexa uterum rectum in æquilibrio tenere poterant) tempore graviditatis ad tertiam partem emenso, *longe jam inferius, nec ad fundum annexa esse*, imò, uterum eâ, quâ ligamenta transcendit, parte duplo triplove grandiore & graviores evasisse. Ad hæc statuendum est: *uterum* integrum duplo triplove magis extensum & dilatatum *octuplo vel duodecuplo grandiore gravioresque evadere supra ligamenta quàm infra*, sicut prius ostensum est; extensio enim & dilatatio uteri infinite magis in fundo quàm alia parte succedit.

Porro notandum: *uterum* subinde accrescentem plerumque *altius elevari*, & præ magnitudine corporis undique dilatati non amplius in pelvis angustia posse contineri.

Deinde notandum: *uterum* plerumque pyriformem vel ovatum *supra ligamenta ampliorem, latiore multoque graviorem esse quàm infra*.

Insuper notandum: *molem istam*, inferiore solùm parte cohærentem, & ab utroque latere duobus tantummodo ligamentis subtilibus & admodum extensivis alligatam *proprio suo pondere facillime huc vel illuc ferri & inclinari*.

Adde: *quod vesica & intestinum rectum*, (quibus uterus infe-

feriore parte prope orificium cohæret) utpote partes laxæ, molles & extensivæ, *non valeant impedire inclinationem vel nutationem uteri* prægrandis, foetumque continentis jam maturissimum.

Denique notandum: *varie gravidas moveri*, & omnifariam flectere corpus suum, assuetas vel dolore coactas tenere jam has jam illas corporis posituras, jam hoc jam illo modo cubare & incurvari, unde uterus imprægnatus facilè huc vel illuc tendit, prorsum labitur vel retrorsum, dextrorsum inclinatur vel sinistrorsum.

Positis jam his omnibus videamus, an difficile adhuc foret intellectu, *uterum* gravidarum *omnimode loco moveri*? mihi quidem videtur, hisce rationibus probe consideratis, tantum abesse, me de hac re dubitare, ut potius statuendum censeam, quòd datâ unâ gravidarum *uterum* super pelvim rectum gestante, *decem vicissim* inveniantur, quibus uterus hoc vel illo modo *plus minus* fit obliquatus; ad hunc calculum rem revocantes minime certe errabunt, id quod *Obstetricantes* data occasione experientia docebit.

Antequam verò discedamus ab hac materia, monendum erit: quòd si quis (dubius adhuc, uterusne imprægnatus multifariam loco moveri possit) putet, uterus rectum teneri duplici illo ligamento, quod censet non posse laxari, is cogitet: utero in pelvim altius assurgente *ligamenta ista non posse non laxari*, quin etiam *eousque extendi*, ut uterus è corpore procidat, uti nunquam contingit: Sed posito, ligamenta ista omnino non, five parum saltem, laxari, quis comprehendere posset, eadem, solummodo ab utroque latere annexa, efficere posse, ne uterus prorsum labatur vel retrorsum? nemo certe, opinor, id sibi vel alii persuadebit: hac verò veritate asserta, (quæ singulis utique clarè patet genuinâ uteri imprægnati imagine gaudentibus) etiam assertum nostrum quoad hoc probatum est.

Jam probato, uterus prolabi, posse aut resupinari, quis ibi iaficias, alterum ligamentorum, aliquatenus adhuc laxandum,

dum, eousque extendi posse, ut *uterus* jamjam prolapsus vel resupinatus, *aliquantillum declinet dextrorsum vel sinistrorsum*; qui verò id posse fieri dextrorsum concedit, & sinistrorsum fieri posse non negabit, & hoc pacto facilè inter nos conveniet: licet enim meo judicio ligamenta non obstant prolapsui uteri rectà in alterutrum latus, aliis tamen rationibus ductus ægre persuadeor uterum omnino & rectà in sinistrum dextrumve latus delabi; mihi certe nunquam eo modo, sed semper aliquantulum sursum vel deorsum vergentem reperire contigit.

Hoc pacto *facultatem uteri, qua multifariam loco movetur*; Cordato Lectori dilucide & perspicue adeò explanasse puto, ut hæc veritas ipsi arridere possit; jam paucis de *contractione uteri* post partum.

Facilis admodum ad *contractionem* est uterus, quamprimum enim pauxillum evacuatur, statim contrahitur & imminuitur, utpote, si aquæ defluerunt, ilicò uterus decrescit, & stricte adeò coangustatur, ut infantem compressæ concludat; quare mox post defluvium aquarum infantem excludi necessum est, nisi partum expectare velis difficilem.

Si foetum exclusum non statim Secundina sequitur, fundo adhuc adhærens, uterus mox *contrahitur*, Secundinam in se concludens, & nisi quid sanguinis concreti remanserit, post aliquot horulas non nisi multo labore potest recludi ad Secundinam extrahendam.

Partu jam edito, & Secundinâ exclusâ, si manum aliquandiu in utero retinueris, (quod post partum *Obstetricantium* officii esse, sequentibus probabo) senties illum *circa manum contrahi* & occludi; unde patet, uterum propensum esse ad *contractionem* sui atque imminutionem, nec unquam extensum manere, nisi corpus quoddam heterogenium contractioni obstet.

Modus hujus contractionis idem est ac extensionis, præterquam quòd *hec lento gradu* procedat, *illa verò citius* absolvatur. Puerperam aliquando defunctam octavo, nî fallor, vel nono post partum die cultro aperui, uterumque tam exiguum & natu-

raliter adeò constitutum mirabundus inveni, quasi puerperæ non fuisset. Sed progredientes videamus *uterum* in parturientibus *bene vel prave locatum*.

C A P U T X.

De Utero Gravidarum vel Parturientium bene locato.

ANtequam dicamus de obliquo sive prave sito utero, æquum erit, ut monstremus *posituram uteri in gravida* seu Parturiente *recte locati*, cujus quidem jam mentio facta est in *tertio Capite* post *secundam Figuram*, ubi *genuinam imaginem ossium pelvim constituentium* tradidimus, quò etiam Lectorem remittimus, hîc loci ulterioris explicationis ergo adjungentes: quòd, quò *majorem gravida fætum gestent*, eò *altius uterus in ventrem assurgat*; quum enim cavitas pelvis non sufficiat capiendò prægrandem uterum, uno vel pluribus infantibus ex omni parte absolutis unà cum Secundinis & humoribus repletum, exinde necessariò sequitur: ultra oram pelvis in cavitatem ventris uterum ascendere; atque tum eandem (quam modò ante vel mox post imprægnationem habuit) *posituram* aut retinet, aut non; si priorem *posituram* retinet, illum voco *rectum & bene situm* uterum, atque tunc acuminata ejus pars rectà tendit in cavitatem pelvis, fundus verò circa umbilicum versatur: *positurâ* autem mutatâ, huc vel illuc aliquantulum inclinatum uterum *obliquum* dico vel *prave situm*, de quo sequentibus.

CAPUT XI.

De Utero Prægnantium & Parturientium oblique & prave sito.

QUum uterus imprægnatus, uti *quartâ Figurâ* monstravimus, majore & graviore sui parte liber & solutus sit, *facile huc vel illuc delabi potest* in foeminis maxime, quibus pelvis est exigua; quippe uterus parti acuminatæ non diu potest inniti, quin huc vel illuc inclinet, quoniam ligamenta propter facultatem extensivam facilè laxantur, unde *obliquus uteri situs*.

Exulceratio etiam, aut cicatrix, aut glandula obdurata, aut obstructio vasculorum in alterutro ligamentorum vel partibus vicinis anam utero præbere poterit, ut jam inde ab initio extensionis obliquetur, magisque in alterutrum latus inclinet, quin & plures aliæ hujus rei possunt esse causæ.

Ne verò immoremur causis pravæ illius posituræ per vestigandis, sufficiat hîc dixisse: *multiplices esse pravas uteri posituras*, quas singulas exacte perscrutari pigeret: veruntamen ut sufficientem tradamus instructionem, *quadruplicem* modum pravorum uteri situum annotabimus, sub quibus cæteri facilè possunt comprehendi.

Primus pravus uteri situs est: si *fundus diaphragmati*, uteri autem corpus *spinae dorsi nimis apprimitur*: inde enim os uteri nimis suspensum ab antica parte ad ossa pubis adigitur, & infantes capite in ossa pubis facilè impingentes hærent immobiles; aut quod deterius est, capite super ista ossa translabuntur, & in alterutrum latus aut retrorsum vertuntur, ut brachio vel manu exclusa corpore transversim ostio objaceant, sine manu adjutrice nequaquam excludendi, unde Matris vel infantis, quin & utriusque sequitur interitus, nisi solerti *Obstetricantis* opera serventur.

Secundus pravus uteri situs est: si uterus in ventrosis mulieribus

bus pronus propendet, ore ad os sacrum converso, unde prodiens ad exclusionem infans capite in cavitatem sive curvamen ossis coccygis deferitur, ubi sæpe immobilis quasi clavo affixus hæret, nec nisi solerti *Obstetricantis* manu servatur.

Tertius pravus uteri situs est: *si fundus uteri in latere sinistro paulo altius vel demissius ponitur*, ore ad spinam dextri ossis ilium vel pubis converso, ad quam infantes capite solent impingere, & diutius sæpe hære, infracto cerebro; vel eandem spinam dextrorsum transiliendo transversim pelvi superimponuntur, unde non nisi solerti *Obstetricantis* cujusdam viri vel foeminæ manu produci possunt.

Quartus pravus uteri situs est: *quo fundus in dextro latere ponitur*, converso ore ad sinistram pelvis partem, positurâ præcedenti omnino contrariâ, unde eadem ac ex præcedente proveniunt incommoda.

Ex hoc *quadruplici* pravo uteri situ & reliqui facilè possunt colligi, si scilicet fundus uteri plus minus *prorsum* vel *retrorsum*, *dextrorsum* vel *sinistrorsum* deflectit, partum inde plus minus difficilem reddens, quo magis scilicet vel minus pravus iste à naturali situ differt.

Satis quidem animo præsentio: plerosque hanc sententiam non admodum fide dignam habituros esse, alios item nasutos eandem ridentes tanquam *falsam* & *novam* rejecturos; me verò ista non terrent, quo minus, quam certò cognovi, veritatem palam etiam profitear, pro mea enim parte æque certus sum de *obliquo* uteri situ, ac certus sum, duas unitates duabus additis quatuor, vel tres tribus additas sex constituere, omnem mihi scrupulum varia exemit experientia, nec cessabo ex hoc fundamento progredi *Obstetricantium* institutione, ingenue confessus: quòd, quicumque obliqui situs uteri sunt ignari, in artibus *Obstetricantium* æque cecutiant, ac ille, qui homines instar arborum videbat ambulantes: Atque id quidem patebit ex sequentibus, ubi hanc veritatem influere vibebimus in omnia, quæ ad *artem Obstetricantium* & scienda & facienda sunt.

CAPUT XII.

De Secundina.

Postquam de *pelvi* & *utero* ejusque vario *motu locali* dictum est, jam etiam de *Secundina* dicere convenit, cujus cognitione necessaria *Obstetricantes* instruendi sunt: Non inhæreo diversis ejus nominibus describendis acceptis à diverso usu, quo inde gaudet & prægnans & foetus secundum accuratiorem Anatomicorum opinionem: uni tantum *Secundina* nomini insistere lubet, cujus partus vel exclusio *plerumque* sequitur partum infantis, *plerumque* inquam: non enim semper id fit; casu quodam adverso *Secundina* ab utero divelli, ejusdemque *placenta* prior in partu prodire vel excludi poterit; at rarò id fit, idque tum *plerumque* causa est obitus infantis, præsertim si parienti *Obstetricantium* aliquis peritus vel perita mature opem non tulerit.

Si delectarer magnitudine Libri, affatim materiæ hîc loci suppeteret variis illum amplificandi Observationibus de *Secundina* ejusdemque usu, curiosæ magis contemplationi quàm genuinæ *Obstetricantium* instructioni inservientibus: semper ego alienus fui à *plagio literario*, quod (proh dolor!) adeò invaluit, ut *apographa* tantum sint plurimorum libri, absque rubore profitentium; *ex verborum immutatione fieri librum*, quo volunt significare, quòd nil exigatur, nisi sola aliorum verba immutata pro suis venditare, si quis cupiat audire Auctor alicujus libri: quapropter tantummodo proponens simpliciter necessaria *duplicem* maxime *usum* ostendam, quo *Secundina* & *Matri* pariter & *infanti* inservit, qui *usus* etiam revera adeò proprius est *Secundina*, ut vel ex ipsa ejusdem compositione percipi possit.

Secundina igitur constat ex crassa quadam carnosâ massa sive *placenta* uterina, cum annexa tenui quadam membrana, atque hæc *Secundina* cum carnosâ sua *placenta* *conglutinata* & *con-*
nexa, fundo uteri adhæret. Quam-

Quamvis autem crassiores Secundinae partem placentam nominem *carnosam*, carnem tamen non intelligo proprietalem, qualis est caro musculorum, utut & hi ipsi nil aliud sint quam contextus vasorum & humorum: sed per carnosam illam placentam indigitatum volo aliquid carni simillimum, utut admodum lene ac molle, cujus vasa maxime fragilia sunt procliviaque ad effusionem, quos continent, humorum.

Placenta hæc uterina (non male cum placenta comparata, quod non absimilis sit crassæ rotundæque nec tamen permagnæ placentæ, in sartagine frixæ) plerumque crassa digitum, medio tamen quam extremo crassior, vasis suis uteri *fundo* adeo *conglutinata* est, ut non nisi ruptis istis vasis & effusione humorum avelli queat, unde semper hanc Secundinae avulsionem consequitur *sanguinis fluor* ex ipsa partim Secundina, at maxima parte ex acetabulis uteri oriundus.

Isthæc placenta eâ, quâ utero cohæsit, parte *aspera* admodum & *inequalis* est, infinitis obsita vasculis disruptis, quam apertam si inspicias, è fragmentis videtur composita & particulis, quæ plurimis sibi invicem vasculis connectuntur.

Quemadmodum hæc placenta *externe aspera* est & *inequalis*; ita è contra *interne lævis* est atque *mollis*, præterquam quod plurima vasa extuberent, omnia in funiculum umbilicalem desinentia, qui altero sui extremo mediæ fere placentæ insitus est, altero verò extremo infantis umbilico cohæret: Funiculus iste umbilicalis imprægnationis tempore sanguini & nutritiis humoribus in foetum deferendis, atque superfluis inde per Secundinam in uterum reducendis, & proinde nutrimento & vitæ infantis conservandæ inservit: Humores, quibus foetus innatat, simul cum illo augentur, & hoc pacto nunquam non Secundina extenditur unâ cum utero.

Interior illa Secundinae lævitas oritur à membranis, quibus intrinsecus placenta vestita est, quæ præterea in orbem etiam extenduntur, componentes folliculum instar alterius cujusdam uteri, quo foetus pariter & humores continentur.

Hæc membrana, licet tenuissima, secundum communem opinionem duplex est, & in duas, vel (ut quidam volunt) tres membranas separari potest, si accurate tentetur separatio: Quoniam verò Obstetricantium parum refert, an hæc membrana in duas vel tres dividi possit, nos illam missam faciamus, solummodo observantes, *primò*: Membranam hanc satis *firmam* esse ad continendos tempore imprægnationis infantem & humores, quamvis in utero nullibi præterquam placentæ annexa, sed undique libera sit & soluta.

Hoc autem asserto nequaquam intelligo, membranam illam per se, utpote vesicâ tenuiorem, satis firmam esse ad continendos infantem & humores, nisi crasso utero circumdata corroboretur; quamvis enim undique libera sit, nec ullibi nisi mediante secundinâ utero connexa, undique tamen utero intus adeò adjuncta est, ut firmitate uteri æque ac suâ propriâ valeat: Quemadmodum enim sericum panniculo pretioso subditum firmitate panniculi præmunitur, ut non faciliè scindatur; ita tenuis illa membrana utero circumvestita non faciliè rumpitur.

Secundò: Quemadmodum autem hæc membrana necessario ea sit firmitate oportet, quâ tempore graviditatis infantem cum humoribus continere valeat; ita etiam opus est, ut *tenuis* satis & *fragilis* sit, quò tempore pariendi dolorum impulsu dirumpi, & foetui pariter cum humoribus liberum exitum præbere queat, quare non est, quòd miremur hujus membranæ tenuitatem.

Unica plerumque, nonnunquam *due*, quin & *tres* dantur *Secundinæ*, nimirum si tres simul infantes in uno gestantur utero; contra nonnunquam duo vel tres infantes unâ videntur contineri *Secundinâ*, at accuratius visitanti patebit, eam, quæ una videtur, placentam è duabus tribusve compositam esse atque concretam: ut enim singuli infantes singulis gaudent membranis & funiculis umbilicalibus; ita & singuli singulis gaudent placentis, distinctis nonnunquam, ita ut sigillatim extrahi queant, ac cuique proprii plerumque insunt humores.

Jam quidem dicendum esset de *pudendo muliebri*, utpote quo
pa-

patet aditus ad vāginam uteri; id verò nulli non fœminæ satis cognitum, ac à *Viris Obstetricantibus* ejusdem cognitio sufficiens aliunde facilè peti potest, quapropter non opus est istas partes prostituere, quarum Figuræ motibus impuris excitandis & obscuro colloquiis inserviunt magis quàm necessariæ institutioni, quare honestatis ergo intactas istas relinquamus.

Explicatio 5. Figuræ.

Figura 5. N. 1. exhibet simplicem Secundinam, quæ unicum infantem continuit.

AAA Placenta, sive crassa & carnosā pars, quæ utero adhæserat, tecta membranis suis.

BBB Membranæ tenues contractæ & duplicatæ, quæ versus os uteri sitæ fuerant.

ccc Funiculus umbilicalis, à foetu abscissus; altero extremo multos venarum & arteriarum ramos per placentam spargens literâ *d*.

N. 2. exhibet duplicem Secundinam, quæ gemellos continuerat.

aaaa Placenta sive crassa & carnosā Secundinæ pars, quæ fundo uteri adhæserat, parte scilicet inferiore, quæ non conspicitur.

bb Membranæ tenuis pars aliquantulum contracta cum membrana intermedia, quâ Secundina divisa erat, & infantes segregati, ut uterque propriis innataverit humoribus.

cccc Eadem membrana, ab ora seu extrema parte contracta.

dddd Funiculi umbilicales abscissi, quorum radices placentæ insitæ erant.

CAPUT XIII.

Tactus pręnantium quid sit, & quomodo fiat.

Fœmina *Obstetricatura* probe instructa sit oportet *cognitione* *Tactus Pręnantium*: Quum verò *Tangere* sit vox impropria, nec dilucide explanet, quid istâ velint *Obstetricantes*, explicandum erit, quid per eam intelligatur.

Tangere gravidam, vel quę se putat gravidam, nil aliud est, quàm duos priores digitos alterutrius manûs pinguedine, butyro, vel oleo inunctos per muliebria in vaginam uteri intromittere, iisque attingere amphidæum aut os sive ostium uteri, ad explorandam ipsius formam, undique idem contrectando, ut hoc modo innotescat, quod non nisi hac ratione certò sciri potest.

Iterata vice monitum hîc volo Lectorem, me (quod tamen plerique Auctores solent) nunquam uti voce oris exterioris & interioris, quòd statuum, unicum utero saltem os, ostium vel introitum esse, id quod ad evitandam confusionem semel atque iterum dictum volo, ubicunque mihi sermo fuerit de utero, eodem me intelligere pyriforme corpus illud, quo semen concipitur, foetusque ad partum usque conservatur, delineatum tertiâ Figurâ, in qua os uteri sive ostium insignitur literâ b: & quod alii Auctores vocant exterius orificium uteri, intelligentes eo ostium vaginæ uteri, id ego vocabo os vel ostium vaginae aut pudendi: hoc pacto duplici isto ore nemo falli poterit.

CAP. XIV.

Quidnam ex Tactu scire liceat.

TAngendæ sunt mulieres, ut sequentia maxime exinde nobis certò innotescant, scilicet ut cognoscatur:

1. An verè gravida sit mulier aliqua necne?
2. An tempus pariendi instet, aut longa adhuc mora intercedat?

3. An

3. An gravida genuinis ad partum doloribus corripiatur necne?
4. An gravidæ doloribus jam correptæ futurus sit partus facilis vel difficilis?
5. An infantes bene vel prave siti sint?
6. Quomodo laboranti parturienti & infanti succurrendum, & quid cum in finem faciendum sit?
7. An extraordinario tempore partus gravidæ sit promovendus.

Hæc omnia non nisi *tactû* certò & probe cognosci possunt, idcirco ut *Obstetrices novitiæ* eò melius hisce instruantur, ista septem capita figillatim repetentes ostendemus: *quibus rationibus ista ex tactû certò innotescere possint*: Simul hîc loci *Obstetrices* monitas volo, ipsis *fundamentalem tactûs cognitionem summe necessariam, maximique momenti esse*: ego quidem certus sum, paucas eâ cognitione gaudere, & verum usum nosse in prægnantium foetuumque emolumentum, quarum non paucas exinde censeo perire: *Obstetrices* enim ignorantes gravidas probe tactu explorare mala non prævident, ac in *Syrtes* incidunt, quum putant omnem rem jam esse in vado, & sicut imprudentes pericula nec prævidere nec præoccupare sciunt; ita jam ad incitæ redactæ è præsentibus se non possunt extricare, unde, nisi alios mature sumant in auxilium, de vita infantis, nonnunquam & matris, actum est: Summe igitur *necessaria est Obstetrici novitiæ instructio tangendi, & verus ejusdem usus, quapropter singula capita rite examinabimus.*

C A P. X V.

Quomodo Tactû cognoscatur, an fœmina prægnans sit, necne.

Certissimum sane est, ipsa etiam suffragante experientia, *signa imprægnationis prioribus mensibus incerta esse &*

fallibilia, quare Librum nostrum istis non referciemus: *Cessationem enim mensium, vomitum, appetitum prostratum, malaciam, turgescences mammas, papillarum dolorem*, ipsum tandem *ventrem intumescens*, utpote tritissima & notissima signa nonnunquam & non prægnantibus virginibusque cum gravidis communia esse videmus: diversarum etiam foeminarum in his rebus diversa est ratio: Mihi quædam innotuit, quæ fluxum mensium ante primam imprægnationem se nunquam expertam esse affirmabat, postea verò ad partum usque statis semper & ordinatis temporibus illos fluxisse, post puerperium denuo cessasse ad secundam usque imprægnationem, eo, quo antea, modo fluentes cessantesque, quoad omnium liberorum parituram absolverat, unde certius illi signum conceptionis non erat, quàm reditus menstruorum, & nihilominus integra utebatur valetudine: Quàm incertum igitur imprægnationis signum est cessatio menstruorum, tam incerta erunt & cætera.

Certissima imprægnationis signa, ultimis præcipue mensibus, è *Tactu suppetunt*: Foemina ergo conceptionis incerta, illiusque sciendi cupida, sive dictorum signorum aliqua appareant, sive non, (semper tamen aliqua imprægnationem subsequuntur, quæ observationibus aliis conjuncta certiori judicio ferendo inservire possunt) *tactu exploranda erit*, ut, quod res est, vere sciatur: Volunt quidam, primo post conceptum bimestri imprægnatum uterum arctissime claudi, unde magis *acuminatus, durior & solidior* evadit; neque tamen scirrofa durities illa est, quæ facile à naturali duritie vel solida substantia potest discerni: Formâ *simillimum* senties tum *os uteri rostro catuli recens nati*, quocum scite admodum istud Dominus *Mauriceau* comparavit: Ad hanc mutationem probe discernendam *exercitatissima* (fateor) *manus* requiritur, quam tamen nonnunquam adhuc falli posse opinor.

Interjecto autem tempore quo magis infans accrescit, partusque appropinquat, eo *brevius, planius atque tenuius fit uteri* jam intumescens *orificium*: hoc autem facile dignosci potest
in

Cap. 15. 16. *De imprægnationis cognitione per Tactum.* 55
in foeminis maxime, quibus frequens est facilis partus; his enim
os uteri eousque complanatur, mollescit & attenuatur, ut ple-
rumque sexto vel septimo post imprægnationem mense dehif-
cere incipiat, ex quo *fætum moventem licet persentire*, id
quod certissimum & infallibile imprægnationis argumen-
tum est.

C A P U T X V I.

*Quomodo tactu explorandum sit, an puerperium instet,
necne.*

NObis hîc sermo est de *partu naturali*, non autem de *abor-*
tu, qui nullo non tempore hoc vel illo casu gravidis ob-
venire potest; si verò omnia succedant ordine naturali, prius
opportunum pariendi tempus non imminet, quàm foetus inte-
gra gaudeat magnitudine & viribus, quod plerumque fit *nono*
nonnunquam & septimo mense, vel, quod septimo nonoque
mensi intercedit, tempore, pro roboris viriumque ratione,
licet plerumque optime valeant infantes nono mense e-
diti.

Jam dictum est, foetu indies accrescente, *os uteri*, quod
acuminatum prius, crassum & solidum fuerat, post bimestre
vel trimestre sensim *complanari, attenuari & mollescere*, unde
necessariò sequitur, quo tenuius, mollius & planius istud de-
prehenditur tactu, eo propius adesse tempus enitendi; id quod
in quibusdam usque adeo notorium est, ut duobus tribusve ante
partum mensibus os uteri jam dehifcat, & apertura sensim am-
plificata cum *solido* vel *aureo* ambitu suo adæquetur, aut eun-
dem etiam amplitudine superet, unde distincte motus infantis
tactu percipitur, quin quibusdam foeminis eousque tandem os
uteri amplificatur, ut ad partum excludendum vix opus sit do-
loribus secunda vel tertia vice iteratis; & hoc pacto obstetrix
probe exercitata in explorandis tactu foeminis facilè conjicere
po-

poterit, an instet tempus pariendi, quin & præcise divinare licebit, quantum temporis adhuc superlit, isthæc tamen accurata cognitio non nisi jugi exercitatione acquiritur.

Verum enim verò veluti omnium foëminarum partus non est æque facilis, ita nec omnes ea gaudent conditione, de qua nobis hîc sermo est, quare quæ diximus, sensu moderato intelligenda putamus, utpote exceptionem facilè admittentia, nec ista in singulis reperiuntur gravidis; contrarium enim ut plurimum obtinet in iis, quarum foetus prave locatur ad ultimum usque partûs momentum, aut certe paulo antea in meliorem situm vertitur; imprimis autem robustis & proVectis ætate primiparis id contingit, quibus os uteri ad extremum usque occlusum non nisi propellentibus aperitur doloribus, quas multis cum laboribus doloribusque parere sciendum est.

Certum tamen est, & *difficulter parientium os uteri*, quod tam diu occlusum manserat, postremò non adeo acuminatum aut crassum, sed *planius ac tenuius esse*: quarundam etiam facilè parientium os uteri postremò tactu percipitur crassum, sed casu id evenit, penetrantibus scilicet humoribus, qui idem mollius reddunt & spongiosius, quæ Obstetrici probe observanda, manuique exercitatae distinctu facilia sunt.

Hæc omnia quidem certa sunt, sed non infallibilia, & maxime variant, prout *Tangentes* experientia valent & iudicio, ita ut hæc facilè dignoscat, quod illa ne conjecturare quidem potuerit; quapropter dicta nostra cum grano salis accipienda sunt.

Quemadmodum os uteri aliter se habet in foëmina *proVectæ ætatis*, *nunquam imprægnata*, *robusta & assiduo labori assueta*, quàm in *tenera & juvencula muliere*, *nullius unquam laboris patiente*, & *genialiter educata*: ita & os uteri *obliquati* multum differt ab ore uteri *recte siti*, quòd *Obstetrici* bene observandum est: os uteri *recte siti* profundius in pelvim protenditur, & facilè digitis circumcirca tangi potest: os contrà uteri *prave siti* altius suspenditur, ita ut nonnunquam præ altitudine & obliquitate

tate ægre aut omnino non possit attingi, quippe propter situm uteri obliquum ejus os, margini pelvis applicitum, non admittit tactum, nisi quoad inferiorem sui semicirculum, nequaquam autem quoad integram rotunditatem, unde neque apertura circumferentiam accurate persentire, neque ex ejus qualitate certum quid prælagire licet; & sane rebus sic stantibus manus requiritur exercitatissima ad veram qualitatem oris uteri detegendam: unde satis liquet, *nullam regulam sine exceptione*, & de certissimis quidem rebus circumspicte judicandum esse.

C A P U T X V I I.

Quomodo tactu explorari possit, an gravida genuinis ad partum doloribus corripiatur, necne.

Quàm necessarij *genuini* sunt dolores parturienti ad foetum excludendum, tam necessarius quoque ab initio statim Tactus est Obstetrici ad explorandum, *genuine dolores parturientem urgeant, necne*, ut vere sciat, an tempus pariendi opportunum immineat; & sicut imprudentis est, parturientem, veris doloribus laborantem velle retardare, ne simul cum doloribus allaboret ad partum enitendum, si scilicet uterus atque foetus commode siti sint; ita & parturientem genuinis laboribus destitutam ad laborem præmature impellere nocet: Utrumque tamen evenire solet, & posterius quidem nimium contingit, quum scilicet obstetrix *colicam* aliave *ventris tormina*, vel *spurijs pariendi dolores à genuinis & veris* tactu dignoscere nescia, foeminam præmature ad partum impellit excludendum, adhibitis medijs propellentibus, & ad ambulandum aliosque motus hortatur parturientem, cujus angores inde ingravescent, dumque subinde magis deprimere conatur, *præmature* labores concitantur, cum matris vel infantis vel utriusque vitæ periculo: Quapropter plurimum interest, probe dignoscere posse *genuinos ad partum dolores*, eosque à *spurijs & ventris torminibus* distin-

stinguere: imprimis haud facilè putandum, quòd laboribus ante septimum prægationis mensem gravida corripiatur, neque iidem ante nonum excitandi remediis, ne quid mali inde matri vel foetui accidat: Verùm enim verò si vel septimo mense vel citius opportunum pariendi tempus advenerit, & obstetrix ex tactu oris uteri cognoverit, foeminam veris ad partum doloribus correptam esse, tum Natura non inhibenda erit, nec cursus ejus retardandus, sed manus adjutrices adhibendæ, ubi res postulat.

Foeminæ juvenes, prima vice prægantes quamprimum aliquales ventris lumborumve dolores persentiscunt intensos & torminales, ad partum se laborare putantes, obstetricem arcesunt adjutricem, *an veri ad partum labores urgeant?* rogantes: quæ, rerum suarum non probe gnara, percipiens, tormina ista genuinis ad partum doloribus non absimilia esse, foeminæ item tactu exploratæ os uteri patens aliquantulum & laxum inveniens, isti persuadet, ad partum ipsam laborare; at verò os non magis amplificari, nec dolores prorsus penetrare videns, quantum quidem potest, fatagit, quòd ii ingravescant vel remediis propellentibus vel hoc aut illud agendo, corpusque jam hoc jam alio modo disponendo, quo gravida misere discrucitata debilitatur & languescit, unde sæpe (nî Deus averruncet) abortus sequitur, quod non eveniret, *si Obstetrix ipsa tormina vel spurios dolores à genuinis dignoscere scivisset.*

Nonnunquam *colica flatulenta* in ventre tam imo quàm supremo dolores præganti excitare torminales, aut *acrimonia humorum* intestina rodere potest, ut sequatur *diarrhæa* cum ingenti dolore, unde ad partum laborare se putat; at hi dolores *pau-xillo lactis cum lavendula & roremarino*, seu *emolliente & carminativo Clystere*, consilio prudentis Medici adhibito, vel *calefacto Ophite*, vel *excavatâ assulâ*, aut *pannis calefactis* profligantur aut leniuntur: E contra si *veri ad partum labores* urgeant, istis non minuentur remediis, sed potius sensim ingravescent, dolores verò ex humoribus catarcticis oriundi ex sub-

se-

sequente diarrhoea cognoscuntur, & quandoque eadem etiam tolluntur, nisi fuerint acerbiores: Neque tamen ista dolorum vehementia vim habet satis deprimentem ad instar eorum, qui partum promovere solent, licet deorsum tendentes in uterum & pudenda ingruere ibique operari videantur ipsimet prægnanti, ideoque pro genuinis habeantur partus doloribus; *callida* tamen *Obstetrix* non assentiatur oportet, sed potius accurata tactus exploratione in rei veritatem ipsamet inquirat, omnibus probe attenta.

Aliquot plerumque diebus, antequam labores ingruunt, prægnantis *venter* aliquantulum *extenuatur*, quod bene siti in-fantes in recte sito utero infima ejus parte in cavitatem pelvis tum delabantur, unde amplius in superiori ventre spatium datur & extenuatio, indicium non solum imminentium laborum, sed & felicitis partus præsagium, quem quidem inde sperare licet, nec de deteriore timere; infans enim prave situs vel uterus obliquatus tam facile in cavitatem pelvis haud illabetur, tanto in ventre spatio relicto: Sed isthæc descensio plerumque gravidis aliquid incommodi affert sive eundo, sive mingendo, sive dejiciendo: infans enim capite in cavitatem pelvis illapsus, vesicam, vel intestinum rectum, vel utrumque premendo excrementis & urinæ exitum quodammodo præcludit, imò si prægrande fuerit caput infantis, proximæ partes, imprimis muliebria, intumescent, quod incommodum non facile nisi post partum evanescit.

Itidem prægnans patitur *lumborum dolores*, antè non consuetos, indies ingravescentes ac deprimentes, donec vel tandem *humor* sensim profluat *glutinosus* & *viscidus*.

Tandem tempore partus jamjam imminente prægnans plerumque *magnis lumborum, inguinumque circa umbilicum* affligitur *doloribus*, cum vi deprimente in uterum & muliebria tendentibus: sed non sunt continui isti dolores, per vices saltem ingruentes; *callida* *Obstetrix* à spuriis eos tactu facile dignoscet, quia iisdem ingruentibus os uteri patere sentiet, aut certe sensim

recludi, quare dolorum impetum morata, quamprimum eos animadvertit ingruere, tangendo accurate sentiat, *quid efficiant*: quòd si *spurii* fuerint, ad eorum impetum *os uteri arctius constrictum*, postquam præteriere, *recludetur*: at si *genuini* fuerint, *os uteri dilatabitur* & magis relaxabitur vehementi dolorum depressione, quâ foetus exclusionem urgent: è contra *spurii* huc illuc *dissipantur*, uterusque sibi ipsi quasi prospiciens arctius contrahitur.

Verorum dolorum vehementi pressura & acerbitate parturientis *commovetur sanguis & effervesceat*, unde *pulsus frequentior & rubor faciei*, quem plerumque excipit *concussio & tremor totius corporis artuumque imprimis inferiorum*, quasi corriperebatur febrî, *absque frigore tamen*: aliis & concitatur *vomitibus*, aliis autem non, sed plerumque *humorem excludunt viscidum & glutinosum*, qui si incipiat *rubescere*, aut *cruentus sit*, certissimum instantis partus indicium est.

Sicuti *callida Obstetrix* non facilè inducitur, ut prænantem credat genuinis premi laboribus; ita etiam *non tarda est ad explorandam tactu gravidam*, quæ pariendi dolores sentire opinatur, quippe præoccupari facilè potest; infante enim (ut in quibusdam gravidis solet) & utero bene sito atque in cavitatem pelvis immisso, ore etiam uteri ample satis aperto, tenui, mollique, exclusio partus tam subito succedit, ut tempus non suppetat necessaria comparandi, quare nonnunquam infantes in terram præcipites feruntur, aut aliud malum patiuntur, nec raro parturientes alvi exonerandæ causa petunt latrinam, id quod istiusmodi foeminis non nisi summo cum periculo conceditur, siquidem infantem simul cum excrementis deieci contingit, uti multa comprobant exempla, quorum recensitioni brevitatis causa supersedemus.

Obstetricem autem tangendo non expectare debere acerbos & vehementer deprimentes dolores supperaddita hac ratione probabo: quòd *quædam femina sine ulla fere difficultate pariant*: Ego quidem ipsemet duas novi, quarum altera ostensura, puer-

puerperium sibi tam in proclivi esse, quàm imber, quum cadit, licet nullius rei indiga, dicebat: se vel pro juscuro cerevisiæ pariendi laborem velle sufferre: alteram verò cum proba artopta ego comparare solebam, è qua, si apertam saltem veritas, crustula sponte excidunt; eadem fere facilitate & illæ partum excludebant. Quin & ipsa *Conjux mea*, (aliquot jam liberos enixa; diversisque tum parturientibus, & hætenus plurimis aliis periclitantibus non sine prospero successu ex charitate opitulata, ideoque hujus operis satis gnara) quòd de nocte ventris torminibus vexata aliquantulum fuerat, quæ genuinos partus dolores esse dubitaverat, sub auroram à me petiit, tactu ipsam explorarem, quo facto maturato opus esse dixi, nî vellet lectum collinere; itaque amiculis injectis, vix extra cubiculum pulsantem me subito revocavit in auxilium parturiens, & in proximo, quod præsto erat, qualicunque reclinata sedili, effusâ quasi in sinum meum filiâ me fecit parentem, antequam ulla mulierum opem ferre poterat: ego verò hoc parvulo foetu excluso tumorem matris nondum satis subsedisse ratus, manu in uterum intromissa & alterum sensi jam in proclivi esse, ut prodeat, quod nobis parentibus suavem commovit risum; quumque jam præsto erat *Obstetrix*, uxore curæ illius commissa ad focum cum pupa me contuli, ubi alia advolans foemina ignem suscitavit, moxque & alterâ filiâ maecti fuimus. Ex his patet, & *nimis festinanter*, & *tarde nimis* rem posse agi, id quod *Obstetricibus novitiis* probe observandum; & sane nunquam non satius est, *mature tactu gravidam explorare*, indeque dignoscere, an genuinis prematur doloribus, an verò spuris, quò certius de statu illius judicare liceat.

Priusquam autem hæc missa faciamus, non incommode addemus: *fæminas quasdam laborare mixtim tam spuris quàm genuinis doloribus*, quorum illi haud abs re nonnullis dicuntur *tergiversantes*, nam quando dolores videntur partum deprimere, & parturientes omnibus viribus connituntur, subito isti mutantur in contrahentes dolores, per similes *spasmo*, ut partum

62 *De genuinis doloribus per Tactum inquirendis. Cap. 17. 18.*
excludere sit impossibile: rebus sic stantibus tactu Obstetrici facile innotescet, *spurios cum genuinis doloribus misceri*; sentiet enim dolores uterum primò amplificare quidem, at si parturient tandem omnibus viribus connitendum esset, omnes simul ex improvviso *retrahuntur*, nec partus prospere succedet, nisi prius *vagi* isti consopiantur dolores aut auferantur, quod egregie fiet, si detur parturienti *pilula anodyna* bene præparata, quòd si *post horam* dolor non satis minuatur, secure eadem quantitate repeti potest exhibitio, & evanescent *vagi* isti dolores, parturiensque simul cum genuinis conniti poterit ad exclusionem foetus: *Dolores hi tergiversantes adeò noxii sunt parturientibus ac intolerabiles*, ut *genuini*, licet *acerbissimi* non tantopere divexent, ac istorum minimus.

Quamvis ab instituto meo prorsus alienum sit, *tradere Obstetricibus medicamenta*, quin potius ista *Medicis vel Chirurgis Obstetricantibus* committenda censeam, mihi tamen non potui temperare, quin istis aperiā *præstantissimum hoc medicamentum*, quia eodem Obstetrices (imprimis *quæ ruri munere suo funguntur*, ubi Medicus non præsto est) multas parturientes possunt sublevare: quare rus petentibus hæ *pilulæ* semper in promptu habendæ sunt, ubi necessitas postulat, iisdem usuris, *ubi necessitas postulat*, inquam, nequaquam enim iis verorum dolorum cruciatum tollendum puto, quod desipientis esset, sed solummodo pravis istis tergiversantium dolorum cruciatibus auferendis inserviunt. Vide de his *pilulis* Cap. XXVI.

C A P. X V I I I.

Qua ratione ex tactu innotescat, an parturienti futurus sit labor facilis vel difficilis.

Obstetrix prægnantem, quamprimum laboribus corripitur, tactu explorans, quum sentit: *uteri infimam partem cum capite infantis in pelvim illapsam esse*, ita ut illam in limine *vagi-*

ginæ facilè attingere valeat, neque opus habeat digitos longius in corpus immittere, tum facilis partûs magna spes ostenditur.

Præterea sentiens: *os uteri tenue, molle lateque patulum esse, & per aperturam oris uteri deprehendens: infantem capite ad exclusionem prævio sive prono ferri, neque brachio neque vena umbilicali intercedente, facilem & sibi & parturienti partum certò promittere potest.*

Porro (quod ex istiusmodi infantis uterique positura sequitur) quum sentit: *humores in latitudinem sese complanare*, non nisi prosper celerisque partus expectandus est, ob rationes sequentes: Si enim infans cum utero non probe situs fuisset lineâ rectâ secundum oblique ascendentem ductum cavitatis pelvis, uterus & infans capite suo eousque non potuisset delabi: caput jam eousque progressum instar navis est, quæ pilas prætervecta prorâ in portum jam penetravit, & quod in cornua non impegerit, omni periculo defuncta in portu navigat: præterea quum uterus jam sit apertus, item os tenue, molle & facilè extensivum, quid quæso partui obesse poterit? si modò cum vigore aliquot dolores irruant.

Contrà Obstetrix tactu parturientem explorans quum invenerit *os uteri altius, parum aut omnino non apertum, præacutum, crassum, atque durum, aut humores in longitudinem coarctatos*, tunc cautione maxime opus est, quia res ægre ex sententia succedet: parturientem acerbis dolores, obstetricantem verò (si calleat artem) manent sudores, nec à parturiente licet tum discedere: quin potius eam summa attentione observet oportet, uti sequenti capite videbimus, quo porro patebit, quid partus difficiles inducant, & quid de iis cognosci possit per tactum.

CAPUT XIX.

Qua ratione ex tactu cognosci possit, an infans ad exclusionem bene vel prave situs sit.

Duplicem Obstetricantes partum recensent, quorum alter ipsis dicitur *Naturalis*, alter verò *Non-naturalis*: per *partum naturalem* intelligunt eum, qui sine arte vel ope aliena solius Naturæ efficaciam perficitur, sive, ut verbo dicam, *facilissimum & commodissimum*: per *Non-naturalem* autem sive pravam intelligitur quodcunque partus genus cum difficultate conjunctum, cui *adjutorio aliquo Obstetricantium* opus est, quo remonentur vel corriguntur, quæ remoram faciunt: imprimis autem *recta uteri atque infantis positura ad partus facilitatem facit*, rectam lineam secundum longitudinem cavitatis pelvis in vaginam uteri muliebria versus tendens: Sin aliter se res habeat, tum *partus pravi* est, & manus artificiosa requiritur ad foetum excludendum, uti postea videbimus, quum de partu naturali & non naturali agendum erit.

In hoc rerum statu *prudens providæque Obstetricis* est, parturientem accuratius tactu explorare, ad dignoscendum: *an uterus & infans recte aut prave ad exclusionem dirigantur*: ista *exploratio fit duobus prioribus digitis butyro vel oleo probe delinitis*: pleræque opulentiore oleo utuntur liliorum alborum, aut alio leniente, aliæ oleo olivarum; apud rusticas verò vix quicquam præter oleum raparum aut butyrum liquefactum invenire licet: omnia tamen bona, & pretiosissima optima sunt, si suppetant, ac homines solvendo sint, sed nullis inhærescamus, verum necessitate exigente adhibeamus, quæ providentia divina supeditat.

Tactus fit duobus prioribus digitis sive dextræ sive sinistræ, prout positura parturientis, vel etiam uteri admittit, aut Obstetrici accommodum est, quod si dextra non conveniat, sinistra

stra adhibenda erit; talis enim nonnunquam uteri situs est, ut jam dextra potius, jam sinistra attingi queat, cui rei Obstetrix sese accommodet oportet.

Duo ad tactum adhibentur digiti, ut eo melius singula sensu distinguantur: duobus enim digitis & amplecti quid & metiri possumus, quod unico ægre vel omnino non licet, exempli gratia: si os uteri clausum inveniatur, duobus digitis optime explorari potest, an *præacutum* & *crassum*, an verò *planum* sit & *tenuē*: distentis digitis si comprehendi potest, magis acuminatum erit, & consequenter crassius, quàm si comprehendi non posset, perinde ac si planum aliquod & latum corpus, aliquatenus saltem rotundum, attigisses: Sin apertum sit os uteri, ambobus digitis distentis amplitudinem aperturæ sensu citius explorabis, quàm unico saltem digito: duobus item digitis rotunditatem capitis ad ostium inclinati aut formam ejus dimetieris melius, quàm unico; & sic de omnibus, quæ in ostio sese præbent obvia.

Ut verò *novitiis Obstetricibus* pateat, *quomodo prudentiâ jam pollentes Obstetricantes* sese gerant in tangendis parturientibus, paucis hisce eas monitas & informatas volumus.

Primò: Summopere cavendum, *ne digitorum ungues sint pralongi, angulosi, acuti vel inæquales*, sed *leves* potius & *breviores*, ne ullas, quas permeant aut attingunt, partes lædant, quod factu facillimum est iis maxime, quæ meatum non satis cognitum, nec manus habent exercitatas.

Secundò: *Digito largiter planeque illitos* per labra muliebrium leniter separata *ingerunt in vaginam*, caventes, ne digitis vel unguibus ad latera aliasve partes impingant, rugis aliisve quibusvis rebus obviis cedunt, quantum possunt, rectum meatum tenentes, potius deorsum quàm fursum ad vesicæ cervicem tendunt, usque dum digiti, sensim & lenissime inter cervicem vesicæ & intestinum rectum illapsi, resultantes os vel infimam partem uteri offendant, cujus formam digitorum apicibus accurate contrectant & dimetiuntur.

Tertio: Partium istarum notitia ipsas informat, manum vel digitos immisos *non secundum longitudinem fœmina*, sed *sursum obliquatos* pertendendos esse, quasi à pudendis umbilicum attingere vellent, is enim circiter locus est uteri; si verò digitos rectà protenderes, unguibus intestinum rectum in curvamine offis sacri offendens vaginam facilè læderes.

Ut igitur certior fiat Obstetrix, an infans in recte sito uterò bene vel prave situs sit, sequentia sunt observanda: *mentum infantis recte siti primum ad pectus inclinatur, vertex autem in medio orificii uteri aut ante illud versatur*; quod ut illa distincte sentiat, opus est id jam esse hiulcum, ita ut ad minimum unum aut duos digitos immittere possit, aliàs membri exhibiti certior esse non poterit, cognito jam rerum statu etiam adhibeat cautionem, ut ne alias ejus certiores reddat, uti pleræque imprudentes solent se ipsas prostituere.

Nec, quod dixi de digitis in uterum immittendis, penitius faciendum puto: si enim caput prævium & os uteri apertum fuerit, digiti ulterius immitti non possunt, quàm ut intra oram oris uteri caput infantis attingas, quod sæpius, si apertura ampla satis fuerit, magis prominet, quàm ipsa orificii ora; quum enim globosum sit caput, extrema rotunditas prostat instar pilæ, inditæ in vesicam bubulam recentem cervice præscissa, per quod foramen angustius si pilam vi trajicere tentes, dum foramen ampliatur, rotundum pilæ extremum prominens primò omnium tactui est obvium: quoniam autem os uteri multo crassius est vesicâ, cui cervix præfecta est, circa rotundum & prædurum caput infantis crassior ora percipitur, quæ quo magis dilatatur, eo magis extenuatur & complanatur, quia repentina est & violenta isthæc dilatatio.

Et nates quidem, vel altera earum in ostio sese exhibens suam habet rotunditatem, uti & genu vel cubitum, at isthæc membra à capite facilè distingui possunt: capitis enim globositas non solum latior & planior est, quàm genu sive cubiti, sed & duritie superat nates, quippe os & caro à se invicem nullo negotio dis-

cernuntur, insuper caput ossium hiatu sive molli inter ossa membrana facile dignoscitur, atque inde distincte percipi potest, an caput infantis prævium circa ostium versetur necne.

Quemadmodum *Obstetrix callida* in pluribus quidem foeminis tactu probe distinguere novit caput à natibus, genu vel cubito ante profluvium humorum, imò antequam isti certam adhuc formam composuerint: ita etiam caput facile distinguere poterit à *manibus, pedibus, funiculo umbilicali, vel placenta uteri*, quarum partium quælibet ad exclusionem prævia prodire poterit, quare summa in eas attentione opus est: manus digitis, pes digitis itidem vel calce, funiculus umbilicalis terete tenuitate & mollitie dignoscitur: Hæc omnia facilius cognoscuntur, si ruptâ membranâ humores defluerunt, tum enim denudatæ partes ostio imminet, distinctu faciliores, quàm si contrectentur intermedia humores continente membrana: quamobrem pleræque *Obstetrices* parum student accurate percontari, qualis infantis situs sit, aut quænam membra ostio immineant, cunctantes plerumque usque dum humores effluerunt, tum satis se putantes tempore adfuturas, errati inde maximi & negligentia incusandæ, uti fusius sequentibus dicetur.

Aliæ foeminæ *facillimè* tactu explorantur, aliæ verò perquam *difficulter*: priores plerumque & facili gaudent partu, quòd foetus earum inferius in cavitate pelvis positus capite rectâ fere versus muliebria nutet; & quamvis forte juxta cum capite funiculus umbilicalis manusve prodeat, facile tamen id corrigi potest, uti sequentibus patebit: Quæ verò non nisi difficulter tactu explorantur, iis plerumque & partus est difficilis, cujus variae rationes è pravo situ sive uteri sive infantis proveniunt, quod summa attentione observandum est: licet enim uteri positura sit percommoda, si foetus in illo prave sese vertat, difficilem partum sequi necesse est: & vice verâ utut infans recte ad exclusionem situs sit, uteri tamen perversa positura partum dabit difficilem, imo maxima difficultas pariendi è prava hac uteri positura resultat, imprimis si simul conjuncta fuerit cum pravo infantis situ: qua

dere vide Cap. XI. in quo ostendimus, uterum prave situm necessario consequi partum difficilem, quod, ne actum agere videamur, hîc loci non repetemus, eò Lectorem remittentes.

Ut verò è tactu cognoscatur, qualis positura uteri sit, sequentia probe notanda erunt: *infans* scilicet (ut sæpe fit) *sua sponte* sine adjumento & labore *vertice in cavitatem pelvis illapsus* uteri recte siti argumentum est, tumque os uteri in limine vaginae facile contrectari potest: contrà verò *si infante bene posito os uteri cum capite retrorsum ossi sacro vel vertebri obnixè apprimatur*, tunc uterus longitudine sua prorsum situs est, id quod frequens est foeminis ventrem propendentem gestantibus, & hoc modo os uteri difficulter potest tangi, utpote obversum intestino recto & ossi coccygis, ubi ipsum tentabit attingere obstetrix.

Quòd si contrarium contingat, ut scilicet *os uteri ossibus pubis & vesicæ firmiter obnitatur*, in cavitatem pelvis non valens illabi, id argumento est, uterum longitudine sua proxime vertebri lumborum situm esse; tum Obstetrix contrectatura caput infantis, digitos juxta ossa pubis & vesicæ cervicem sursum protendere debet, hac ratione os uteri & caput infantis tactu exploratura: Vel *si fortè infans recte ad exclusionem positus capite sinistra ora pelvis*, sinistro scilicet ossi ilium vel pubis obnitatur, inde concludendum: uteri fundum dextrorsum versum esse: contrà verò *capite infantis dextro pubis vel coxendicis ossi obverso* colligere licet, uteri fundum in dextro parturientis latere positum esse: *hac ratione os uteri agre attingitur*, utpote intra corpus nimis suspensum; possibile tamen est & summe necessarium ad auxilium parturientis, siquidem in hisce quatuor extremis matri pariter & infanti sine auxilio humano vel Numinis divini extraordinario adjutorio pereundum fane esset.

Ex his *Obstetrici novitiæ* satis superque liquet, *Tactionem* *pregnantium* majoris momenti esse quàm pleraque cogitant, & nullus dubito, multas *obstetrices* secum convictas fore hoc læto, se hætenus nunquam satis apprehendisse, quòd tactus iste

tanti momenti sit: neque tamen in his quæ dicta sunt, omnis difficultas absolvitur; in qualicunque enim uteri positura sive recta sive obliqua multifarii præterea dantur *pravi fœtuum situs*, quos singulos tactu posse dignoscere *obstetricis* est egregia, & quidem ante defluvium humorum, nisi defluerint ante ipsam arcessitam; alioqui tanto quanto potest labore contendat, ut omnes illos fœtuum situs tactu probe queat dignoscere: & si quis quærat: *cui bono?* aut quid commodi inde *Obstetrici*, *matrì* vel *infanti* proveniat? respondeo: utique maximum inde in omnes redundare commodum: *Obstetrix* enim hac cognitione destituta officio, uti decet, non potest fungi, nec omnibus, quibus opus est, modis operam navare, tam matrem quam infantem rite adjuvando: hoc clarius patebit capitibus sequentibus, in quibus dicemus de auxilio, quod obstetrices parturientibus ferre possunt & debent, ubi ad singulos casus monebimus sigillatim, quid data occasione in tangendis parturientibus observandum sit.

C A P U T X X.

Quo tempore parturiens commodissime tangatur: num ante, inter vel post dolores.

JAm quidem transeundum esset ad partum naturalem; at verò non incommodum erit, vel verè oſa tem instruere prius. *Obstetrices novitias, ignorantes, cum parturientem tangere maxime conveniat ante ingruentes dolores, vel sub ipso eorum impetu, vel iis jam præterlapsis:* Ejusmodi obstetricibus respondemus: necessarium esse tangere parturientem ante ingruentes dolores; tum enim membrana, quæ humores continentur, laxa est, ut percommode infantis positura observetur: at verò manus non statim retrahenda, sed doloris impetus expectandus est, quo distincte sentias, an infans constanter ostio immineat necne, quæ formâ humores disponantur, an in longitudinem coarctentur.

tur, an verò *in latitudinem* complanentur: an dolores sint vehementiores vel leniores, & quicquid *Obstetricis* interest scire, vel tactu explorari potest: porro *doloribus præterlapsis* sensu percipi potest: an partum promoverint necne; unde concludimus: *tactum ante, inter & post dolores convenire*: At verò cavendum est, ne membranæ, quibus humores continentur, nimis durius contrectando rumpantur, imprimis si per humores doloribus depresso vehementer distentæ fuerint.

C A P U T X X I.

Qua ratione è tactu cognoscatur: quid agendum sit ad juvandam parturientem & infantem.

Qualiscunque situs sive rectus sive pravus, sive uteri sive infantis nullo alio modo verius dignoscitur quàm *tactu*: quòd si obstetrix parturienti sit auxilio in quocunque casu adverso partum difficilem comitante, summe necessarium est, eam prius tactu dignoscere & sagaciter dijudicare, *qua in re sive matri sive infanti auxilio opus sit, quæve viâ illud sit afferendum*: deinde manus operi admovenda vel alterius vel utriusque emolumento: Insipidæ verò obstetrices tactûs cognitione destitutæ, non nisi à Natura omne subsidium expectant, summo sane cum periculo, & casu fit, quicquid vel matri vel infanti commodi vel incommodi afferunt, id quod sequentibus patebit, quum dicturi sumus de partu non naturali, & de modo infantes vertendi, ubi data occasione è tactu innotescet: quid faciendum sit ad sublevationem & enixum sive matris sive infantis, quod ne crebrò repetamus, Obstetrices eò remissas volumus.

CAPUT XXII.

*Qua ratione per tactum sciri possit: an prœgnanti ante
tempus consuetum partus sit promovendus necne.*

Consuetum pariendi tempus plerumque incidit, si foeminæ ad *septimum*, vel ultra ad *nonum* usque *ensem* utero gestantes genuinis ad partum urgentur laboribus, quibus eundem enituntur, sive manu obstetricante adjunctæ sive non: At verò accidit nonnunquam, ut gravidæ *præmature* enitantur, vel ad vitam earum conservandam foetus præmature extrahendus sit, sive id proveniat ex insigni aliquo infortunio præcedente, *casu* scilicet, *ictu*, *concussione* seu *lesione*, sive ex *affectu animi* *vehemente*, *terrore*, *metu* vel *ingenti ænore*; sive id *spon*te fiat sine præcedente casu notabili: Hunc abortum plerumque præcedunt copiosa sanguinis profluvia, quia secundina vel omnino vel ex parte ab utero divulsa est; quo facto acetabula hiant, nec occludi possunt, quamdiu uterus magnitudine pristina plane manet distentus: in hoc rerum statu nulla medicamentorum est efficacia, & *nisi partus excludatur*, prœgnanti unâ cum foetu pereundum est, nam copiosi sunt isti fluores, nec cessant, quamdiu sanguis valde commovetur, unde defectiones animi & convulsiones sive spasmi sequuntur, denique mors matris pariter & infantis.

Equidem non idem periculum vel consequens omnium in prœgnantibus fluorum: quibusdam enim prioribus quatuor, quinque vel sex prœgnationis mensibus menstruæ adhuc contingunt purgationes, quæ, nisi nimix, nec ipsis nec foetui nocent: Et mihi quidem (uti supra memoravi) innotuit aliqua, cui nunquam ante prœgnationem menstrua fluebant; at gravida statis semper vicibus fluxum patiebatur menstruum, usque dum partum eniteretur; post puerperium autem cessabat fluxus usque ad iteratam prœgnationem, à qua more solito durabat, & sic porro

porro, usque dum omnem liberorum parituram absolvisset: quibusdam item gravidis contingit, ut excernant sanguinem, quo uterus ab ejusdem congerie quadam purgatur, quod licet nonnunquam derepente & copiose satisfiat, nullum tamen gravius malum sequitur.

Differentia, quæ intercedit inter fluxus ordinarios, exclusionem foetus haud exigentes, & illos, quos aut exclusio foetus aut mors necessariò sequitur, in eo sita est, quòd prius fluxuum genus tanquam ordinaria evacuatio *leniter* succedat, non nisi consuetis mensium doloribus conjunctum, per vices quoque nec continue fluens tandem ultro sistitur: par ratio est fluxuum extraordinariorum, quæ subitæ quidem & abundantiores ac diuturnæ, post horas tamen nonnullas diesve adhibitis probis medicamentis cessant: qui verò vel enixum exigunt fluores, vel mortem inferunt, *subitò* prorumpentes *abundanter* & *sine ulla intermissione* fluunt, præterquam quòd facta è grumis sanguinis obstructione minui quodammodo videantur: hac occasione tactu os uteri reperies aliquatenus apertum; quòd si secundina omnino ab utero revulsa fuerit, tactu nonnunquam ori uteri objacentem senties, id quod evidenter arguit, nullam moram interponendam, sed ocyus exclusionem foetus accelerandam esse, si quidem matri vel foetui, vel utrique vitam servare velis: Et quanquam secundinam tactu non senseris, tamen divulsa esse poterit, licet nondum cum placenta delapsa sit: quapropter *si irrita fuerint medicamenta*, & *fluores continui deliquia animi adauxerint*, *comitantibus convulsionibus & spasms*, *summe necessaria est paritûs exclusio*, nisi prægnantem velis negligere, neque tum ratio ætatis in embryo habenda est, neque prægnationis mensium in grvida, nec dolores expectandi, nec labores, quos ejusmodi foeminae plerumque nullos patiuntur, quippe quæ foetum non valent eniti, nisi *obstetricantium* operâ, qui eum extracturi unum primò, deinde duos, & porro quinque pariter digitos utero intrudentes manu (cujus digiti modò in longitudinem exporrecti & coadunati, jam attrahendi quodammodo sunt & ex-

pan-

pandendi) orificiū uteri dilatare, tum si membrana primò fuerit obvia, eandem digitis perforare debent aut unguibus, qui licet decurtati, huic tamen rei, quum opus est, inservire possunt, tunc missis omnibus aliis membris sine mora pedes primò quærentes, eos extrahant, & hoc pacto infantem in lucem proferant oportet: quo factò promptissime & secundina excludenda est: Quod si uterum aperiendi non membrana, sed placenta primò fuerit obvia, eandem quoque perforet vel rumpat, porro pergens modo jam dicto, extrahendo foetum pariter & secundinam, cujus rei tractandæ modum sequentibus fusius monstrabimus, dicturi de modo auxilii parturientibus in omnigeno difficili labore ferendi.

C A P. X X I I I.

De partu naturali, vel potius facillimo.

PEr partum naturalem intelligimus eum, qui sine arte & auxilio alieno fit, nec isto opus habet, talisque est *facillimus*, cujus hæc sunt requisita.

1. Parturiens neque generalibus neque specialibus infirmitatibus sit obnoxia, quæ partui obesse possent.
2. Uterus sit bene locatus.
3. Uterus sit integre sanus, & ad partum excludendum bene dispositus.
4. Infans in meatu sive transitu non retardetur prava aliqua dispositione sive pelvis, sive vaginæ, sive vesicæ, sive intestini recti, sive pudendi.
5. Infantes, sive unicus, sive plures, sint vivi.
6. Infans non præmature nascatur.
7. Nec sit monstrosus, nec ulli accidenti obnoxius, quod partum morari possit.
8. Integra infantum proportio ne sit nimia respectu canalıs sive transitus.

9. Recte & bene fiti prodeant infantes.
10. Exclusio procedat à doloribus ultroneis, non verò aliis ad-
miniculis.
11. Eadem proveniat à genuinis doloribus, non verò tergiver-
fantibus.
12. Partus fit maturatus citra notabilia symptomata.
13. Si plures sibi infantes succedant, singuli supra dicto modo
excludantur; aliàs alius naturaliter, alius verò præterna-
turaliter nasceretur.
14. Secundina infantem mox sequatur sine notabili quodam
obstaculo.

Isthæc partûs naturalis requisita fusius hîc loci non explicabi-
mus, infrâ monstraturi peculiaribus capitibus: *Si unum vel plura
illorum desint, partum dari difficilem*: ibidem igitur ulteriorem
explicationem inveniet Lector.

Partum *naturalem* ego arctioribus hîc *circumscribo limitibus*,
quàm alii Auctores solent, quia inde tanto facilius mihi est,
præternaturalem sive *difficilem* partum describere: Equidem
aliis liberum fuit sensa mentis suâ cuique methodo explicare; er-
gò & mihi liberum erit, ex voluntate mea hac uti methodo:
utra sit optima, penes modestum & prudentem Lectorem esto
judicium: mihi quidem persuasum habeo, limites istos peruti-
les esse ad impertiendam *novitiis obstetricantibus* distinctam co-
gnitionem *partûs naturalis* pariter & *præternaturalis*, quam ex
aliis Auctoribus ægre licet haurire.

Per *naturalem* igitur (uti jam dictum est) talem partum in-
telligimus, qui sola Naturæ vi sine arte vel alieno auxilio perfici-
tur, neque ulla *Obstetricantium* opera opus habet ad exclusio-
nem foetus: contrà omnes foetuum exclusiones, qualemcun-
que *obstetricantium* operam exigentes, *præternaturales* dicimus
& *artificiales* vel *difficiles*; ideoque non opus est novitias obste-
trices informare, quid in ejusmodi naturali partu faciendum sit,
utpote quod status rerum contrarius solummodo postulat: om-
ne officium Obstetricis in partu naturali absolvitur, *si infantu-
lum*

lum excipiat, funem umbilicalem abscindat, lavando & fovendo curet corpusculum, vel Assæ cuidam id faciendum committat.

Antequam verò hoc Caput absolvamus ad partus *præternaturales* vel potius *difficiles* transituri, haud abs re erit monstrare *novitiis obstetricibus*: quali positura gaudeant infantes bene versi in utero convenienter locato ante & in ipso partu naturali, ut inde eo melius pravas uteri & infantum posituras distinguere discant: quem in finem inspiciamus *sextam*, *septimam*, *octavam* & *nonam Figuram*, quas, ut penitus à novitiis obstetricibus intelligantur, hoc modo explicabimus.

Sexta Figura exhibet *uterum bene situm*, & foetum in eo eã, quã plerumque gaudet, positurã, antequam vertatur, *dorso* scilicet *lumborum vertebriis opposito*, *cruribus decussatis*, *manibus impositis genibus*, *naso ambobus pugnis interjuncto*: hac positura infantes plerumque sedent, usque dum verti cœperint, & tum nutantes communiter *capite prono præcipientes delabuntur* versus ostium sive os uteri: contra quidam infantes faciem cum ventre obvertunt spinæ matris, qualis positura in *septima* exhibetur *Figura*: Sed hîc notandum est: quòd præpostera hanc posituram præpostera etiam ad exclusionem versura sequatur, nisi infantis facies delabendo simul invertatur; si enim faciem infans non vertit, dum pronus vel supinus delabitur, caput quidem deorsum ad os uteri deferetur, facies autem, aliàs prona, jam erit supina, id quod partum sæpius difficiliorem reddit, quàm si situs omnimode bonus fuerit: Nonnunquam etiam infantes omnino non invertuntur, sed dicto modo sedentes pedes deorsum protendunt, iisque præviis in ostium feruntur, de quibus suo loco.

Explicatio 6. *Figura.*

aa Duæ vertebrae.

bb Circulus repræsentans locum ventris.

cc Uterus bene situs, in quo infans bene situs sedet, antequam prono capite delapsus est.

- dd* Offa coxendicis five ilium.
ee Offa pubis.
ff Acetabula five pyxides, in quibus capita ossium coxendicis vertuntur.
gg Offa sedentaria.
h Infans in utero sedens, antequam prono capite delapsus est.

Explicatio 7. Figura.

- aa* Vertebrae.
bb Circulus repræsentans locum ventris.
cc Uterus, in quo infans præpostere sedet.
dd Offa coxendicis five ossa ilium.
ee Offa pubis.
ff Pyxides ossium coxendicis.
gg Offa sedentaria.
h Infans in utero.
i Vena umbilicalis.
k Secundina five placenta uteri.

Explicatio 8. Figura.

- aa* Duæ vertebrae lumborum five dorfi.
bb Circulus repræsentans ventrem.
cc Ambitus uteri, in quo infans potest videri.
dd Offa ilium vel coxendicis.
ee Offa pubis.
ff Pyxides seu acetabula, in quibus capita ossium coxendicis vertuntur.
gg Offa sedentaria.
h Infans bene versus in utero, dorso prorsum, capite deorsum in pelvim, clunibus sursum tendens.
i Caput infantis in ostio.
k Funiculus umbilicalis.
l Placenta in fundo uteri.

Explicatio 9. Figuræ.

- aaaaaa* Sex vertebræ dorſi vel lumborum.
bb Circulus repræſentans ventrem.
c Locus umbilici.
dd Uterus bene ſitus, in quo infans à latere conſpicitur.
e Alterum os ilium ſeu coxendicis.
f Pyxis vel acetabulum, in quo vertitur os coxendicis.
g Alterum os pubis.
hh Oſſa ſedentaria.
i Poſterius oſſis ſacri curvamen eminulum.
k Infans bene verſus in utero.
l Funiculus umbilicalis.
m Caput infantis in oſtio clarius repræſentatum, quàm ſtrutura oſſium admittit, ut melius conſpici queat, aliàs capite oſſis coxendicis caput infantis potiffimum obtegeretur.
n Placenta ſive Secundina.

Ulterior octava & nona Figuræ explicatio.

Octava & nona Figura exhibent duos infantes bene verſos in uteris bene locatis, hoc ſolùm discrimine, quòd *Figura octava* ex adverſo exhibeat uterum cum infante dorſum nobis obverſo: *eademque Figura* apprime oſtendit infantem capite ſuo in pelvim illabentem; ſed ex ea non poteſt perſpici, quantum à vertebris lumborum diſtet fundus uteri, nam ex hac ſola *Figura* judicans facilè putabit, fundum uteri quàm proxime lumbis ſive dorſo foeminæ applicari, quum tamen res non ita ſe habeat, ſed contrà fundus ſuperiore parte à vertebris lumborum longius diſſidet, & circa umbilicum potius ſitus eſt, quod ut Lectori clarius pateat, eandem *Figuram* à latere delineandam curavi, uti in *nona Figura* videre eſt, in qua fundus uteri circa umbilicum conſpicitur.

Hic notandum: quòd utraque hæc *Figura* repræſentet maxime convenientem uteri & infantum poſituram, eorumque verſionem.

nem optimam, ita ut excludi possint partu pure naturali: rebus enim, ut hæc *Figura* præ se ferunt, constitutis infantes proprio suo pondere in pelvis cavitatem feruntur, & gravitate sua os uteri premunt, transitum urgentes, ut irruente vel minimo dolore porro detrudi & omnino excludi possint, quia isti uteri & infantis posituræ nullus ossium officit obex, quibus infans obnixus retardari posset: quid igitur mirum, è convenienti hac uteri & infantum positura resultare facilem partum? neque hîc opus est enitenti *infanti* aut occultæ cuidam *Naturæ* tribuere sapientiam, qua alter exitum quærat, altera verò eundem secundet, uti olim dicebant: necessitate materiæ hæc consequuntur, æque ac duæ unitates duabus adhuc additis quatuor constituunt, vel sicut corpus rectum recto tubo secundum longitudinem immissum propria mole deorsum fertur, ac vel minima de pressione adactum facile penetrat; ita hujusmodi infantes proprio gravitatis pondere inter ossa penetrant in vaginam uteri, quæ dolorum deprimentium vi facile dilatatur: & licet interdum os coccygis quodammodo resistat, capite tamen infantis plerumque removeatur, ut illud hoc modo facillime excludatur.

Quæret fortasse quispiam: an utero & infante bene locato verisimiliter nunquam non partus facilis succedat? vel an quidem aliis de causis partus reddi possit difficilis? cui respondemus: solam convenientem & uteri & infantum posituram non absolvere partum naturalem, sed omnia pariter, quæ hoc Capite XXIII. proposuimus, requisita exigi: attamen certa res est, quòd data hac uteri & infantis conveniente positura plerumque & partus detur facilis.

Porro hîc notandum: quòd, data isthac uteri & infantis conveniente positura, qualem *Figura octava & nona* exhibent, si dolores musculis thoracis & abdominis undique contractis uterum coangustant & comprimunt, tum necessariò humores, quibus foetus innatat, ingentem in os uteri impressionem faciant, per idem effluxuri: Notandum insuper: Si tenue fuerit os uteri & molle, oraque pelvis arctior, tum humoribus os uteri amplifica-

ficari, ita ut caput infantis magna ex parte denudetur, antequam ad ostium omnino delapsus sit: Sin verò superior pelvis ora amplior fuerit, rigidiusque os uteri aut durius, in pelvim quidem capite delabatur infans, ore tamen uteri parum aperto: dolores enim thorace & abdomine contracto non nisi generali depressione uterum undiquaque coarctant, excepta solum ejus parte acuminata, quæ jam ex parte in pelvim penetrare cœpit, & propterea extrinsecus non reprimitur; sed humores utero vel potius membranis secundinæ inclusi intrinsecus impressionem in aperturam oris uteri faciunt, quod, quum infra nil obversum renitatur, ista impressione necessario aperitur, dum interim collum uteri pelvis angustia retinetur: uterus verò ab angustiore pelvis ora non retardatus & retentus à coarctantibus doloribus mox deprimitur, usque dum ab acumine ossis sacri pudendique angustia retardatur, quo demum loco humores os uteri omni impetu urgent, ut aperiat, magisque subinde dilatetur, donec vel tandem rupta membrana humores effluant, foetusque brevi postea sine multo labore excludatur: Notandum præterea obiter, quod alibi pluribus explicabimus: quòd data hac recta uteri & infantis positura inter labores parturienti sine magno conatu contingere possit *uteri ejusve vagina procidentia*, si scilicet pelvis nimis ampla fuerit ad proportionem uteri, & quod in illo continetur, si insuper os uteri crassum sit & durum, ipsaque muliebria laxa facile dilatentur: Dolores omnia promiscue deprimunt, pelvis ob amplitudinem uterum supra non retinet, nil illum remoratur, nisi infra os coccygis & angustia muliebrium, quæ nisi retardarent illum, repentino impetu extra corpus prorumperet: Quum igitur os coccygis facile cedat, & pudenda dilatentur, cum capite infantis simul uterus partim extra corpus procidit eoque quidem, ut ligamenta & vagina uteri quàm maxime extendantur & relaxentur, atque ægre post partum loco nativo restituantur vel remaneant, pondere suo semper ad prolapsum proclivia: Quid verò Obstetrici faciendum sit, ut hoc malum præcaveat vel redintegret, suo loco videbimus, sufficit hîc loci breviter id annotasse.

Eos

Eos verò , qui uterum in partu tam tenuem esse opinantur , quàm vesicam distentam , hîc loci interrogatos velim: Si foemina repente ac sine violenti tractu foetum & secundinam excludunt, *cur uteri fundus tum non concidat, invertatur aut simul cum foetu prolabatur?* tum temporis enim sat spatii datur , & certissime id fieret, nisi crassior esset vesicâ distentâ: fortasse responderent: quòd præsubita contractione ille non possit concidere aut inverti, & quòd à latere secundum longitudinem iterum comprimatur; Sed respondeo: quòd repentinus partus utero non admittat subita sui contractione resistere comprimantibus intestinis, concidere & delabi cogentibus; & quòd impressio non tam à latere quàm superne in fundum uteri irruat, unde, nisi crassities obstitaret, repente concideret & inverteretur, quòd quidem fit, si infra inepte trahendo funiculum umbilicalem, & supra pariter intestinis deprimentibus is cogitur concidere, ut in ostio instar capitis percipiatur, quia tum intestina in uterum delabuntur, eundem replentia, unde dolores intolerabiles & repentina mors sequuntur, nisi manu solerti suo mox loco nativo restituantur: *Obstetrices* igitur *novitiae* & ex hoc casu observare poterunt: quantæ utilitatis sit crassities uteri, præsertim in illius fundo: Quamvis autem *fundus* ad instar vesicæ distentæ tenuis non concideret vel inverteretur, necessariò tamen post ejusmodi partum subitaneum concideret *uterus*, & ita complicatus prorsus delaberetur in cavitatem pelvis, quod nonnunquam, licet rarissime, contingit, si scilicet insigniter fuerit tenuis, tunc quidem circa manum complicatur instar lintei madidi, neque tam citum facilisque ejus contractio est, quod mihi non arridet, quin potius mallet, eum consuetam servare formam, & statim à partu rite contrahi, & circa manum nondum retractam claudi, quòd multo pauciora tunc symptomata extimescenda sint.

CAPUT XXIV.

De partu præternaturali seu difficili in genere.

PRæcedenti Capite dictum est de *partu naturali* sive *facillimo*: ubi *Obstetricibus* non est, quod agant, Natura enim ipsa opus suum perfecte absolvente arte non opus est nec ope externa: Jam igitur sermo erit de partu illo, in quo *ars* requiritur & *auxilium*, ubi *Obstetrices novitiæ* informandæ sunt, qua ratione ars succurrat Naturæ, imò sola efficiat, quod Natura non valet, variis impedita obstaculis: Quum autem isthæc obstacula diversimode sese offerant, & *Obstetricibus novitiis* necessarium sit scire, qua ratione se in quavis rerum occasione gerant, ut parturienti & foetui sint auxilio; nos, quantum quidem possumus, ordine concinno omnes casus proponemus, ubi vis sigillatim ostendentes: qua ratione Obstetrix tactu de statu rerum certior fieri & omnia expedire queat.

Prius autem ipsas *Obstetrices novitias* semel atque iterum monitas velim: quod supponam, illas sat scire, quicquid agendum sit sive tactu, sive quocunque alio modo, quo foetum excludere student, quod ante omnia digitorum *ungues sint decurtati, plani levesque, manuum item digiti*, quoties iis utuntur, *nunquam non illite oleo, adipe vel butyro*, ut commodius & cum minore periculo fiant, quæ agenda sunt, id quod singulis semper vicibus denuo inculcare non lubet: Ipsas insuper monitas velim: quod omnino statuam, quibuscunque unquam partûs difficultatibus adsint *Obstetrices*, *illis non licere sine vel cum instrumentis infanti demere membrum, nec uncinulis aliisve instrumentis istum extrahere*: varius enim situs obliquus sive uteri sive foetûs illud ne unquam quidem exigit, quamobrem istiusmodi actiones non solum ab *Obstetricibus*, sed & à *Chirurgis Obstetricantibus* rejiciendæ, quorum quidem id esset, non verò *Obstetricum* si necessitas id postularet: Sub finem hujus Libri memorabo *usum instrumentorum*, qui non nisi rarissime obtinet.

CAPUT XXV.

De partu difficili, ex morbis generalibus aut specialibus proveniente.

PArtus *difficilis* vel à *Matre*, vel *Fœtu*, vel *Obstetrice* originem sumit: à *Matre* inducitur: si *generalibus* vel *specialibus* morbis laboret, vel *mala corporis conformatione*, vel *singulari quodam partium genitalium vitio*: *Fœminæ* diuturna *febri*, *epilepsia*, *hydropse*, *stomachi intemperie* aut alio morbo tantam omnium virium jacturam facere possunt, ut jam parturientibus nihil earum superfit, quibus connitantur cum doloribus ad partum excludendum, unde is retardatur & differtur, ac *Obstetricibus* incumbit hisce majori opera adjumento esse, quàm aliis, quæ vigore Naturæ valent conniti cum doloribus ad levandum & maturandum partum: Nonnullis etiam *fœminis* partum præpediunt *morbi subiti speciales*, utpote *Colica*, *lumbago*, *dolor nephriticus*, *vomitiones*, *convulsiones*, *immodici fluores*, *diarrhœa*, aut alia particularia accidentia, quæ singula plus minus laborem retardant pro morbi vigore vel declinatione.

Quò igitur *generales* istæ *infirmities* aut *morbi* eorumque *semina* tollantur, prægnantium erit, quantam quidem possunt, curam gerere, ut in tempore adhibitis medicamentis revalescant: isthoc verò *prudens Medici*, non verò *Obstetricum* munus est, quas istud suscipere minime decet: Idem dictum volumus de *morbis*, quibus parturientes ante vel sub partum corripuntur, *specialibus*, ubi *Obstetrici* ad *prudentem Medicum* confugiendum, ad cujus consilium parturiens tractanda est, ita ut hîc loci rebus sic constitutis informatione nostra non opus sit: Id saltem volo, ut *Obstetrix* ejusmodi parturientem leniter & fideliter adjuvet, benigne cauteque tractet, omnemque diligentiam adhibeat, quò laxum & lubricum infanti præbeat iter, os uteri, si necesse sit, retineat cohibeatque, blandis alloquiis mulierculam confoletur animumque addat: Adstantes *fœminæ* summopere caveant,

ne-

nequid frigus offendat, cibisque corroborantibus & medicamentis à Medico præscriptis vires ejus reficiant.

Quòd si auxilio adfint *Obstetrices* parturientibus *spasmo, convulsionibus, epilepsia, immodicis fluxibus* vel *deliquis animi* obnoxiiis, *quarum infantes prave versi prodeunt*, tum tempus non terant caput in ostium dirigendo, sed contrà ore uteri quodammodo jam aperto, si labor diuturnus & difficilis expectandus sit, quocunque modo membranas rumpere, (si ruptæ nondum fuerint) foetumque pedibus extrahere tentent, cujus rei modum sequentibus trademus.

Consultum etiam haberem, ubi *Medici* ad manus sunt, *Obstetrices ne unquam quidem parturientibus medicinam exhibere nisi consciis & approbantibus Medicis*, nec unquam aliter agere decet studentes conscientia: ruri verò, ubi aliter fieri sæpius non potest, *Obstetrix* tenetur, quibuscunque potest, mediis modisque opitulari: opera tamen manuarum plurimum subleabit.

Male conformata, utpote *gibbosa, incurvata*, indeque vel aliis de causis *asthmatica* non citò sellæ infideant, sed dum quodammodo valent, ambulent vel stent, ab aliis sustentæ, usque dum infans ulterius ad partum promotus mox excludendus sit, sed cavendum, ne in terram decidat: Sellæ jam imponendæ superiore parte corporis sublimius reclinentur, ut sedeant magis quàm cubent, quò facilior sit respiratio, nisi aliud postulet situs uteri vel infantis.

C A P U T X X V I.

De Utenfilibus, quæ secum portet Obstetrix, sive ruri sive in urbe.

Obstetrix *oppidana* in usum parturientium instructa sit accommoda & accurate constructa sella, in qua, ut res postulat, quocunque modo federe vel decumbere possint foeminæ, sive sit

partus facilis sive difficilis: Ejusmodi *sellam* exsculptam videre licet sequenti *Figurâ* 13. In tali enim *sella perforata* parturientes multo commodius enituntur, quàm in *sella vulgari*, *lecto* vel *strato abbreviato*: & *Obstetrices* in ea convenientius operam navare possunt.

Obstetrix rusticana nunquam non secum habeat *vesicam cum alligata buxea vel eburnea fistula*, qua utatur loco stannei siphonis ad injiciendum foeminis, si opus sit, *clysterem*: tales enim *vesicae* facilius secum portantur, & commodiores clysteri injiciendo sunt, quàm stannei siphones: Illa etiam nunquam non secum habeat *herbas* quasdam *arefactas*, ad coquendum, si opus fuerit, *clysterem*, quamvis non semper opus sit ex herbis præparari, quum & alio clysteris genere uti possit, cujus compositionem monstrabimus.

Injectio Clysteris quid sit, & quomodo fiat.

QUoniam pleræque *Obstetrices rusticae* nesciunt, quid clyster seu ejus injectio sit, aut quomodo fiat, atque ego *miserimum rusticarum statum* satis cognitum habeo, utpote quas olim per longam annorum seriem extremis sæpe periculis exemi, Deo adjuvante vitam (quum de ea jam actum videretur) ipsis vel ipsarum infantibus, quin & utrisque nonnunquam, servando, commiserationis & amoris affectu adactus, *inscias Obstetrices rusticanas* aliasque *novitias*, quàm potero, accuratissime informabo: *quomodo clyster præparandus, coquendus, & quomodo male habentibus injiciendus sit.*

Quid sit Clyster.

Clyster est decoctum, sive liquor compositus, aptus ad injiciendum intestino recto hominis sive alvo, sive vesicâ id fiat, cui fistula est alligata, sive siphone, composito è quacunque conveniente materia: in urbibus quidem ut plurimum *stannei* adhibentur; ego verò commodiores judico *vesicas*, ob varias rationes, sed suo quisque abundet ingenio.

Explicatio 10. Figure.

Fig. 10. exhibet effigiem fistulæ buxæ clysteris perfecta sua magnitudine, crassitie & longitudine, qualis homini adulto adhibetur: isthæc fistula ab uno extremo ad alterum perforata est.

- a* Proprie est fistula teres suprâ *lit. b* à latere pluribus foraminibus perforata, ut anteriore foramine ab excrementis oppositis obstructo liquor per alia foramina effluere possit: hæc fistula plerumque corpori intruditur à summo *b* usque ad *lit. a*, aut altius quidem, si admittant excrementa.
- b* Acumen fistulæ perforatum.
- c* Pars posterior, cui vesica alligatur, utque firmitus vesica maneat connexa, minusculis incisuris tornata est, ut filum, quo vesica alligatur, firmitus inhærendi ansam habeat.
- d* Locus, quo pleræque fistulæ divisæ duabus constant partibus, tunc inferiore parte *c* minor adhuc fistula est, quæ fistulæ *a* infigitur: hujus usus est, si fistula *a* parte anteriore *lit. b*. obstructa est, tunc fistula *a* potest extrahi & purgari, ut non opus sit solvere vesicam: hoc verò commodum incommodo conjunctum est, scilicet hæc fistulæ sibi invicem infixæ faciliè moventur aut hiant: utroque genere ego usus sum, sed solidas aliis præfero; at hic etiam cuilibet liberum est, quod libet.

Fig. 11.

- a b c d* Eadem quæ antea fistula est buxæ, minore tantum forma spatii ergo excusa: huic fistulæ alligata est vesica: minores vesicæ *bubulæ* commodiores sunt & solidiores.
- e* Vesica *lit. c* fistulæ tenui funiculo alligata, quod ita fit: Vesicæ parum humectatæ collum præcidito eouque ut manum libere immittere possis, tum imo fistulæ fundo vesicæ extrinsecus applicito, eam invertito, interiorē scilicet partē extrorsum, interea fistulam dicto loco firmiter impressam tenens, vesicam probe annectito, & funiculum quinquies vel sexies circumvolutum iteratis

nodis connodato: aliâs facilè solveretur: vesicæ jam arcte connexæ fundum super fistula extentum ter quaterve subulâ perfodito, ut liquor per ista foramina in fistulam queat influere, quo factò vesicam iterum invertito, quæ tunc fistulæ annexa dependet, uti hac Figura 11. exhibetur.

f Est ima pars vesicæ præfecta, quâ patet, ubi Clysteris liquor infunditur.

Fig. 12.

a b c d Eadem est fistula minore forma expressa.

e f Sunt duo capita ligulæ adstrictoriæ, quâ vesica colligata est, ne inditus liquor effluat.

g Corpus vesicæ, liquore repletum, & infrâ ligulâ *h* colligatum.

i Infima pars vesicæ subter ligulam dependens.

Parturienti autem clyster adhibetur vel eum tantum in finem ut deiciat, & intestina exoneret crassioribus excrementis, ut meatus laxior reddatur, & mala avertantur ex obstructione alvi provenientia: vel etiam eum in finem, ut pigri dolores excitentur: Parturiens si unum, duos aut plures dies non dejecerit, & è tactu deprehendatur, nil esse quod obstet, è re erit, quamprimum ipsi adhibere clysterem, quo deiciat; idque sine magno sumptu & opera fiet hoc modo:

Recipe *furfurum triticeorum* manipulum unum: coque solos, vel cum *florum Chamæmeli* manipulo uno in sesquilibra aquæ pluvie, usque ad libram aquæ: cola per linteum vel cilicium: adde duo cochlearia *sacchari*, *mellis* vel *syrupi nigricantis*, quod scilicet maxime in promptu est, & digitabulum *salis culinaris*: si non satis purgatum fuerit, adhuc semel cola, & sic præparatum est ad injectionem enema.

Vel: Recipe mediam heminam *lactis dulcis* (*Frissi een half mengele* dicitur) nostro pondere circiter libram unam, fac semel ebulliat, ab igne remoto inde duo cochlearia *sacchari* sub-

nigri, syrupi vel mellis & digitabulum salis vulgaris, misce probe & cola, & erit paratum ad injectionem: adde, si lubet, aliquot cochlearia olei raparum vel olivarum.

Quòd si foemina flatibus vexetur, tuque clysterem simul redere velis *carminativum*, cum *lacte* coquendum erit *semen anisi, fœniculi vel levistici*, quæ *obstetrix* ubivis secum portet, & porro clyster præparandus, uti jam dictum, cum *saccharo & sale*.

At si opus sit clystere non solum purgandæ alvo, sed & *excitandis doloribus*, hoc modo præparandus erit: Recipe *summitatum absynthii, minimarum frondium Sabine, minutim scissarum, florum Matricariae & Chamemeli* ana manipulum unum: *Semen Levistici, Fœniculi & Anisi* ana dimidium cochleare: coque omnia in sesquilibra aquæ *pluviae* ponderis vulgaris, usque tertia pars decocta sit: cola: adde unum vel duo cochlearia *sacchari vel mellis* cum digitabulo *salis*: hæc simul colliquefacta, si saccharum nondum satis purgatum fuerit, adhuc semel cola, & paratus erit clyster.

Quò verò scias, quomodo res porro tractanda sit, accipe vesicam fistulæ accommodatam, eandem proxime fistulam altero funiculorum sive ligularum arcte constringe, (sicut videre est *Fig. 12. lit. ef*) ea tamen cautione, ne funiculum vel ligulam bis, sed *semel tantum* vesicæ circumvolvas, neque nectas nodo adstricto, sed saltem laxo, ita ut tracto altero capite ligula omnino solvatur, liquorque possit effluere vel exprimi; iste enim nodus solummodo obstat oportet, ne liquor perfluat, quando vesicæ infunditur, vel fistula intestino recto intruditur: Clystere infuso vesica & infra colligatur altero funiculo vel ligulâ bis vel ter circumvolutâ, addito singulis vicibus nodo probe adstricto, eodemque demùm duplicato, ut firmitatis certus esse possis. Vesica hoc modo clystere repleta atque supra & infra colligata fistula butyro illinatur vel oleo, & *caute* intestino recto intrudatur; *caute* inquam, scilicet non tactum tantum sed visum adhibendo, ita ut se junctis natibus alterius manûs digitis anum distendens al-

terâ fistulam leniter infigas digiti circiter longitudine, si quidem retenta id excrementa vel alia obstacula admittant.

Novitias verò *Obstetrices* monitas velim, ut prius accurate caveant, quàm clysterem adhibent, *ne calore excedat vel frigore*: calor enim nimius si ureret, mortem parturienti inferret, uti exempla testantur, vel nimium frigus effectum non modò frustraret optatum, sed & variorum malorum causa foret: at minus semper periculi erit, si peccetur defectu caloris quàm excessu: Vesicam igitur volâ utriusque manûs amplectere, eamque plenam ambabus comprime leniter manibus, ac tam diu tene, dum quinquaginta circiter numeraveris; quòd si non grave sit eam hoc modo medias inter manus tenere, nec calor easdem nimium penetret vel incommodet, ustionis non erit periculum: vel: Vesica clystere repleta genæ & clauso oculo aliquandiu apprimatur, quòd si calor suavis potius sit quàm gravis, isti acquiescere licebit & enema infundere alvo non nociturum: conveniens calor erit, si plus quàm tepidum sit & penitus calidum, instar lactis vel juris calidi quod commode & sine flatu vel ustione forbere licet.

Obstetrix, fistulâ in anum vel intestinum rectum intrusâ, laxum illum prope fistulam nexum tracto ejus capite solvat, sed solerter sine quassu & commotione, dolorem enim excitaret: nexu soluto vesicam ambabus manibus amplexa *sensim* comprimendo evacuet, *sensim* inquam, nec subito nimis, ut per corpus possit diffundi liquor, neque parturiens affligatur subito calore, de quo, si nimius foret, quereretur: Et *Obstetricem* quidem non debet latere, *unum hominem caloris magis patientem esse, quàm aliorum*, quare sensui male habentis inserviendum: At verò vesicam exprimendo non prorsus evacuet, ne aër collectus simul corpori immittatur; nec putet, se obligari omnem semper liquorem immittere: nonnulli enim hominum tenerrimo afficiuntur sensu, ut non possint omnem capere liquorem, quin rursus emitterent; ideoque cum judicio & discretionem facienda sunt omnia: Liquore jam expresso fistulam leniter extrahit adhibito calefacto linteo,
per

per quod correptam altera manu fistulam traducit abstergitque, linteo simul podici prospiciens quod satis magnum quidem corpori applicat, & decumbentis corpori quadruplum vel octuplum supponit, donec cogatur deijcere, ne forte casu adverso lectum inquinetur: at unum linteum extremum è lecto promineat, ut post injectum enema fistula dicto modo possit abstergi: huic rei lodix inservire poterit illota aut aliud quid, quod in promptu est, si linteorum sit curta suppellex.

Si Clyster adhibendus est, foemina, prout rei maxime accommodum erit, in alterutrum latus se componat corpore aliquatenus elevato, nec profundius in lectum desidente, ut commodius fistula ano intrudi possit: Nonnulli hominum ipsimet sua manu eam intrudunt, excitante eadem minores dolores, quàm aliena, talibus & liberum est id facere; aliis verò rerum ignaris *Obstetrix* infigat oportet.

His peractis *testa* vel *pelvis in promptu sit*, vel *sella familiaris*, in quam deiciat foemina, nec procul absit *Obstetrix*, quò adjuvare & inquirere possit: num simul cum excrementis & infans delapsus sit: atque ob hanc rationem, ne scilicet isthoc mali eveniat, *parturienti nunquam concedendum, ut per latrinam deiciat.*

Vesica confestim soluta probeque purgata distendatur, & à ligulis fistulae alligatis suspendatur siccanda, quæ postea, si uti velis, parum humectetur, ut lenis fiat & tractabilis. *Minores vesicæ bubulae*, aut si non dentur, *suillae*, non admodum flatu distentæ, huic usui quàm maxime conveniunt.

Porro sit instructa *Obstetrix acuta forfice*, qua, si parturiens foetum excluserit, funem umbilicalem abscindat: Item *quadruplici filo leniore*, quo venam umbilicalem constringat: ut & aliquot *cepis*, si forsan infans exclusus deliquium animi patiat, quas contusas naribus adhibeat, vel parum vini, si quidem in promptu est, in nares, oculos & aures inspuendo tentet provocare vitam intus forsan adhuc latitantem: usui etiam erit secum habere *scopulas setaceas*, quibus infantis deliquium patientis

M

plan.

plantas pedum fricet, ut experiatur, vivus ne sit an mortuus: Etiam nunquam non secum habeat *fascias albas firmiores* vel *lin-tea* lata duos tresve digitos, unumque vel duos cubitos longa, quibus, si res postulet, uti queat in extrahendis infantibus: Nonnulli *Chirurgorum obstetricantium* maxime commendant *siphonem*, quo inter labores oleum in internos corporis meatus quaquaversum injiciatur, quo sicui arrideat, liberum est uti: ego verò non adeò necessarios illos judico, neque unquam usus sum, & nihilominus institutum opus in partu etiam difficillimo perfeci: manus largiter inunctæ meatus satis superque ubivis inungunt, quos attingunt: ex abundanti *Obstetrix linteolo* uti poterit vel *spongia*, qua, quoad assequi poterit, omnia inungat: quibus autem siphon arridet, haud contradicimus.

Explicatio Sella parturientium perforatæ.

Fig. 13.

a *Asseris posterioris superior pars* in sella, cui parturiens dorso lumbisque incumbit vel acclinata quiescit, quæ inde meritò *fulcimentum* dicitur: hoc *fulcimentum* duobus cardinibus à tergo firmiter annexum est, altero scilicet cardine prope culcitram *lit. b*: alter verò latet post januam dextram: mediantibus hisce cardinibus istud *fulcimentum* ad imum usque resupinari potest, ad quod sustinendum hanc meam sellam instruxi duabus posticis perforatis, quibus foraminibus transmitto virgam ferream per utramque posticam tendentem, cui *fulcimentum* innititur vel altius vel demissius, prout sessio aut cubitus parturientis exigit.

b *Asseris posterioris inferior pars*, quæ semper manet immobilis, & cui superior pars *a* ac fores laterales *e e* cardinibus connectuntur, ita ut fores possint claudi & sibi invicem superimponi, ad quam rem cardines studiose debent concinnari. NB. Eidem asseri adhærent & *duæ posticæ*, quæ hîc non conspiciuntur, atque à tergo sibi invicem possunt superimponi eodem modo quo anticæ: duas has posticas in hac sella non designavi, ad evitandam confusionem: anticis sunt omnino æquales, parum saltem leviores: & non solum mediantibus foraminibus trajectaque

virga ferrea fulcimento sustinendo inserviunt, sed etiam sellæ firmum præbent fundamentum, ut prorsus non possit vacillare aut retrorsum cadere: præterea percommode loco spondarum inserviunt, si fulcimentum resupinatur, & parturiens superiore corporis parte demissius inclinatur quàm inferiore, tum consulciunt pulvinos, ut foemina inter illas inclusa decumbat æque ac in præsepio aut clauso anaclinterio.

c Alter *cardo*, inferior scilicet, prope humum, alter verò hujus januæ (quælibet enim binos habet) sub culcitra latet.

Fulcimentum latum est sesquipedem longumque duos pedes: inferior asseris posterioris pars ejusdem est latitudinis & altitudinis, quadra scilicet undique sesquipedalis.

dd *Culcitra perforata*, cui foemina insidet, antè ab uno latiore extremo ad alterum duos pedes lata: à tergo autem prope fulcimentum, ubi arctior, lata est sesquipedem: hæc culcitra perforata, è robusto asseri querno confecta, suprà obducta est panno setis equinis effarto, ut turgidum sit & molle: infra ferro rubustiore firmatur duos digitos lato, ad formam ligni excuso, clavis oppilatis rite affixo: huic ferro duo robusti cardines affixi sunt, ut moveri possit, & anteriore parte elevari ac demitti prope *literas dd*, sicque fulcimento resupinato culcitra perforata elevatur, ut parturiens æquali corpore incumbat. Anteriore parte cuilibet extremo affixum est ferrum recurvo obtusoque cuspidè instar uncinuli, qui præterlabitur ferrum *i*, januæ laterali *e* probe affixum, quo pacto culcitra januæ, & vicissim janua culcitrae adhæret: eodem modo & alterum culcitrae extremum alteri januæ laterali annectitur, ut ambæ mediante hac culcitra firmo stent talo. Ist hæc culcitra, instar perspicilli formata, rarius à me adhibetur, quòd istam anteriore parte nimis angustam reprehenderim, neque aditum, eo, quo opus est, modo admittat ad parturientem difficili labore correptam, quare potissimum alteram culcitram *Fig. 14.* adhibere soleo, quæ anteriore parte latior, ponè verò angustior est.

ee Binæ anticae collaterales, sesquipedem altæ, latæ pedem

& quatuor pollices: Hisce anticis collateralibus suprà *lit. f* iunctus est *tubulus ferreus*, in quo planum & quadratum ferri frustulum dimovetur, infrà diversis perforatum foraminibus, clavulum capientibus mediante ferro resultante, clavulum cui-dam foraminum intrudente: ex hoc ferro resultante prominet *ferreus nodulus* notatus *lit. k*, quo depresso etiam ferrum resultans cum clavulo deprimitur, tunc ferrum perforatum prorsum vel retrorsum movetur, prout res postulat: finis hujus motionis est, ut hoc modo *ansa g g* isti ferro perforato annexæ aut ulterius removeri aut propius apponi possint, prout nempe parturienti brachia sunt vel longiora vel breviora: quamprimum missum feceris *nodulum k*, clavulus in aliquo foraminum capitur, ferrumque cum ansa firmatur, ne hinc inde possit moveri.

g g Bina *ansa*, quas parturiens manibus tenet, iisque summis viribus potest obniti.

b Locus, ubi culcitra cum fulcimento connectitur per cardinem: cardines culcitram annectentes *antè* versus culcitram, sed culcitram connectentes *à tergo* siti sunt: Anteriores culcitrae cardines duobus longioribus clavulis ferreis connectuntur, qui duabus catenulis posticis sunt affixi, ne perdantur; at fulcimenti clavuli cardinibus manent infixi, quum rarò usu veniat illos extrahere.

i Ferrum alteri *januæ affixum*, post quod extremum culcitrae vel uncinulus ejusdem sursum vel deorsum movetur: hoc ferrum affigitur clavis per foramina in ipso ferro forata: foraminibus autem, quæ ante ferrum extant, clavulus ferreus infigitur ad fulciendam culcitram ea, qua opus est, altitudine vel demissione.

k Nodulus ferro resultanti annexus, quo istud cum clavulo suo deprimitur, si *ansæ* promovendæ sint vel removendæ.

Fig. 14. N. I.

Altera culcitra, similiter sellæ adaptata, ejusdem omnino magni-

gnitudinis ac altera, quæ in sella videtur, exciendendo solum aliter formata: isthæc commodissima est ad partum difficilem, ubi *obstetricantium* maxime requiritur opera, quibus hoc pacto latior patet ad foeminam aditus, manuumque motio minus impeditur.

N. 2. *Hypocaustum vulgari altius*, (hujus generis bina in promptu sint) supra excavatum, absque foraminibus, longitudine ovata, ut sacci arenâ calefactâ completi imponi possint, pedesque foveri, ad evitandum in camera foetorem prunarum & hypocaustorum: aut si quis ignem mavult, testa imponi potest: intrâ enim aliis similis est, sed altero tanto fere altius debet esse vulgari, quia parturientibus sellæ insidentibus maxime convenit genua altius elevare.

Ulterior explicatio sellæ parturientium perforatæ.

Singulis sellæ hujus perlustratis partibus haud abs re erit observare, quodnam discrimen intercedat inter hanc & alias parturientium sellas, quæ primo intuitu parum inter se differre videntur: illarum igitur differentia diligentius explananda erit, ut eo melius internoscantur: Notandum ergo à *novitiis obstetricibus Chirurgisque obstetricantibus*, à parte parturientis omnem *pariendi virtutem*, qua foetus excluditur, potissimum *in eo sitam esse*, ut mediantibus doloribus impressionem in uterum faciat ingentem, omnia intestina violenter quasi deprimendo atque urgendo: quod ut rite fiat, (*hoc qualibet mulierum sibi ipsi dictum putet*) ipsa, sentiens dolores ingruere, *halitum prius retrahere, ac pectore jam spiritu repleto eundem continens musculos abdominis omnibus viribus contrahere debet*, quò undiquaque impressio in uterum fiat: quem impetum omni nisu tentans parturiens sentiet: quòd cogatur corpus paululum inclinare, dorsumque cum lumbis eum in finem incurvare, unde ingens lumborum dolor, quo parturientis facultas laborandi plurimum intercipitur, nisi à tergo *præfulciantur lumbi*, firmissimis retinaculis obniti: quòd si parturiens ejusmodi firmo retinaculo lumbis obniti, eosque

tali fulcimentō opponere valeat, quod cessare ire non potest, etiam si omnibus viribus ventrem contrahat urgeatque, tunc unico dolore plus efficiet, quàm aliter sæpius iteratis, id quod magno commodo est, ubi infans non nisi intensis doloribus excludi potest: Dum *desuper* in uterum fit impetus, summe necessarium est, parturientem perversa sessione *infra* exitum non præcludere, nisi incassum velit laborare: præcluditur autem exitus, si sedentis os coccygis culcitrae innitatur; Desuper enim propellens, & *infra* remoram faciens incassum fusos patietur labores.

Duplex hocce commodum, *partui levando essentialiter necessarium*, mediante *Sella ad pariendum concinne adornata* consequendum & comparandum foret: sed, ut verum fatear, præter hanc ipsam ne ullam unquam vidi sellam, isti parturientium commodo inservientem, quod nulla illarum debita gaudeat proportionem, quæ proportio si parturienti dicto modo sit accommodata, in eo sita est, *primò*: ut sellæ insidens, culcitram ab osse coccygis amotâ, tali fulcimento adversus lumbos gaudeat, quod non possit removeri, quantiscunque illa obnitatur viribus. *Secundò*: ut mediante sella lumbos fulcimento obnixe possit opponere, ut ita validius retracto ventre & visceribus & intestinis impressionem in uterum facere queat.

Isthæc proportio non datur, si sellæ fulcimentum à tergo immobile stet, ut nec promoveri propius, nec ulterius removeri possit; unius enim foeminæ lumbi magis incurvantur, quàm alterius, quod igitur uni convenit, alteri incommodum erit: Si verò fulcimentum elevari potest & demitti, tunc ad conformationem lumborum accommodabitur: *Secundò*: Parturiens lumbos fulcimento firmiter opponere vel oppositos tenere non poterit, nisi sella duas habeat ansas, quas validè à se protrudendo nec frangere potest nec remove; neque solummodo opus est ansis istiusmodi, sed etiam, ne nimis à corpore distent, neque prope nimis adsint: parturiens enim ansas firmiter tenens, ac à se quasi protrudens lumbos sellæ fulcimento obnixe debet apprimere, quod non potest, si ansæ nimis distent, tum enim assequi non

non potest: fin autem propius sitæ sint, tunc cubiti nimis flectendi sunt, ut brachia breviora fiant, & tum maximum robur frangitur: quum igitur uni foeminae brachia breviora sint quàm alteri, necessariò sequitur, ansas exigi mobiles, quas promovere poteris vel remove, aliàs usui non sufficient: Ut igitur parturiens tergo fulcimento obnixe assideat, ita tamen, ut simul os coccygis à culcitra liberum sit, necessariò res postulat, ut culcitra signata *dd*, à tergo fulcimento contigua, ultra duos pollices lata non sit, quo innuitur: in medio, ubi ossis coccygis locus est, nullum omnino requiri spatium, cui insidere foemina posset: At si quis dicat: latitudinem duorum pollicum hinc dari, ei respondemus: nullam unquam parturientem fulcimento nudis opponi lumbis, sed culcitram interjici tomentitiam, imò duplicem saepe, isti rei accommodatam, qua spatium istud duorum pollicum facile repletur, sicque nil remanet, cui os coccygis innitatur vel obstet: & vix credibile est, quantum commodi sella ejusmodi probe concinnata adferat parturienti, quæ ipsamet dolorum vehementia foetum excludere tenetur.

Obstetricantes jam, & quibuscunque sellarum ad enitendum suppetit usus, suas cum hac secum conferant sellas, & inquirent, an iisdem dicta sibi liceat assequi commoda: inspiciant fulcimenta sua *immobilia*, & culcitrae pone nonnunquam *sphatham* *latas*, & perpendant, qua ratione os coccygis cedere possit, dum culcitrae infidet parturiens; si verò à culcitra abscedit, videant, quibus mediis sinum lumborum expleant & obfirmant: pulvinis, dicent, sicut plerumque moliantur; sed parum admodum fulcimenti multumque doloris afferre istam expletionem parturientes plus satis sentiunt tali sellæ insidentes, licet ut plurimum cruciatus causa ipsas lateat.

Nec his solum requisitis omnis sellæ accommodatæ absolvitur perfectio: non semper parturientis labores enitendo sufficiunt: nonnunquam ipsi *pati* potius quàm *agere* convenit, imprimis si prava sit uteri positura, aut infantes prave versi prodeant, tum *Obstetricantium* potius vices sunt laborare, quàm parturientis:

penitissime igitur per tactum cognito pravo uteri vel infantis situ, ponderandum est, quodnam sessionis vel cubitus genus maxime conveniat, quo *Obstetrix* necessariam operam conferre possit: nonnunquam res postulat cubitum parturientis plane supinum; nonnunquam opus est caput humerosque attolli magis quam corpus inferius: quid tum facto opus est, si vel culcitra, vel fulcimentum, vel utrumque sit immobile? ad quid tunc valet sella perforata? maximus jam labor est, & usus sellæ jam requiritur maxime accommodus: Porro si fulcimentum solum resupinari potest culcitra manente immobili, & parturientis tum cubitus & labor *Obstetricantis* cum maximo conjuncti erunt incommodo, præstaretque lecto uti vel grabato potius, quam ejusmodi sella: ideoque nos & fulcimenti pariter & culcitrae motionem excogitavimus, qua mediante sella ad cubatum talem vel sessionem parturientis accommodari posset, qualem vel uterus obliquus vel pravus infantis situs maxime requirit.

Sellæ huic nostro bipedale spatium antè, à tergo verò sesquipedale saltem tribuimus, *primò*: quia spatium bipedale *Obstetricanti* satis est ad præstanda ea, quæ ipsius muneris sunt. *Secundo*: ut parturientibus, tanto solummodo spatio competente, quanto opus habent, non detur facultas corpus (ut quidem solent) ab uno latere in alterum dimovendi, id enim magno *Obstetricanti* impedimento est: Itidem fores collaterales unius saltem pedis & quatuor pollicum latitudine confici curavi, quoniam aliàs, si latiores fuissent, etiam anterior sellæ pars vel majorem latitudinem exegisset, vel parturiens pedes non satis dilatare potuisset, quod itidem magnum impedimentum intulisset.

Ex his omnibus, quæ dicta sunt, facile licet dijudicare: *quanti usus sit sella ad enitendum apprime concinnata*: contrà verò male concinnata non nisi moles molesta est, vix alio digna pretio, quam quæ Vulcano dedicetur. Tota hæc sella cum quatuor foribus & altera culcitra sacco indita facile à viro quodam portari potest; ideoque nequaquam nimii ponderis est in usum

sum urbium & pagorum: & res certe exoptata foret, si tali sella unaquæque *Obstetrix* instructa esset: & quicumque accuratam proportionem è Figura capere non potest, eidem meæ fores patent spectaturo hanc meam sellam, si forsan ad hunc archetypum aliam sibi confici velit.

Quum *Medici* ruri non habitent aut *Pharmacopola*, neque accersi confestim possint, *Obstetrix rusticana* nunquam non instructa sit medicamento aliquo presentissimo anodino, quo quibusvis pravis doloribus mederi valeat: Equidem prægnans non facile sine dolore pariet, nec quispiam dolorum genuinorum sensum tollere contendat: at verò parturientes sæpius multos incassum patiuntur dolores, qui anodino quodam medicamento vel tolli omnino, vel non parum leniri quidem possent: Ad quos dolores sedandos magnam illam & universalem medicinam (si solerter fideliterque præparetur) nobis concessit Divina Bonitas, succum puto *papaveris*, aliàs odioso isto nomine *Opii* insignitum, gladium sane ancipitem in manu stolidi & profani ad interficiendum & vastandum; salutare autem, imò maximum & universalissimum medicamentum in manu sapientis *Medici*, qui rite præparare, eo-que scite uti novit.

Modus hunc salutarem succum præparandi varius est, sed non æque probatus: *Paracelsus* & *Helmontius* succum hunc ejusque præparationem maximopere commendarunt, medium verò genuinum nocivam ejus qualitatem separandi absconderunt: *Georgius Sterkey*, *Paracelsi* & *Helmontii* interpretes plura de *Correctore* illius aperuit, adeò tamen obscure, ut spiritu fere prophetico opus sit, si æquivoca ipsius verba assequi velis, meritòque dubitandum, an priores Auctores explicaverit, vel potius obscuraverit: quicquid sit, plurimos ille sciendi cupidos allexit ad laborandum & *Correctorem istum* indefesse quærendum: Sed quid *Correctorem* dico *Opii* solùm, quum universalem intelligam *Correctorem*, quo non *Opium* tantum, sed & omnia venenata vegetabilia leni & amico modo veneno & nocivis qualitatibus privantur, retentis qualitatibus medicamentosis, unde *Opium*, *Helle-*

borus albus & niger, omnesque venenatae herbae tanquam salutaria medicamenta adhiberi possunt.

Haud inficior, me sedecim circiter annos investigando occupatum fuisse, priusquam *Correctoris* istius compos factus sim, neque ad illum perfectionis apicem perduxi, quo *Sterkey* possedisse persuadet, licet eundem aliquot abhinc annis non parum correxerim: quicquid sit de hac re, ego experientiâ edoctus sum, *Correctorem* meum, mixtum pulvere vel succo plantae cuiusdam venenatae vel radice, sine ullo aestu, sola, inquam, mixtione, sine ulla separatione vel imminutione quantitatis ponderisve brevi venena vegetabilium ita coercuisse vel profligasse, ut succus ille vel herba tanquam praesens medicina sine mora adhiberi poterit, unde coactus fui accedere sententiae Sterkeyanae, quod scilicet vegetabilium venenum non sit essentia, vel essentialis qualitas plantarum, sed immaturitas quaedam aut cruditas, quae mediante pretioso hoc *Correctore* corrigitur, planeque maturescit: *pretiosum* dico hunc *Correctorem*, non quod tantis sumptibus opus sit illi, qui eum novit praeparare, licet non pauci ad summam inopiam reducti sint in eundem inquirendo; sed propter universalem ejus usum ad salutare medicinas praeparandas: etenim per hunc *Correctorem* non solum, uti dictum, venena omnium vegetabilium, plantarum scilicet, herbarum, radicum, seminum &c. tolli, ac vegetabilia integrâ suâ substantiâ absque diminutione in salutaria medicamenta verti possunt, sed & gratâ confici *Essentiae*, subtiles & essentielles particulas à crassioribus separando, easque *incompactibiles*, quandiu placebit, asserendo: Duplici hac methodo universali unicus Medicus hoc gaudens *Correctore* plura medicamenta praeparabit, quàm frequentissima Civitas consumpserit: sed *clavis* isthac abscondita latebit penes eos, quibus Maximus Ille Medicus istud arcanum largiri dignatus est.

Interea, ne salivam tantummodo Lectori movisse videar hac re, quam tamen non nisi verbis involutis fert animus revelare, non gravabor aliam aperire methodum, qua opium non solum, sed

sed & pleraque alia vegetabilia ex nocivis in salubria commutantur medicamenta, quam communicationem Chemiæ cultor non nisi grata mente accipiet: isthæc enim præparatio æque universalis ac grata est, laboriosior tamen illâ, quæ fit per *universalem Correctorem*, licet neutra sine labore acquiratur: præparationem hanc herbarum verbis involutis hîc loci tradere haud intendo; in Chemia mediocriter saltem versatus eam præstare poterit, sed uni melius cadet quàm alteri, ut quisque rem accurabit suam attente ac solerter: Ecce igitur ex sincero integroque animo præparationem omnium herbarum mediante pane.

Præparatio herbarum per panem secalitium.

Accipe quascunque *herbas*, sive *virides*, sive *arefactas*, (ego quidem arefactas maxime approbo, licet ipsemet viridibus usus semper fuerim) *aridas* in *pulverem* subtilissimum, *virides* autem in *pulmentum* redige, tundendo perquam minutissime: & nunquam non herbæ tibi sint ac radices *oleosæ*, virtute maxima valentes; frigidis enim & aquosis occupari operæ pretium non erit: *misce* his herbis *medullam recentis panis secalitii* ex optima farina secalina cum fermento cocti, cum *simplo herbarum pondere medullæ duplum vel triplum pondus*, prout scilicet viribus vel qualitate nociva valent herbæ: Sin *opium* corrigere velis, (quod non herba, sed succus papaveris arefactus est, & consequenter multo majoribus viribus pollet, quàm planta ipsa) illud utique plus panis exigere memineris.

Opium igitur *uni libræ* adde *quatuor* vel *sex libras panis* sed probe observandum est: si *Opium* tam recens & molle sit, ut tundendo in mortario ferreo ita inter medullam distribui possit, ne grana- tim inter medullam passim conglomeretur, tum non opus esse prævia ejus præparatione, sed solùm inter medullam contundatur & distribuatur, usque dum *opium* penitus fiat invisibile: Sin autem nimis aridum sit, prius in tenues secandum orbiculos, aut quàm tenuissime contundendum, simul pluviâ humectando, ut mollescat aut per calorem, aut tundendo, ut fert occasio: Quan-

do jam ita mollescit, ut instar succi condensati diduci queat, *non amplius conglomeratum*, tum aptum est cum pane contundi; non quidem omne simul, sed frustulatum per vices, quantum commode in majori mortario tractari potest; denique si omnia probe sint distributa, simul denuo contundantur. *Opium* hoc modo medullæ panis secalitii recentis commixtum *sine ullo humore aut alia re in vitream inde ampullam*, solide compingens, ut *nullum ullibi intervacet spatium* concavum, massæ item *superficies sit plana levisque*, aliàs aresceret, situque contracto corrumperetur: Ampulla ea sit capacitatem ut massa compacta *pari circiter altitudine, crassitie & latitudine* imponi possit, quæ portio erit optima; tum etiam vitrum capax erit humoris circulantis, ut non rumpatur, si quidem *galeam cecam vel inversam ampullam* superimposueris probe conglutinatam: *Gluten* poteris componere ex *cera, resina & vitro in pulverem contrito* subtilissimum, quibus secundum artem colliquefactis juncturam vitrorum oblinito spathâ calidâ, vel alio ferro lævigato; sed attendendum: ut vitrum ita ponas, ne per digestionem quadraginta dierum gluten à calore balnei liquecat vel defluat, recensque aër in vitrum penetret.

Vitrum probe conglutinatum impone *balneo evaporanti*, ut non caleseat nisi à *solo calide vapore*; suprâ parum saltem, duorum scilicet triumve digitorum latitudine distet ab aqua, nec prope nimis parieti vel lateri balnei aut fornacis sit appositum vitrum, ac duorum triumve digitorum latitudine ultra massam probe circumclusum, ut *undiquaque aequaliter* calefiat: Hæc ita *quadraginta dies noctesque sine intermissione aequali calore* digerantur, adhibitâ curâ: ne aqua nimium minuatur, calorve fiat remissior: fornacem ego ita confeceram, ut à latere balnei *lebes* appositus esset inserto siphone, is simul calefiebat à calore balnei per fumarium ascendente; quo facto nunquam non absque omni sumptu & negotio præsto erat calida, quam *ter quotidie* per fistulam immittebam balneo, usque dum per aliam fistulam iterum efflueret, qua ratione certus eram, balneum esse ple-

plenum, neque tamen nimium infundere poteram, superflua per hanc posteriorem fistulam rursus effluente. Aqua balnei ~~non~~ *consue effere vescat, ut coquatur*, sed calor sit aliquantulum minor: si enim nimius fuerit, periculum est, ne vitrea dirumpantur, materiaque nimis arefcat vel aduratur; sin verò modicus nimis sit calor, mucorem contrahet massa, irritusque erit labor: idcirco *calor sit moderatus & continuus*, tunc videbis vaporem continuò sensimque gyratum, & elapso tempore labore lætus frueris,

Digestione peracta, massæ, in catinum fictilem inditæ, tantum pluviae affunde, quantum sufficit eidem manibus rarefaciendæ, ut *opium* solutum à medulla separetur expressione: quòd si prima vice *opium* non satis eliquatum censeas, quoties libet, recenti aqua lavationem iterabis, usque dum omne *opium* probe separatum censeas: Hunc succum sive expressum liquorem, si aliquandiu constitit, leniter effundendo segregare poteris, ne feces fundo insidentes commisceantur; tum in vitreis vel nitidis vasis fictilibus sensim evaporet, usque ad crassiorem massam, catapotiiis formandis fere idoneam: *addito* tunc *optimo croco* in pulverem redactò subtilissimum, eodem quo *opium* pondere, contunde duas hasce materias in mortario ferreo, & habebis egregiam massam, omni tempore, si res postulat, pilulis formandis aptissimam; proque certo tibi dico, massam istam vel decuplo exæquaturam sumptum omnem aut laborem, quem insumpsisti: ejusmodi massa duodecim vel tredecim annos usui mihi fuit, ausimque asseverare, ultimam dosin æque ac primam valuisse.

E plerisque herbis ea, ut dixi, methodo preparatis *Essentias* mediante Spiritu Vini extrahi, quò formâ liquidâ sibi invicem vel aliis rebus miscere, easque pro commoditate & conditione personarum laborantibus exhibere possem: & quamvis pleræque illarum, imprimis *Essentia sabinae* pane secalitio præparata, plurimùm adjuverint, de *opio* tamen asseverare possum, ejus præparationem optime omnium successisse.

Opium ita preparati adulto exhibetur granum unum ad quatuor usque; ego quidem quibusdam in acutissimis doloribus exhibui duodecim circiter grana; sed nequis hoc abutatur: certus quidem esse poteris, in sedandis perversis doloribus si duo grana non sufficiant, quatuor grana nunquam frustratura fore: at probe observandum, quòd laborantes devoratis hisce pilulis *nunquam non ad sudorem* se debeant componere; & notandum: si laborans post duas, vel ad summum tres horas non sentiat dolores sedari, illum non satis devorasse, aut forte (quod tamen vix vel contemso usu venit) corpus ita constitutum esse poterit, ut *opio* dolores augeantur potius quàm minuantur, cujus generis hominum ego quidem unum vel alterum novi: unde liquet, *omnes Naturæ leges limitari solo liberrimo beneplacito Unius Legislatoris*, Cujus Benignitas nobis salutaria quidem concessit remedia, at verò ista ita ad Voluntatis Suæ adstrixit Beneplacitum, ut nunquam non in omnibus Illi Soli innitentes in Sanctissimo Ejus Beneplacito acquiescamus tanquam in summa animæ medicina, dicentes cum Filio Ejus dilecto: *Non mea, sed Tua fiat voluntas.*

Hic quidem pluribus possem differere de *virtutibus & effectu*, ut & *ulteriore preparatione*, qua *opium* hoc modo præparatum ad *Essentiam deducitur incorruptibilem*, sed ea me nimium detinerent: sufficit *Obstetrici*, si sciat, unde petat *opium* hoc modo præparatum: quòd parturienti *pravis* vel *tergiversantibus doloribus* laboranti sine mora intrepide liceat exhibere duo grana; quòd si intra horam non subsequatur levamen, repetat istam dosin, & rarò quidem tertia dosi opus erit: interim observet: si laborans sentiat aliquod doloris levamen, ne plus exhibeat, sed moretur aliud duarum horarum intervallum: quod si tum dolores rursus excitentur, dosis iterari poterit.

Qui *vires opii* penitus cognoverunt, iis non opus est exponere, quibus porro rebus ita præparatum sit conducibile: *dictum* (ut ajunt proverbio) Sipienti sat est: quare his acquiesco, contentus, veris quibusdam (ad desidiosos enim hæc non pertinent).

ment) Medicinæ cultoribus dono mihi concesso inservisse.

Quibus *ocasio* non est aut *habitus*, hoc *donum divinitus concessum* (*opium* puto) dicto modo præparandi, nec sciunt, unde petant, consilio *prudentis Medici* utantur vel quibuscunque aliis, quibus possunt, mediis, ut vexatam liberent parturientem à *miserandis* istis doloribus, *miserandis* inquam, quippe cum iisdem collati veri dolores fere nulli sunt: Neque cuiquam alienum videatur, quòd tanta animi affectione de istis doloribus verba faciam, ex nimia id forsan sympathia oritur: uxor enim, quæ benedicente Deo, decem liberorum me parentem fecit, in singulis fere puerperiis iisdem correpta fuit, & semel tantum absque hoc medicamento eam peperisse memini, cui singulis vicibus Deus ita benedixit, ut Ipsi gratias debeamus immortales.

Qui *pilulis meis* utuntur *sudoriferis*, non ignorant, idem inde auxilium peti posse, quod à dicto *opio*, cujus præparationem præmittere quidem volui, ne quis putet, quòd me aliis ostentare velim, ut solent Auctores, qui laudant venales, quas volunt protrudere medicinas: dimovere primùm istam suspicionem volui, præcedentem præparationem publice proponendo; eamque ob causam hoc insuper addo: scilicet, *opium succo Cydoniorum Helmontii methodo præparatum* eodem malo mederi; sed non fit præparatum ab inerte, alias mucorem contrahit, & pravam qualitatem recipit: primas tamen ego defero præparationi cum pane, quæ *Paracelsi* est, licet nuspiam clare ab ipso descripta: neque ab initio in animo mihi fuit, tam perspicue illam & dilucide explicare; quia verò Deus inclinavit animum meum, ut edendo hoc Libro commodis meis non inservirem, sed sincero animo dilucide patefacerem proximo, quicquid ad puerperium necessarium esse arbitrarer, salutare hoc remedium celare non licuit.

Qui verò *sumptibus* parcat aut *laboribus*, neque *occasione* gaudet aut *habitu* hoc remedium præparandi, sive sua, sive aliorum opera, is, si libet, uti poterit *pilulis meis sudoriferis*, quas jam per aliquot annos pleræque Familiæ in diversis Urbibus.

Hol-

Hollandia, *Zeelandia*, *Frisia* &c. prospero cum successu in frequenti usu habuere, quæ in hoc casu non tantum plurimum valent; sed etiam in omnibus fere morbis instar *universalis remedii domestici* adhibentur. Et quia procul dubio multis non ingratum erit, *vires & usum* istarum pilularum *sudoriferarum* scire, hîc loci paucis proponam, cum hac præmonitione: hanc pilulam sudoriferam compositam esse è diversis efficacissimis vegetabilibus, præparatis & correctis per *magnum illum & universalem Correctorem* omnis veneni vegetabilis, *oleo* scilicet & *sale*, ita conjunctis vel mistis, ut *unicam* saltem *mixturam* constituent *albam crassamque veluti cremor lactis*, *leni sapore*, quæ mixtura in aqua vel Spiritu Vini potest solvi, ita tamen, ut sal & oleum non dissolvantur: proinde qui noverunt *alcalia fixa* dicto modo conjungere vel miscere cum duplo vel triplo pondere olei eorundem destillati subtilis, seu, ut vulgo vocatur, essentialis, ii solverunt nodum Gordium, & facultate gaudent qua omnia venena vegetabilium eradicare, noxiaque quin & letifera vegetabilia in salutaria atque innoxia medicamenta vertere possunt: medium istud, uti jam dictum, nil aliud est, præter *sal & oleum*, intimum scilicet & maxime essentialiale plantarum; quid igitur mirum, si valeant penetrare & corrigere immaturas earum & infrenes cruditates, quæ quasi asperi sentes vim vegetabilium medicam obtegunt.

De viribus & usu pilularum sudoriferarum.

Pilule hæ sudoriferae inter *universales Medicinas* jure numerantur, quia vires illarum non restringuntur ad unius saltem vel alterius morbi medelam, sed in omnibus fere (tam inveteratis quàm recens accidentibus præcipue) morbis plurimum valent, ita ut usus earum generalis sit: quumque jam obtinuerit, à multis eas tanquam *pharmacum domesticum* usurpari, & mihi necesse fuerit, plerisque amicis & vires & usum earum pilularum per literas explicare, sequentia ad evitacionem multiplicis scriptionis in usum publicum curavi typis exprimî.

Adhibentur ergo ista pilulae felicissime in sequentibus morbis.

1. In omnibus febribus tam intermittentibus quàm continuis, quini & malignis, at non sine discrimine: exempli gratia: in omnibus febribus intermittentibus, tertianis scilicet & quartanis, sive secundo, sive tertio, sive quarto die accesserit febris, id non variat usum pilularum; solummodo observandum est, ut unam vel duas horas ante paroxysmum non plus sumatur quàm *unica pilula*, id est, *duodecim grana* pro adulto, & tum bibatur haustus vini Gallici vel Hispanici, pro laborantis complexione, & qualitate etiam febris: nam qui naturâ *calidus siccusque* est, laborans febrili, aut cum minore aut plane nullo rigore accedente, subsequente æstu intenso & diuturno, cum *cerevisia* potius quàm vino pilulam accipiat, & post unam vel alteram horam bibat aliquot haustus *calidi Coffy*; hoc quidem in febribus ardentibus & continuis potissimum observandum est: Contrà si quis naturâ fuerit *frigidus humidusque*, ac febris eum corripit vehementi rigore, quo diu contremiscit, is potius post pilulam hauriat potum *calidi vini Gallici* vel *Hispanici*, & mox in lecto recens strato fotoque ad *sudorem* se componat, eundem elicere tentans, priusquam frigus febrile accesserit, & experietur, id ipsum remissius, & subsequentem calorem brevior, angustiamque minorem factam esse: Si adsit *obstructio alvi*, corpus prius *purgandum*: si *nausea*, utendum *vomitório*, quo stomachus ante usum pilularum copiosa illa materia vomitum movente levetur: si verò talia symptomata non sentiat aliquis, sola febris laborans, dicto modo pilulis sine prævia præparatione utatur singulis paroxysmi diebus, & febris sensim diminuta post paucos plerumque dies evanescit.

Febri ardente correptus cum doloribus artuum & capitis, rigore & calore sæpe alternantibus, timens, ne *morbilli* intus aut *varioli* lateant, si eo ipso vel antecedente die adhuc dejecerit, ocyus pilulâ sumptâ cum haustu vini vel cerevisiæ se componat ad sudorem uberiores: post duodenas horas iterum sumptâ pilula in

continuo sudore persistat, subinde post horas duodenas pilulam accipiens, quandiu dolorem sentit & angorem, qui plerumque tertia aut ad summum quarta die cessant, qua morbillis & variolis expullulantibus vigescit laborans & quasi revalescit, neque ulterius opus habet isto continuo sudore morbillis jam elicitis, sufficit, si subinde post spatium viginti quatuor horarum pilulam accipiat: quod si morbilli aut variolæ non proveniant, è dolore tamen, angore atque morbo revalescit, quo tenebatur æger: si morbilli pullescant, citius malum transit, & morbilli rarò suppurant: Siquis autem intra biduum vel triduum non dejecerit, & dicto modo male habeat, illi auctor sum, ut ante pilulæ usum alvum purget *cathartico* naturæ suæ conveniente ad obtinendam exinanitionem; aut si magis arrideat Clysterium, id adhiberi poterit, neque extimescenda purgatio in principio ejusmodi febrium aut signorum, quæ morbillos aut variolas arguunt; sed quamprimum purgatio sive clysterium virtutem exercuit, detur ægro pilula, & (uti suprâ dictum) sudor continuus eliciatur.

Siquis forte *plethoricus* ardente febris corripitur cum præcordiorum dolore, deliriis & spasmo, is me auctore hac pilula non utatur, nisi consulto prius prudente Medico.

NB. Infanti *anniculo* vel *bimulo* singulis duodenis horis detur saltem *sexta* pilulæ pars: *quadrinulo* vel *sexenni* *quarta*: *octo* annorum vel *decenni* *tertia*: *duodecim* vel *quatuordecim* annorum, *media*: & sic porro distribuatur habita ætatis viriumque ratione: infirmioribus singulis sex horis *media*, vel singulis binis horis *quinta* aut *sexta* pars integra vel soluta in cerevisia, vino Gallico vel Hispanico, aut alio liquore, qui suppetit, ægroque conducit: In *morbillis infantum* ego quidem ausim has pilulas commendare tanquam remedium, cui acquiescere liceat, & vere dicere possum, quod me nunquam frustraverit.

2. In *alvi profluvio*, sive *dysenteria* sit sive *diarrhæa*, singulis aut alternis diebus laboranti detur una pilula cum vino atro Hispanico vel rubeo alio: quibusdam qualibet vespera post coenam

nam integra dari potest; aliis verò in quatuor vel sex portiones divisa, uti dictum, successive sumpta conducet: Sistunt hæ pilulæ profluvium, tollunt comitantes dolores, eorumque causam, acres scilicet humores corrigunt.

3. In *arthritide*, vulgo dicta *podagra*, hæ pilulæ plurimum valent; egregie enim dolorem, vel ejus causam, acrem materiam mitigant, atque lenissime obstructions solvunt, unde tumores oriuntur vel tophi: quare quis ab initio hujus mali hac pilula usus, antequam in tumorem vel tophum concreverit, eâ idem vincere omnino, vel incrementum ejus retardare poterit: qui verò diutius hoc malo laborarunt, & quotannis diu lecto inde affixi hærent, eâdem non parum illud mitigabunt, vel ulteriorem invasionem evitabunt, si simul diætâ, quotidiano exercitio & motibus animi attenti non male se gerant: Si dolores maxime ingravescunt, singulis horis duodenis adhibetur pilula, usque dum sedentur, quod plerumque primo evenit die vel secundo, tunc unicam indies æger pilulam sumat, ad sudorem uberiores se componens: NB. Vino assueti, non opus est, ut ab ejusdem usu moderato desistant in ipso etiam podagræ paroxysmo, si hac pilula utantur; siquidem ista nimium vini acidum & acre corrigit.

4. In omnibus *torminibus colicisque* doloribus (ut & in illo, quem *Beljack* vocant, in India occidentali grassante) sumitur unica vel media pilula, habita ratione virium ac ætatis: dolore post binas horas non diminuto eadem dosis repetitur; at si dolor dicto tempore mitigetur, cessandum est: dolore autem denuo ingruente, rursus media vel integra pilula adhiberi poterit.

5. In omni *gravedinis* vel *tussis* genere hæ pilulæ plurimum valent, si coenatus deglutitâ pilulâ ad somnum & sudorem te componas, mane diutius decumbens, & invenies, materiam acrem mitigari, pituitam condensari ac maturari, tussim cum dolore sedari, ut æger citò convalescat, si scilicet abstineat à cibo potuque acri, acido ac salso, aëre item frigido, in ore semper

tenens frustulum glycyrrhizæ luteæ, hoc modo hæ pilulæ quæque reficiunt & mitigant *tussim phthisicorum*, ut & *materiam exscreantium purulentam*; sed his conducit pilulam in quatuor vel sex partes dividere, singulisque sex vel duodenis horis particulam haurire cum vino Hispanico, Cretico vel Mulso.

6. In *nephritide & calculo* hæc pilula magnum affert levamen: calculo igitur vel nephritico dolore afflicto detur pilula; si dolor post binas horas non mitigatur, altera detur: acutissimis doloribus sedatis singulis vel alternis noctibus pilula sumatur, quod si aliquot septimanas continuaveris, experieris, hanc pilulam incremento nephritidis vel calculi non parum obesse, ægrumque acutissimis istis doloribus non adeò exponi, arenulas minori dolore excerni, urinam tam acrem non fore aut urentem, hocque malum minori incommodo generaliter sustineri.

7. In *Cephalalgia & dolore dentium* graviore vesperi pilulam accipere, quumque dens exesus sit frustulum pilulæ indere poteris, ut lique scat, & bene fatus ad somnum & sudorem te componere: si verò dolor sit acerbior, neque post binas horas mitigari cœperit, adhuc unam pilulam accipere poteris, maneque diutius in plumis morari.

8. In *quibuscunque doloribus*, ubi locorum & quales illi sint, hæc pilula conducit: si enim dolorem non omnino abigat, sedat tamen & diminuit.

9. In *suppressione mensium* sexui foemineo hæc pilulæ magno erunt adjumento, si octo vel decem diebus singulis ante menstruam purgationem unam deglutiant ante cubitum cum haustu vini calefacti, indito parum macis & croci, aut, his fastiditis, haustu lactis crocati, aut vini Hispanici, aut cerevisiæ veteris non acescentis.

10. Magnum etiam hæc pilulæ levamen afferunt *parturientibus*, quas *pravi, vagi ac tergiversantes* vexant dolores, retardantes laborum successum: pro ratione virium datur media vel integra pilula, qua brevi à pravis doloribus liberatæ corroborantur, ut mediantibus genuinis doloribus eniti valeant: quod si post
ho-

horulam pravi isti dolores non minuantur, dosis repetatur, & post horam nondum cessantibus, dosis singulis horis subinde iteretur, usque dum dolores isti coeperint mitigari, tunc desistendum; quamprimum enim mitigari coeperint, spes est, eos porro evanidos fore, genuinosque in eorum locum successuros.

11. Hæ pilulæ dolores etiam mitigant *partum subsequentes*, si detur quarta vel media pars: *enixas* item in *puerperio* juvant, corroborantes partes & membra debilitata: at quibus frequentius contingit puerperium, ab hujus pilulæ usu abstineant oportet, nisi graviores urgeant dolores, tunc non multum simul accipiant, fugiantque vinum, & quæ virtute depulsiva pollent, requiem habentes ab omni motione & turba.

12. Qui *lumbagine* laborant, ante cubitum pilulam cum haustu cerevisiæ optimæ ac probe excoctæ fumant, & multo melius habebunt, imprimis si sudor eruperit uberior.

13. In *scorbuto*, membris torpentibus, sanguine crasso, ejusque motu tardo, cruribus tumidis, & corpore multis locis dolente, singulis diebus ante cubitum pilula accipiat cum haustu vini calidi, corpus probe foveatur, sudorque eliciatur, octavo subinde vel decimo die cathartico adhibito, si alvus sua sponte laxa satis non fuerit.

14. *Hydropicis* maxime profunt hæ pilulæ, quia crassos humores rarefaciunt, eosque sive per sudores sive urinam vacuant, quare hydropem curare possunt exorientem, si laborans nunquam hydragogis purgetur, pilulamque accipiat cum vino calido & nuce myristica.

15. Qui ex *gravedine* subito *obsurdescit*, ante cubitum accipiat pilulam, & caput pulvino plumeo rite obvolvatur, ut sudor largiter eliciatur, deinceps porro foveat caput, & brevi melius habebit.

Virtus harum pilularum generalis est *sudorifera & diuretica*, *acidos* quoscunque, *acres salfosque* humores temperant, *veneno* resistunt, idque restinguunt, *omnes dolores* sedant, *graviores*

& vehementiores *animi affectus* temperant, *coagulatos humores* resolvunt, & hoc ipso *obstructiones* aperiunt, *partes duras* emolliunt, & consequenter *sanguinem*, omnesque nostros humores *mitigant*, *rarefaciunt*, fluidosque reddunt, ut hoc modo dicta mala omnia vel leniantur vel curentur: quapropter etiam maxime valent post ingentem *terrorem* sive *horrorem* adhibita.

Hæ pilulæ plerumque virtutem suam *prompte* exercent, ideoque ipsarum usus non ultra duas vel tres septimanas continuandus est: nisi quis tum melius habuerit, desistat ab usu; qui verò meliuscule esse cœpit, in usu pilularum poterit perseverare, usque dum penitus revalescat; aut interjectis vicibus expedit purgare, & aliquot post diebus usum pilulæ sudoriferæ repetere. Quicumque cum iudicio & discretionem hac pilula utuntur, & quum res postulat, nonnunquam aliorum quorundam medicamentorum interdicere sciunt usum, quo salutarem illius efficaciam adjuvent & promoveant, præ aliis fructum exinde capient expectatum.

Quum de purgatione mihi sermo est, non intelligo res valide purgantes, quibus interjectis vicibus ægro utendum esset: sed si *exempli gratia* pilulam sudoriferam usurpaveris denis, duodenis vel quatuordecim diebus contra mala quædam inveterata, utpote *scorbutum* & inde suborientem *hydropem*, *arthritidem*, graves *lumborum dolores*, *neprhitidem* &c. (contra subito invadentes morbos longo pilularum usu opus non est, quia satis citò cessant) tum aliquot diebus, sex scilicet sive octo subsequenti-
bus horulâ semper ante coenam sumere poteris unam pilularum mearum purgantium, quæ simul confortant, vel si una non sufficiat, adde & alteram, ut quotidie semel aut bis satis deicias, & solutam acrem materiam è corpore egeras: hæ pilulæ placide adeo operantur, ut soleam istas exhibere puerperis secundo vel tertio à partu die, unam nempe horulâ ante coenam, imprimis si ante & in puerperio alvus fuerit adstricta, hoc pacto servantur à diutinis post partum doloribus, deliriis, vehement-

mentibus febribus, aliisque malis, quibus per obstructionem alvi saepius fiunt obnoxia.

Quicumque pilulis meis *sudoriferis* utuntur, plerumque & *purgantes* adhibere solent, *quæ simul confortant*: eæ placide operantur, & virtute pollent *universali*, ubicunque purgatione opus fuerit, sive ante sive post pilulæ sudoriferæ usum adhibere istas licet, imò & sine illa: & infantibus & adultis, sive firmis sive infirmis dari possunt, qualescunque homines sint. Duplici hoc pilularum genere morbos fere omnes medicabiles curare licet: qui verò his non cedunt, aliis vix vincentur medicamentis.

C A P U T X X V I I.

Qua ratione per pravam pelvis formam partus impediri possit.

INter obstacula, quibus dolores ingravescent, partusque retardatur, etiam numerandæ sunt *pravae pelvis formæ*, sive *nimis magna* sit, sive *parva nimis*, sive tandem *nimis plana*, unde diversa incommoda possunt exoriri *Obstetrici* scitu necessaria, quò data occasione huic se rei accommodare operamque navare rite queat, eum in finem de singulis pravis formis seorsim explicabimus.

Pelvis *nimis angusta* plurimum procul dubio importabit incommodi: eam autem *pelvim angustam* dictam volo, *quæ iniusta proportionem corporis totius parva nimis est*: pusillis quidem foeminis non semper sunt pelves minimæ; accidit nonnunquam, ut mulier pusilla habeat maiorem pelvim quàm magna, & vicissim hæc minorem illâ, unde dici potest, uni foeminæ magnam nimis pelvim, alii nimis parvam esse: quamvis enim videamus, pusillas mulieres quandoque magnos infantes eniti, contrà magnas foeminas parvos infantes, plerumque tamen aliter se res habet, & magis receptum est, quamlibet foeminam partum edere:

magnitudini corporis convenientem; unde necessario sequitur: *si femina magna habens parvam pelvim magnum parere infantem debeat, non sine difficili labore id fieri posse*, quia tantum caput corpusque non nisi successu longioris temporis multisque doloribus per arctam adeo pelvim deprimitur; imò fieri poterit, ut ejusmodi foeminæ foetus, quem utero gestat, præ magnitudine crassitieve omnino non per pelvim permeare valeat; & licet rarissime id fiat, ego tamen cognitum habeo, dari foeminas, quæ *ob pelvis angustiam* maxima cum difficultate enituntur, etiam si & uterus & infans optime versi sitique sint: idque verum esse, inde comprobatur, quòd istæ foeminæ, licet ab initio laboris ad partum optime dispositæ videantur, difficillime tamen foetum enitantur, & quòd capita infantum editorum *formæ* sint adeo *oblonga*, ut opus sit, ea quotidie contrectando premendoque (*scite tamen*) in formam redigere concinnam: insuper isti infantes sunt *facie suggillata lividaque*, quia diutius in arcto illo meatu pressi hærebant, unde nonnulli exanimes prodeunt, alii extreme debiles atque semianimes, quibus aliquot dierum nonnunquam spatium decurrit, priusquam livor ille vel suggillatio evanescat: hac in re *callida obstetrix* vel *curatrix* suum infanti officium conferre egregie poterit, caput convenienter fingendo.

Obiter hîc annotabo: infantibus non abs re *capita esse aperta*, hoc est, cranium non ex uno continuo osse constare, nec undique tunc temporis æque durum esse, sed circa futuras adhuc membranofum saltem; imprimis autem vertex mollior & membranofus existit, ut scilicet in istiusmodi occasione ossa capitis cranium constituentia arctius coire, quin & super se invicem contrudi queant, caputque oblongum fingi, id quod fieri non posset, si ossa cranii compacta & arctius connexa essent, sicuti postea fit, si adoleverint quodammodo infantes; unde concludimus: parvam seu arctam nimis pelvim non solum causam partus difficilis sed & obitus præbere posse & matri & infanti, nisi artificiosa manu partus exclusio fiat: quemadmodum autem propter par-

parvitatem pelvis caput infantis non nisi vi in & per eandem deprimitur etiam in utero bene quidem locato; ita præterea propter nimiam parvitatem pelvis uterus facile verti, & quocunque modo obliquari poterit, unde nunquam non labor difficilis exoritur, de qua re alibi fufius.

Sicuti jam pelvis (uti dictum supra) ob parvitatem male convenire poterit, si scilicet quoad rotunditatem nimis arcta fuerit; ita etiam pelvis, per se quidem in cavitate sua satis ampla, difficilem tamen desuper ingressum admittere poterit, si scilicet *nimis plana* sit: licet enim ambo ossa coxendicis *Fig. 1.* signata *b b* longe satis à se invicem distent, distantia tamen inter ossa pubis *d d* & prominens os sacrum *a e* in *prima Figura* nimis angusta esse poterit: vel si quis melius capiat in *2. Fig.* ibi distantiam inter *f* os pubis & *a b* prominens os sacrum intelligo, quæ pelvis ita constituta mihi dicitur *pelvis plana*, atque hæc eadem infanti, si capitosus sit, non solum difficilem admittit ingressum, etiam si uterus bene locatus sit, sed etiam in causa est, cur uterus se vertat & obliquetur prorsum vel retrorsum, aut facilius sinisterorsum vel dexterorsum, unde & necessario oritur partus difficilis.

Quod si *parva nimis & plana* pelvis difficilem reddat laborem, haud minore etiam incommodo conjuncta est *magna* five *ampla nimis pelvis*, magnumque malum affert: per *nimis magnam* pelvim intelligo, quæ cum infante uteroque collata tantæ amplitudinis est, ut caput infantis simul cum utero adhuc præcluso sine laboribus ad ostium usque facile delabatur: propter ingens istud spatium vel amplitudinem uterus supra non satis aut omnino non succingitur aut retinetur, unde neque caput infantis neque humores impressione dolorum os uteri satis urgere possunt, ut aperiatur, adeò ut ostium vel muliebria sola uterum retinere debeant & obstare, ne infans simul cum utero extra corpus procidat: in hoc casu humores plerumque latissime expansi sentiuntur, imò quod plus est, extra corpus procul protuberant, ut infans uno impetu simul cum humoribus proditurus videatur, quod si hoc modo usuveniat, parum periculi affert, facilemque partum reddit:

dit: nonnunquam autem os uteri *crassius* est & *prædurum*, muliebria verò *laxiora*, unde illud ægre admodum, hæc verò facile dilatantur, tunc humores, quamvis non tam late expansi, magno tamen impetu è corpore prorumpunt, imò & os uteri valide in ostium pudendi penetrat, & ruptâ membranâ non solum caput è corpore sed & os uteri prominet, & nisi retineatur, eousque delabitur, ut vaginâ ligamentisque nimium laxatis, *proci-dentie* non modò vaginæ sed & ipsius uteri fenestram aperiant: quapropter *Obstetricis* est, in principio statim diligenter attendere, ut tum os uteri remoretur & retineat, antequam eousque prolabatur; *perite* enim *Obstetricis* manus hac in re muliebrium vice fungi oportet, peragentes, quod ab his tam commode fieri non potest, quàm *Obstetricis* manibus, utpote aptioribus orificio uteri commodius altiusque sustinendo, quàm muliebria valent.

Hic loci rursus *Obstetricibus* observandum est, quantis suâ incuriâ incommodis etiam in hoc casu, quo omnia plenissimis quasi velis feruntur, foemina possit affligi, quippe malum prolapsi uteri sive vaginæ haud levis calamitas est, sed ærumnosa maxime doloreque molesta, quæ foeminæ ambulando vel laborando fortius moventi non parum officit, eamque ad languorem dat: ne dicam de incommodis & difficultatibus maritorum, quas ab ejusmodi conjugibus debent perferre: is namque effectus est pelvis nimis amplæ, cujus è contra angustia infervit *sustinendo utero*, dum dolores eundem deprimunt, quò humores & caput infantis impressione facta orificium dilatare queant, quòd si præ amplitudine uterum non valeat fulcire, *Obstetricis* erit, *id inferne manibus effectum dare*, quo neglecto dicta consequuntur incommoda.

Ex iis, quæ modò dicta sunt de forma & quantitate pelvis, cuivis facile liquet: quàm necessarium sit, ut *Obstetrix* animo secum perponderet *formam*, *amplitudinem* & *angustiam pelvis*, earumque habeat rationem jam inde ab initio, quum laborantem convenerit, *ab initio*, inquam, *primum* ipsius officium erit, par-

parturientem *tactu explorare*, quo mediante accurate ac præsentianimo percontetur de situ uteri atque infantis, num scilicet hic bene versus sit, & ille recte locatus, simulque sensu investiget: pelvisne *ampla* sit vel *angusta*, *rotunda* vel *plana*, & qua ratione super illam vel in illa uterus locatus & infans versus sit, quibus rebus omnis opera accommodanda erit, ut scilicet sine mora, si res postulat, aut foetum manu artificiosa extrahat, aut expectet, donec solis doloribus excludatur, aut Naturæ sit subsidio, arte supplendo ubi illa defecerit.

Hoc igitur omnium primum sibi habeat *obstetrix* parturientem tactu explorans utero cum infante in pelvim nondum illapso, ut studiose inquirat: quomodo ora pelvis formata sit, *rotundane an plana*, *amplane an angusta*, ejusque modulo omnem operam metiatur: si enim pelvis *plana* fuerit, ossisque sacri vertebræ & ossa pubis exiguo intervallo distent, ut inde caput infantis retardetur, summopere caveat *obstetrix* oportet, ne parturienti injungat *valde laborare*, aut ad accelerandum partum violenter eniti; nam si subito & violento impetu caput deprimere tentet, periculum est, ne cerebrum infringatur aut lædatur caput firmitus ossibus imprimendo, quo infans vitam amittere poterit, vel arte adeò compingi, ut in eo traducendo omnis opera perdat, unde & mater cum infante sine enixu interire poterit: Parturiente verò sensim cum lenioribus doloribus connitente, aut vehementiores dolores patiente & paulatim tantum cooperante, ubi manu simul sospita *obstetrix* caput ad amplius spatium dirigat, tum vel tandem illud vivum adhuc perlabitur per istam angustiam: trajecto autem capite & reliquo corpori facile iter patet, nisi fuerit monstrosus. Totâ viâ errant *Obstetrices*, quæ depressiones subinde flagitant vehementes, & parturientem ad imensum hortantur laborem, quin & dolores excitare student exhibitis his vel illis medicamentis, utut non distincte noverint pelvis formam aut uteri foetusve situm, aut si qua alia sint obstacula, nihilominus ad labores subinde parturientem instigantes: Acriter animum torquet tot egregiarum foeminarum conditio,

P. 2

quæ

quæ misere adeò excruciantur atque atteruntur *obstetricum* imprudentiâ, præpostere agentium & sinistre ordinantium, quæ agenda sunt.

Si bene formata pelvis, *angustior* tamen fuerit, quàm ut caput commodè possit illabi, *obstetrix* tactu certior facta, quòd ostio rectè immineat infans, & vitium hæreat solum in angusto nimis ostio sive ora pelvis, itidem toleranter id ferat, & parturientem admoneat patientiæ, ut leniter laboret, non verò obnixæ, & si pigri sint dolores rarique, nullis mediis accelerandi sunt; imò dandum potius temporis spatium, ne defatigetur parturiens, aut incassum fundat labores, ut hoc pacto caput infantis in formam oblongam redactum penetrare demum possit, quod aliàs violenti laboris depressione planum latumque factum nequaquam pertransiret.

Ossa pelvis quod attinet, ea arte majora aut minora reddere non licet; *Obstetrix* ergo iisdem mutandis frustra occupata foret, excepto solo *osse coccygis* sive acumine ossis sacri, quod quidem, si nimis introrsum vergat, retrudi potest, si scilicet, ut sæpe fit, eo meatus nimis angustus infanti reddatur; & pernecessarium quidem est in tali casu, ut *Obstetrix* retroagat istud ossis sacri acumen, quò via pateat prodeunti infanti, id quod *obstetricis* manu commodius fit quàm capite infantis.

Quando mihi sermo est de *osse sacro retroagendo*, id non tantum agendum puto indito in intestinum rectum unico digito, qui acumen ossis sacri aliquatenus saltem retrudat, ut quidam Auctores oscitanter satis commendant; sed id dictum volo: si necessitas exigit, *integrum ossis sacri acumen unà cum circumjacente parte carnosâ ita retrorsum retrudendum & dilatandum esse, ut via prodeunti infanti satis pateat*: quumque hoc artis opus magni sit momenti, isti diutius immorari non piget, & sensa mea fusius explicare, quò animum *Obstetricum novitiarum* ad seriam excitarem attentionem: hæc enim actio plures majoresque commoditates continet parturientibus ac infantibus præcipue infervientes, quàm multi animo sibi concipiunt, quamobrem res postulat, isti diutius inharere.

Sæpius cum admiratione mecum meditabundus rationem sciscitatus sum: *cur obstetricum nonnulla tamdiu parturienti assistentes partum non excluderent*, licet assererent: infantem bene versum esse, humores jam effluxisse, caput in ostium jam delapsum non parum prominere, neque vigorem deesse dolorum, nihilominus multo jam interjecto tempore infantum exclusio parum admodum succedebat: verum enim verò omnibus rebus altius ponderatisprehendi: *istas obstetrices rerum suarum haud satis gnaras esse, & errore ductas præpostere agere*: Equidem nequaquam dictum volo: *obstetricem* omnium mox parturientium partum expedire posse & debere; satis quidem scio, dari casus, quibus illa cum quantacunque sua scientia non par sit; imò contingere potest, ut infantem, licet capite prono prodeuntem, omnino non excludere valeat: Sed hîc loci sermo mihi est de casibus ejusmodi, in quibus *obstetricantium* operâ juvari quidem possunt infantes, at ubi præ incitia illi officio desunt, quod *obstetricum* vulgo perquam familiare est, imprimis quæ ruri hoc munere funguntur, quarum maxima pars institutione caret: etenim ipsarum operam penitus intuens inveniebam, *eas maxime attentas esse ad orificium uteri & muliebria*, aliàs ostium vaginæ dicta, quorum utrumque tentabant dilatare indito uno utriusque manûs digito labia distrahentes & quasi dirumpentes, ad ossis sacri acumen neutiquam attentæ, quod tamen plerumque prodeunti infanti plurimum obstat: plerique hominum artes manuaras agunt, veluti jumenta pistrinensia sine attentione, & si quid observent, non tamen ultra id quod legerunt, aut informatione perceperunt, sapiunt, neque plus animo volvunt, quam oculis vident, aut manibus palpant.

Equidem fateor, si quis orificium saltem vaginæ vel os uterî sensu explorat, & sentit eadem tantis doloribus parum saltem aperiri, finitimis partibus non observatis, facilè in errorem incidere posse, dum sibi persuadet, duritiem aut crassitiem in causa esse, cur orificium uteri vel vaginæ non magis laxetur, aut caput infantis non ulterius promoveatur, quare pari modo ad dis-

trahendum & rumpendum deduci se patitur, ut plerumque *imprudentes illæ obstetrices* solent, unde miserrima ejusmodi consequuntur incommoda, utpote violenta disruptio oris uteri, vel interdum muliebrium usque ad intestinum rectum: at verò minime omnium comprehendi potest, inscitiamque ejusmodi obstetricum maxime arguit, quòd, dum ita lacerant & discerpunt, interim parturientem federe permittant acumine ossis sacri sella, lecto vel strato abbreviato subnixo, adeò ut illud affixum quasi hærens omnino non loco moveri possit: Aliæ inconsiderantes parturientis corpori linteum substernentes, quo à duabus aut quatuor foeminis sublevetur, illud ultra nates protendunt, ut parturiens, osse coccygis linteo innitente, tanquam in oscillo pendeat; atque hoc modo caput infantis perlapsurum putant: Aliæ parturientem sellæ perforatæ inponentes non observant, vestes, quas acumini ossis sacri obtentas relinquunt, os coccygis retinere: *ignorantia* sane, ob quam miseræ parturientes multum defudant! quædam *Obstetrices* (juxta monita quorundam Auctorum) insuper digito in anum immisso ossis coccygis acumen retrudere tentant, quum tamen totius manus vires vix sufficiant: non possum sane, quin iterum doleam *ignorantiam* tam docentium ejusmodi quàm discientium: ego quidem asserere aufim, adeò non sufficere unum duosve *infirmæ obstetricis* digitos ad necessariam dilatationem ossis coccygis repressione faciendam, ut potius *plerarumque obstetricum* integra manus, imò quorundam *debilium obstetricantium Virorum* non par sit huic operi probe perficiendo; *integra*, inquam, *manus*, scilicet non in intestinum rectum sed vaginæ orificium immittenda: & cui bono quæso digitum in podicem? an forsan: ne intestinum rectum lædatur? quasi verò minus lædatur, si simplex, quàm si duplicatum prematur: eccur extremum unius saltem vel duorum ad summum digitorum adhibent, ubi integræ manus robur exigitur? ego quidem pusillo corpore non sum, & robustis satis manibus, occasionibus tamen interfui, ubi plus virium adhibuissem, si potuissem, ad retrudendum os coccygis, ac ist-

hoc

hoc medio nunquam non & matri & infanti tanto adjumento fui, ut maximas Deo T. O. M. debeam gratias.

Equidem animo jam præsentio: timidos quosdam & imperitos nimiam me incusaturos audaciæ, quòd scilicet hæc res periculi plena sit: at verò certus sum, si ejus rei usum & periculum ea cautione toties (& quod vere testor) prospero cum successu fecissent, ac ego, non adeò pertimescerent, & persuasissimum mihi est, lacerationem illam & distractionem oris uteri vel vaginae majore cum periculo conjunctam esse, quàm hanc, quæ ego utor, ossis coccygis repressionem, quæ plana & aversa manuum æqualiter applicata sensim fit & comitantibus doloribus, uti sequentibus memorabimus.

Infantes capite prævio prodeuntes, eoque in pelvim jam illapsi, ibi retineri possunt, si scilicet humeri margini ossium, quæ pelvim constituunt, adhuc inhæreant, vel (inter delabendum iis per se quidem ad transeundem liberis) caput per angustiam pelvis, & specialiter ab osse coccygis retardetur, & de hoc posteriore obstaculorum genere nobis hîc sermo est, quo simul complectimur infantes *podice prævio prodeuntes*, natibusque jam in pelvim illapsos: hi infantes in illa adeo detineri possunt, ut quidem nunquam excludi contingat, idque ob nimiam pelvis angustiam, aut capitis seu humerorum magnitudinem; & plurimum hoc usu venit in ejusmodi partu difficili.

Indubitatum est, omnibus fere difficulter enitentibus, si uterus recte situs infansque bene versus fuerit, partum tum difficilem reddi *per meatûs angustiam*: ideoque necesse est, præsertim in primiparis, eundem vi quasi aperiri doloribus caput infantis depellentibus; aut *prudens obstetrix* meatûs dilatationem promoveri debet os coccygis retrudendo: Infantes igitur capite aut natibus in pelvim illapsi deferuntur usque ad os coccygis, quod non cedit vel ob firmitatem suam, vel ob nimiam finitimarum partium siccitatem & soliditatem, vel ob dolorum languorem, vel denique ob defectum virium, quòd parturiens non satis valeat tantum cum doloribus facere impetum, quo loco moveatur

veatur os sive ossicula ista ; os coccygis enim è tribus , imò quatuor nonnunquam ossiculis constat , ut in *prima Figura* videre est : Si caput infantis magnum , humeri verò parvi fuerint , orificium uteri plerumque senties valde intentum , quia caput maximum in illud impetum facit , quod tum & maximum patitur renixum : Sin verò caput parvum , humerique fuerint lati , plerumque os uteri minus intentum senties , quòd tum in illud proprie maxima non fiat depressio : magnum quidem caput os uteri validius urget quàm parvum , sed ad rem penitus cognoscendam sciendum est , neque magnum neque parvum caput os uteri potissimum urgere , quia illud os uteri proprie progressum non remoratur , sed os coccygis obstat & renititur , & hanc ob causam omnis illa *obstetricum* distractio & oris uteri laceratio irrita est.

Notandum igitur : quandiu caput magnum non potest loco movere os coccygis , etiam non poterit sufficienter dilatare os uteri ; omnis enim deprimentis capitis efficacia impenditur repellendo ossi coccygis : experientia etiam docebit : pusillum caput cum latis humeris æque non posse transire , ac magnum caput cum angustis humeris . Præterea notandum : in hoc casu nonnunquam os uteri circa caput infantis minime intentum esse , sed solum adeò laxumque , ut nullo negotio unus vel plures digiti inter os uteri & caput infantis intrudi possint , attamen caput non prolabitur , quod non nisi ex eo fit , quòd caput uspiam impeditum hæreat , omnemque impressionem faciat *NB.* non tam in os uteri quàm os coccygis , ad istud removendum : quæ si obstetrix nesciat , aut non animadvertat , qua ratione quæso ! parturienti vel infanti auxilio foret , aut præstaret , quod officio ipsius convenit ? ô deplorandam istorum hominum ignorantiam !

Idem quod magni capitis , præviarum etiam natium obstaculum erit , nimirum os coccygis , ita ut optimum in hac re & matri & infanti adjumentum detur *osse coccygis retrudendo* , quo meatus quàm maxime dilatatur , partusque acceleratur ; & adeò non damnum affertur sive dolor intensus , ut potius affirmare ausim , par-

parturientem hoc modo adjutam doloribus duplo minoribus partum edere, quàm aliam, cui *obstetrix* vulgari modo os uteri dilatare satagit. Hæc res casus alicujus memoriam mihi revocat: scilicet, Fœmina quædam primaria aliquot dies ad enitendum laboraverat, infans recte quidem prodibat, sed meatus nimis angustus erat; fœmina defatigata jam ad extrema deducta erat: Ego cum Conjuge, quòd ad nos de statu illius fama venisset, petebamus domum ipsius animo adjuvandi, si Deo placuerit, carissima enim erat: quòd quum perveneramus, Conjux propter notitiam limen intrabat, & videns eam in magno versari periculo, rogabat veniam ejusdem tactu explorandæ, remque, uti dictum, inveniens, omnes mox nervos intendebat ad retrudendum os coccygis, unde brevi fœtus in lucem edebatur salva parturiente, quæ postea mihi, *quàm discrepant*, inquit, *hujus vel illius hominis actiones!* quamprimum Conjux tua rem tractabat, sublevabar, & recuperatis viribus infantem eniti valebam, quum antea *obstetrix* me cruciaret saltem, ut nervose haud valuerim laborare. Sed forsan cogitabit quispiam: dolores prius obtigisse aut nullos aut saltem leniores, qui demum præsentem tuam uxorem ingruiebant &c. idque forsan in causa erat, cur opus auxilii sub manus uxoris tuæ feliciter succederet: respondeo: nonnunquam rem ita cadere posse, atque tum obtinet proverbium: *felix, qui tempore opportuno vocatur*: Sed hîc loci res non ita comparata erat; artificiosa potius manus deerat, quàm ipsius parturientis labor: &, quod hac occasione adjungere libet, sæpius mirandus observavi, *parturientes convenienter tractando & juvando dolores concitari & augescere, quum perversis actionibus evanescant cessantque*: Non ignoro, plerisque mirum videri *obstetricibus*, quod dico; attamen verum est, quumque verum sit, ac in his rebus administrandis plurimum adjuvet, dicendum utique est & inculcandum, ut rerum rudes istud observare queant.

Quæ parturientem prave lacerant distrahuntque, multum operæ ludentes, temere divexant illam atque defatigant sine successu, id quod animum frangit prorsusque languefacit: quæ

verò decentissime noverunt adjuvare, Naturam recreant, ac in spem maximam & expectationem felicitis puerperii adducunt, unde animus redditur viresque renovantur: hinc est, quòd unius operâ dolores concitentur, alterius verò languescant. Sæpius parturientibus auxilio fui, quarum dolores, quamprimum rem aggrediebar, augescebant; tum *Obstetrices*, quæ diu frustra expectaverant operamque perdiderant, *jambeneres succedit*, ajebant, *si isti dolores nostram secundassent operam, partum quidem exclusissemus*: sed ego surdum agens mecum cogitabam: *si meo more rem tractassetis, parturiens efficacius laborasset*: & artes meas mihi servans istas sibi sapere sinebam, uti perditus ille mos inter homines obtinuit, ut in commodum privatum ambitionis ergo abscondant proximo, quod in maximum aliorum commodum & emolumentum manifestare possent & patefacere: Et, ut verum fatear, vix quidem quietè diem obiissem supremum, nisi tempus succidissem, quo in publicum emitterem, quicquid in hac arte observatum & expertum habeo; & animo calcar addidit, quòd res istæ quotidie in quibusvis regionibus & civitatibus usu eveniant, faciantque tot hominum vitæ prolongandæ & servandæ, totque malis aliorum avertendis, quæ illis per quarundam obstetricum inertiam inferuntur.

Quòd si quispiam quærat: *qua ergo ratione os coccygis extrorsum protrudis, & infantem per angustam illam viam deducis?* illi respondeo, me primo omnium foeminam eo situ disponere, qui parturienti, ad foetum enitendum cum doloribus cooperanti, maxime convenit, scilicet, ut ex parte sedeat, ex parte decumbat, non omnino supina, neque prorsus erecta, sed positurâ inter sedendum & cubandum mediâ, cruribus imprimis late divaricatis, genibus parum sublevatis, à duabus foeminis sustentata, ac eousque à lecto abbreviato remota, (si fella perforata non suppetat) ut ossis sacri acumen liberum plane sit, ac sine ullo obstaculo retrocedere queat: tum integram manum oleo intrusam, eodemve probe inunctam, integram, inquam, vel omnes digitos ingero aut in uteri vaginam solùm, aut, si nates prodeant, vel caput id ad-

admittat, in ipsum os uteri, ut fert rerum occasio; immissæ manûs volam sursum, ejus verò dorsum deorsum versus intestinum rectum & os sacrum converto, hoc modo digitos, quousque possum, capiti suggero, caput parum retrudens potius, quàm ut obstet, quo minus manum probe ac firme ossi coccygis opponam; manu ita obfirmata parturientem moneo, ne dolores frustra prætermittat, sed omnibus viribus connitatur: quamprimum tunc sentio dolorem irruentem, (quem plerumque prius sentio quàm ipsa parturiens) eam ita compello: *en irruentem jamjam dolorem! utere illo, omnibus viribus deprime, ego te adjuvabo deprimendo*: hoc dicto manum sensim firmitus subinde acumini ossis sacri retrorsum apprimo, simul eandem deorsum ducens, ut capiti delabenti locum concedam, ac quo dolor est vehementior, eo magis deorsum premo, & quo magis cum dolore efficaci premo, eo fortius parturiens valet eniti, hoc pacto & ejusdem valida depressione, & meatus ampliatione, & manûs reductione sensim succedit caput jam delabens: hoc ipsum repetitò, quoties res postulat, nullo dolore frustra prætermisso: hac ratione parturienti, cujus natura jam adjumentum sentit, animus redditur, imprimis, si ad singulos dolores ipsam compello: *res bene cadit, & recte sub manus succedit, mox te letam matrem salutabimus*: parturiens ita animata, quæ modò animo fracto spem abjecerat, adeò jam corroboratur, ut omnibus viribus collectis ultima experiatur, unde & partus mox excluditur.

Quòd si infans *natibus* prodeat, quæ nec rotundæ adeò nec duræ sunt, tum digiti facilius utero intruduntur, quorum ego nonnullos, aut sæpius omnes ori uteri immitto subter nates, sicut antea in vaginam; manu ibi posita doloribus intentus, iisdemque ingruentibus parturientem ad laborandum invitans omni nisu sensim retrorsum premo, manum paulatim deorsum ducens, hocque ad singulos dolores repetitò singulis vicibus infans promovetur: quòd si manus deorsum ducendo durante dolore ex ore uteri nimis elabatur, illo finito eam rursus immitto, ut redeuntibus doloribus parata sit; ita brevi meatus adeò dilatatur, ut infans excludi possit.

Sed fortasse quispiam cogitabit: quomodo fieri potest, ut infanti complicato superaddita in orificio uteri manus dilatare meatum valeat, quum eum potius obstruere videatur, & hoc pacto infanti obstare magis quam adjumento esse? sed ponderanti *triplex commodum*, quod infanti indita manu affero, facile patebit, eandem infanti prorsus non obstare: *primò*: doloribus ingruentibus manu premente *os coccygis repellitur*, unde meatus dilatatio: *Secundò*: manu deprimente *os uteri ampliatur*; ac *tertiò*: manum retrahens simul *infantem attraho*, sensimque ex utero & pelvis angustia deduco, sicque brevi parturiens mediante hoc artis opere partus exclusionem experitur: Et vere testari possum, me ne unquam quidem (quòd sciam) hoc modo sive ori, sive vaginæ uteri, sive intestino recto rupturam, vulnus ullumve notabile damnum intulisse, quare *non vereor*, *hunc modum os coccygis reprimendi*, *eoque meatum ampliandi commendare*, *tanquam unam è precipuis & commodissimis partum excludendi artibus*, hac tamen addita admonitione: quòd *omnia cum judicio & prudentia peragenda sint*; nam optimæ quidem artes à temerariis adhibitæ periculosæ sunt, ac sæpius perniciosæ.

Pelvis ejusmodi planæ, quam memoravi, Figuram hîc loci non exhibui: qui enim veram pelvis imaginem, ut se communiter habet, sibi concipit, etiam hanc ipsam, cujus in hoc capite mentionem fecimus, facile imaginari potest.

C A P U T X X V I I I.

De constrictione venæ umbilicalis, & secundarum exclusionem.

ANtequam progrediamur in partûs difficilis contemplatione, non alienum erit hîc loci, tanquam in parenthesi, ostendere, *quomodo recens nati infantis vena umbilicalis constringatur & abscindatur*, ac *sine mora excludatur secundina*, ne semiperfectus saltem partus, sed omnibus numeris absolutus sit. De

constrictione & abscissione venæ umbilicalis non est, quod speciatim observem, quum res nota sit, atque ad omnes *obstetrices* non solum, sed & vulgares foeminas pervulgata, & licet in ea peragenda quodammodo discrepent, ut plurimum tamen in uno conveniunt.

Constrictio fieri poterit *quadruplici vel sextuplici filo lineo crassiore*, vel hoc non suppetente, lino aliquantulum contorto; sed cavendum, ne misceantur fibræ lini inæquales, quæ nimis inciderent; neque nexus nimium constringantur, ne vena umbilicalis tenerorum præcipue aut præmature editorum infantum perlecetur: probe curandum, ut vena *arctè satis* constricta sit; si enim adhuc aliquid sanguinis exstillet, denuo liganda foret sive eodem loco, sive propius infantis umbilicum, quare præstat filum circumvolvere non proxime corpus infantis, & ad minimum spatium duorum digitorum latitudine intercedere convenit. Quædam sanguinem prius è vena umbilicali in ventrem promoveant infantis, quod malum inferre poterit, si forte sanguis concretus fuerit, ideoque tutius omittitur. Quædam haud abs re nolunt venam constringi *ante editum ab infante vagitum, aut redditam urinam*; at verò nimiam moram interpositam non cessandum est, si deliquium patiatur infans, ut se recolligat, omnia adhibenda sunt, utpote *setaceo plantam fricare, cepam contusam naribus admove, vinum faciei, naribus, oculis auribusque inspergere*, & si qua alia adhiberi solent.

Si *vena umbilicalis* jam constricta flatibus turgeat, relaxanda, flatibusque emissis denuo constringenda est, neque proxime nexum, sed post unius pollicis duorumve digitorum latitudinem vena abscindenda; longiore enim non opus est, quum non nisi perfrigeret infantem: optime omnium agunt, qui venam duobus locis constrictam intermedio dissecant, à frustranea sanguinis effusione tuti: neque vena nuda nudo corpori infantis imponenda, sed duplici vel quadruplici panno involvenda, quo à frigore infans & dolore ventris tueatur.

Funiculo umbilicali jam abscisso sine mora *secundis extrahendis*

omnis opera impendenda erit: eum in finem altera manu funiculus tenendus est bis vel ter digitis obvolutus, dum altera secundum funiculi ductum utero immittitur adhuc satis aperto: Siqua alia præsto est foemina, venæ umbilicali constringendæ & abscindendæ idonea, tum *obstetrix*, quamprimum infantem finit excepit bene valentem, vena umbilicali nondum constricta vel abscissa ocyus manum utero immittere potest extrahendæ secundinæ gratia: sed si deficiat infans, alia interim venæ constringendæ curam suscipere poterit.

Antequam progrediamur, attendendum erit, quod mihi persuadeam, plerisque visum fore alienum, & generali praxi, omniumque Auctorum sententiæ contrarium, si *extrahendæ secundinæ causa sine mora utero manus immittatur*, quum sæpius alio quidem modo id effectum detur, quippe secundina nonnunquam funiculum umbilicalem leviter saltem trahendo procedit, quare hunc modum omnes assiduò tradunt Auctores; qui nisi succedat, alia media docent, scilicet *puerperam pugnum inflare, ventrem calido vino fovere*, vel ut alii volunt, *candela particulam in gulam indere ad ciendum vomitum* &c. quibus quum secundina non propellitur, vel tandem tradunt, manu investigandam esse & adhærentem deglubendam educendamque: Sed quid agam? sententiæ illorum non accedam, neque istum sequar modum agendi; quum tuta mihi pateat via, non opus est ingredi dubiam; per me licet illis pro lubitu rem tentare: & meam & illorum rationem expertus sum, optimam jam amplector, cui libet liberum relinquens agere, quod propriâ experientiâ edoctus consultius judicat: iterò igitur quod dixi, nimirum rationem maxime convenientem esse, ut misso omni extrahendi conatu *manus protinus ab exclusione infantis utero immittatur*, ac si quis quærat: quare protinus? & in quem finem? illi respondeo:

Primò: Si protinus ab exclusione infantis manum utero immitto, ea tum facile, imò & brachium, si opus fuerit, illabitur absque omni negotio; caput enim infantis illum abunde satis a-

peruit : è contra dum variæ illæ artes, ab Auctoribus traditæ, tentantur, os uteri arcte adeò occluditur, ut non nisi multo negotio penetrare liceat.

Secundò : Statim à foetus exclusione *sine ullo puerperæ dolore aut incommodo manum in uterum immittere licet*, quod interpositâ morâ non fit nisi cum incommodo puerperæ, quæ oris uteri relaxationem non sine dolore ferre potest.

Tertiò : Confestim à partu *non orificium solum uteri late satis adhuc patet, sed & uterus ipse*; qui aliàs actutum sensim contrahitur & coarctatur, eo ipso secundinam arcte constringens, ut, quæ prius plana atque lata fundo adhæserat instar placentæ, tum fiat oblonga & exilis; veluti si pileum manu comprimeres, vel marsupium adstringeres, unde postea fundum difficilius attingere licet, quod non fit, si manus è vestigio immittitur.

Quartò : Manu statim à partu in uterum immissa *periculum non est, ut funiculum umbilicalem trahendo & fundum detrahas, aut uterum invertas*, quod plus satis quidem usu venit *incantis obstetricibus*, quæ ex ignorantia insuper sibi persuadent, alium adhuc infantem prodire, ratæ, fundum uteri esse caput, qualem ego aliquando spectavi tragœdiam, quum talis *ignara obstetrix* puerperam vitæ periculo exposuerat; incerta tamen, num aliud quid esset quàm caput, me curabat vocari, ego adveniens reperi puerperam intolerabili dolore decumbentem, qua tactu explorata sensi, fundum uteri inversum & in ostium progressum esse; sed eo protinus à me in locum suum restituto dolores minui cœperunt, sensimque evanuerunt; isthæc puerpera brevi certe interiisset, nisi eidem mature subventum fuisset: ab hoc periculo immunes sunt, qui confestim à partu manum utero immittunt.

Quintò : Manus à partu statim in uterum immissa protinus me certiore facit, *num secundina utero adhæreat necne*, id quod aliàs certò sciri non potest: quòd si solutam reperiam, actutum manu educo, tenens illam inter pollicem digitosque dextræ reliquos, dum sinistrâ funiculum umbilicalem sensim attraho, hoc modo

modo ea sine ulla puerperæ molestia excluditur, quod quidem alia ratione etiam commode satis fit, si fortuna optatis respondeat, sin verò minus belle cadat, tum non nisi majori cum dolore educitur.

Sextò: Manu statim à partu immissa *absolutum puerperium accelero*: certum enim est, me oppidò citius secundinam excludere, quàm alios, illud trahendo aliisve modis tentantes; tempus enim illorum more non tero hoc vel istud tentando, sed brevissima tutissimaque methodo procedo.

Septimò: Hic educendi modus statim me certiores reddit, *num unus adhuc vel plures infantes excludendi sint, aut mola residua, aut fœtus emortuus*, quæ omnia tum educere possum ante vel post exclusionem secundinæ, ut scilicet res exigit.

Octavo: Hac ratione præter secundinæ exclusionem protinus simul in utero peragere possum, *quæ post partum in usu observare soleo*, quapropter utique manus immittenda foret: Quoniam igitur tutum & utile judico, manum tandem sive maturius sive serius utero immittere, id statim ab exclusionem fœtus consultius esse censeo.

Non solùm autem (ut jam memoravi) ea propter manum in uterum immitto, ut scrutarer, an secundina libera sit vel cohæreat, neque solùm, ut sciam, num unus adhuc vel plures infantes vivi vel mortui restent, aut mola lateat, vel quicquid alieni adhuc excludendum sit: sed etiam ut certior fiam, *num frustula quædam secundinæ aut membranarum residua sint in utero, aut sanguinis grumi*: insuper exploro, an uterus bene constitutus sit & rite contrahatur; nonnunquam enim fundus parum extuberat sinu incurvo, (veluti pilei apex impresso tubere tumet) quod ex attractione funiculi umbilicalis vel aliunde existit, ac sine morâ in integrum restituendum est, aliàs totius uteri inversio sequitur vel prolapsio, (de qua supra facta est mentio) fœminam excrucians vitæque exponens periculo: nonnunquam passim reliquiæ quædam secundinæ utero adhærent, quæ excludendæ quoque sunt, ne fœminæ aliquid inde calamitatis accipiant:

mem-

membranarum etiam residuum utero inesse poterit; imprimis verò multus adhuc conglobatus sanguis in utero contineri potest, quem auferri & excludi perquam necessarium est, nisi subsequatur *immodicum sanguinis profuvium*, *deliquia*, interdum & *deliria*, imò mors ipsa, ut egomet semel atque iterum his oculis vidi, si scilicet grumi isti sanguinis corruptionis occasionem præbeant: ob has aliasque plurimas rationes uterum expurgare necessarium est.

Neque acceptâ secundinâ protinus inde retraho manum, aut si id secundinam egerendo factum sit, eam mox iterum ingero, undiquaque leniter scrutans uterum, siquid dictarum rerum obvium adhuc est, in manum colligo, uterumque primùm suprà circa eandem sensim contrahi patior, deinde versus orificium, manu subinde retracta omnia deorsum egero aliena, simul *uteri obliqui ratione habita*, si scilicet *supinus* lumborum vertebri nimium incumbat, allevatum (dum subinde contrahitur) *anticam versus in statum naturalem sensim reduco*, ad latera *vergentem* manu *in medium reduco*, in prominentem ventrem *prorum reflecto*, & hoc pacto omnem *situm obliquum pedetentim restituo*, non violenter sed *pedetentim*, inquam, his enim rebus violentia absit oportet: Natura juvanda, non impedienda, & omnia cum judicio peragenda sunt: Hoc modo jam certus & securus sum, uterum probe occlusum & purgatum esse, id quod puerperæ maximam affert commoditatem; equidem testor, me tot prava symptomata in foeminis non animadvertisse, ex quo istam adhibui curam, quare & eandem *omnibus obstetricantibus* commendare soleo. *Vagina uteri* attente quoque *scrutanda* est, an *lævis* sit, aut insignibus *rugis* sive *plicis* perarata, quæ si dentur, explanandæ & disponendæ sunt: *uterus* nimium *delapsus*, quantum potest, sursum removendus, omniaque in statum naturalem restituenda.

Sed porro videamus, *quomodo secundina excludenda sit*: Sinistra funiculum umbilicalem tenens dextram secundum ejus ductum immittito; quòd si secundinam jam solutam in ore uteri ob-

viam habeas, manu in longum porrecta inter omnes digitos prehensam simul cum manu immissa educito, dum altera funiculum tenens sensim attrahit; si secundina major sit, quàm ut os uteri permeare queat, puerpera parum deprimat, quasi foetum exclusura, simulque leniter trahatur funiculus, & protinus subsequetur secundina; Sin verò *secundina* tota vel ex parte utero adhuc cohæreat, sinistra funiculum tenens secundum illum dextram immittito usque ad secundinam, eamque tactu scrutare, qua parte plurimum soluta sit, vel minimum adhæreat, ibi digitos inter uterum & secundinam injectos huc illuc leviter agitato: nisi enim firmiter adhæreat, hoc modo digitos altius subinde usque ad apicem circumagendo facilè avelli potest, & undique tandem libera sponte in manum defertur; quum autem secundina leniter agendo non solvitur, tunc ambobus posterioribus digitis externa sui parte utero oppositis interna parte priorum duorum digitorum illam avellito, undique in orbem progrediens, usque dum penitus soluta sit, tum educenda, uti de secundina soluta jam dictum est, observatis porro omnibus, quæ tradita sunt: hæc omnia summa lenitate curaque peragenda sunt, ne uterus laceretur unguibus seu rumpatur, aut puerperæ dolor inferatur non necessarius: omnibus tandem, quæ tradita sunt, in utero peractis corpus panno calido præstruatur, crura componantur, in lecto collocetur puerpera, cincta prius supra coxam panno, nexu in latere sinistro adstricto, ut placide quiescat, monenda est.

C A P U T X X I X.

De partu difficili, ex morbo sive vitio quodam uteri oriundo.

Uterus æque ac reliquæ corporis partes morbis obnoxius est, & casu, collisione, contusione, ictu &c. læditur, inflammatur, exulceratur, obdurescit & intermoritur: ex his

omnibus existit partus difficilis: nonnunquam uterus *scirrhi duritie & carcinomate* infestatur, unde rigescit & obduratur, ut difficulter comprimatur: Verum enim verò quia his uteri malis remedia non faciliè inveniuntur, atque (præsertim ab obstetricibus) ægre admittunt correctionem, nos curationi illorum tradendæ supersedebimus, relinquentes Doctoribus Medicis & Chirurgis, ut in ea desudent: de *ore uteri* saltem quædam tradenda, quum opus sit, ut *obstetrices* in illud operam suam nonnunquam conferant.

Os uteri plerisque foeminis tam *crassum & prædurum* existit, ut ægre aperiatur, idque plurimum usu venit iis, quæ provectioris jam ætatis sunt, in primo maxime enixu, imprimis *si continuo cursu & operâ membra exiccata obriguere*, harum uterus *exiccatus & rigidus partum reddit difficilem*, tum præcipue, si pelvis vel meatus amplior, imo magis adhuc, si pelvis angustior sit, osque sacrum cum acumine nimis introrsum flectatur: in pelvi ampliore *partus oritur difficilis è nimio uteri descensu*, quo ejus ligamenta cum fibris vaginæ nimium laxantur, atque vesica nimis detrahitur, unde, uti suprà dictum, *urinæ incontinentia*, *uterique* vel *vaginæ assiduus descensus* ac è corpore prolapsio, quæ multa importat incommoda: quibusdam uterus *pugni*, aliis *pussicæ capitis magnitudine*, imò quidem major nonnunquam foras prominet, qui corrumpi tandem ac intermori poterit, uti varia testantur exempla.

Huic quidem malo, nisi nimium fuerit, in tempore remedium invenitur, incurabili autem *pessarii* accommodantur, prolapsionem præpedientes uterumque sustinentes: eum in finem inspicitur *Fig. 15.* exhibens ejusmodi *pessos* accommodos, usus ita inservientes, ut cum marito coitum non impediant, quibus non minus uti possunt virgines, ob alias rationes uteri vel vaginæ prolapsione laborantes.

Explicatio Fig. 15.

- a* Pessarius ovatus, intus excavatus, foramine in acutum tendente.
- b* Idem est, magis triangularis.
- c* Idem ovatus acutior.
- d* Idem omnino rotundus.

Ex *subere*, *ligno*, *argento* vel *auro* conficiuntur hi *pessi*: ex *subere* vel *ligno molliore* confecti probe incerandi sunt, aliàs brevi corrumpuntur, eoque putredinem & exulcerationem dolorificam inferunt: *argentei* verò vel *aurei* non opus habent incerari, sed *cavi* atque *lævissimi*, ne pondere incommodent, probe item *lævigati* sint, ne attritu lædant doloremque inferant: *suberei* molles nimis sunt, ac facilè franguntur: *lignei* verò durabiliores existunt.

Notandum: quòd hi *pessarii* non tantùm rotunda, ovata, triquetraque differant forma, sed etiam crassitie vel potius profunditate: nam *pessus d* orbis saltem est extremâ orâ haud crassior caule olorino; at in medio prope foramen quadruplo fere tenuior, & undique à circumferentia sive ora in medium foramen cavus & tenuior subinde desinit: *pessos* hosce ea, qua debent esse, magnitudine delineavi: *pessus d* planus saltem orbis est, neque profundus; cæteri verò lati & profundi sunt: foris duorum digitorum latitudine gaudent, magisque in obliquum vel acutum à circumferentia centrum versus desinunt: interna cavitas & profunditas cum externa latitudine convenit: omnes pariter probe polito sint & lævigati, sine ulla acie vel scabritie, ut lædere nequeant: plani & orbiculati commodissime *innuptis*, cavi verò *nuptis* plurimùm accommodantur ob rationes cognitu faciles: *NB.* Singuli *pessi* medio orbiculatim perforati sunt, ut humores perfluere queant: utero prius in locum restituto & probe composito scite & solerter vaginæ immittendi sunt hi *pessi*, parte acuminata præmissa, ita ut medium foraminis respondeat orificio uteri: quicumque igitur formam pelvis probe novit, is facile

lè comprehendet, ovatos illos & trigonos *pessos* non inversos, sed eodem modo in vagina poni, quo in Figura repræsentantur.

At verò *callide* potius *obstetricis* est, parturienti tempestive adesse auxilio, & cavere, ne in mala ejusmodi incidat, quod fit *os uteri suo loco sustinendo*, neque unquam permittendo, ut à doloribus in limen pudendi deprimatur, multo minus impetu capitis apertionem urgentis extra corpus prodeat, non nisi ligamentis suis laxioribus retento, quem si *Obstetrix* suo loco sustineret, mala ista non solum præverterentur, sed & os uteri facilius aperiretur, parturiensque citius ac commodius eniteretur, uti Capite præcedente monstravimus.

Si parturienti pelvis sit angustior, *Obstetrix* non tam curam gerat oris uteri sustinendi, quàm ejus aperiendi, vel apertioni locum faciendi, quod præstabit modo præcedenti Capite monstrato, si scilicet manu prius oleo affatim peruncta os coccygis retrudat, quo retrocedente caput infantis validiore impressione os uteri urgere potest, at quoad id obstiterit, in idem impingit caput, eoque invalidum redditur: prius verò certa debet esse *Obstetrix*, os coccygis impedimento esse, quàm illud molitur reprimere, & caput prævium rectà in ostium tendere, dum ipsa os coccygis retrudit, aliàs laboris fructum perderet.

C A P U T X X X.

De partu difficili, ex vagina, vesica, intestini recti aut pudendi vitiis.

QUicquid meatum jamjam angustum magis coangustat, illud eundem & difficiliorem reddit: jam verò uteri *vagina*, *vesica* ejusque *collum*, aut *intestinum rectum* infestari poterunt tumoribus aut ulceribus sive purulentis, sive aliis malignis, aut glandulis obduratis plus minus duris, magnis aut dolorifi-

134 *De partu difficili ex vagina, vesica &c. vitiis. Cap. 30.*
cis, quæ omnia has partes maxime coangustant & arcte adeò
concludunt, ut ne digitus quidem, multo minus manus sine ma-
gno dolore & labore immitti queat: In hanc rem *Paulus Portaeb*
notabilem memorat historiam de foemina quadam, cujus *na-*
turalia pratumida eousque & *inflammata* erant, ut ægre *cathete-*
rem immittere potuerit, at deinde intruso digito ea sensim magis
magisque dilatabat, donec vel tandem infanti transitum satis a-
periret, unde felix sequebatur exclusio. In omnibus his sym-
ptomatibus *obstetricem* meritò ad consilia *Medicorum & Chirur-*
gorum dimitto, aut munus *prudenti Chirurgo Obstetricanti* tra-
dendum suadeo, quod quidem salva sua existimatione facere illa
potest; magis enim commendat, ex animi submissione & diffi-
dencia sui abstinere manum, aliique rem committere, quàm te-
merarie scientiæ suæ & habitui confidentem plura conari, quàm
præstare potest. Plura hîc dicere possem de modo ista sympto-
mata tractandi: quum verò informationem in hoc Libro non
scribam *Viris obstetricantibus*, in quantum *Chirurgia vacant*,
ideoque ista juxta cum aliis rebus prætermittam, progrediens ad
aliud malum, non rarò partum impediens, *procidentiam* scilicet
vaginae, non illam, quæ fit post partum, sed præsentem jam an-
te foetus exclusionem in principio laboris, quâ sæpius *obstetrices*
rudiores cohibentur à penitioris tactus exploratione, vel opera
sua probe navanda: hanc *vaginae procidentiam obstetrices rusti-*
canae in Frisia vocant præcinctorium, (*het Vurschot*) idque di-
cunt ante ostium situm esse, quod ipsis melius *objectus* dicendum
esset; prius enim vel primò ostio objicitur: tum, quia aliud re-
medium nesciunt, illam vaginæ prolapsionem foventes intra
corpus vel ad corpus retinere satagunt, patienter præstolantes,
dum omnia sponte sua succedant; quòd nisi eveniat, consilii ex-
pertes non habent quod agant, indies parturienti solùm assiden-
tes, usque dum immediato Dei auxilio infans excludatur, aut
mater vitam finiat simul cum infante.

Obstetrix à parturiente vocata, quam novit *vaginae prociden-*
tia laborare, vel si tactu id perceperit, protinus omni studio
pro-

Cap. 30. 31. *De partu difficili ex vagina, vesica &c. vitiis.* 135
prolapsam vaginam loco suo restituat, deinde maximopere curam gerat, ne os uteri nimis permittat delabi, sed illud suprà in vagina retineat, & quoad fieri potest, manibus sustentum servet, usque dum parturiens tam foetum quàm secundinam enixa fuerit; quo facto uterum cum vagina omni studio, quoad potest restituat, omnibusque explanatis vaginæ plicas non sinat sibi ipsis superimponi, puerperam deinde demissiore capite in lecto collocet, adhibeatque (consilio *Medici* cujusdam vel *Chirurgi*) exiccantia, confortantia & adstringentia fomenta, quibus vagina successu temporis in loco suo iterum confirmetur.

Vesica quoque & *rectum intestinum* nonnunquam *tumore* & *exulceratione* affliguntur, quibus itidem meatus coarctatur & excruciat: iis ergo *Obstetrix* omnem lenitatem adhibeat, quantum potest, partes affectas vitando: nonnunquam & *calculi* in vesica ejusve cervice meatum dolorificum aut difficilem reddunt, tunc *Obstetrix* eundem, quantum potest, dilatabit os coccygis retrudendo, ut caput infantis facilius delabatur vesicam minus attingens: *Excrementa* in intestino recto *indurata* si meatum angustent, injecto uno vel altero clystere, sicut suprà traditum est, vel ad præscriptum *prudentis Medici* illud exonerare allaboret; qualicunque enim in intestino recto tumore seu exulceratione existente ante omnia sedulò cavendum est, ne excrementa indurata resideant, quia cruciatus inde ingravescerent.

C A P U T X X X I.

De partu difficili, à firma nimis membrana humores continente, vel à prævia ad exclusionem placenta.

Is, quæ foetus exclusionem remorari diximus, rebus hæc duo accenseri possunt impedimenta, *membrana* scilicet cum *soluta* & *delapsa placenta*: Si mihi sermo est de *membranis* & *placenta*, quæ revera unum tantum sunt, eas distingui saltem volo, quatenus

nus in partu plerumque distinctæ obveniunt; nam *secundina tenuissimam partem*, si humoribus distenta instar vesicæ appareat, membranam lymphaticam (*het watervlies*) vocamus; *partem* verò *crassiorem* post foetum exclusum, cui rupta membrana cum funiculo umbilicali adhæret, *secundinam* vel *placentam* dicimus: Tenuissima ista secundina pars, humoribus satis distenta, vel tandem rumpitur, unde humores repente plerumque, ac nonnunquam infans ipse, prodeunt: Quod si isthæc membrana (potius membranæ, duplex enim est, ex duabus membranis composita) opportuno tempore, ore nimirum uteri satis jam dilatato, non rumpatur, ita ut partus exinde retardetur, tunc ad eum promovendum *obstetrici* sine periculo membranam rumpere licet, quod quidem efficere potest eam *unguibus divellendo*, ita ut membranam non attrahat, ne placenta seu secundina ab utero abrumpatur, quod mortem infanti inferret, nisi mox excluderetur: at verò summopere caveat *obstetrix*, ne membranam præmature rumpat, nam forte sibi persuadens, membranam partum remorari, eâdem intempestive disruptâ infantem aquis subductis in brevia quasi deponere potest, & partum maxime morari; humores enim multo commodius os uteri aperiunt, quàm caput infantis: quapropter ante non rumpenda membrana est, quàm os uteri late satis apertum sit, & capitis magnitudinem latitudine peræquet, ut infans faciliè penetrare queat.

At cogitabit fortè quispiam: quid refert, an membranam præmature rumpam? membranæ ab humoribus utique interdum rumpuntur ore uteri vix quidem semiaperto: & nihilominus infantes salvi in lucem eduntur: Equidem fateor hoc fieri, imò & intra uterum membranas rumpi contingit, ut humores guttatim effluant; quin & quibusdam grávidis duabus tribusve septimanis ante partum membranæ rumpuntur, & nihilominus vivos adhuc infantes enituntur: sed hoc semper Naturæ vitium est: humoribus præmature adeò & ante consuetum tempus effluxis partus tam faciliè non succedit, quàm si ipsi humores prodeunti capiti os uteri satis aperuerint, simulque viam humidam fecerint

&

& lævem, qua infantes facilius delabuntur, quàm humoribus antea effluxis, meatuque jam exiccato, quem postea illito oleo lævem lubricumque reddere opus est, ac defectum humorum hoc modo supplere: propterea *nisi necessitas urgeat*, antequam os uteri satis apertum sit, membrana non rumpenda: *nisi necessitas urgeat*, inquam: fieri enim potest, ut necessitas cogat *obstetricem* rumpere membranam, quò malum anticipet: *exempli gratia*, si *sagax & exercitata obstetrix* tactu experiatur, *funiculum umbilicalem ante caput in ostium prolapsum esse*, idque in *pelvi rotunda & arctiore*, ut metuendum sit, nisi post caput removeatur iste funiculus, ne à capite adeò prematur, ut sanguinis transmissio impediatur aut omnino intercludatur, quod infanti mortem necessariò inferret; illa, omni studio ad removendum & retinendum post caput funiculum frustra collato, cogitur dirumpere membranam, nulla habita quantitatis ejus ratione; nam prolapsio venæ umbilicalis ante caput majus sane periculum infert quàm humorum effluvium, hoc enim exclusionem aliquatenus remoratur, illa verò infanti animam intercludit, medium ergo adhibendum est minus periculosum; in planis quidem pelvibus ista venæ umbilicalis prolapsio tam periculosa non est, quàm in minoribus rotundis, quamvis plana pelvis facilius importet pravam uteri & infantis versionem; in ea enim, nisi simul angusta nimis est, venæ umbilicali locus quidem datur, ubi parum seposita minus prematur, tunc *obstetrix* huic rei intenta, quamprimum aquæ effluxerunt, protinus eandem post caput infantis removeere poterit: Qua ratione autem *obstetrix* membranâ nondum diruptâ istam venæ umbilicalis prolapsionem ante caput dignoscere eamque removeere queat, suo loco trademus, ubi de ista prolapsione funiculi umbilicalis sequentibus acturi sumus, tumque porro videbimus, qua occasione membranam dirumpere liceat.

Quemadmodum igitur *membrana firmior*; ita & *secundina* aut *placenta* infantis exclusionem præpedire vel eundem in meatu retinere potest, si scilicet ab utero dissoluta ac graviore sui

parte delapſa ante oſtium deferatur, viamque infanti intercludat. Hoc *primò* dignoſcitur *tactu*, quum ambobus digitis ori uteri immiſſis neque membrana neque nudum caput percipitur, è contra *crassa mollisque caro* ſentitur, mollitie & lentitia non parum diſcrepans à carne infantuli, quæ ſemper ſolidioris eſt ſubſtantia vel per ſe, vel propter oſſa, quæ eâ veſtita ſunt: adhæc ſentitur, carnem iſtam *informem* eſſe & *exoſſem*, carni infantili prorſus diſſimilem: iſthæc caro mollis *obſetrici* obest, ut partes infantis oſtio proximas (ut aſſolet aliàs) ſentire vel dignoſcere non valeat: *Secundò*: iſte caſus ſemper conjunctus eſt cum *profluvio ſanguinis* tanto nonnunquam, ut matri inde & infanti vitæ periculum immineat; quapropter *prudens obſetrix* omni mora rupta excluſionem infantis expediet hoc modo: Duobus prioribus digitis ſive ſimul ſive ſucceſſive ori uteri immiſſis placentam, quoad poteſt, removeat, donec membranæ prodeant, quas digitis aut unguibus divellat: aut quum ſecundinam remove non poteſt, digitis in mollem ejus carnem intruſis inibique dilatatis ac hinc inde agitatís, eam ita dilaceret, ut tandem perforetur, & mox loco ſanguinis antea continuò profluentis humores emanabunt, quo facto ſtatim ſanguinis profluvium minuetur, aut omnino ceſſabit; nam uteri acetabula avulſione ſecundinæ aperta, quæ durante omnimoda uteri extenſione obſtrui non poterant, effluxis jam humoribus adſtringuntur, quia uterus jam ſeipſum contrahere poteſt, aut potius, illo ab inteſtinis vehementius coarctato acetabula magis comprimuntur, venarumque oſcula ſtrictius occluduntur: hæc eſt ratio tam profluvii quàm ceſſationis ejus: Quædam protinus placentam vel ſecundinam *acu crinali* perfodiunt, quod ego non probo, (ſi quidem digitis fieri poteſt) quia infans facile læditur; ideoque potius commendo, ut *digitis* allaborent placentam perforare, deinde foramen, quoad per oris uteri apertionem licet, dilatent, atque placentam, quoad poſſunt, diſperſim removeant, quo caput, ſi prævium fuerit, oſtium occupet, doloribusque infans depreſſus excludatur, vel, ſi prave verſus fuerit, *obſetrix*

trix sine mora pedibus eum protrahere studeat, uti suo loco trademus de infantum versione acturi; equidem in hoc casu morasnectere non licet, quia infans hoc in statu non diu superstes esse poterit, quare *sagax obstetrix*, quantum potest (*neque tamen precipitanter*) exclusionem foetus acceleret oportet, infanteque edito protinus & secundinam educat, quæ nonnunquam sanguine congelato ori-uteri aut vaginæ adeò agglutinatur, ut concreta vel unita esse putetur, tum digitis deglubenda est, ab ea semper parte, qua minus adhæret, primùm incipiendo, uti patebit, quum rationem omnium secundarum excludendarum docebimus: Quòd si forte placenta eousque prodierit, ut ægre removeatur, consultius erit, eam primùm excludere; sed præter hoc satius est eam in utero relinqui, donec infans exclusus sit.

C A P U T X X X I I.

De partu difficili ex emortuis infantibus.

INter partus difficiles seu non naturales numeranda quoque *fætuum emortuorum exclusio*, siue statò tempore eveniat, siue inter enitendum defuncti sint infantes, siue aliquot antè diebus, etenim *fætus emortui* enixus præter naturam certe & expectationem contingit, quum partus non ut *mortis* sed *vite janua* consideretur.

Quemadmodum Natura haud intendit mortuos gignere foetus; ita eorum quoque tam facilis enixus non est ac vividorum: Quicquid enim vivit, movetur, & *vivi* infantes sua jam magnitudine & vigore gaudentes in amplius spatium tendunt, itaque sentientes, se à prementibus intestinis urgeri, se ipsos expedire conantur, iteratisque doloribus moliuntur effringere carcerem, quà datur, in amplius semper spatium ruentes, quod *emortui* non solent, utpote qui instar sacci arenâ impleti vel frusti carnis exanimis immobiles jacent, nec nisi pondere suo huc illuc feruntur, per se omnis motus expertes; ac si fortè *emortui* infantes siti

fuerint in obliquo seu prave verso utero, in aut super obliqua planave pelvi, parturiente in super ægrotante & infirma, multum incurvato osse coccygis, pudendoque coarctato, aut aliqua saltem horum incommodorum conjuncta sint, tum *obstetricantibus* maxime desudandum est: insuper sæpius accidit, ut infantes emortui prave versi prodeant, alterutrum latus vel ventrem, manus pedesve ostio obvertentes, vel quocunque modo oblique versi, uti clarius patebit, quum de male versis infantibus uteroque obliquato sermo erit: *omnia hæc incommoda laborem reddunt difficiliorem*, unde non immerito partui non naturali seu difficili annumerantur: Ut verò confusionem evitemus, hîc nobis non erit sermo de ullo incommodo, præterquam quod ex morte infantis infertur, cætera suo loco relinquentes, hîc loci solummodo agimus *de factu vel infantibus emortuis in utero re-
tecto sito.*

Quemadmodum nemini indubium venit, *mortuos nasci infantes*; ita multum dubitationis habet, *dijudicare vivusne infans aut mortuus sit*, quamdiu intra ostium hæret adhuc excludendus, imprimis si capite prævio bene versus prodeat; etenim neque ex *obstetricis* sensu, quæ partem tantum capitis tangere valet, neque ex testimonio parturientis, quæ intra longius aut brevius temporis spatium vivum adhuc infantem sensisse asserit, aliquid certi cognoscere licet, quoniam experienciâ satis superque docemur, ista indicia ut plurimum fallere: Signum omnium certissimum est *cuticula capitis supremæ dissolutio*, quæ non nisi aliquandiu post obitum infantis contingit. Memini, me aliquando in pagum quendam non procul à domicilio meo vocatum fuisse, ubi parturiens quædam aliquot dies ad partum jam laboraverat: infans bene versus prodibat: & mater & *obstetrix* asseverabant coram me & uxore, quæ mecum erat, se intra bidui spatium nullum infantis motum percepisse, & proinde non dubitare, quin obierit; neque ipsimet nos ex omnibus perquisitis indicîis aliter poteramus colligere: quare omne studium conferebamus ad parturientem in vitæ periculo versantem servandam, infanti neu-

neutiquam parcentes : diuturno labore caput jam huc jam il-
 luc prementes fasciâ lineâ instar exigui Frisii collaris post
 illud ingestâ utroque extremo non parum trahebamus, si-
 mul omni studio in id incumbentes, ut meatum arctissi-
 mum dilataremus, quo facio tandem parturiens infantem,
 ut putabamus, mortuum enixa est, nec quisquam præsen-
 tium ita esse dubitabat : sed miser infantulus paulo post præter
 expectationem vagitu aures implebat, paucos dies postea super-
 ftes : Ego ejus misericordiâ maxime tangebar ob duo vel tria tu-
 bera, quæ in capite ex nimia compressione acceperat : & fateor
 hunc errorem totidem inde annis documento mihi & fuisse & fo-
 re posthac, dum spiritus hos reget artus, ne unquam infantem
 ut mortuum tractem, testimonio parturientis aut *obstetricis* per-
 suasus ; imò de proprio sensu diffido, nihil ratum habens præter
supreme capitis cuticulæ dissolutionem, quæ quidem ibidem haud
 facilè dissolvitur, quia mediantibus capillis adhæret, neque in-
 fantem ulterius sine inaximo labore tangere licet : quapropter
 hîc addendum censeo, *obstetricantibus* gravio rem casum non
 posse obvenire, quàm si fortè ad servandam matris vitam infantes
 tanquam emortui tractandi sint, quod nunquam contingit, ni-
 si quum infantes bene versi prodeunt, capite prae grandi meatuque
 nimis angusto, neque extensivo, aut si propter uterum obliquum
 infans in meatu instar cubiti incurvato hæret, uti sequentibus pa-
 tebit, ubi de utero obliquo agendum erit ; ejus generis casus e-
 rat, cujus modò memoravi exemplum ; & variis de causis non ni-
 si rarissime opus est, infantem aliquem sola magnitudine in mea-
 tu detentum instar emortui tractari, modò, uti per necessarium est,
obstetrix ab initio statim cognitum habeat, uterusne bene vel
 prave versus sit, quò discernere possit, num infans doloribus
 deprimentibus solum, vel manu adjutrice excludendus sit : si-
 quidem istiusmodi infantes ex utero recte sito uncis ullisve vulni-
 ficis instrumentis extrahere mihi videtur iniquum ; nam bene
 versi prodeuntes, capite nimis magno, aut meatu nimis angusto
 neque extensivo, si in pelvim jam delapsi sint, maturo auxilio

adhuc quidem servari possunt: quapropter istud hominum genus, quod hos infantes tanquam mortuos tractare parum adeò veretur, facile noxam incurrere censeo, si minus coram hominibus, quibus non omnia perspecta sunt, coram Deo fane, Cui & abstrusa patent: Istiusmodi igitur infantes, de quibus hic sermo est, five vivi five mortui, *sola manu obstetricante*, non autem instrumentis vulnificis traducendi sunt, quoniam ægre, uti dictum est, certò cognosci potest, vivine an emortui sint.

Quidam, num in utero recto vel obliquo siti sint isti infantes, nescientes, iis extrahendis quoddam genus *uncinorum* adhibent, quos, quoad possunt, à latere capitis five auribus, five ubicunque datur, injiciunt, & si possunt, *binos* ingerunt, scilicet unum ab utroque capitis latere, quibus caput detrahunt, caventes, si forte elabatur uncinus, ne uterum lædat aut vaginam: Sed, ut verum fatear, usus eorum cum maximo periculo conjunctus est, imprimis si *obstetrix* aut *Chirurgus* minus cauti fuerint, aut prompti manibus, quia parturientem facile lædere alicubi possunt, tum maxime, si fortè uncinulus elabatur, quod contingere facile potest, etiamsi summa cum cautione res agatur; & infanti mortem ut plurimum afferunt isti uncini. Dominus *Mauriceau* aliud instrumentorum genus invenit, quod *Gallicè* vocat *la tire teste*, quod verti posset: *Extractor* five *eductor capitis*: hoc fane instrumentum accommodatius est, minusque periculi parturienti quidem, quàm uncini, infanti autem nunquam non necem affert; quare eodem in hoc rerum statu uti salvâ conscientia non licet, sed patefacto jam *uteri situ recto vel obliquo*, tanquam noxium rejiciendum est ab omnibus Bonis, nisi exploratum habeant, infantem jam obiisse, quod certò non constat nisi ex *dissolutione supremæ capitis cuticulæ*, uti dictum suprâ.

CAPUT XXXIII.

De partu difficili ex præmatura foetus exclusione.

Natura intendit (si quidem ita loqui licet) maturas gratosque fructus proferre; sed actione ejus communi impedita fructus immaturi cadunt & intempestivi, gratia & suavitate expertes: infantes igitur *ante septimum mensem* editi fructibus immaturis similes æstimandi, in vivis rarò manentes; quocirca partus istiusmodi inter *non naturales* recensetur, plerumque è pravis symptomatibus oriundus.

Per *partum immaturum* intelligo talem, quo *humanum aliquod corpus nascitur, magnum sive parvum, vivum sive mortuum*; non autem, quem quidam *abortum* vocant, in quo membra humana nondum distincta apparent, *bulle* potius similem aut *ovo subventaneo*; neque cum volo partum, quem vulgo *molam* dicunt, quæ nil nisi massa informis carnea est sine secundina; neque diversa alia excrementa intelligo, quæ uterus, tanquam sibi noxia & molesta solet rejicere: sed foemina vere prægnans si aut longe aut brevi *ante septimum mensem* foetum emittat vel minimum, is mihi dicitur *partus præmaturus* sive *abortus*: hoc quotidiana experientia teste plus nimis usu venit, ejusque causa varia est & multiplex; attamen mulieres *meticulosæ, timidæ & iracundæ* ut plurimum ei obnoxia sunt, isti enim animi affectus omnem sanguinem vehementer exagitantés violenterque urgentes *hæmorrhagiæ* causam præbent, quam plerumque *abortus* consequitur: Et in genere *quicquid foetui in utero mortem affert*, id *abortus* quoque causa est, obitum enim infantis plerumque præmatura sequitur exclusio, quippe foetus emortuus citra corruptionem in utero diutius retineri nequit: & quanquam insolita quædam dentur exempla foetuum emortuorum ac multum temporis in utero detentorum, ibique omnino fere consumptorum, insolens tamen rarumque est; è contra infantes emortuos haud diu in utero morari compertum habemus, siquidem tanquam inutile &

& moleſtum pondus præter naturam inibi verſantur: Sed cauſis abortus propriis ſuperſedebo, ne videar *Medicos* potius quàm *obſetrices* inſtruere, quippe inſtituti mei non eſt iſdem phar-
 corum formulas tradere, quibus iſtas removere poſſent, ſed *arti obſetricantium* ſolùm inhærebo, &, quæ ad eam ſpectat, cognitioni generali.

Meticuloſas, timidæ atque iracundæ facilè abortum pati di-
 ctum eſt, præſertim ſiquæ ex angore & pavore hæmorrhagia faci-
 lè corripiantur, nihil enim facilius foetus expellit quàm hæmor-
 rhagia; & quamvis fortè eadem foetus non omnino excludatur,
 ſi tamen duraverit, uſque dum prægnans deliquia patiatur, &
 obſervetur, eandem poſt immodicum ſanguinis profluvium
ſpafmo tandem & *convulſionibus* corripitur, tum neceſſitas urget foe-
 tum excludere, niſi laborantem datâ operâ morti tradere velis,
 ita ut hæmorrhagia nunquam non cauſa ſit abortus, ſive dolores
 gravidam urgeant ad excluſionem, ſive foetus ab *Obſetricanti-*
bz extrahendus ſit.

Profluvia iſthæc *immodica & continua ex avulſione ſecundinae*
 oriuntur, ſi ſcilicet ea in prægnantibus vehementi *animi affectu*,
 vel *caſu, collifione, nimia extenſione* aut quocunque motu vehe-
 menti omnino vel ex parte ſolvitur & ab utero ſeparatur; hoc fa-
 cto profluvium ſiſti haud poteſt, ſed ſubinde durat, adeò ut ſan-
 guis conglobatim deſtillans *deliquia* tandem inferat, & niſi tum
 foetus excludatur, *convulſiones* ſequuntur, tandemque certiſſi-
 ma mors; quocirca in hoc caſu extrema non expectanda, ſed in
 tempore foetus extrahendus, imprimis ſi tactu *ſecundina ori uteri*
adjacens deprehenditur, quia tum omnis ſpes obſtipandi pro-
 fluvii decollavit, ad conſervandum infantem, ſiqua ſpes adhuc
 oſtenditur, protinus excluſio maturanda eſt, quo pacto qui-
 dem infans nonnunquam ſervatur, ſi circiter ſeptimeſtris fue-
 rit.

Nonnunquam contingit, ut gravidis *menſtrua* ſtatuto tem-
 pore fluant uſque ad partum, vel alio quodam *fluore* laborent
extraordinario, qui quidem in lecto acquieſcendo adhibitis me-
 di-

dicamentis five internis five externis sisti poterit, tunc non opus est exclusione; at si fluor ortum trahat ex avulsione secundinae, nullum illi sistendo remedium relinquitur præter celerem foetus exclusionem, quæ nimis diu non differenda, periculum enim foret, ne gravida sub manibus exspiraret: Hæc foetus exclusio post ejusmodi hæmorrhagiam non solum ante septimum prægnationis mensem, sed etiam *quocunque tempore* five ante five post septimum mensem præstanda est, & si negotium post septimum mensem prompte maturetur, id spem facit majorem quam ante, matrem scilicet & infantem conservatum iri; raro enim fit, ut infantes ante septimum mensem excludendi vivi prodeant, aut si vivi nascantur, brevi tamen post plerumque moriuntur.

Modus istiusmodi foetum excludendi ita se habet: Fœminâ inferiore & superiore corporis parte æqualiter fere in lecto positâ unum vel plures digitos ori uteri immittito, (prout scilicet plus minus apertum est) iisdem illud eousque dilatans, ut omnium digitorum apices intrudere possis, quò magis magisque ampliatum satis tandem pateat; posito nimirum, infantem jamjam quinque, sex, septem vel plurium mensium ætatem attigisse; aliàs si junior adhuc fuerit, exclusio nonnunquam uno vel duobus digitis efficitur, omnia igitur cum judicio peragenda sunt: Ore uteri ita amplificato, membrana, si obvia sit, digitis laceranda est, adhibitis quoque, si res postulat, unguibus, unde citum humorum effluvium; in ruptam istam membranam manus immittenda usque ad pedes infantis, qui (nisi prævii se offerant) suo loco quærendi, nec ullum aliud infantis membrum apprehendendum five in ostium primò producendum est, etiamsi ipsum caput prævium sese offerat; gravida enim quum languida sit & infirma, & plerumque pariendi doloribus destituatur, foetus exclusio nequaquam Naturæ committenda, sed prorsus arte præstanda erit, quem in finem pedes infantis investigandi, & combinati (si quidem fieri potest) protrahendi, & hoc pacto infans vertendus est, quod facile fit humoribus nondum omnino effluxis, uteroque laxo adhuc & lubrico: Quòd si pedes combinare non pote-

ris, alterum saltem protrahere licet, dummodo curam adhibeas, ne ullibi irretitus hæreat, & bene succedet versio infantis: uno pede quodammodo jam attracto alterum addere studebis, combinatosque protrahes: dum autem in ostium protrahuntur, probe observandum est, quomodo versi sint; si digiti sursum versi sint aut in alterutrum latus, tum pedes combinatos tenens inter protrahendum sensim invertito hoc modo: una manu ambo pedes prehensi protrahuntur, dum altera (quoad fieri potest) genua versus vel nates intruditur, hacque manu superiore torqueatur & invertitur corpus infantis, ita ut ventre, digitis pedum & facie primum vergat ad intestinum rectum, & hoc modo penitus extrahitur infans, quo facto statim & secundina educitur, sive jam prorsus soluta & separata sit ab utero, sive quodammodo adhuc (licet plerumque levissime) illi cohæreat: tum porro uterus purgandus est ab omnibus sanguinis grumis, membranis, aut quicquid in illo residuum est, ut sequentibus ulterius docebitur.

C A P U T X X X I V.

De partu difficili, ex nimia infantum magnitudine.

Quemadmodum partes muliebres generationi inservientes nonnunquam parva nimis; ita infantes aliquando magni nimis sunt, quippe inter canalem, & quod illum permeare debet, iusta exigitur proportio, alioqui transitus unius per alterum fieri non potest: utrum autem canalis nimis angustus sit, vel res transiens nimis magna, id non variat obstetricantis operam huic rei necessariam; quumque ossa pelvis, si transitum præpediant, dilatari non queant (excepto osse coccygis) omnis opera in infantibus figenda erit, qui quando dolorum efficaciâ expelli non possunt, obstetricante manu opus est, quâ commodius semper præviis pedibus quam capite educuntur, tutiusque hoc fit mature ab initio statim laborum; quàm postea, si jam
ad

Cap. 34. 35. *De partu difficili à capitosi infantibus.* 147
ad incitas redacti sint: attamen in angustia pelvis jam pressi infantes juvandi sunt viam quadantenus infrà prope os coccygis dilatando, uti monstravimus Capite XXXII. quod hîc loci repetendum non est.

Casus nonnunquam incidere poterit, ut caput infantis inita proportionem pelvis adeò excedat quantitate, ut integrum per pelvim prorsus non traduci queat, etiamsi bene versum prodeat, utero itidem recte locato, ut in casu ejusmodi extraordinario media etiam extraordinaria adhibenda forent ad servandam matri vitam; sed de his sub finem in *Appendice* sensa nostra explicabimus, quid scilicet in ejusmodi casu faciendum censeamus; siquidem sub prætextu caputum prægrandium non pauci misere perierunt infantes.

C A P U T X X X V.

De partu difficili, ex prava infantum versione in genere.

HActenus ordinem propositum sequuti vidimus *partus difficilis causas, infantibus in utero recte locato bene versis*: jam progredientes *pravam infantum posituram in utero recte locato tanquam partus difficilis causam* contemplabimur, idque dupliciter: *primò* quidem & proprie juxta sententiam Auctorum antecedentium, qui de *arte obstetricandi* scripserunt, quorum sententia tanquam rationibus & experientiæ superstructa generaliter recepta est: *Secundò* ex additis *annotationibus* videbimus: ejusmodi pravam infantum versionem conjunctam cum *pravo uterisitu* partum longe difficiliorem reddere, & ex hac hypothese vera rerum cognitione acquisita, omnem operam tali casui accommodandam esse, id quod per inscitiam neglectum in causa est, quo minus parturiens foetum excludat, aut quòd matri pariter ac infanti multi incassum infligantur dolores: Ad hujus rei clariorem uberiolemque explicationem eo magis obstringor, cum quia

148   *De partu difficili ex prava infantum versione.* Cap. 35.
censeo, *me primum* (quod sciam) *ejus Auctorem* esse, tum quia
hujus veritatis demonstrationem maximi momenti esse arbitror;
quare si ad clariorem illustrationem eandem rem in diversis locis
repetere mihi opus fuerit, id fit solummodo, ut rei veritati & ma-
gnitudini plus adderem ponderis, utpote ad quam aliàs leviu-
scule attenditur.

Subsequentibus igitur Capitibus contemplabimur & expo-
nemus *pravum infantum situm in utero recte locato*; statuentes:
pravam istam versionem infantum in utero male locato nunquam
non plus incommodi & impedimenti inferre, quàm *in bene sito*,
id quod suo ubivis loco additis *annotationibus* demonstrabimus:
Inter prave versos infantes quoque recensēbimus, qui *capite qui-*
dem pravo, *facie tamen supina*, *vel alterutrum latus reflexa in*
ostium prodeunt: aut; quorum *caput in transitu retardatur* hac
vel illare, *ante vel simul cum capite prodeunte*, *exempli gratia:*
manu, pede, vena umbilicali &c. quæ partum præpediunt, eum-
que difficilem reddunt.

Si acquiescerem in proponenda sola infantum versione prava
in utero recte locato, idem præstarem, quod omnes ante me
Scriptores præstiterunt, qui aut sufficiente lumine destituti, aut
mala fide in partu difficili *præcipuam obstetricandi cognitionem*
neglexerunt aut reticuerunt: facile mihi persuadeo, id factum
esse ex defectu luminis, attentionis & distinctæ rerum compre-
hensionis potius quàm mala fide; vix enim credibile est, si res
probe cognovissent, ipsos nobis *Figuras tam defectivas* tradi-
turos fuisse. Inter omnes, quas unquam mihi contigit videre,
Figuras, ne unicam quidem vidi exhibentem *uterum male loca-*
tum, multo minus *prave versum infantem in male sito utero*:
unde concludo, omnes Auctores certò sibi persuasum habuisse:
ex sola infantum versione prava *in utero recte locato* omnem par-
tum difficilem ortum trahere; quum è contra plurimi partus dif-
ficiles, imò plerique difficillimi proveniant *ex pravo uteri situ*,
unde sæpius & ipsa prava versio infantum in utero oritur, quip-
pe qui initio bene versi, propter pravum uteri situm in aut per
pel-

pelvim penetrare non valentes ex bene versis fiunt prave versi; id quod plurimum fit maturi auxilii defectu, ut in sequentibus Capitibus demonstrabimus: Hæc quum ita sint, quis quæso mecum non asserat: *Cognitionem variæ uteri posituræ maximi momenti & summe necessariam esse Obstetricantibus operam parturientibus fideliter navaturis?*

Verum si omnes & singulas uteri posituras pravas, pravasque in eo infantum versiones, quales contingere possunt, exhibuissem, hoc sane opus magnitudine & pretio impense exaggerassem, & res novitatem præ se ferentes propter impensas majoribus obnoxia sunt difficultatibus: quare contentus præcipuorum uteri & infantum situum Figuras exhibuisse, scilicet, quæ conceptibus nostris explicandis plurimum inserviunt, earundem explicationi (quantum quidem fieri potest) cæterorum situum pravorum delineationem verbis adjungam, non dubitans, paucas hæc amplam satis materiam de diversis aliis differendi subministraturas, unde attentus Lector claram illarum ideam formare, hisque probe comprehensis & cæteras facillè mente sibi concipere poterit: Et primò quidem agemus de prava infantum versione, in utero bene locato, inde gradatim ad difficiliiores progressuri.

C A P U T X X X V I

De partu difficili, ab infante facie supina prodeunte.

AD confirmanda ea, quæ præcedenti quinto & trigésimo Capite statuimus *de summe necessaria cognitione variæ uteri posituræ*, hoc Capite demonstrabimus differentiam inter infantem *supina facie in ostium prodeuntem in utero bene locato*, interque eundem infantis situm *in utero prave locato*.

Utero bene locato infantis *facie sursum versa* prodeuntis enixus sane difficilior erit multumque discrepans ab infante bene verso, *facie scilicet prona prodeunte*: eum in finem inspiciamus 16. *Figuram*, talem nobis infantem exhibentem in utero be-

ne locato, qui vertice per os uteri delabitur in cavitatem pelvis, & consequenter omnibus fere, quibus infans bene verius, ad felicem partum prærogativis gaudet; quia membra eandem prorsus formam & magnitudinem habent, sive prona sint sive supina; attamen infans supinus tam commode non potest flecti & formæ pelvis adaptari ac pronus, seu facie deorsum versa delabens: *Obstetrix* tamen ex hoc prodeundi modo nequaquam debet turbari, sed infantis exclusionem eadem facilitate sperare, ac si aliter versus, prona scilicet facie, prodiret, dummodo curam gerat, ut caput rectè delabatur, neque illud lædat, dum studet promoveri; quapropter ad ampliandum meatum omne studium conferat oportet, partibus muliebribus dilatandis, *ossequæ coccygis a versa manu retrudendo*, uti suprà dictum, adhibita cautione, ut ne manu digitisve (subter caput ad reprimendum os coccygis immixtis) caput attollat, faciemque hoc pacto adversus ossa pubis apprimendo atterat sive infringat: Sed agite, jam videamus: an partus æque facilis sit futurus, si infans dicto modo versus versetur *in utero prave locato*, & patebit, magnam intercedere differentiam, in sequentibus consistentem.

Infans dicto modo versus *in utero bene locato* non aliter ac infans bene versus positus est, capite imminens cavitati pelvis, ita ut in neutrum latus impingat, ac nullibi retineatur: at verò in utero *prave locato* sive *ante* sive *pone*, sive *ad alterutrum latus* caput offendet, atque plus minus fixus quasi hærebit, prout scilicet uterus plus minus obliquatus fuerit; ex utero enim *ad dorsæ vertebrae plane supinato altiusque intra corpus suspensio* quid aliud resultabit? quam ut infans *vertice impingat* & fixus quasi hæreat *in ossibus pubis*, id quod *sagax obstetrix* tactu explorare poterit; tum enim os uteri altius suspensum vel ossibus pubis impactum inveniet, ita ut non nisi multo labore parvam saltem infimæ oræ partem instar semicirculi tangere valeat, ut alibi docuimus, perinde ac si bene versus esset infans: sed caput hoc modo in pelvim delapsum *facie supinata* excludetur, si quidem unquam ipsi con-

contingerit excludi, quod impossibile fere, aut ad minimum valde periculosum est: at si uterus *pronus in ventre propendulo* situs sit in muliere ventrem prominulum gestante, infansque in illo *supinus* verticem ori uteri obvertat, tum *obstetrix* istud os uteri reperiet à tergo lumborum vertebris, vel superiori ossis sacri parti obversum, idemque non nisi multo labore instar semicirculi poterit tangere; quum è contra os uteri bene locati multo demissius illa reperiat, & sine negotio totam ejus rotunditatem & circumferentiam tangere possit & dimetiri.

Verum hinc loci porro observatione dignum est, quo *obstetrix* horum uteri situum ignaræ maxime falluntur, scilicet, quod ipsis ab initio videtur, sese sentire infantem longe aliter situm, quàm revera situs est: ab initio enim talis *imperita obstetrix* putabit, se distincte sentire, quod infans *recte versus* in ostium prodeat, occipite infantis, quod intermediâ uteri substantiâ senserat, pro vertice accepto: porro illa obstetrix in errore perseverat, quia idem infans ulterius in ostium progrediens non ut *supinus* in utero resupinato, sed instar infantis bene versi excluditur, ibi enim caput eadem, qua se primo obtulit, positura manet. Ratio autem istius versionis est, quod scilicet infans dicto modo in ostium inclinatus in prono utero *capite precipiti quodammodo debet provolvi*, ita ut tunc *supra* reperiatur, quod prius *infra* sentiebatur, id quod solummodo ex prava illa uteri positura resultat: *hunc nodum hætenus nemo solvit*: quis enim unquam hanc mutationem ante oculos posuit aut explicuit, scilicet solam diversam uteri posituram in causa esse, quod ex duobus infantibus occipitio in pelvis cavitatem illabentibus, utriusque vertice ori uteri obverso, alter nascatur facie deorsum ad intestinum rectum conversa, alter verò facie sursum ad vesicam parturientis conversa?

Ita etiam infans *supinus* in utero non parum *dextrorsum* vel *sinistrorsum obliquato*, in muliere, cujus *venter in latitudinem panditur*, caput in adversam ossis pubis vel ossis ilium spinam impingitibique retinetur, ita ut non nisi multo negotio in pelvim in-

troducti queat: Talis uteri situs tactu poterit cognosci, si scilicet os uteri alterutri lateri ossis pubis aut ilium oppositum inveniatur, ita ut ex parte saltem, scilicet quoad inferiorem oram tangi possit. Hac porro ratione omnifariæ dignoscuntur uteri posituræ, ex quibus omnibus & singulis non nisi difficiles partus oriuntur, quorum hi posteriores difficillimi sunt, imprimis si *obstetrices* pravæ hujus uteri posituræ sint ignaræ: quæ autem istæ hanc scirent? quum hætenus ne ullus quidem Scriptorum eam cognoverit, vel ad minimum nihil perspicuum, quod ego sciam, de ista tradiderit: quoniam igitur variam hanc uteri posituram *obstetrices* distinguere nesciunt, prægnantibus mature non prospiciunt, & per hanc inscitiam plurimarum parturientium salus negligitur, quibus scilicet utero hoc modo locato infantes ita prodeunt, unde auxilio sufficiente destitutæ cum infantibus non exclusis intereunt, quæ à *cordata obstetrice* vel *perito Chirurgo obstetricante* mature adjunctæ servari potuissent.

Jam quidem meritò monstrandum esset, qua ratione ejusmodi infantes in pelvim introducendi & in ostium promovendi essent, quia verò sequentibus Capitibus id præstabimus, de utero istiusmodi male locato acturi, silentio hîc præteribimus, eò Lectorem remittentes: Neque necessarium censemus hic loci monere, quibus indiciis dignosci possit, an infans facie prona aut supina prodeat, quum supponamus, nasum, os, oculos & mentum distingui facile posse ab æquali, lævi & rotundo occipite; ab initio tamen infante ita verso non facile dignoscuntur; manus tamen usu valens unico saltem digito sincipitis & occipitis discrimen sensu facile percipiet, etiam antequam caput prodiens ad oculos & aures usque denudatum sit.

Explicatio 16. Figuræ.

aa Vertebrae.

bb Venter sive circulus, locum ventris representans.

cc Ossa ilium.

dd Ossa pubis.

ee U-

ee Uterus, in quo infans situs est.

ff Ossa sedentaria.

gg Pyxides ossium coxendicis.

h Infans in utero.

jj Funiculus umbilicalis.

k Secundina.

Sit jam penes modestum Lectorem iudicium, *quàm vitiose, imperfecte & damnose nobis traditi sint situs infantum*: quisnam crederet, tot egregios Viros Fæminasque obstetricantes per tot annorum seriem huic operæ incubuisse, totosque observationum Libros de arte Obstetricandi scripsisse, neque tamen unquam observasse *diversum uteri situm cum incommodis inde in partu oriundis*? fateor, eapropter admiratione me captum fuisse *quàm maxima*: ecquid inde aliud colligendum, *quàm istos homines minimo studio, meditatione aut attentione rem tractasse*? quia non observarunt, quanti illa sit momenti, consequentiarum pondus non satis perpendentes: tanti enim momenti hæc res est, ut optima quidem data infantis versione, qua *utero bene locato* nullo negotio & sponte quasi excluditur, nihilominus *utero prave verso* partus sequatur difficillimus & periculosissimus, uti ex hoc Capite aliisque videre est.

Justina, Serenissima Electricis Brandenburgensis obstetrix, rebus non parum attenta, ut propterea aliis instituendis perquam convenienter scripserit de arte obstetricandi, in Libro suo etiam annotavit, se expertam esse, *quosdam infantes in fæminis ventrem crassiores & propendulum gestantibus prono capite sublati pedibus quodammodo prolabi*, quia (ut illa inquit) isti infantes in ventrem propendulum nimis delapsi erant; sed veram rei rationem cum consequentiis illa non penitus cognoverat.

Dominus Mauriceau, agens de causis sterilitatis in quibusdam fæminis, hanc inter præcipuas ponit, scilicet, quòd in quibusdam fæminis os uteri oblique respondeat ostio vaginae, unde ipse putat, semen ad latus saltem ejaculari, neque rectà in illud immitti posse, quod, ut non penitus nego, ita multo minus

affirmo: præterea alio loco parturientium mentionem facit, quarum uterus oblique situs sit, neque tamen explicat, quid eo intellectum velit, tam paucis enim, obscuris, & mox abruptis verbis scribit, ut fatear, me rem non prius animadvertisse, nisi quum jam dudum experientiâ pravum uteri situm vere cognoveram, eumque literis mandaveram: Et hæc sunt, quæ memini me unquam de hac materia legisse, neque unquam cum ullo *obstetricante Viro* aut *fæmina* verba habui, qui pravum uteri situm ejusque consequentias observaverant.

Quid jam tibi videtur? cordate Lector, si illi, quorum officium est parturientibus succurrere, quorumque fidei vita matrum & infantum committitur, situm uteri & infantum perspectum non habent, nescientes, quibus obstaculis parturientium labores sufflaminentur, cur scilicet ejusmodi foemina, quamvis vehementibus doloribus laborans, infantem non possit eniti, aut cur infans post varios ærumnolos labores in corpore maneat alte semper suspensus, & fixus hæreat, quid tibi, inquam, videtur? nonne infelix earum conditio est, quibus contingit à talibus juvari. Quapropter ego omnibus *obstetricibus novitiis* auctor sum, ut studiose perpendant, quàm necessaria ipsis sit variæ uteri posituræ cognitio, ut jam inde ab initio laborum imminens periculum prævidentes, sine mora agant quod agendum est, quò matrem cum infante è periculo eripiant.

C A P U T X X X V I I.

De partu difficili, infantibus facie in ostium prodeuntibus.

INfans prodit *bene versus*, si mento pectori innixus vertice ad os uteri, tum quodammodo jam apertum, tendit, & hoc sensu plerumque *obstetricantes* hoc termino *bene versus* utuntur, quem ego hîc loci omnibus ita perspicuum reddere volui, ut &
ab-

obstetrices novitia genuinum ejus sensum intelligant: Quòd si fortè contingat, ut infans capite quidem ad os uteri tendente, attamen *in cervicem resupinato*, verticis loco *faciem præviam* in ostio offerat, tunc *prævus situs* est, unde plerumque *partus difficilis*: ratio est; quia capite ita posito oris uteri & reliqui meatus major requiritur dilatatio ad transeundum, quàm vertice in ostium prodeunte; nam vertice prævio primò caput solum, deinde humeri per meatum penetrare possunt; at verò facie prodeunte caput in cervicem vel dorsum resupinatum est, unde magnitudo augetur, ut prorsus non, aut summo cum labore penetrare possit.

Obstetricis igitur est, quamprimum tactu senserit, caput ita prave versum prodire, protinus omne studium conferre ad corrigendum prævum istum situm, quod commodissime fit *mox post effluvium humorum*, tum enim satis spatii suppetit ad caput vertendum, vel mentum in pectus reclinandum, quò vertex ad partum sensim promoveatur: sed *caute* admodum & *leniter* facies tractanda erit ab obstetrice, *nasuique* cum oculis maxime parcendum, utpote qui facilè læduntur: ut verò melius res succedat, *parturiens capite demisso supinanda* erit & *prohibenda*, ne cum doloribus cooperetur, usque dum caput versum sit: neque (ut caput cum mento in pectus demittatur) facie apprehendendus aut protrahendus est infans, sicuti quidam videntur suadere; sed parturiente supinata *obstetrix palmam pectori proxime jugulum infantis opponens* eundem totum in fundum uteri reprimat, & caput sponte prolabetur in brachium manus reprimentis, quo animadverso *obstetrix* manu subducta mox caput bene versum reperiet, aut facili negotio recte locandum: At si fortè caput nimium retineatur, quia ipsa infantem non potest satis reprimere, tum *indice* vel *pollice in os intruso* sensim protrahat, aut quatuor digitorum apices inter uterum & sinciput intrudendo caput deprimere conetur: *utendum est judicio*, & ponderandum ex situs & spatii ratione, quomodo caput commodissime verti possit: Quamprimum caput bene in ostium vergit, parturiens

ad enitendum commode ponenda, scilicet, ut *quodammodo se-
deat, quodammodo cubat, cruribus distentis, genibus flexis
vel ad ventrem elevatis*; tumque *nullum dolorem in cassum præter-
mittat* parturiens, sed quantum potest, cum singulis doloribus
cooperetur ad enitendum partum.

Pauca hæc forsitan sufficerent ad ostendendum, quomodo in-
fantibus facie prodeuntibus succurrendum sit; attamen his infan-
tibus *in utero prave sito* contemplandis adhuc parumper immo-
randum est, & videndum, *quenam incommoda inde resultent,
quomodo sciatur, ubi uterus, & quomodo infans in illo situs sit.*
Quicumque concedunt, dari *in utero recte sito* infantes facie pro-
deutes, iidem facile concipere possunt, eandem infantum ver-
sionem dari in utero *prave locato*, unde & facilius concedent,
ex hac posteriore majora incommoda provenire, quàm ex priore
uteri positura, utque conceptum nostrum adjuvaremus in com-
prehendenda clarius hac positura, agite inspiciamus 17. & 18.
Figuram.

Figura 17. exhibet nobis uterum *recte situm*, in quo infans
positus est facie non rectà ad ostium, sed *mento ad ossa pubis con-
verso, utraque manu brachiisque jam exclusis*: sed infantes ante
effluvium humorum (neque mox post effluvium) hoc modo
non versi sunt, contrà eo modo plerumque versi sunt, ut *Fi-
gura 13.* exhibet, quòd si tunc *obstetrix* statim post effluxos hu-
mores minus prompte manus retrudat, & caput in ostium promo-
veat, tunc manus præviæ excluduntur, caput verò resupinatur,
ac infans *facie prope mentum ad ossa pubis impellitur*, ut deinde
propter arctam contractionem sicci jam uteri inhabilis fere sit ad
qualemcunque exclusionis promotionem, atque tum plerum-
que sero brachia iterum immittere, caputque in situm naturalem
vertere moliuntur; nil enim tum superest agendum, quàm ut
uno prius brachio, aut, si fieri potest, ambobus iterum immis-
sis subter pectus manu intromissa *pedibus extrahatur* infans, qua-
si iidem prævii ad exclusionem prodiissent. Fieri quidem po-
test, ut infans faciem in ostio offerat *sine præeuntibus manibus*;

tunc

tunc eadem fere methodo procedendum est, quam suprà tradidimus, qua caput naturali modo, hoc est, vertice in ostium producitur.

At verò infante facie prodeunte *in utero oblique posito*, sive manus simul prodeant, sive non, difficultas ingraveſcit, neque tam facilè res succedit, imò *sape inconsultum est*, infantes capite prævio in ostium producendo defudare; siquidem hoc facto multo cum labore mater simul cum infante majori periculo exposita foret quàm antea, quum oblique adhuc versus erat: quia enim tutius est, infantem ita positum *pedibus sine mora extrahere*, quàm vertice in ostium converso exclusionem per parturientis labores expectare, procul dubio facilius etiam erit, *infantem in primo suo situ pedibus vertere*, quàm postea, vertice in ostium producto.

Longe ergo aliter tractandus est infans faciem præviam offerens *in utero recte sito*, quàm *in utero obliquato*: prioris caput vertendum & in ostium dirigendum est: posterior verò tutius *pedibus* quæſitis extrahitur: ut autem assertionis hujus fundamentum clarius pateat, attente inspicatur *Fig. 18.* ea nobis repræſentat infantem facie & ambabus manibus ante os uteri positum *in utero sinistrorsum obliquato*; quia verò uteri ita positi pars planior quodammodo in obliquum vergit, infans etiam aliquatenus in obliquum versus est, (uti ex hac *Figura* patet) plurimum supinus, propter hanc uteri posituram. Os obliquati hujus uteri spinæ ossis ilium oppositum est inter vertebraſ lumborum & sinistrum os pubis, unde isthoc os uteri *difficiliter dextra solum digitis* potest tangi, quibus inferiorem oris uteri oram sentire, neque tamen eosdem sine multo labore immittere poteris, aut ullum obvium membrum discernere, seu rupta sit membrana (quod nonnunquam accidit) seu adhuc integra. Hæc positura uteri citra controversiam exigit, *ut confestim infans, quocunque modo oblatus, non capite prævio, sed necessario pedibus extrahatur*; qui verò aliter faciunt, minime cum judicio agunt maturo, matrem pariter ac infantem ultimo exponentes pe-

riculo: Ad maiorem hujus asserti evidentiam videamus, qua ratione hujus infantis caput rectà ad os uteri commodissime dirigendum sit; porro qua ratione & caput & os uteri simul in pelvim introducenda; denique qua ratione per angustiam pelvis promovenda sint.

Primò igitur omnium os uteri uno vel duobus digitis apprehensum, quantum fieri potest, ab offe ilium abstrahendum & rectius in pelvim dirigendum foret, ut, si res postulet, manus in uterum intromitti possit: membrana verò aut jam rupta est aut non: si non: aut unguibus confringenda erit, aut expectandum, dum sponte rumpatur; hoc posterius forsan diutius protrahetur, quippe in tali situ dolores parum deprimunt; interim tempus labitur, & parturiens debilitatur: quòd si membranam confringas utero nondum satis aperto, necesse erit idem manu aperire: humoribus enim effluxis non diu cessandum est, aliàs capitis vertendi occasio prætervolat: utero insuper ita obliquato nec oris ejus apertio facile succedit, parturiens eà cruciatur, ut vires minuantur: pudenda etiam dilatanda sunt; nam oris uteri ampliatio & versio infantis non fit nisi manu per vaginam in uterum immissa: hoc factò tandem parturiens acerrimo dolore defuncta est, maximusque labor peractus: quum eousque ventum est, facile ad pedes penetrare & pro lubitu infantem vertere poteris, quod nonnunquam æque prompte facileque fit, ac si caput recte disponeres, manusque secundum longitudinem corpori accommodares: Posito jam, caput recte versum ad os uteri tendere, ac brachia retrorsa secundum longitudinem corporis sita esse, quid tum? quantus omni isto molimine profectus factus est? jamne plenissimis velis feremur? *uterusne jam recte locatus est?* ubinam corpus infantis? qua ratione dolores infantem istum excludent? aut *obstetrix* exclusionem conficiet? nequaquam: jam demum *maximus labor imminet*, mox *infantem exanimem*, *matrem in vita periculo*, *obstetricem omnis consilii expertem* videbimus, nî Deus mire ipsis prospiciat.

Sed dicet fortasse quispiam: *unde ista dictorum inconstantia?*

mo-

modò dixisti, quum de capite infantis vertendo ageretur, maximum laborem peractum, & parturientem acerrimo dolore defunctam esse: cur ergo nunc dicis: maximum jam demum periculum instare, quum infans recte in ostio situs sit? sed quid istuc recte in ostio situm esse? caput quidem, fateor, aperturæ oris uteri oppositum est, & hoc sensu recte ostio imminet: attamen *non bene positum est, ut nasci possit*: scilicet inveteratus iste error est, quo hætenus totus orbis captus erat, unde omnes Libri de *Arte obstetricandi* conscripti *scatent erroneis institutionibus*: putant, bene rem habere, quamprimum infans vertice ostio immineat, neque porro quæritur, ubi corpus uteri & infantis positum sit, qua positura pelvi immineant, vel qua ratione eandem penetratura sint: inspice *Fig. 18.* & considera, num corpore uteri & infantis ita super pelvim obliquato infans per pelvim deprimi possit, etiamsi caput in vagina uteri aliquatenus vi protractum sit super cavitatem pelvis; minime: Caput equidem in pelvim illabi posset, quia ipsi imminet, & depressione solum opus habet; sed quo impulsore promovebitur? dolores, ajunt, in istam propellent: verum addendum esset, *forſitan*, si scilicet dolores sat efficaces suppetant: at capite jam in illam propulso quid tum? quomodo caput permeabit? quomodo corpus illabetur? an nescis capite illapso humeros ad idem os ilium impelli ibique fixos hæsueros esse, ubi prius os uteri hæserat? & qua ratione humeri inde depellentur? num manus juxta caput immitti poterit ad promovendos humeros? credo id neminem effecturum, nisi parturientis pelvis fuerit amplissima, ac *obſetricis* manus subtilissimæ, alioquin impossibile erit: & quid tum restat? præterquam ut ad conservandam matrem caput infantis apertum excerebretur, aut uncis, forcipe aut eductore capitis extrahatur, quod tamen haud prospere cedit, quia humeri adeò retinentur, ut ne succedat quidem, etiamsi quasi caput à corpore divulsurus omnibus viribus trahas; quare nonnunquam opus est manum juxta caput excerebratum immittere usque ad humeros, hoc modo ab osse coxendicis pubisque remo-

ven-

vendos, ut corpus capiti facilè possit succedere; atque tum omnia adhuc prospere evenere, dummodo post tot exantlatos labores matri vita servatur: nonne rebus illius bene consultum est more Scriptorum nostrorum? nunquam non suadentium, ut caput in ostium producat, nullo habito discrimine uteri seu recti seu obliqui: ô deplorandam cæcitatem! qua tot homines deleti sunt, ac indies adhuc delentur! Spero, Mundum his meis Scriptis illuminatum *novam obstetricandi methodum* auspicaturum, eaque felicissime usurum esse. Satis igitur hîc loci dictum puto *ad demonstrandam differentiam, quæ intercedit inter uterum rectum & obliquum, infantibus facie prodeuntibus*: quòd si animus esset, eundem situm ulterius inspicere in utero *prono vel supino*, latissimus dicendi campus pateret; sed missis his pergemus ad contemplationem aliorum situum pravorum.

Explicatio 17. & 18. Figure.

Fig. 17.

- aa* Vertebrae.
- bb* Ambitus, referens locum ventris.
- cc* Ossa ilium.
- dd* Ossa pubis.
- ee* Ossa sedentaria.
- ff* Pyxides ossium coxendicis.
- gg* Uterus, in quo infans positus est.
- h* Infans in utero.
- jj* Funiculus umbilicalis.
- k* Secundina.

Fig. 18.

- aaaa* Vertebrae lumborum.
- bb* Circumferentia ventris.
- c* Sinistrum os ilium.
- dd* Ossa pubis.
- ee* Ossa sedentaria.
- f* Acetabulum sinistri ossis coxendicis.

gg In-

gg Uterus, in quo infans positus est.

b Infans in utero.

jj Vena umbilicalis.

k Secundina.

C A P U T X X X V I I I .

De partu difficili, ab infante prævia vena umbilicali prodeunte.

NUllus fere situs est infantum, quem non comitari posset præmaturus vena umbilicalis partus, quo scilicet funiculus ille prævius in ostium deferatur, sive solus, sive cum alio quodam membro, capite nimirum, manibus, pedibus, aliave corporis parte conjunctus; hoc autem plurimum fit, si longior fuerit, neque uni vel alteri infantis membro circumvolutus. Variè circumvolvitur funiculus umbilicalis, scilicet medio corpori, ventri, collo, brachiis vel cruribus, unde multa proveniunt incommoda, laborque ingravescit.

Hic loci in transitu memorabo, mirabundum me vidisse Figuras Domini *Peu* in Libro ejus de *Arte obstetricandi*, quem perlegi sub spe inveniendi nova experimenta, præter ea, quæ ab aliis tradita sunt; sed mirabar, me nihil novi præter varias venæ umbilicalis circumvolutiones invenisse, quem in finem omnes ejus figuræ videntur elaboratæ: verum, præterquam quòd ridiculum sit, Virum adeò expertum (qualis ille vult videri) tales uteros aquis repletos publice exhibere, insuper mirum est, illum nobis velle persuadere, quod ratio dictat impossibile esse, *exempli causa*: in tertia ejus figura exhibetur infans in medio aquarum suspensus, manibus, pedibus & capite deorsum conversis, qui ita suspensus hæret à vena umbilicali obiter saltem medio corpori circumvoluto: pari ratione alius exhibetur in quarta figura suspensus in superiore uteri parte ventre deorsum verso: duæ hæ figuræ falsæ sunt, utpote quæ nunquam eo mo-

do invehiri possunt, solum ab ipso confictæ, ut splendorem operi suo addat; idem dictum puta de quinta & sexta ejus figura: & obligatum me teneo, errores istos indicare, ne *obstetrices novitiæ* falsis ejusmodi conceptibus onerentur.

Non quidem inficior, funiculum umbilicalem eo modo, quo istæ figuræ exhibent, circumvolvi posse; sed nego, infantem eo modo à funiculo suspensum manere posse, nisi nexu vel nodo aliquatenus adstrictus sit funiculus, sed isti in illis figuris non sunt adstricti, propterea infans gravitate corporis necessariò devolvitur; perinde ac fusus non potest suspensus manere à filo inglomerato, sine nodo vel nexu adstricto; ita infans non potest suspensus manere à funiculo umbilicali, medio corpori saltem circumvoluto, nisi nexu aliquo vel nodo adstrictus sit. Sed forsitan dicet iste Auctor: infantem aquis innatantem, pondus non habere, tanquam undique pressum, aquisque quasi suffultum, ita ut pondere suo non possit deprimi: sed posito, rem ita se habere, fallit tamen argumentum illius; istæ enim figuræ exhibentur ad docendum, quòd infantes ista suspensione retineantur, ut ne in ostium delabantur: si hoc verum est, utique gravitas supponenda erit, aliàs illa suspensio in causa non est, quòd infantes non delabantur; & posito, in aquis stagnantibus gravitatem non habere locum, (quod falsum est) illa tamen statim post effluvium aquarum locum haberet. Nona & decima ipsius figura etiam confictæ sunt & falsæ, & nullus unquam infans hoc modo à funiculo umbilicali collo circumvoluto suspensus manere potest: aut enim funiculus illum suspensum tenet, aut non: si prius, crura ad minimum & nates infantis dependebunt, non autem tergum aut latus: si posterius; infans non suspensus manebit, sicut hac figura exhibetur, sed gravitate sua devolvetur ad os uteri; istæ ergo figuræ veritatis expertes mera sunt figmenta: hoc pacto mundus completur libris & ingentibus voluminibus, in quibus, quæ bona sunt, mera aliorum Auctorum apographa; quæ verò nova, adornata cerebri figmenta sunt, quibus legendis homines nummos cum tempore perdunt. Quisnam

nam inspectis hujus Auctoris figuris non diceret, nullam omnino rem faciliorem esse, quàm infantem vertere in utero tam spatiofo, qualis hic repræsentatur: nimirum infantes tam spatiosè positi, uti hæ figuræ exhibent, in utero æque facilè verti possent, ac in vasculo sive receptaculo butyri, sed res tam facilè sub manus non succedit, nam multo minus spatii datur, ne dimidium quidem, imò si dicerem ne quarta pars, non multum errarem.

Sed redeamus ad incommoda, *ex procidentia funiculi umbilicalis oriunda*, quorum præcipue sunt quatuor: *primum est angustia meatus*, unde infanti transire, & *obstetrici funiculum* removere, vel eundem simul cum infante excludere difficilior est. *Secundò inde oritur retentio in meatu*, quia scilicet reliqua *funiculi* pars tanto brevior fit: vel *tertiò obitus infantis*, si scilicet *funiculus* frigore rigescit aut interpremitur, unde motus sanguinis præpeditur vel penitus aboletur: vel tandem *quartò abruptio placentæ*.

Meatum (os uteri nimirum & vaginam) à *funiculo procidente obsideri & angustari* certum est: quicquid enim illuc illabitur citra summam necessitatem, non potest non præpedire transitum: non adeò crassus quidem est *funiculus umbilicalis*, atamen semper duplicatus procidit, ac si diutius ita propendet, intumescendo crassescit, tumque multum spatii occupat, unde infanti via angustatur, & *obstetrix* impeditur, ut infanti promovendo operam tribuere non possit: *Funiculum umbilicalem procidentem brevitate sua infantem retinere* posse intellectu facile est; nonnunquam enim procidit *funiculus*, quousque per longitudinem suam licet: quòd si tum infans juxta penetret, *funiculus* subinde magis detrahitur, & quum longius non potest demitti, aut ipse *rumpitur*, aut *placentam abrumpit*, unde infans retinetur: Nonnunquam etiam *funiculi procidentiam infanti mortem afferre* posse *obstetrices* satis superque experiuntur, imprimis quæ negligunt eundem protinus in locum suum redigere; *funiculo* enim diu excluso infans non potest in vivis manere, quia motus sanguinis aut frigore aut compressione sufflaminatur, quippe frigus

funiculum prolapsum corripuens sanguinem faciliè coagulat & sistit, potissimum si compressus sit *funiculus* sive coarctatus, quod duplici modo fit: aut ori uteri solum apprimitur, aut ossibus pelvis, idque cum in bene tum male verso utero, diversimode tamen locum habet, uti sequentibus videbimus, quò *obstetrices novitiae* instituantur, quomodo sese in ejusmodi casibus gerere debeant: eum in finem inspiciamus 19. & 20. *Figuram*.

Figura 19. exhibet infantem *bene versum* in utero *nimis ad vertebrae lumborum resupinato*, unde caput infantis ossibus pubis impactum hæret, & *funiculo* eo facilius subterlabendi locus aperitur: dum enim caput ossibus pubis impactum hæret, neque in os uteri impetum facere potest, *funiculus* cum aquis in ostium delabitur, & humoribus effluxis statim permeat prociditque, quod *obstetrix sagax* prævertat oportet, funiculum statim removendo humoribus modò effluxis, si quidem id facere ante effluvium aquarum minus potuerit; porro omni studio caput ab ossibus pubis removere, rectàque in ostium dirigere conetur, ut hoc pacto *funiculi iterata procidentia avertatur*, quod alio modo vix potest caveri; aut si consultius arbitretur, infantem *versum pedibus* extrahere, id statim efficiat.

Figura 20. exhibet infantem *bene versum* in utero *dextrorsum obliquato*, quare os uteri cum capite infantis ad sinistrum os coxae impingit, unde si *funiculus* infrà ad ostium subterlabatur, humoribus deprimentibus aut effluentibus procidit: & hanc rem *obstetrix* sibi præ aliis præcipuam habeat, scilicet, ut statim ab initio laboris tactu percontetur, *funiculusne umbilicalis*, aut aliud membrum juxta cum capite ostio immineat necne; quo observato protinus omni nisu istud removeat, idque, si possibile est, ante aquas effluxas, vicibus post singulos dolorum impetus repetitis, si membrana remissa fuerit; simul omni studio adnitens, ut caput omni mora rupta bene versum in ostium penitus dirigatur, nisi res suadeat, infantem *versum pedibus* extrahere.

Quemadmodum autem *provida obstetrix* summopere studet cavere, ne *funiculus umbilicalis* caput prævertat, aut juxta cum illo

illo prodeat; ita etiam omni studio caveat oportet, *ne funiculus interpretetur*, quod plurimum fit, quando is ante vel juxta cum capite prodit: posito enim, *funiculum* ante vel juxta caput non laxè propendere, sed circa vel ante illud intensum esse, caputque eo, quo *Figurâ* 19. & 20. exhibetur, modo sive obliquum in os coxendicis, sive pronum in ossa pubis impingere, quid aliud inde consequetur, quàm ut infans, *funiculo inter caput & ossa compresso*, brevi tradat spiritum, quia scilicet sanguis non potest moveri? quod quum contingere possit, *obstetrix* omni ratione & labore caveat oportet, ne funiculus isto modo interpretetur: vel si serò arcessita infantem in illo statu inveniat, protinus omni mora rupta funiculum ab ista compressione liberet: quem in finem, funiculo ossibus pubis appresso, parturientem capite demisso & inferiore corpore elevato resupinet, ac infantis capite represso *funiculum post illud, quoad potest, remittat*, caputque sine mora prævium in pelvim inducat, quod si minus consultum sit vel possibile, *pedibus* investigatis infantem versum extrahat.

Quòd si *funiculus umbilicalis sinistro ossi ilium apprimatur*, parturientem inferiore corpore elevatam in sinistrum latus declinet, & dextrâ caput removeat, funiculum extricatum in ordinem redigens, simul, si consultum videtur & possibile, *caput prævium* in pelvim inducat, aut sine mora versum infantem *pedibus* extrahat: Contrâ *funiculo dextro ossi ilium appresso* parturiens in sinistrum latus reclinanda, caput sinistrâ removendum, & hac ratione *funiculus* expediendus est.

Similiter accidit sed rarius, ut *funiculus* à capite retrorsum *vertebris* vel *ossi sacro* apprimatur: tunc caput alterutra manu removendum, prout scilicet plus minus in alterutrum latus vergit: parturienti (si vires suppetant) *in genua provoluta* à tergo manuum sospitam admoveat *obstetrix*: aut, si infirmior fuerit, *in alterutrum latus* declinetur, *uno pede ad ventrem attracto*, ut plus spatii suppetat: in omnibus hisce casibus *prompte* & omni mora rupta res peragenda est.

Equidem non ignoro, quòd ad hæc relaturi sint, *ea non semper effici posse, caput firmiter impactum tam facile haud removere, faciliusque id dici quàm effectum dari posse*: sed ego compertum habeo, quòd, *licet factu difficile, impossibile tamen non sit, nisi in expertis timidisque obstetricibus*, quæ neque audent, neque sciunt id efficere: hîc enim longe aliter se res habet infante tam alte adhuc suspenso, quàm si caput jam in pelvim illapsum inibique compressum fuerit, in quo statu fateor ista nonnunquam peragi non posse.

Si *funiculus umbilicalis ante vel juxta caput prodeat in utero recte verso*, tum compressionis periculum minus quidem est, at tamen *motus sanguinis* poterit præcludi duplici hoc modo: si scilicet *funiculus* inter caput & os uteri comprimatur, aut si caput grande fuerit, & *funiculus* inter illud & ossa pelvis coarctetur, non quidem eo modo, quo in præcedenti positura, ubi caput in ossa impactum hæret, *funiculumque* interprimat; sed quia caput juxta cum *funiculo* per angustiam pelvis permeat, quod sine pressura fieri non potest, tum *funiculus* à latere non potest non comprimi: pressura quidem minor est, si *funiculus temporibus* adjacet: contrà si *fronti* impositus sit, maximum periculum imminet, quo observato in rem erit, quamprimum *funiculum* in tempora removere.

Si forte *funiculus cum manu, cubito, humero, pede vel genu prodeat*, ita ut caput non sentiat, tunc *obstetrici* humoribus nondum effluxis opera non infumenda est huic vel isti membro removendo, irritus enim labor esset, nisi nonnunquam manum pedemve vellicando tentare velit, num infans ista attrahendo posituram forsan mutet: interim *obstetrix* à parturiente nunquam discedat, sed attente effluvium humorum expectet oportet, parata, tum confestim manu in uterum immissa infantem pro ratione situs aut *capite prævio* in ostium intrudere, aut *pedibus* extrahere, non permittens *funiculem umbilicalem* ante infantem excludi. Verùm *obstetrix* seu *Chirurgus obstetricans* serius accessus, si invenerit *funiculum juxta cum brachio aut pede* jam ex-

exclusum, *funiculo* quamprimum rursus immisso, infantem *pedibus* extrahat oportet.

Denique *funiculus umbilicalis* sine ullo alio membro *solus* in ostium provolutus indicat plerumque, infantem *transversim* situm in utero, atque manus pedesque, tergum vel ventrem proventura esse; quapropter *obstetrici* accurate observandum est momentum effluvi humorum, ut protinus *humoribus nondum omnino effluxis* manu immissa in situm infantis inquirat, secum dijudicans, an consultius sit *caput* in ostium dirigere, aut infantem *pedibus* extrahere; & quod tutius censet & commodius, efficiendum: *præstat enim infantem sine mora pedibus extrahere, quàm capiti in ostium dirigendo diutius immorari*, & nihilominus vel tandem ad *pedes* quærendos necessitate adigi.

Varios quidem *infantum fetus* adhuc exhibere possem, & ostendere, qua ratione in ejusmodi versionibus *funiculus umbilicalis prævio* prodire possit: verum qui probe comprehenderunt, quæ hætenus tradita sunt, eos etiam satis scire opinor, quid in reliquis casibus agendum sit: contrà qui antecedentem instructionem non possunt capere, nec amplioribus satis instruentur, quapropter hoc Caput finiemus.

Si forte infans capite prævio *collo tenus* exclusus fuerit, *funiculo umbilicali* collo dupliciter aut tripliciter circumvoluto, ut hoc modo *decurtatus* non satis possit extendi, & proinde infantem retineat, tum *obstetrix* subditis digitis tentet *funiculum* laxatum supra caput remove; quod plerumque factu non admodum difficile est, licet nonnunquam cum majore labore conjunctum: ego quidem hætenus semper hoc pacto illud effectum dare potui: attamen quum per arctiorem adstrictionem non licuerit supra caput remove *funiculum*, quod plerique tradunt, faciendum erit, scilicet: *funiculus filo constringendus* duobus locis, duorum triumve digitorum latitudine distantibus, inter quæ ligamina diffecandus est: sed necesse est, tunc statim subsequi exclusionem, aliàs infans exspirabit.

Explicatio 19. & 20. Figuræ.

Fig. 19.

- aa* Vertebrae.
bb Ossa ilium.
cc Ossa pubis.
dd Ossa sedentaria.
ee Acetabula ossium femoris.
ff Circumferentia ventris.
gg Uterus,
h Infans, cujus caput in ossa pubis impingit.
j Funiculus umbilicalis, infra propendens.
k Placenta.

Fig. 20.

- aaa* Vertebrae.
b Sinistrum os ilium.
cc Ossa pubis.
dd Ossa sedentaria.
ee Acetabula, in quibus capita ossium coxendicis vertuntur.
ff Circumferentia ventris.
gg Uterus.
h Infans, cujus caput in sinistrum os ilium seu coxæ impingit.
jjj Funiculus umbilicalis, infra propendens.
k Placenta.

CAPUT XXXIX.

De Infantibus, manu, cubito, aut humero prodeuntibus.

Varie infantes excludendi in ostium prodeunt, manu scilicet, cubito, aut humero; sed facilius partus est, si manu, quam si cubito; itidem facilius, si cubito, quam si humero infans pro-

prodeat. *Manus* plerumque prope caput versatur, unde haud mirum est, si ante, aut simul cum capite in ostium penetret: membranâ nondum disruptâ *manus* ut plurimum prævia prodit; quando autem humoribus jam effluxis *manus* non statim in ostium prorumpit, sed simul cum capite in alterutrum latus obliquatur, tunc *cubitus* facilè aut *humerus* in ostium prodit, subsequente sæpius *funiculo umbilicali*, uti videre est in 21. *Figura*.

Pravi hi infantum situs nonnunquam in utero *recte verso*, sed sæpius in *prave verso* inveniuntur: quemadmodum enim alienum non est ab utero *bene locato*, infantem dicto modo prave versum prodire; ita *utero obliquato* maxime proprium est continere infantes *obliquatos*: ratio est, quòd plerumque in hoc vel illud os pelvis impingant, *proni* aut *ad alterutrum latus tendentes*, unde mirum non est, si caput similiter pronum, supinum vel in alterutrum latus obliquum situm sit; quòd si hoc modo manui, cubito, aut humero via detur aperta, quid mirum, si prius proveniant.

In *recto* quidem utero caput etiam in alterutrum latus nonnunquam declinat, imprimis, si eo, quo *Figura* 23. exhibetur, modo positum sit; tunc enim, nisi manus tempestive removeas, & caput in ostium confestim penetret, in spinam ossis ilium vel pubis illud impingit, unde facilè in alterutrum latus obliquatur aut resupinatur in utero *recte sito*: Verùm si *cordata obstetrix membrana nondum rupta* manus infantis aliquatenus retrudat, siue digitos vellicando infantem lacessat, ut manus retrahat, tunc caput facilè in ostium prolabi poterit, quia tum temporis ossibus illis nondum firmiter appressum hæret, ideoque facilè delabi potest: sed aliter se res habet in utero *male verso*, ubi infantes *transversim* ossibus & ostio pelvis imponuntur: omnia cum majore difficultate & periculo conjuncta sunt: *obstetrix* infantis membra minus distincte sentire, minus commode tractare aut disponere potest, eaque multo difficilior attingi possunt in *hoc male verso*, quàm illo *bene sito* utero; hujus enim, nimirum bene siti os rectâ

Y

deor-

deorsum versum est; illius autem semper in alterutrum latus, anticam aut posticam deflectit: quare omnibus auctor sum, ut effluxis humoribus omni mora rupta *caput* in ostium inducant, *utero* scilicet *recte locato*, qualem *Fig. 23.* exhibet, ubi maxime convenit manus retrudere, & caput sponte delabatur; aut digitis secundum faciem supra frontem immixtis idem vertendum & in ostium deducendum est: infantibus autem in *obliquo utero* positis suadeo *sine mora pedes investigare.*

Et quamvis *brachium* in ostium propendens minus commode immitti aut retineri possit, penetrandum tamen est, & *pedes* quærendi: *sæpius non nisi tempus perditur brachio immittendo aut retinendo*; interdum enim experientia docet, facilius manum penetrare posse *brachio propendente*, quam eodem rursus *im-misso*: Ego quidem nonnunquam coactus eram brachium iterum emittere, donec *pedes* prius acceperam, quibus protractis infantem *brachio* sursum removi, *brachioque* tum facile *im-misso* infantem feliciter vertebam: hoc prospere quidem succedit in *utero recto*, sed idem tentantes in *utero obliquo* maximas inveniunt difficultates, imprimis si brachium ad humerum usque jam dudum exclusum fuerit, humores effluxerint, & dolorum impetu vehementi omnia arte compressa sint.

Explicatio 21. 22. & 23. Figuræ.

Fig. 21.

- aaa* Vertebrae.
- b* Sinistrum os ilium.
- cc* Ossa pubis.
- dd* Ossa sedentaria.
- ee* Acetabula ossium coxendicis.
- ff* Circumferentia ventris.
- gg* Uterus, ore ad os ilium obliquato prope os pubis.
- h* Infans in utero, cujus caput in sinistrum os ilium impingit, brachiumque in ostium prodiit.
- ji* Vena umbilicalis.
- k* Secundina sive placenta.

Fig. 22.

aaa Vertebrae.

b Sinistrum os ilium.

cc Ossa pubis.

dd Ossa sedentaria.

ee Acetabula ossium coxendicis.

ff Circulus ventris.

gg Uterus, ore ad dextrum os pubis & coxendicis obliquato.

h Infans, capite in ossa pubis impingens, cujus humerus in ostium inclinat.

j Funiculus umbilicalis.

k Secundina.

Fig. 23.

aa Vertebrae.

bb Ossa ilium.

cc Ossa pubis.

dd Ossa sedentaria.

ee Pyxides seu acetabula, in quibus capita ossium femoris vertuntur.

ff Circulus ventris.

gg Uterus bene situs.

h Infans, manibus in ostium præviis.

jj Funiculus umbilicalis.

k Secundina.

Uterior Figurae 21. 22. & 23. explicatio.

Perspectis jam, quæ necessaria sunt ad cognitionem *variae funiculi umbilicalis procidentiae*, & incommodorum inde resultantium, è re erit, antequam ab *his Figuris* discedamus, quodammodo inquirere, *qua ratione infantes ita locati commode verti possint*: misso igitur funiculo umbilicali *has Figuras* inspiciamus, quasi eundem propendentem non exhibentes; siquidem infans & uterus hoc modo versi nonnunquam inveniuntur, quo hîc loci exhibentur, sine prodeunte funiculo umbilicali.

Fig. 21.

Figura 21. uterum exhibet *fundo dextrorsum*, ore autem *sinistrorsum* ad os coxendicis *obliquatum*; infans in illo ex parte in ventrem *pronus*, ex parte autem *in latus* inclinat, *capite os ilium imposito*, *brachioque in ostium prodeunte*: Infantes capite in os ilium ita impingere solent, quia statim ab initio ante vel mox post effluvium aquarum *inconvenienter tractati sunt*, quippe ante effluvium aquarum arcte adeò non comprimuntur in utero, sed satis spatii illis est, humoresque liberum conceduat motum: iis autem effluxis uterus arctius contrahitur, & infantes ita comprimuntur, ut situm porro mutare non valeant; membra verò ostio proxima in illud illabuntur, ibique quasi stabiliuntur: *obstetrix* ergo mox post humorum effluvium manum in uterum immittens infan-tem satis commode vertere potest, *caputque in ostium* dirigere, vel minore cum periculo infan-tem *versum pedibus* extrahere; quapropter *obstetrix* manum semper promptam habere debet, ut *humoribus jam profluentibus*, *eam protinus immittere*, & quantum potest, *eos obstruere* queat, quæ ad infan-tem disponendum vertendumque pertinent, porro expedite efficiens.

Obstetrix os uteri minus alte suspensum sentiens, ut spes sit, caput facile in pelvim & ostium introducendi, id quidem efficere poterit retruso corpore infantis mediante brachio aut humero, quò caput pondere suo sponte in ostium deferatur, vel si hoc minus procedat, ipsamet *caput aliquantulum promoveat* seu *protrahat*, ut delabatur: quòd si hoc ipsum minus commode fiat propter uterum nimis in latus obliquatum, unde ipsius os alte nimis suspensum manet, ut caput, etiam si in ostium promotum, nihilominus in os ilium adhuc impingat, tunc minime consultum judico, illud in ostium producere; sed potius *manu subter ventrem ad pedes inmissa eosdem* (sive sigillatim sive conjunctim) *secundum ventrem in ostium protrahere*, iis enim hoc modo in ostium protractis uteri fundus facilius elevatur, ejusque os in pelvim illabitur, ac denique exclusio tutius & majore commodo & matris & infantis succedit.

In

In hoc casu annotandum adhuc censeo: nimium plerisque metuere, *ut infantes pedibus in ostium præmittantur*, quare Veteres tradunt, *infantem pedibus prodeuntem vertendum*, caputque prævium in ostium dirigendum esse, qui labor aut impossibilis, aut inutilis sane foret; quippe infantis pedibus prodeuntis exclusio interdum æque prospere, imò citius succedit, quam capite prævio prodeuntis: & ut libere fatear, in ista periculum parum majus mihi apparet, quin ego asserere ausim, *cum minore sæpius periculo conjunctum esse istum Agripparum enixum*: Et quamvis ego forsan primus hæc scribere ausus sim, tamen non possum, quin hæc mea sensa detegam, siquidem asseverare possum, me nunquam tantum periculi & laboris percepisse in exclusione infantum pedibus præviis prodeuntium, quam caput offerentium; unde facile suadeo pedes prehensos producere, *præsertim in obliquo utero*, qui, etiamsi res felicissime eveniat, nunquam non difficilis partus causa est.

Fig. 22.

Hæc 22. *Figura* æque ac præcedens *obliquum* exhibet uterum, in quo situs est infans *supinus*, capite *resupinato*, humeroque ostio seu ori uteri proximo: *hic situs infantis inter pessimos numerandus est*: humero quidem sursum repulso, corporeque remoto multo labore caput vel tandem in ostium inducitur; sed hoc facto quis inde rerum progressus? tum caput adhuc *supinum* vel facie sursum versa provenit, quod etiam difficilis partus genus est, & quod malum aggravat, *vertex in sinistrum os ilium impactus hæret*, nec nisi multo labore in pelvim inducitur: quapropter nemini auctor esse vellem, ut hac data uteri & infantis positura caput prævium in ostium dirigat, sed potius *pedes quærat*, dextrâ scilicet inter caput & dextrum humerum immisâ ad *dextrum pedem* usque sive *genu*, quod aliquatenus prius attrahendum est, deinde & *inferior pes præmissis ejus digitis* attrahi potest; porro *sinister pes* quærendus & pariter attrahendus est; denique combinati in ostium sensim producendi, quo pacto infans facile vertitur.

Hic loci etiam notandum est, quod mirum mihi visum sit, *Justinam obstetricem Serenissimæ Electricis Brandenburgensis* haud observasse, *infantes commodius verti, si digitis pedum præviis, quàm si calce protrahantur*; ipsa enim in suis Figuris exhibet modum infantes calcaneo plurimum prævio protrahendi, quum tamen *infantis corpus digitis pedum ventrem versus multo facilius, quàm calcaneis tergum versus flectatur & invertatur*; lumbi enim atque *tergum* longe commodius *anticam quàm posticam versus incurvantur*: propter hanc præposteram inversionem in quacunque fere difficili versione *laqueis* illa opus habet seu *tendiculis*, ut scilicet ambas manus operi admoveere queat: ego autem digitos pedum ventrem versus agens infantem verto sine laqueo, altera saltem manu, absque violentia & periculo: Et hoc ipsum *tanquam magni momenti observationem obstetricibus novitiis commendo*; vix enim credibile est, quantum commodi afferat versioni infantum, ad quam rite peragendam opus est, *ut distinctam situs infantis cognitionem habeas*, unde palam fit, quæ manures tractanda, quaque via ad pedes penetrandum sit.

Si infantem hoc modo situm vertere velis *attollendo pedem calcaneo ad tergum inflexo*, id sine violentia non effectum dabis, nisi laqueo pedi injecto, quo altera manu trahas, dum altera caput humerumque fursum trudis, ut hoc pacto infans versetur. Sed notandum, quod difficile admodum sit, laqueum pedi injicere propter *via anfractum*, unde laqueus sive fascia, etiamsi pedi feliciter immissa, detrahendo *vehementer atterit os uteri & vaginam*, quæ infante ita sito *flexuosum iter instar cubiti incurvati* constituunt eo loco, quo propter oram pelvis neque os uteri neque vagina eousque remitti aut laxari potest, ut fasciam rectâ lineâ protrahere possis: quapropter si quis necesse habeat pedi laqueum injicere, non tenui utatur fasciola, sed *latiore mitra* vel linteo leni & firmo, quod pedi magis accommodum, sed injectu difficilius erit, neque attritu os uteri adeò infringet ac tenuis fasciola: Infans hoc modo versus sine mora extrahendus est modo jam antea tradito.

Fig. 23.

Figura 23. uterum recte locatum exhibet cum infante *manus praevas* in ostium protendente, cuius *caput cordata obstetrix* ante vel mox post effluvium aquarum facile in ostium dirigere poterit: Si verò *obstetrix* manus in ostium ita protentas tactu observet *ante effluvium aquarum*, easque sentiat suo incremento os uteri satis aperuisse citra ultroneam membranæ diruptionem, eandem confringere quidem licet, & protinus manum immittere; tum enim difficile non erit, *caput* infantis ita positi in ostium producere: Humoribus autem jam dudum effluxis, manibusque in ostio versantibus, utero item jam arcte contracto ego suadeo, ut sine mora *pedes* quærat, iisdemque infantem extrahat.

Pedes infantis dicto modo positi facile inveniuntur & protrahuntur, unica huic operi sufficit dextra, via recta est, & genua ventri jam proxima: Nescio, cur tanta papyri volumina literis obleverint Scriptores de *difficili infantum versione*, quum tamen rectam tantum viam mente conciperent: tantæ molis & artis non esset vertere infantes, nisi hoc opus *in utero obliquo* cum majore difficultate conjunctum esset, quàm *in recto*: At verò ad versionem infantum in utero obliquo & solida cognitione opus est, & sano judicio, & manibus longo usu exercitatis.

CAPUT XL.

De infantibus transversim positis.

EXperientia docet, infantes in utero non semper rectà *in antericam* prolabi, neque semper rectà *in posticam* supinari, aut si id factum fuerit, in eodem situ non manere, sed interdum *loco moveri*; id quod magis commode aut incommode succedit, prout scilicet humorum copia vel defectus majus minusve spatium concedit.

Nobis jam sermo erit de infantibus eo modo *transversis*, quo
in

in 24. & 25. *Figura* exhibentur; prior *Figura* infantem exhibet transversum in utero recto: posterior transversum infantem exhibet in obliquo utero, cuius scilicet fundus pronus in propendulum ventrem inclinatus est, ore ad os ilium converso proxime vertebrae lumborum. De 24. & 25. *Figura*, utpote maxime inter se convenientibus, conjunctim dicemus, ut clarius pateat earum differentia: *Figura* 24. infantem exhibet combinatos pedes ostium versus protendentem: infans autem in 25. *Figura* sublimior sedet, necdum ad ostium usque delapsus, nisi sola altera manu, quæ ostio proxima est.

Infantibus ita prodeuntibus *obstetrix* initio laborum humoribus nondum effluxis omnino nihil tactu sentire potest, aut si modò aliquid sensit, mox tactu repetito nihil sentiet: quippe tales infantes sublimè adhuc positi humorum mobilium copia adhuc gaudentes facilè versantur & potissimum manus pedesque movent, jam attrahentes, jam protendentes, ut circa os uteri modo manus pedemve, & paulo post nihil, quin jam partem capitis natiumve percipere liceat, quæ mox non sentientur, earundem loco manu, pede vel tergo sese offerente, id quod *obstetrici* probe observandum est; infantes enim isti *mobiles* rarò rectè versi prodeunt: Quòd si in utero recto hoc incommodum contingat, in obliquo sane utero multo magis usu veniet, quoniam tum infans pondere suo ori uteri non apprimitur, imprimis in prono istiusmodi utero, qualem *Figura* 25. exhibet, ubi infans sedere potius quàm cubare videtur, manibus pedibusque quasi ludibundus, liberrime & nullo negotio membra movens, unde haud mirum, si modò hoc, modò illud membrum in ostio tactu sentiat.

In ejusmodi posituris humores plerumque in oblongam formam coguntur; ostium vacuum est, sive solis aquis obsessum, in quibus modò hoc, modò illud membrum (uti dictum) sentire licet; quo observato partum difficilem expectabit *obstetrix*, quapropter rebus suis attenta ad munus egregie obeundum accingetur, & omnia ad rationem probe perpendet, ut cognoscat, quid sibi agen-

agendum sit. Aquæ in *acuminatam* seu *oblongam* formam coguntur, quia scilicet *ex sola cum membrana impetum faciunt in os uteri*, offitium objacens; contrà si caput liberum in ostio situm esset, crassa ejus rotunditas os uteri amplius dilataret, membranamque latius distenderet, unde aquæ non tam in longitudinem quam latitudinem expanderentur: Notandum autem: *ex forma aquarum oblonga non semper posse concludi* tanquam ex firmo argumento, *quòd caput ante sive in ostio non versetur*, ut plerique putant, errantes, quia differentiam recti & obliqui uteri non intelligunt: *utero recte posito* hoc argumentum satis firmum quidem est, sed non item in *obliquo*; nam quando caput infantis in oram pelvis impactum hæret, aquæ in latitudinem non possunt expandi, sed in longitudinem semper coarctantur, unde judicio suo falluntur exinde arguentes, caput ante vel in ostio non versari.

Obstetrix igitur ante omnia studiose perpendat oportet, *uterusne recte* positus sit, an *oblique*; nam secundum id ipsius actio instituenda erit: Si invenerit uterum *recte positum*, & humores in *longitudinem* expansos esse; si modò manum, modò pedem, aut etiam caput aliquatenus tangere poterit, tunc opportunum tempus non negligat, judicans satis protuberare aquas, & tactu caput aliquatenus sentiens, ocyus *membranam unguibus confringat*, & protinus *digitis caput in ostium dirigat*, obstaculis quibuscunque, manus scilicet, pedis, funiculi umbilicalis remotis, quod tum facilè fieri potest, quia satis spatii suppetit: capite hoc pacto in ostium inducto non est quod *obstetrix* metuat, idem inde recessurum esse; humoribus enim effluxis infanti in utero recto spatium non est sese huc illuc vertendi, quia uterus statim contractus infantem undique comprimit.

Quòd si *obstetrix* observaverit, uterum *oblique* situm esse, ore alterutri pelvis lateri objacente, tum rem longe alia via debet aggredi: primò tentabit os uteri in pelvim inducere eo, quem sequentibus trademus, modo; quod si bene successerit, rem porro tractabit sicut in utero recto: Sin autem id minus efficere,

& scopum ex parte saltem attingere poterit, ita ut pravus uteri situs quodammodo quidem corrigatur, neque tamen eousque restituatur, ut caput commode in pelvim illabens felicem partum promittat, tunc de confringenda membrana nequaquam cogitet, sed *effluvium aquarum spontaneum expectet*, quibus prurumpentibus *adverso quasi flumini manum illico immittat*, non quidem capitis in ostium producendi gratia, (nisi jam præsto adsit) sed *pedum quærendorum ergo*, iis infantem extractura. Tutius sane infans, utero ita posito, pedibus extrahitur, quam capite prævio doloribus expellitur; maximus enim hîc labor est, infantis caput in pelvim dirigere, quod si vel tandem illuc illapsum sit *in propendulo ejusmodi utero*, vehementer adeo in ossis sacri curvamen tum impingit, ut difficillime inde dimoveatur, quapropter cum majore & matris & infantis commodo ac securitate foetus *pedibus præviis*, quam *capite* in lucem editur.

Verùm si fortè neglecta sint, quæ mature facienda fuissent, aut *obstetrix* serò arcessita observaverit, humores jam effluxisse, manusque aut pedes in ostium jam protendi, *utero recte posito* non opus est, quærere & in ostium producere caput; contra parturientem resupinet superiore corpore demisso, clunibus autem elevatis, ne scilicet uterus ilium pondere in manum depri-matur, sed potius recedens manui *obstetricis* locum det: tum ipsamet sua manu vel digitis *infantis manus in uterum removeat*, *relictis in ostio pedibus*, aut si ambo in ostio non versentur, *utrumque producat*, & infantem hoc modo extrahat, adhibitâ curâ, si digiti pedum sursum tendant, ut infantem sensim versando producat, modo jam antea tradito: Utero autem *oblique* posito, manibus pedibusque in ostium protentis, & humoribus jam effluxis, *Obstetrix* omne studium conferat *ad os uteri aliquatenus loco movendum*, & quoad potest, in patulam pelvim dirigendum: ideoque parturientem tali situ disponat, quo utero spatium suppetat, nec ille cum infante in manum *obstetricis* delabatur; nimirum *utero propendulo* convenit parturientem *procumbere genibus*, aut *in dextrum latus inclinare*, posteriore corpore

Pore aliquatenus elevato, & ut plurimum prono, tunc *obstetrix* manibus infantis remotis pedes in ostium producat: pedibus vero solis convenienter in ostio versantibus parturiens situ *priori prorsus contrario* disponenda erit, ut pondus uteri pariter & infantis in ostium impressionem faciant, tumque *obstetrix* infantem bene versum sensim detrahat, aut prave versum sensim versand penitus extrahat, modo alibi tradito.

Explicatio 24. & 25. Figure.

Fig. 24.

- aa* Vertebrae.
- bb* Ossa ilium.
- cc* Ossa pubis.
- dd* Ossa sedentaria.
- ee* Acetabula ossium coxendicis.
- ff* Circumferentia ventris.
- gg* Uterus bene locatus.
- h* Infans transversim in utero positus.
- jj* Funiculus umbilicalis.
- k* Secundina

Fig. 25.

- aaaaa* Vertebrae.
- b* Sinistrum os ilium.
- cc* Ossa pubis.
- dd* Ossa sedentaria.
- e* Acetabulum sinistri ossis coxendicis.
- ff* Circumferentia ventris.
- gg* Uterus propendulus, & in sinistrum latus obliquatu
- h* Infans, manibus in utero positus.
- j* Funiculus umbilicalis.
- k* Secundina.

CAPUT XLI.

De infantibus, natibus prodeuntibus.

MANUS quidem prope caput plerumque inveniuntur, sed nonnunquam longe adeò distant ab illo, ut manum sentiens nequaquam certus esse possis de capitis pedumve loco vel situ: Evidens hujus rei argumentum nobis exhibet *Figura 27.* ubi *dextram infantis in ostium protentam* videmus, dum *sinistra cum utroque pede prope caput in uteri fundo* versatur, *podice* sive *natibus ante ostium* positis: nonnunquam sensi alterum brachium ad humerum usque exclusum, dum alterius brachii manum supra in fundo uteri adhuc inveniebam, quantum quidem intervallum impossibile fere videbatur; quapropter summa attentione probe discernenda sunt, quæ tactu sentiuntur. NB. In hac *Figura 27. connivendum est: infans magis dextrorsum inclinare debuisset; jam verò illud brachium reliquam corporis proportionem longitudine excedit.*

Figura 26. & 27. duos nobis infantes exhibent, quorum uterque *complicatus* in ostium tendit, alter dorsum, alter autem latus nobis obvertit: Infantes in *recto* utero ita complicati prodeunt, sive tergum nobis obvertant, sive ventrem, eadem fere facilitate excluduntur, qua capite prævio prodeunt, (imprimis si tergum nobis obvertant) præterquam quòd labor plerumque difficilior sit, quia clunès item complicatæ caput crassitie superant, ore autem uteri à natibus prius dilatato & caput deinde facile permeabit, juxta proverbium: *clunibus præeuntibus capiti non officit obex*: quapropter *obstetrix* operam non consumat in ejusmodi infantibus complicatis vertendis, sed eosdem libere patiatur prodire, enixum tantummodo, quoad potest, secundet *os uterici cum vagina dilatando*, & *os coccygis reprimendo*, quò commodior via pateat, id maxime curans, si masculus fuerit, *ne scrotum nimis premendo ladat*, quod facile qui-

quidem evenire potest. At verò infantibus *ventre sursum verso* prodeuntibus non omnia tam commode cadunt, tunc majus periculum est, ne caput *ossibus pubis*, ad quæ conversum est, *mento adunco adhareat*: ad quod præcavendum natibus aliqua-
tenus exclusis pedes extrahendi & infans protinus invertendus est ventre deorsum flexo, quod fit altera manu subter dorsum, quous-
que fieri potest, altera verò super ventrem immittenda, am-
babus simul infantem versando, pariterque extrahendo, æque
ac si pedes prævii prodiissent.

Si verò infantes complicati præviis clunibus prodeuntes *alter-
utri suo lateri incumbant*, sive altera manus simul prodeat, sive
non, uti *Figura 27.* exhibet, tunc longe difficilior est enixus,
quippe tum infans tota sua latitudine obvertitur pelvi, qua ma-
xime angustata est: *obstetrix* igitur, si ante vel post effluvium a-
quarum observaverit, infantem hoc modo prodire, eundem ita
versum in ostium progredi prohibeat, & ante effluvium etiam a-
quarum, quotiescunque dolores cessarunt, quantum quidem
potest, studeat infantem ita versare, ut ventre deorsum verso
prodeat: quòd si *obstetrix* ante effluvium aquarum infantem ita
versare non poterit, id efficere non negligat, *quamprimum aquæ
effluxerunt*, dum affatim spatii adhuc suppetit: humoribus enim
omninò effluxis, & infante undique compresso idem ægre effi-
ciet, quin parturientem pariter & infantem magnis affligat dolo-
ribus, propterea tum satius foret, *prehensis pedibus* infantem
extrahere; quid quæso juvat hîc longasnectere moras? siqui-
dem infans, sive complicatus prodeat, sive simplex pedes pro-
tendat, vel tandem capite *postremo* excluditur; cur ergo gra-
varetur *obstetrix*, quamprimum pedes protrahere? modò con-
veniente solertia id sciat efficere.

Obstetrix infantem *versare*, pedesque *prævios* producere cu-
piens, parturientem resupinet oportet, capite demisso, tum
infans non adeò deprimitur: porro manu juxta nates & femora
usque ad pedes immissa calcaneo eos aurahat ad clunes usque,
tum eadem manu nates sursum reprimat, aut in alterutrum latus

removeat, pedesque porro attrahat: sin autem satis spatii non suppetat, tunc pedes tenui fascia injecta teneat, usque dum nates fursum represserit: at infans unica manu interdum facile versatur.

Si verò infans complicatus podice prævio in ostium prodeat in *utero obliquo*, sive prono, sive supino, sive in alterutrum latus obliquo, tunc maxime accommodatum erit, mox post effluvium aquarum *pedes investigare*; scilicet parturiente prius ita disposita, ne uterus in manum prolabi queat, infans quousque potest, fursum removeatur, tum manu ad pedes usque immissa ii prehensi primò natibus apponantur, quo facto infans iterum fursum removendus, porro bini pedes in ostium producendi, denique infans hoc modo omnino extrahendus est: & hæc sane methodus convenientior prorsus & tutior est, quàm si permittas infantem complicatum prodire, quippe difficillimum & intensissimis doloribus conjunctum foret, infantem hoc modo complicatum eniti.

Ex his modesto Lectori liquet, *quanti usus sit uteri recte vel oblique siti cognitio*, unde facile colligere est, quantis olim erroribus obnoxii fuerint & adhuc sint *Obstetricantes nescientes*, *uterusne oblique an recte positus sit*: venia quidem & impunitas concedenda iis, quibus nunquam alius nisi rectus uteri situs innotuit, quòd qualicunque data positura eodem semper modo exclusionem efficere studeant, equidem uno omnes calceant calopodio: quanta autem incommoda parientes inde senserint hætenus, & adhuc dum sentiant, quotidiana testatur experientia: Quilibet propriam scrutetur conscientiam, & delicta sua confiteatur Deo, qui peccata temporibus tolerantiae commissa dissimulat: Quisquis autem *patefacto hoc novo Lumine* sciens prudens cæcutit, crimine difficulter se expediet rationem redditurus.

Explicatio 26. & 27. Figura.

Fig. 26.

- aa Vertebrae.
- bb Ossa ilium.
- cc Ossa pubis.
- dd Ossa sedentaria.
- ee Acetabula ossium coxendicis.
- ff Ventris circulus.
- gg Uterus.
- h Infans, complicatus in ostio.
- jj Vena umbilicalis.
- k Secundina.
- l Infantis podex.

Fig. 27.

- aa Vertebrae.
- bb Ossa ilium.
- cc Ossa pubis sive pectinis.
- dd Ossa sedentaria.
- ee Acetabula ossium coxendicis.
- ff Circumferentia ventris.
- gg Uterus.
- h Infans transversim sedens, podice & altera manu in ostium prodiens.
- ji Vena umbilicalis.
- k Secundina.
- l Manus infantis in ostium protenta.

Sicubi tanquam regulam generalem tradidimus, infantum pedes non nisi digitis sursum versis extrahendos esse, id minime obstat, quin in hoc vel consimili casu (pedibus nimirum ostio tam prope imminuentibus) eos calcaneo nonnunquam protrahere liceret; istud enim dictum volumus de pedibus supra in fundo uteri positis, & quum infans omnino invertendus est, non autem in ejusmodi casibus, ubi nullo negotio pedes aliquatenus attractos calcaneo in ostium statim inducere licet.

CAPUT XLII.

De infante, ventrem in ostio cum vena umbilicali offerente.

INfantibus ventre prævio prodeuntibus non rarò contingit, *venam umbilicalem præviam in ostio propendere*, quæ si sola in ostio versetur, & eandem nullo alio membro comitatam sentias sive mobili sive firme ostio inhærente, tunc metuendum est, ne foetus *ventre* aut *dorso prævio* seu prodierit jam, seu proditurus sit.

In 24. & 25. *Figura* vidimus, infantes nonnunquam *transversim* in utero sitos esse, *capite* scilicet in hoc, in altero autem latere *podice* posito, alter infans *manum*, alter *pedes* in ostium protendit: nonnunquam autem neque manus, neque pedes sese offerunt in ostio, sed infans capite resupinato delabitur *ventre prævio*, quod plurimùm fit *post effluvium aquarum*, tunc uterus contrahitur, vel concidit potius, siquidem constringentibus doloribus coarctatus deprimitur, unde & infans cogitur delabi, ac sicubi caput pedesque firmiter detinentur, tum tergo retrorsum incurvato venter in ostium delabitur: ad quam rem præcavendam *obstetrix* diligenter attenta parturiente convenienter posita, *quamprimum aquæ effluxerunt*, manu in uterum immissa *removeat venam umbilicalem*, utroque recte sito studeat *caput in ostium producere*, si facili negotio potest, uti nonnunquam solet, infante scilicet adhuc alte suspenso, ac tergo nondum nimis incurvato, tum enim manus leniter induci poterit usque ad sin-
ciput infantis, caputque lente detractum sensim in ostium produci.

Si verò *lumbi infantis* eousque jam delapsi sint, ut *Figura* hæc 28. repræsentat, quod plerumque fit post effluxos dudum humores, tum *non suaderem caput infantis in ostium producere*, sed consultum judicarem, *pedes prius protrahere*, quod quidem *medita-*

ditate agendum est: etenim non sufficit, manu ad pedes usque penetrare, quod infante ita verso satis difficulter quidem succedit; sed etiam sciendum est, *qua ratione deorsum ducendi sint*, quippe haud perinde est, quomodo id effectum detur, & recte quidem & prave id fieri potest: Posito, quòd quispiam infantem ita versum, qualem *Figura 28.* exhibet, *pedibus* extrahere velit, qui propterea manu infrà prope ventrem secundum latus infantis immissa usque ad pedes alterum aut binos prehenso *rectè deorsum* traheret, pedes quidem manum trahentem sequerentur, ac si *satis spatii* in utero ad versandum suppeteret, infans quidem *hoc modo* commode servari posset: at verò *humoribus omnino effluxis*, *infanteque* in utero *arcte compresso* facile *ejus lumbi prorsus distorquerentur*, unde infans, tum forsitan nondum exanimis, exspiraret; ideoque non probarem rem ita tractari: manu etiam inter duos pedes immissa si quis prehensum pedem sinistram malleolo interiore detrahat, potius *genu* aut *coxa luxata* pedem *claudum* reddet, aut infantem extinguet, quàm auxilium subministrabit.

Commodissime autem talis infans vertitur hac duplici ratione: Aut *dextra* ad sinistram infantis femur immissa id *proxime genu prehensum pollice* (qui *coxae propior est*) *sursum trudit*, simulque *posterioribus digitis deorsum trahit*, infantis genibus tuaque averfa manu uterum quodammodo removens, caute tamen & lente, ne scilicet lædatur aut laceretur uterus, atque hoc pacto *prius alterum genu* ad ostium producit, *pede adhuc dum suprà relicto*; tum eodem modo & *alterum genu* profert ad ostium: quo facto manum mutato, & *sinistra* ad ventrem usque & pectus infantis immissa corpus ejusdem superius sursum trudit, & mox spatium suppetet, ut *altero vel binis genibus comprehensis* infantem altius remove, *pedesque* commodius in ostium *successive* proferre possis, si binos simul non liceat: aut *dextrâ* cruribus inflexis, genibusque in ostium productis, uti prius dictum, porro eadem *genua sub poplite prehensa ostium* eousque *præterducenda*, donec *pedes ante ostium ponantur*, quod factum haud difficile est, tum infans *pedibus* potest extrahi, sicut alibi

traditum est. Aut dextra immitti potest secundum ventrem ad femur usque sive alterutrum genu, simulque *apicibus digitorum introduci fascia tenuis duplicata*, oleo largiter inuncta, quæ alterutri genu injicienda, ita ut duo fasciæ extrema extra corpus dependeant, quibus leniter trahere possis; tum dextra iterum extrahi potest, dum sinistra extrema fasciæ tenet, ne loco moveantur, deinde dextrâ fasciæ extrema tenente sinistra immittitur, quæ ventrem infantis sursum trumat, simul dextrâ leniter fasciam attrahente, quo pacto superius corpus sursum, pedesque deorsum moventur, & infantis genua propius ad ostium promoveantur.

Verum si forsan *transversus* hic infantum situs inveniatur in utero *prono nimis* vel *supino*, vel *in alterutrum latus obliquato*, jam inde ab initio nequaquam censeo cogitandum de capite in ostium producendo, sed quamprimum fieri potest, ab effluvio statim aquarum ad pedes tendendum, eosque, uti dictum, prævios ad ostium producendos judico: humoribus autem aliquandiu jam effluxis, & ventre infantis ad os uteri delapso eadem cura adhibenda est ad infantem commode vertendum, ne distorqueatur aut vim patiatur, quod multo difficilius succedit, quam utero recte posito.

Plerisque *obstetricibus* alienum forsan videbitur, quod ipsis suadeam, *prompte utero manum immittere*; plerisque etiam foeminis magis forsan insolens videretur, si consilio meo *obstetrices* uterentur, quippe iisdem tantam corporis sui copiam facere non solent, timentes, ne mali quiddam ab ipsis interatur; neque semper ab re est, quod timeant, siquidem paucæ admodum notitia gaudent & dexteritate, qua parturientem convenienter sciunt tractare: neque hujus generis *obstetricibus* ego illius rei faciendæ auctor sum, sed *quæ ingenio & longo rerum usu pollent*, & *penitus noverunt partes muliebres generationi inservientes*, secundum ea, quæ suprà tradidimus: Cæteris verò, si sentiant, partum difficilem instare, consulo, ut *prudentiorem* sibi adjungant *obstetricem*, sive mature arcessant *prudentem Chirurgum obstetricantem*, qui *tempestivo celerique* sciat parturienti adesse auxilio.

Explicatio 28. Figura.

- aa* Vertebrae.
bb Ossa ilium.
cc Ossa pubis.
dd Ossa sedentaria.
ee Acetabula ossium coxendicis.
ff Circumferentia ventris.
gg Uterus.
h Infans, ventre ori uteri imminente.
ji Funiculus umbilicalis.
k Secundina.

CAPUT XLIII.

De infante, tergo prodeunte.

TAm rarum non est, infantes *tergo prævio* in ostium prodire, quàm *ventre*; *prona* enim incurvatio naturalis est, *supina* autem infanti molesta, unde plurimi etiam infantes inflexione plus minus *prona* prodeunt. In hac infantis positura sæpius etiam *vena umbilicalis* in ostium prolabitur; attamen nonnunquam *tergum* ostio imminet, ac *vena umbilicalis* non sentitur: & hæc quidem infantis positura datur tam in utero *obliquo* quàm *recto*: in utroque uteri situ in ore nihil sentitur præter *funiculum umbilicalem*, qui in ostium prolabitur, *aquis eadem forma* ac in præcedenti positura *desidentibus*: etenim siue venter prævius sit, siue tergum, neque hoc tamen neque ille *aquis* nondum effluxis adeò incurvatur, quin satis adhuc distent ab ostio, quòd si contingat alterum eorum sentiri posse, infans erit, qui *tergo prævio* prodit.

In hoc casu *obstetricis* est, probe observato aquarum effluvio protinus in *pedes* inquirere, *iisque infantem extrahere*, siquidem hæc in hoc rerum statu proxima ad exclusionem via est tam

in utero *recto* quàm *obliquo*; ac nequaquam hîc in producendo ad ostium capite prævio cura ponenda, incassum enim labores, quoniam infans ita positus capite multo difficilius versari potest quàm pedibus, & satis quidem adhuc difficultatis habet ad pedes penetrare, latum enim infantis dorsum omnem locum occupat, ut solerti & exercitata manu opus sit, quæ à latere viam ad pedes aperire noverit, præsertim in utero *obliquato*, in quo talem infantem vertere quantæ molis sit, multis vix credibile est. Ante omnia tactu explorandum est, an infantis *spina dorsi sursum* magis vel *deorsum* vergat, ut inde dignoscas, an manus supra vel infra infantem immittenda sit: deinde explorandum est, *quo loco caput* positum sit, & *quo loco pedes*, ut inde scias, *dextrane* potius an *sinistra* versioni applicanda sit, quo cognito, si infans *dextro lateri* magis incumbat, ut hæc 29. *Figura* exhibet, manus *infra post tergum prope ventrem* immittenda, & quæ situm ibi sinistrum genu sive pes deorsum ferendus est, eoque infans aliquatenus versandus, tum & altero pede attracto ambo conjunctim in ostium producendi sunt. Aut, si *binos pedes supra caput* invenias, (capite scilicet & podice æquali circiter altitudine positis) tum ambos pedes prehenso, & juxta caput positos, porro impune in ostium proferre licet *infante gytrato*: atque ut plurimum quidem experior, infantes hoc modo *in gyrum* tractos facilius versari, scilicet digitis pedum ad caput directis, quàm contrà calcaneis ad podicem conversis, uti sæpius dictum.

Humoribus jam dudum effluxis, infanteque arctissime compresso, ut non possit versari, *fasciam alteri vel ambobus pedibus injicere* convenit, *nexu non adstricto*, sed fasciâ *duplicata* solum pedibus immissâ, atque duobus extremis parum contortâ, ne abstergatur; hanc altera manu detrahito, dum alterâ corpus infantis superius sursum removes; hoc modo pedes in ostium productos, quamprimum potes, *manu* prehendito, eaque infantem omnino extrahito, *manu* inquam, quippe qua multo lenius membra tractare potes, quàm qualicunque fasciâ, licet leni satis & lata: Ego ne ulla quidem fascias tenuiores utiles

les esse censeo pedibus injectas, multo minus nexu aliquo adstrictas; nam isti laquei adstricti pedes nimium illaqueant, & nutrimentum iis intercludunt: idcirco potius *mitra* utere, vel *tenui linteolo*, vel *cingulo quodam serico lenissimo*. Pedibus hoc modo in ostium productis infans omnino extrahendus, ac porro agenda sunt, quæ suprà tradidimus.

Explicatio 29. Figura.

- aa* Vertebrae.
- bb* Ossailium.
- cc* Ossa pubis.
- dd* Ossa sedentaria.
- ee* Acetabula ossium coxendicis.
- ff* Ventriscirculus.
- gg* Uterus.
- h* Infans, tergo ostium obsidens.
- i* Vena umbilicalis.
- k* Secundina.

C A P U T X L I V.

De Geminis prave versis.

SI difficilis est versio *unius infantis tergo praevio prodeuntis*, non minus difficilis erit *ejusmodi gemellorum versio* in uno eodemque utero; & difficilior, si gemini *unica* saltem contineantur *secundina*, aut *unica* videantur contineri, laceratis scilicet membranis, aut interfinio, quo separantur rupto. Difficilis illorum versio non tam oritur ab exiguo spatio, semper enim spatium respondet magnitudini infantum; sed potius, quia *manibus pedibusque adeo intricatis quasi connectuntur, ut difficulter à se invicem extricari queant*.

Difficile nonnunquam est dignoscere aut dijudicare, *unusne an plures existant infantes*, praesertim ab initio, quum superiora

uteri tactu nondum exploraveris: nonnunquam unicus infans in utero manibus pedibusque ita intrinseci potest, ut videantur gemini inesse: quocunque manum vertas, brachium obvium habes, aut crus, aut manum, aut pedem, ut nonnunquam dixerim; *perinde est, ac si totus infans ex meris brachiis, cruribusque aut manibus pedibusque compositus esset.* Equidem non ignore, hæc quæ dicta sunt, aliena videri *inexpertis*, cogitantibus: nil facilius esse, quàm res tactu discernere, & facillime manum à pede dignosci, si quis animum parum saltem attendere velit: Sed sine offensione accipiendum est, quod istiusmodi hominum genus dicit: *in tranquillo* (sicut proverbium habet) *quilibet gubernator est*: si, quæ latent, membra *intra uterum* æque clare distingui possent, ac *extra*, plumbeus sane rusticus aut Boeotica mulier istam operam facillime præstaret: quoniam verò uteri, ac imprimis oris ejus angustia manus arcte adeò comprimitur, vix quicquam difficilius factu est, quàm quæ manu comprehenderis, *tactu dignoscere*, præsertim post humores diutius effluxos manu altius immissa: ex unius quidem membri contrectatione de altero judicari posse concedo, *exempli gratia*, ex clunibus & femore, id quod annexum sentitur, necessariò crus, non autem brachium esse judicandum; ita etiam ab humeris & brachio descendenti satis cognitum est, subsequens membrum cubitum esse, non autem tibiam: interim sciendum est, non semper tam amplum dari spatium, ut ab uno membro distinctim ad aliud progredi manu liceret, aut eam tam libere movere; ægre nonnunquam manus promovetur aut removetur, & tum ex quoquo membro primum obvium iudicium ferendum est: posito te manum primum, eaque relictâ pedem obvium habere; deinde manu dextrorsum aut sinistrorsum flexa brachium sentis sive crus, unde certus es, te hoc vel illud membrum sentire? aut si quidem distinguere possis, quæ scis, unius ejusdemque corporis membra esse? forsan ita se res habet, forsan non; neque certior eris, etiamsi quarta vel quinta vice tactu repetito brachia vel crura sensisse tibi persuadeas, quæ scis, num eadem sint, quæ antea.

antea sensisti? mihi quidem exploratum est, plures per hunc errorem lapsos esse. Certissimum *gemellorum* indicium est, si *duo capita* aut *duo terga* sentias: nunquam in uno eodemque corpore duplex caput invenitur, nisi monstrum fuerit; & tum errore adhuc facile capi poteris, nisi accurate tactu inquisiveris, num duplex illud caput uni eidemque corpori annexum sit.

Quærenti cuiquam: Si metuendum sit, ne *gemini pluresve infantes* in utero versantes *prave versi* in ostium prodeant, quid agendum sit? respondemus: eodem fere modo rem tractandam esse, ac si unicus saltem excludendus foret, hac tamen adhibita cura, *ne alium alio impediās aut premas*: igitur hac in re eadem, quæ semper in vertendis infantibus, cautio adhibenda: scilicet, inquirendum est, *an membra quæ protrahere velis, libera sint*, aliās omnis ad vertendum infantem conatus irritus foret, & citius membra mutilares, aut à corpore avelles, quàm trahendo solùm infantem verteres: *posito*, quòd infantis dorsum deorsum inflectatur, & porro incurvetur, sicut in *Figura 30. inferior infans* exhibetur: *posito porro*, quòd dextrum crus sinistro femori impositum sit, inferiore pede sinistro brachio supposito, uti id facile posset contingere secundum posituram *hac Figura* expressam: *posito deinde*, quòd *obstetrix* manu prope ossa pubis juxta dorsum penetrans prope sinistrum cubitum inveniat dextrum pedem, & rata, rem bene habere, sine ulteriore investigatione tentet trahendo pedem in ostium producere: *posito denique*, quòd ipsa sentiens, pedem retineri, laqueum illi aut tenuem fasciam injiciat, eā pedem attractura, dum altera manu infantem sursum trudit: quæritur: quidnam *obstetrici* eventurum sit? quid putas, hunc laborem sequi posse, quàm *claudicationem pedis* & *stuporem*, ac denique *frustrationem laboris*, quo parturiens incassum exeruciatur? neque tamen scopus attingitur; omni ista opera *infans magis magisque ante ostium constipatur*, hac ratione infantis inversio non succedet, detractiōe illa quacunque & repressiōe nihil efficiet, nisi

si ut infans nonnihil à dextro latere in sinistrum inflectatur, neque latum unguem tum ad exclusionem promotus est; siquidem haud intenditur versio infantis ab alterutro latere in alterum, sed *pedum in ostium productio, capitisque in alium erectio*, quæ prava ista detractione neutiquam succedet.

Pari ratione *geminorum crura* inter se invicem implicari possunt, plus minus dissipata; unde nonnunquam *superioris infantis alterum pedem* invenies haud procul ab ostio *inferioris infantis pedibus* transversim incumbentem: num jam satis erit pedem istum detrahere? minime: citius enim pedes à tibiis, aut crura à corpore trahendo avelleres, quàm hoc modo pedes in ostium protraheres. Nonnunquam etiam *caput inferioris infantis positum est inter crura superioris*, ita ut *crura superioris*, infantis circa *collum inferioris* constringantur, uti in hac 30. *Figura* exhibetur; unde nonnunquam contingit, *superioris infantis alterum vel binos pedes* proxime ostium invenire. An tum sine ulteriore investigatione isti pedes protrahendi sunt? nequaquam: quamdiu enim *alterius infantis caput ex alterius cruribus* expeditum non fuerit, neuter illorum poterit excludi. Itidem *superior infans nonnunquam inferioris corpori pedibus divaricatis* imponitur, tum facile quoque alteruter pes attingi poterit, sed tentans pedes successive in ostium producere, frustra laborabit, nisi prius *infantes à se invicem expediverit*, & ad exclusionem disposuerit. Et hac ratione *infantes multifariam sibi invicem involvi possunt*, quorum omnes situs pravos sigillatim explicare nimium nos detineret; quare id ipsum proprio cujusvis judicio committentes paucis trademus *modum, dictos jam situs corrigendi*.

Primam quod attinet posituram, inferioris scilicet infantis, *Fig. 30. exhibiti*, ea corrigitur si parturiente prius resupinata capite demisso, clunibus elatis, manu subter infantem secundum matris intestinum rectum immissa (quia ibi amplius datur spatium) investigates, num ibidem *hujus infantis pedes* invenire possis; non autem invenies, si dextrum crus prope sinistram cubi-

bitum finistrum fortè femur transgressum fuerit; at verò si bini pedes conjuncti sint, eo loco invenies. Uno igitur vel pluribus pedibus inventis investigandum est, an corporis *ostio supine obja-* *centis pedes* sint, hoc modo: cognito, utrò pedes senseris, manus retrahenda est, eaque juxta latus & ventrem usque ad femur inferioris infantis investigandum, tum manu ulterius subinde juxta femur immissa ad genu usque interprogrediendum accurate observandum est, num *brachia*, aut *crura*, aut *alia membra inter hujus infantis crura posita*, sive *an hujus crura alterius cuidam membro implexa sint*: id si invenias, versione inferioris infantis dilata, *crura superioris infantis unà cum pedibus ejus prius expedienda sunt*; & tum demum hic inferior vertendus est: quousque enim inferior infans ostio objectus manet, satis spatii non suppetit ad superiorem extrahendum; inferior ergo prius vertendus pedibusque extrahendus erit: Sin autem manu dicto modo immissa nihil obvium invenias, tum *inferioris infantis dextrum crus* prope genu aliquatenus *protrahendum*, & undique expediendum est, dextrum ejusdem infantis genu ad ipsius pectus apprimendo, & crure simul cum pede à femore remoto porro uterque pes componendus est.

Pedibus inferioris infantis jam extricatis accurate investigandum est, num *superioris infantis crura inferioris corpori transversim alicubi adhuc imponentur*, quod si ita sit, ea prius removenda sunt, ne versionem inferioris infantis denuo impendant: inferiore infante hoc pacto undique extricato, animo revolvendum est, an tutius ille *prorsum* vel *retrosum* versari possit: Hoc rerum statu plures videres paratissimos ad *laqueum* sinistro pedi injiciendum, quo dum pedem detrahunt, altera manu corpus retrudunt: *ego verò laqueos istos parum accommodos aestimans*, ad eorum usum non adeò promptus sum, potius longe aliam agendi rationem suadeo: nimirum suprà monstravi, qua ratione dextrum inferioris infantis genu pectori applicandum sit; quo facto conarer & *sinistrum addere*, quod facile fit manu super dextrum crus ad genu usque porrecta; & utroque genu jam ad

eiusdem infantis pectus applicito (ita ut nihil interpositum sit) manu, uti dictum, super dextrum genu porrecta arreptum proxime genu *sinistrum crus* rectà in ostium deferrem; sic *infans necessario* ventre deorsum & genu orificium versus *versabitur*: quo facto facile pedes successive aut simul in ostium producere possum; tunc nullo opus est *laqueo*, nulla *fascia*: altera saltem manus toti sufficit operi: infans denique ita versus & pedibus in ostium productus porro tractandus est, quasi pedes in ostio prævios obtulisset, sicut alibi traditum est.

Inferiore infante excluso *funiculus umbilicalis duobus locis constringendus est*, ut supra & infra incisionem tam ex parte secundinæ quam umbilici constrictus maneat ad evitandum sanguinis effluvium: quo facto *obstetrix* mox iterum immissa manu in pedes protinus infantis inquirat, iis eundem protractura; *neque hoc consilium mutet*, *etiamsi caput percommode ad exclusionem prodire videatur*, quæ enim priori patuit infanti, & alteri via patebit: quòd si fortè (sed rarò id fit) unicuique infanti, *peculiaris & distincta sit secundina*, & ipsa infantis jam exclusi secundinam segregatam & solutam inveniat, eam mox poterit excludere, deinde & alterum infantem *pedibus* extrahere: Aut: si binæ secundinæ utero adhucdum cohæreant, missis iis utriusque prius infantis exclusionem atque venarum umbilicalium abscissionem omnino absolvat; tum manu ocysus immissa inquirat, num tertius adhuc infans lateat: si non, secundinam simplicem aut duplicem excludat, si libera sit, lente attrahendo educat, sin utero adhuc cohæreat, eam deglubat sicut tradidimus. NB. *Hic loci de prolapsa vena umbilicali non diximus, quoniam supra ejus tractatio sufficienter tradita est.*

Quicquid suprà dictum est de *prave sitis infantibus in utero recto*, idem dictum puta de iisdem in utero *prono nimis aut resupinato*, aut *in alterutrum latus obliquato*: facile foret demonstrare, si luberet, quantum inde dolores & pericula parturientis infantisque, simul & *obstetricis* opera laboresque ingravescant & adaugeantur; sed illud ex jam allatis partus difficilis

generibus, (quæ scilicet ex obliquo utero resultant) & ex sequentibus Capitibus adhuc afferendis, cordato Lectori colligendum committimus. Hunc insuper Librum amplificare possemus *varias exhibendo Figuras, representantes duorum triumve infantum in utero posituras, addita singulis figuris informatione, qua scilicet ratione isti infantes vertendi sint*; sed & nos & alios molestiam capturos existimamus, quoniam cæteras infantum posituras perspicax ingenium facile sibi concepturum esse confidimus, ideoque hac vice his acquiescemus.

Explicatio 30. Figuræ.

- aa* Vertebrae.
- bb* Ossa ilium.
- cc* Ossa pubis.
- dd* Ossa sedentaria.
- ee* Acetabula ossium coxendicis.
- ff* Circumferentia ventris.
- gg* Uterus.
- h* Infantes, in utero.
- iji* Bini funiculi umbilicales.
- kk* Binæ secundinæ.

C A P. X L V.

De Agrippis seu Infantibus, pedibus præviis prodeuntibus.

EXorfi ab infantibus *prave versis, qui prævio capite in utero recto prodeunt*, perspectis porro diversis aliis pravis posituris, tandem finiemus *Agripparum partu, seu infantibus pedibus præviis prodeuntibus*. Etsi *duabus his Figuris* postremum locum tribuerimus, eas tamen propterea *nequaquam difficillimas aut periculossimas* judicamus; contra post naturalem partum

hunc facillimum, minimoque periculo conjunctum censemus; verum hunc ipsi locum ordinis gratia assignavimus, de partu ex integro quasi iteratò dicturi.

Ad singulas infantum versiones pravas viam monstravimus, aut *prævio capite* infantes in ostium deducendi, aut *pedibus* eos extrahendi, judicantes, *convenientius medium non dari matura ac securæ exclusionis, quàm si pedibus vertantur infantes & extrahantur*: ideoque de eo coronidis loco iterum perspicue dicturi *duplicem hanc Figuram* proposuimus: *Figura 31.* infantem exhibet *dextro pede excluso, sinistrum genu pectori admotum est, & pes inferior paulo altius quàm nates elevatus*: Hic situs sæpius occurrit, imprimis si *obstetrices* rei minus attentæ sint, alterum pedem in ostium prodeuntem elabi patientes, *quod ne unquam quidem admittendum est*: quamvis enim ab initio laborum bini pedes ostio proxime immineant, altero tamen pede in ostium prolabente, alter à latere retentus retrorsum truditur, unde plerumque ejusmodi situs existit: quod ut præoccupet *obstetrix*, observato, *alterum pedem in ostium prodire*, quamprimum aquæ effluxerunt, eundem *retineat* oportet, neque permittat perlabi; sed potius alterum pedem quærat, sive dextrâ sive sinistrâ, prout scilicet sentit, hallum situm esse, à cujus latere & alter pes quærendus est, eumque in finem vola manus super molleolo interiore prope hallum immittenda, & altero pede circa ostium non invento manu progrediendum erit juxta alterum crus usque ad ventrem, ubi necessariò alterum femur obvium dabitur, & mox sentiet manu applicita ad genu, illud crus sursum ne tendat an deorsum, consequenter juxta tibiam ad pedem usque pergendum erit, qui suprâ adhuc situs (uti *hac Figura* quodammodo repræsentatur) lente detrahendus, & juxta alterum in ostium producendus est.

At *Obstetrix* serò arcessita vel adveniens, si invenerit alterum crus eousque jam perlapsum, ut nates angustiore loco coarctentur, parturientem resupinare debet capite demisso, quò uterus cum infante parum retrocedat; tum *dextra* crus dextrum prehen-

hendens eo *infantem retrudat*, donec pes totus, vel ad minimum genu intra os uteri reducatur, ut in utero inferiore plus spatii suppetat, quàm *manum juxta crus immittat*, alterumque pedem prehensum & in ostium protractum cum priore conjungat, ut bini simul excludantur, tunc hæc 31. *Figura* similis est *Figura* 32. exhibenti infantem binis pedibus conjunctim exclusis, qui ne unquam quidem retrudendi sunt, sed iis, tanquam in positura conveniente, transitus omnino concedendus est, quippe *minime consultum est*, *pedibus in uterum retrusis caput in ostium dirigere*, sicuti suadent, qui mera *theoria potius quàm experientia ducti de Arte obstetricandi scripserunt*; verùm pedibus præviis liberrimus exitus concedendus est, tum maxime si caput & superior corporis pars supremum uteri locum tenent: si verò caput unà cum pedibus prope ostium situm sit, uti *Figura* 24. & 25. vidimus, tunc si libet, utique licet caput in ostium producere, imprimis in *utero recte posito*; at verò in *utero obliquo* contrarium commendatum velim, utpote in quo *pedes potius quàm caput* vellem produci, hac tamen conditione, ut studeat *obstetrix* infantem minus bene versus ab initio *versare*. nimirum *minus bene versos* dico, si *digiti pedum sursum*, *calcanei autem deorsum vergant*, ut *hisce duabus Figuris* exhibentur, etenim si hoc modo pergant prolabi infantes, mento *ossibus pubis facile inuntantur*, ad quod præcavendum istos invertere convenit, *calcaneis clunibusque sursum*, *digitis autem pedum & ventre deorsum directis*.

Veruntamen minime cogitandum est, *infantem uno subito actu tanquam undique liberum quasi in vasculo ligneo posse versari*, nequaquam, siquidem utero nimium agglutinatur, quare si tam subito prorsus versare velis: uterum facile læderes aut infantem. *Lente igitur versandi sunt infantes*, dum simul extrahuntur, applicitis ambabus manibus, alterâ scilicet, quousque potest, subter corpus immissâ, dum altera pedes antè combinatos tenet, ne pedes tantum, iisque mediantibus crura, sed simul etiam corpus invertatur; hoc pacto infans sensim versando pro-

ducitur, usque dum pronus in ventrem procumbat, & ultra ventrem exclusus sit : *tum demum opportunum tempus illuxit, quo parturienti laborandum est*, sicuti alibi demonstravimus, quippe jam *caput & brachia conjunctim* plerumque *trajicienda sunt* : Et quamvis omnes (quod sciam) Auctores contrarium doceant, postulantes, ut *brachia prius successive producta juxta corpus ponantur*; ego tamen *contrarium & sentio & expertus sum* in hac aliisque rebus plurimis, quapropter *brachia juxta caput relinquenda esse confidenter suadeo, simul cum capite excludenda*: parturiens quidem, fateor, infantem omni nisu propellere tenetur, sed *nubecula est citò transitura*: Ego quidem ut plurimum ab omnibus laboribus parturientem detineo, donec infantes hucusque processerint; tum parum cessans, addito ipsi animo pro certo polliceor, si officio strenue satisfecerit, partum mox absolutum iri, modò cum in finem omnes nervos intendat ad enitendum infantem, *sese gerendo, quasi dolores urgerent*; siquidem *tum temporis non expectandi sunt naturales dolores*, si defint, sed parturiens se gerat, quasi iis urgeretur, omni nisu deprimens : quòd si observaveris, parturientem id ipsum præstare, fideliter etiam adjuvenda est, infantem *valide*, attamen *caute, deorsum trahendo, deorsum inquam, non sursum*, non secundum longitudinem parturientis, ut *pleræque solent obstetrices*, sed *deorsum versus intestinum rectum*, aliàs infans coarctatus ægre transmittitur : parturiens monenda est, ut *sine intermissione* depressionem faciat, addito, vitam inde infantis dependere, propterea ultimas vires intendendas esse, brevi momento omnia peracta fore; atque hoc pacto mox infans omnino excluditur : Mihi sane hoc modo res semper prospere successit; huic ergo praxi porro inhærebo, qua periculum non est *caput ab humeris avellendi*, quod Paulo Portaál aliisque (uti ultro ipsi fatentur) sæpius contigit : neque mirum hoc est; brachiis enim juxta corpus detractis *os uteri instar laquei vel tendicula contractum & conclusum non rarò præfocat infantem*, aut si jam defunctus sit & tenellus, *caput facile avellitur*, quod in utero remanens uncis deinde ferreis extrahendum est. Hi

Hi sunt fructus illam brachiorum detractionem consequentes, & provenientes ex miserrima ista cessatione istiusmodi hominum, qui nihil non faciunt ad *Veterum exempla*, inhærentes *institutiis Majorum*, non attendentes, an probata sint, necne, aut, an non convenientior sit praxis contraria istis traditionibus, quibus Veterum rationes & experimenta exponuntur; hinc corruptio & perniciēs Artium & Scientiarum, nisi enim novarum & meliorum rerum inventionē Majores superemus, præstantissimum certe artium illarum & scientiarum interciderit, quum nostra memoria continuis observationibus subinde non renovatur, unde sensim excidunt hæ & illæ minutiae, scientiæque temporis decursu ita hebetantur & obsolescunt, ut de integro reformandæ sint, si nova claritate & splendore effulgere debeant.

Satis cognitum habeo, non de *fore Zoilum aut Momum*, quibus minus arridebit, quòd ausim libere ad eò animi sensa eloqui, tot Capitibus tanto egregiorum Scriptorum tam Veterum quàm Recentiorum numero contraria: sed quidagam? captatio benevolentiae aut gloriæ me non movit ad Librum hunc scribendum: nec livor aut invidia deterrebunt scribentem, quod verum esse non dubito, experiētiâ confirmatus: Aliorum Scriptis ad acquirendam rerum cognitionem usus sum, & suspicio omnes, qui *experiētia ducti* scripsere, grato animo agnoscens, quicquid boni à Deo T. O. M. Supremo omnium Doctore mediantibus istis Scriptis mihi concessum est: Sed ubi illos errasse invenio, errorum posteros præmonere fas est, ut ab illis sibi cavere sciant; iste mos apud Majores obtinuerat, idem & mihi receptus est, idem & à posteris observabitur; & hic est genuinæ charitatis genius, non, ut nos invicem contemptu, convitiis aut obrectationibus laceſſamus; (ut plerique soliti sunt) sed scientias ab errorum fordibus emundemus, ut hoc pacto viâ posteris præparatâ multorum annorum serie à pluribus successive efficiatur, quod per brevitatem vitæ & experiētiæ raritatem *unicus* effectum dare non valet.

Evolutione Auctorum si quis quodammodo occupatus fuit,
cun-

eundem non fugiet, quantum splendoris paucis abhinc annis *obstetricantium artificio* accesserit, postquam Dominus *Mauriceau & Portaál* in Gallia, *Justina* in Germania, alique in aliis regionibus sua hac de re *Experimenta* in lucem ediderunt: quantum insuper fulgoris *hoc Novum Lumen*, meis *Experimentis* radians, isti Scientiæ allaturum sit, successu temporis patebit: Sicui non omnino caligent oculi, facile intelliget, quæ hoc Libro *novitiis obstetricibus* proposui, non nisi ex attenta experientia potuisse provenire: orbi autem oculis, aut quorum oculi lumen non capiunt, ex oculati porro manebunt, & ex caligine rapiuntur in caliginem, proprio suo damno pedes subinde offendentes.

Explicatio 31. & 32 Figure.

Fig. 31.

- aa* Vertebrae.
- bb* Ossa ilium.
- cc* Ossa pubis.
- dd* Ossa sedentaria.
- ee* Acetabula ossium coxendicis.
- ff* Circumferentia ventris.
- gg* Uterus.
- h* Infans in utero, cujus alter pes exclusus est.
- j* Vena umbilicalis.
- k* Secundina.

Fig. 32.

- bb* Ossa ilium.
- cc* Ossa pubis.
- dd* Ossa sedentaria.
- ee* Acetabula ossium coxendicis.
- ff* Circumferentia ventris.
- gg* Uterus.
- h* Infans ambobus pedibus exclusis.
- jj* Vena umbilicalis.

CAPUT XLVI.

De partu difficili, ex prave sito utero, nimium scilicet propendulo.

P*RAVIS* infantum posituris in recte sito utero tam generatim quàm speciatim jam perspectis, additis simul in transcurso observationibus de iisdem pravis posituris in obliquo utero, jam progrediendum erit, & speciatim dicendum de utero oblique posito, ut pateat, quænam inde difficilis partus genera oriantur, five bene versi sint in illo infantes, five prave. *Primò* igitur inquirendum est: *Cur ex utero nimium propendulo* partus difficilis proveniat. *Secundò*: unde cognosci possit, uterum nimis propendere. Denique *tertiò*: quid agendum sit ad impedienda seu prævertenda mala inde consequentia.

Ratio, *cur uterus nimium propendulus partum afferat difficilem*, hæc est: quia scilicet utero ita posito (imprimis in muliere ventrosa, uterum nimis demissum in abdomine gestante) inter labores infans necessariò aut ad vertebrae incurvas, aut ad os sacrum impingit, unde caput retardatur, ne in pelvim delabi valeat. Quò hæc magis pateant, neque tamen interea confundamur contemplatione multiplicis pravæ posituræ infantum in utero ita propendulo, hîc loci primò solum agemus de infante aliquo, qui *bene versus* prodit in utero hac ratione obliquato vel *nimium propendente*.

Infans *respectu uteri bene versus* hîc & alibi mihi dicitur, cujus superior pars capitis five vertex ostio, id est, ori uteri objacet: talis infans plerumque dicitur *bene versus*; & *respectu uteri* revera talis est, imò hoc respectu melius versus esse nequit: Quamvis autem infans ita positus in utero nimium propendulo recte versus sit, egoque prioribus Scriptoribus in hac re assentiar;

tantum tamen abest, me talem infantem in tali utero *respectu pelvis & vaginæ* (sive viæ, quâ transeundum est) bene versus dicere, ut potius hoc respectu talem infantem *prave versus* dictum velim, utpote qui propter pravam hunc situm *transversus* in ossa pelvis & postremas maxime vertebrae sive os sacrum impingit, uti ex 33. *Figura* patet.

Explicatio 33. *Figura.*

- a a a a a* Vertebrae.
- b* Sinistrum os coxendicis.
- c* Sinistri ossis pubis pars.
- d d* Ossa sedentaria.
- e* Acetabulum sinistri ossis coxendicis.
- f f* Circulus exhibens locum ventris.
- g g* Uterus, ore suo vertebrae opposito.
- h* Infans in utero *bene versus*.
- j* Caput infantis, ori uteri imminens.
- k* Secundina, sive placenta uteri.
- l* Locus umbilici.
- m m* Vena umbilicalis.

Infantes in utero ita posito interdum (haud sine ratione) *facie prona seu deorsum versa* prodeunt, ac nihilominus non nisi *facie supina seu sursum versa* excluduntur, quia scilicet inter transeundum *prono capite sublati*que pedibus corpus ex parte in orbem *convolvere* coguntur instar petauristæ. Admiratione dignum est, quosdam hominum potuisse observare ejusmodi *præcipitationem* horum infantum, neque tamen clare animo sibi concepisse *obliquum uteri situm*! animadvertēbant quidem, infantes istos *petauristas* prodire ex foeminis *ventrosis*, uterum demissum gestantibus; quoniam autem haud perspicue noverant *rectum & obliquum uteri situm*, aliud pro alio accipientes veram rationem non comprehenderunt, cur infantes isti præcipiti jactu ita provolverentur, *cujus vera ratio non nisi obliquus iste uteri situs* est.

Notandum autem est: præcipitem hunc jactum infantum *nequaquam fieri in utero*, quippe recti ex utero prodeunt; sed ex ore uteri progressi in pelvim, aut collo uteri adhuc operti, quamprimum in anfractum (quem transire debent) feruntur, se ipsos inflectere coguntur & ad viæ flexum incurvare, quo facto facies modò deorsum flexa jam sursum vertitur: quod ut clarius comprehendere possis, animo tibi concipe *aneum* vel *ligneum tubum* ea amplitudine, ut nudus perlabi possit infantulus; tubum hunc tibi propone curvatum instar cubiti parum inflexi, ita ut in superius foramen inspicere, & in inferius manum immittere possis: finge jam, te per superius foramen injicere infantem facie pectoreque deorsum versis, vertice item prævio: infante jam ad angulum usque cubiti injecto, si manum in inferius tubi foramen immiseris, senties infantis verticem ex adverso tubi fixum quasi hære, facie adhuc, sicut antea *deorsum versa*, ut difficulter verti, nec nisi multo cum labore traduci possit: quòd si tandem infantem traduxeris, invenies eum in curvamine cubiti *præcipiti jactu necessario inverti*, unde facies ejus in superiore cubiti parte deorsum flexa, in inferiore parte jam sursum versa reperitur: hoc modo fit *præceptis illa inversio* infantum, qui in utero nimis prono vel propendulo bene versi, hoc est, capite prævio prodeunt.

Hic loci notandum: quòd uterus simul cum vagina *longiorem tubum* constituent: deinde quòd conjunctim *formam cubiti efficiant plus minus incurvati*, prout scilicet uterus plus minus propendet, & quòd istud cubiti curvamen detur *circa confinium uteri & vaginæ* proxime os uteri: denique notandum: quamprimum caput infantis in os uteri penetrare coeperit, quòd tum statim impingat & fixum quasi hæreat à prominentibus vertebrae lumborum postremis sive ab osse sacro, unde consequenter progredi non valet, nisi cernum deorsum flectatur, collo totoque corpore isti curvamine accomodato, unde *posituram infantis priorem mutari necesse est*, ita ut qui modò in ventrem pronus in utero situs erat, jam vaginam transeundo in tergum *supinus* re-

clinetur; unde patet, inversionem istam proprie *non fieri in utero*, antequam infans delabatur, sed in *vagina uteri*, aut, si magis arrideat, *in utriusque confinio*: Et hoc pacto perspicue satis demonstrasse puto, quòd scilicet *uterus nimium propendulus* infantem cogat sese præcipiti jactu invertere, quæ præceps inversio non nisi lente & difficillime procedit, unde talis enixus nequaquam inter *facillimos*, sed potius inter *difficillimos partus* recensendus est.

At quærat fortasse quispiam: *num partus istiusmodi difficilis omnibus ventrosis contingat?* earumque uterus nunquam non ita propendeat? cui respondeo: licet huic pravæ uteri posituræ ventrosæ magis obnoxia sint quàm alia, non tamen necessariò tantam semper in iis dari uteri prominentiam: contrarium nonnunquam obtinet; & ego quidem *obstetricans* adfui *ventrosis* difficillime parientibus, quia scilicet earum uterus nimium ad *lumbos* aut *spinam dorsi resupinatus* fuerat; qualis uteri situs à priore tantum fere differebat, quantum oriens ab occidente.

Quòd si quis ex me quærat: num unius ejusdemque prægnantis uterus gravidus *hac vice propendere*, & iterata prægnatione *alia vice resupinari possit?* & quanam diversæ hujus, imò contrariæ, posituræ causa sit? illi respondeo: hoc quidem fieri posse, tum maxime, quum intestina uterum deprimant, eum huc vel illuc compellentia, unde situs sequitur mutatio pro ratione pravæ depressionis, cujus causa esse poterit, quòd gravidæ huic vel illi corporis posituræ nimium indulgeant, nimium sedentes, vel alterutri lateri plus minus incumbentes, corpore etiam aut nimis elato aut demisso, vel denique equo aut curru vectæ, aut alio corporis exercitio usæ, quo isti depressioni locum faciunt. Omissis jam remotioribus causis, quibus uterus loco movetur, solummodo dicemus: intestina uterum in alterutrum latus compellere posse, æque ac ab iis prorsum aut retrorsum deprimitur, unde varia pravæ posituræ genera existunt: Quum igitur aqualiculus propendulus argumentum infallibile non sit uteri nimium propenden-

dentis, & nihilominus è re sit, statim ab initio laborum nosse, an parturientis uterus ita situs sit necne, quò scilicet auxilium maturetur, res postulat, ut *obstetrices novitiae* informentur, quibus *indiciis* pravam hanc uteri posituram cognoscere possint, & quid ipsis hoc rerum statu agendum sit.

Obstetrix ergo ex *crassitie & propendentia ventris* hanc uteri posituram colligere potest, nec minus eam confirmabit, si ex parturiente cognoverit, *quo loco vivum illa infantem maxime senserit moventem*, infans enim non potest moveri, nisi ubi versatur: in super *ventrem potest contrectare*; quæ omnia conjecturam certiorrem reddere possunt; verum certissimum rei indicium *tactus* præbebit; quapropter *obstetrix minime tarda* sit aut *cunctabunda ad tangendam parturientem*, uti pleræque maximo prægnantium incommodo solent earundem querelas gemitusque, quoad libet, negligere, easdem tactu non prius explorantes quàm infantem jamjam satis progressum putant, qua ratione vera non solum negligunt indicia, quibus genuina uteri positio ipsis innotesceret, sed etiam (si res nondum omnino desperata aliquatenus bene ceciderit) multis parturientes frustra divexant cruciatibus, tempus laborum prolongantes, dum defunt ipsis conveniente auxilio, quod ferre quidem possent, si prudentes essent atque benignæ. Uterum autem nimis pronum propendere *obstetrix mediante tactu* ex hisce signis poterit colligere:

1. Os uteri altius quàm plerumque solet, suspensum inveniet.
2. Idem non nisi multo negotio poterit tangere.
3. Idem postremarum vertebrarum curvamini five ossi sacro obversum erit.
4. *Obstetrix* non nisi inferiorem oram oris uteri tangere poterit plus minus, prout scilicet uterus plus minus propendet, nequaquam autem superiorem oram, nisi os uteri jamjam coeperit delabi.
5. Aut omnino non, aut ægre in aperturam oris uteri *obstetrix* poterit ingerere digitum, eundemque non nisi inflexum aut incurvatum.

6. Quolibet irruente dolore os uteri dictis vertebris valide apprimi sentiet *obstetrix*, ita ut non possit delabi.

7. Aquæ, si ostio immineant, forma sentientur tenui & exili. *obstetrix* omnibus hisce signis inventis plane persuasum habere poterit, uterum nimis propendere, & auxilio opus esse ad corrigendum pravum hunc uteri situm partumque promovendum: Omnia ista signa intelligimus reperiri *ab initio laborum*, antequam dolores omnia constipaverint sive ut plurimum depresserint, imò *antequam os uteri jam latius pateat*: postea enim singula ista signa magis subinde mutantur, donec tandem omnino fere evanescant: quamobrem probe notandum est, ne unquam quidem certius per tactum explorari posse veram uteri posituram, quàm *initio statim laborum*, quamvis tum temporis os uteri ægre nonnunquam attingi queat, utpote alte nimis suspensum: necessarium tamen est attingi, ideoque eousque penetrandum, donec attigeris: quòd si digiti minus sufficiant, manus etiam immittenda; & si qua parturiens hoc detrectet, *obstetrici* genuinum adimit medium cognoscendi veram uteri posituram: heu noxiam & deplorandam cæcitatem! qua devitantur quasi parturientium dolores & læsio, dum interim matres cum infantibus vitæ exponuntur periculo: hem egregiam imperitarum Gubernatricum providentiam! qua leges fanciunt rationi contrarias, docentes alias, quæ ipsæ non intelligunt! certo enim certius est, parturienti nequaquam operam convenienter navare posse, quæ tactu non exploratam habet pravam uteri posituram: quapropter *obstetricibus* tempus neutiquam negligendum, sed ejusdem accurata ratio habenda est, quòd mature verorum statûs fiant certiores.

Obstetrix jam certa, *uterum nimis propendulum in prominulo ventre altius depressum esse*, ponderare secum debet, qua ratione hunc uteri situm corrigere velit, matrique simul cum infante auxilio esse; quem in finem *duo gradus* supponendi sunt: *primò* efficiat, ut caput infantis in pelvim possit illabi usque in ossis coccy-

cygis curvamen : *secundò* caput exinde promoveat, ut infantis exclusio omnino absolvatur; quippe non acquiescendum est capite jam in pelvim promotò : nondum tunc extra aleam res posita est; quin potius tum demum sudandum est, nondum enim dimidium facti absolutum : hic loci plurimi infantes hæserunt nunquam exclusi : plurimæ matres periire simul cum infantibus vertice jamjam in curvamen ossis coccygis delapsis, ubi defecerunt, quoadusque & mater & infans exspiraverant, nec sane inficiandum est, hunc locum infantibus esse instar scopuli quavis Malea periculosioris, in quem plurimi impingentes naufragium faciunt : interim difficilem hunc scopulum præterire necessum est, neque cum subterfugere licet, sine auxilio autem haud facile penetrare possunt, quatenus scilicet rem rationis & status præsentis regulam metimur.

Auxilium, quod requiritur, in eo consistit, ut ante omnia *caput infantis cum ore uteri in pelvim promoveatur* : quem infinem parturiens parte corporis superiore demissius quàm inferiore ponatur, quod percommode fit in *sella nostra parturientium perforata*, ejusdem posteriore parte, fulcimento scilicet, demisso, & culcitra binis anterioribus extremis eousque elevata, ut fulcrum cum culcitra *rectam lineam* efficiat, ita tamen, ut caput cum humeris supinis deorsum vergant, clunibus elatis : hoc pacto propendens uteri fundus attollitur, præbetque ori occasionem, qua commodius in pelvim introduci potest, *primò* : quia uterus ita erectus proprio pondere defertur, dummodo os ejus loco moveatur. *Secundò* : uterus ita erectus non adeò deprimitur ab ingruentium intestinorum pondere, à quibus aliàs in abdomen depellitur, parturiente ut plurimum absque judicio laborante, sicut plerumque monetur nulla habita sitûs uteri aut infantis ratione : isthoc situ uterus magis magisque retrorsum reprimi potest, quoniam intestina pondere suo deorsum feruntur versus demissiorem jam corporis partem. Parturiente jam dicto modo disposita *obstetrix* ambabus utens manibus uterum cum capite infantis expediat, *immissa* scilicet *altera*, quousque opus

opus est; *in vaginam*, altera abdomini parturientis imposita: hic loci perinde est, siue dextra utatur siue sinistra; uterus enim rectà propendens utramque æque commode admittit: utero verò magis in alterutrum latus obliquato opus esset siue dextra uti siue sinistra, prout scilicet os uteri versum fuerit: nimirum, si fundus uteri plurimum sinistrorsum inclinetur, *sinistra* in vaginam immittenda erit; sin ille dextrorsum vergat, *dextra* interne adhibenda erit ad disponendum os uteri & caput infantis.

Opera manu *obstetricis* in vagina præstanda, proprie hæc est: scilicet, duorum triumve digitorum extremitatibus ad superiorem oris uteri oram adhibitis adversus vel ultra caput infantis idem aliquatenus loco movendum, & in ostium pelvis dirigendum est, ut illabi queat; Sed hic loci *obstetricem* monitam volo, *ne culpam committat*, *verticem infantis nimium premendo*; capite enim infantis, qua patet parte, nimium pressio siue tracto, facilè mors illi infertur, proinde *obstetrix* istud caute tractare debet. Si fortè os uteri vertebri vel superiori ossis sacri parti jamjam nimis firmiter appressum fuerit, ita ut non nisi violenter digiti ibidem prætermitti queant, tum parturiens non, uti suprà dictum, sed alio modo ponenda erit.

Datur quoddam *artis opus*, quo in hac uteri positura caput infantis in pelvim dirigitur: scilicet sellâ parturientium modo suprà dicto ad resupinandum dispositâ, parturiens culcitra perforatæ (quæ antè latius patet) *parti anteriori levissime insidet*, corpore quodammodo *cernuo*, ut uterus, quoad potest, in abdomen deferatur; tunc manus in vaginam immittitur, ut digitorum summitates in os uteri non solum tendant, sed etiam *id parum prætereant*, usque dum post superiorem oris uteri oram pervenerint: *NB. non intra, sed post oris uteri labia*, ita ut os uteri cum vertice infantis & *interior* digitorum pars se invicem tangant, manu siue digitis ad rotunditatem oris uteri vel capitis infantis formatis; *exterior* autem manus seu digitorum *pars* tangat prominens ossis sacri curvamen, siue vertebra inferiores: Altera

tera manu hoc modo posita, altera *extrà* imponitur, ut antea dictum, atque tum *parturiens sensim resupinatur*, usque dum superior corporis pars demissior cubet quàm inferior: hoc facto *manu interea intra vaginam dicto loco immobili semper manente*, exterior manus *uterum solerter à se propellit*, ut in rectum situm, quoad potest, restituatur: dum fit iste repulsus uteri, simul *manus interior jam coarctata leniter movenda erit*, summitatibus maxime digitorum tremulis, ut leni vacillatione os uteri cum capite infantis deorsum feratur: quamprimum interior hæc manus senserit, os uteri cœpisse delabi, *ipsamet simul debet delabi*, singulis vicibus parum priorum tendens: hoc ipsum diversis vicibus repetendum est, donec vel tandem os uteri (à difficili isto offendiculo liberatum) & cavitas pelvis sibi invicem respondendant, quo facto omnia ad ulteriorem infantis depressionem conveniunt.

Isthoc *artis opus* exercitatae manui maxime accommodum & tutissimum est; siquidem os uteri & vagina ita se habent, ut vel *latum digitum*, imò nonnunquam quidem *latum pollicem* post os uteri pertingere liceat: verum *imperita manus sibi caveat* oportet, ne lædat *vaginam*, aut eandem ab ore uteri abrumpat, spatium quærendo ubi non datur. Repulsus iste uteri, manu abdomen premente factus, *sano itidem judicio* efficiendus est, manu *non de super deorsum ducta*, inde enim uterus infrà firmitus apprimitur; sed *obstetrix*, quantum parturiens ferre potest, *infernè sursum* debet premere, ut, si possibile sit, uterus resupinetur: At verò *obstetrici* observandum est, hanc uteri repressionem una manu ante non esse tentandam, quàm altera debito loco infrà convenienter locata fuerit; tum demum enim *utraque manu* opus opportune perficitur: quod si prima vice ex voto minus successerit, *aliquoties repetendum erit*, donec iteratis vicibus eò perventum sit, ut infrà infantis *caput coronatum* sentiat, hoc est, oris uteri oram circum circa contrèctare queat ostio pelvis imminentem; atque tunc de egregio successu certa esse poterit ac sperare, dolorum deprimentium impetum non fore frustraneum.

Hactenus nihil dictum est de *labore parturientium*, quoniam, huc usque opportunum non erat, parturientem ad laborem hortari, utpote non solum frustraneum, sed & maxime obstantem *obstetrici*, cui soli hactenus omnis labor competit: Sed quæret fortasse quispiam: *quid parturienti agendum est, sentienti se doloribus ad laborem urgeri? an tum non licet laborare? aut an poterit illa à labore sibi temperare?* respondeo: ipsam quidem non posse cohibere, quin doloribus corripiatur; posse tamen cum iisdem *non cooperari*, aut ad minimum quodammodo abstinere à nimia depressione, id quod eidem injungere summopere debet *obstetrix*, quæ si sentiat irruentem dolorem, (quem, quum attenta est, plerumque citius quàm ipsa parturiens observare poterit, manu scilicet ori uteri applicita) tum quiescere debet, nec quæquam tentare, sed commoditatem ad agendum arripere, quamprimum transiit dolor, *reprimendo, attrahendo & propulsando*, uti suprà monstravimus, priusquam alius irruat dolor.

Alienum forsan plerisque videbitur: *prius peritum obstetricantem Chirurgum aut obstetricem quàm ipsam parturientem irruentes dolores posse sentire*: at verò quàm mirum etiam videatur, verum tamen est, nec exiguam commoditatem *prudentibus* confert *obstetricantibus*, qui hac observatione quacunque ratione uti scientes, opportunitatem idoneorum ad agendum temporum arripiunt, suaque temporis officia cum Natura conjungunt, ut pariter cum illa efficiant, quod neutra figillatim valeret; aut contrà alternis vicibus jam hoc jam illud agant: quemadmodum enim hic loci *obstetricanti* cessandum est, dum Naturam sentit per dolores operantem, & operandum, si dolores præterire; ita alia vice simul cum doloribus illi laborandum est, istisque præteritis cessandum: Ab *obstetrice* igitur dolorem irruentem sentiente parturiens præmonenda est, ut *patienter potius ferat sinatque præterlabi dolorem, quàm cooperetur*, ne infans uterique magis subinde coarctentur.

Quæret fortasse quispiam: *qua ratione obstetricans sentire possit*

sit, adventare dolorem? cui respondeo: me istud sensu quidem cognoscere posse, quin & parturienti prædicere solitum, officiique sui admonere, sive laborandum sit illi, sive non, prout res postulat; sed fateor, me nescire, quodnam nomen rei imponendum sit: *Exoritur in ore uteri subtilis quidam motus, contractio sive compressio, quam solum licet observare, quotiescunque afficiuntur muscoli novo sensu, quo illi excitati novo spirituum influxu novum in uterum faciunt impetum, id quod dolorem vocare solemus: quisquis igitur motum hunc ab aliis novit distinguere, is irruentem dolorem præsentire potest.*

Hic loci *obstetrices* monendæ sunt: quòd si manu circa os uteri occupatæ sint, dicto modo ejus oram digitis probe apprehensuræ, *ut sibi temperent à nimia digitorum motione*, illos hinc atque hinc non ducentes, dum interiorem oris uteri oram contrectant; hoc enim dolorum irritamentum est, quumque parturiens tum doloribus non opus habeat, jussa labores inhibere, *obstetrici* utique cura habenda est, ne ipsamet dolores provocet: Ego quidem experienciâ edoctus sum, *diversam rerum tractationem diversos etiam sensus commovere*, & medium esse excitandi dolores parturientium, aut eos profligandi, uti sequentibus fufius dicemus.

Quando jam *obstetrix* feliciter rem eò perduxit, ut os uteri cum capite infantis in cavitatem pelvis coeperit illabi, infanti porro subvenire studeat, omnemque, quam potest, operam conferat, qua facilem reddat infanti transitum: Ante omnia parturientem *superiori corporis parte curabit aliquatenus elevari*, imprimis aliquandiu morata, antequam os uteri in pelvim inducere potuerit, quippe incommoditatem affert parturienti & angorem, *diutius ita capite supinato retrorsum inclinari*, omnibus enim intestinis pondere suo diaphragma prementibus respiratio quodammodo præcluditur, unde maximus angor: fin autem minus diu resupinata fuerit parturiens, neque incommoda inde duriora sentiat, (alii enim homines in hac re firmiores aliis) eadem positurâ aliquandiu adhuc maneat, & obstetrix il-

li injungat, *ut singulis posthac doloribus intentâ, quantum potest, cum iis cooperetur*; jam enim dolores mediante capite infantis os uteri magis subinde ampliare, caputque sensim propellere debent.

Verùm *obstetrix* hîc jam curam ac diligentiam adhibeat oportet in ore uteri *sustinendo*, ne simul cum infantis vertice in sinum ossis sacri delabatur; quod si factum fuerit, miserrima carnificina erit, caput porro deorsum promovere: plurimum enim interest, an *caput solum* infantis in hunc sinum immiseris & traduxeris, an verò *caput & os uteri pariter* inibi conclusa & compressa inveneris, imprimis si prava adeò sit positura uteri, qualis hæc est, quæ maximam affert difficultatem capiti inde producendo: hæc enim uteri positura necessariò infert, nimirum *citius uterum & infantem pariter delapsuros esse, quàm infantem solum*, eundemque citius vertice in immobili illo ossis sacri curvamine constipatum iri, quàm præterlapsurum fore: *obstetrices* igitur hoc non intelligentes *omnia patiuntur simul delabi*, ut ubique fere locorum usu venit, earumque vix millesimam quamque hanc rem penitus perceptam habere censeo, quapropter *tot egregiis fæminis pleno adhuc ventre moriendum est*: Aliæ infantes suos morti victimas mactant, qui non possunt excludi, nisi aperto prius & excerebrato capite forcipe tandem extrahentur: Alius quidem maximi Arcani se inventorem putat, quòd noverit infantem eductore capitis (*tire teste*) extrahere, ita ut non opus habeat caput omnino excerebrare: id quod correcturus alius *binis* utitur *uncis* oculis, auribus, aliisque capitis partibus injectis, quibus violenter extrahit infantem, cui, si vivus adhuc educitur, tamen paucis post horis aut diebus moriendum est: ne dicam, quæ præterea matri incommoda inferantur: *ecce egregiam obstetricandi artem!* & hæc quidem omnia percommode fiunt *sub nomine & prætextu infantis jam defuncti!* *obstetrix* ait: *omnem meam curam atque operam contuli, malo mederi non poteram, quamdiu infans alte adeò suspensus erat*: at rei consulere nescia ore uteri adhuc suspensio,

mul-

multo minus expediet, illo jam infrà curvamini offis sacri affixo: nec *ipsemet Chirurgus obstetricans* melius foetus producendi consilium adferre novit, pràterquam uncis, cultris, forcipibus seu eductore capitis (*tire teste*) infanti vitam adimere, mortuumque sive integrum sive frustulatim extrahere: Et quidnam aliud relinquitur eligendum, quàm quod in usu observari solet? scilicet: *satius esse, unum saltem mori, quàm duos, ideoque infantem, si nondum exspiraverit, occidere & extrahere, ut hoc modo Matri vita servetur*: heu miseram optionem, ubi morte infantis vita matri redimenda est! vah negligentiam! vah noxium *obstetricum* inscitiam! quæ nesciunt parturienti & infanti maturo adesse auxilio: Verùm enim verò quisnam illas accusaret à nullo unquam meliora doctas? *hactenus utique nemo firmis & Mathematicis fundamentis demonstrationibusque hanc Artem ipsis explanavit*; quid igitur mirum, tam crassis eas inscitiae tenebris involutas mansisse.

Verùm ut triste hoc malum præcaveat *obstetrix*, omni studio in id incumbat oportet, ut os uteri sustineat, neque id patiatur delabi, quò solum infantis caput denudatum, nec utero obvolutum deferatur, quod longe facilius postea expeditur & traducitur, quàm si utero adhuc circumvestitum sit, & in sinu offis sacri fixum hæreat: Quòd si membrana interim loco capitis validius deprimat, eodem modo ac caput illa tractanda; nimirum humorum formatura non impedienda; sed os uteri solùm sustinendum est, quod non sinat delabi *obstetrix*, adhibita cautione, ne membranam dirumpat: propterea semper late satis distendat digitos, oræ saltem oris uteri, non autem membranae applicitos, idque perseveret agendo, usque dum membrana rumpatur, quo facto caput tractet, uti jam diximus.

Sed videor mihi opposcentes audire *obstetrices*: quicquid scribas, plurimum tamen interest inter dictum & factum: non semper ad conceptum nostrum res succedit: quisnam omnia accurate adeo internosceret? & licet possemus internoscere, gravida tamen nostrates id non ferunt, nolunt illa tangi pràterquam unico,

vel ad summum duobus digitis, ita quidem, ut ne dolorem afferas, nolunt enim incommoda pati, opulenta praesertim, quae non nisi tactu mollissimo volunt tractari. Respondeo: me non ignorare, quod multum intersit inter dictum & factum, & quod facilius sit de hac re literas facere, quam eam probe perficere: satis etiam cognitum habeo: *obstetrices* hæc mea præcepta sine accurata attentione & indefesso studio non peracturas esse: neque me fugit: gravidas molliculas satis esse, nec placide ferre dolorem, sibi ipsis parcentes, sibi que ab *obstetricibus* parci petentes: charitas etiam & æquitas postulat, ut *obstetrices* caveant, ne supervacaneis parturientes afficiant doloribus: insuper certus sum: me *obstetricantibus* nihil præcipere agendum, quam quod fieri posse experientia me docuit: denique non ignoro: gravidas, tenerrimas licet, & quantum possunt, fugitantes dolorum, plurimas tamen, easque præcipue, quæ rationi & sano judicio locum dare consueverunt, animo tam æquo esse, si monstraveris, in quo versentur periculo, ut non recusent tractari modo maxime necessario; hac enim sola ratione supervacuos licet effugere dolores: quibus necessario fiunt obnoxiae, quæ tempore opportuno modoque convenienti auxilium non admittunt: quæ verò operam necessariam non admittunt, in eas ipsas damni culpa conferetur, nequaquam autem in eas, quæ operam suam pollicitæ sunt.

Quando jam *obstetrix* eò rem perduxit, ut membrana rupta, caputque infantis vertice maxime exclusum sit, tum non opus est, ut os uteri, velut antea, suprâ sustineat, sed caput simul cum ore uteri finat delabi ultra ossis sacri curvamen, quod facilius jam præterire poterit maxima parte denudatum, quam ore uteri adhuc vestitum: ut verò infans porro educatur, *obstetrix* rursus ambabus, ut ab initio, manibus utatur, alterâ scilicet intrinsecus, alterâ extrinsecus applicitâ; huic operæ iterum, adhibeat *judicium*; non quidem, ut antea tradidi, præteritis singulis doloribus laborando, sed *contrario prorsus modo*, quippe jam cum laboribus cooperandum est, atque cessandum, maxi-

ma dolorum efficacia cessante : quare non solum ipsamet *obstetrix* dolores observare; sed & parturientem ad idem cohortari debet, ut non solum cooperetur, sed & omni nisu, quoad poterit, in cooperando perseveret : eum in finem singulis vicibus *obstetrix*, quamprimum irruentem sentit novum dolorem, parturientem ejus commonefaciat, ut conjunctis viribus infans promoveatur, idque sequenti modo : *Obstetrix altera manu in vaginam uteri immissa* dorso seu averfa ejus parte ad intestinum rectum conversa, digitorum apices, quousque potest, subter caput infantis intrudat, (caute tamen, ne caput nimium prematur) tum manum ibi teneat immotam, donec dolor irruat : *alteram manum extrinsecus abdomini* parturientis imponat, eo circiter loco, quo fundus uteri latet; & quando jam dolor irruere incipit; ipsa simul incipiat utraque manu cooperari, manu scilicet intra corpus leniter deprimat, nimirum contra ossis sacri acumen, quod retrorsum premendum est; altera manu extrinsecus uterum leniter resupinet, simulque deorsum premat; *leniter* inquam, ad proportionem nempe doloris ab initio paulatim vigescentis, qui uti parturientem ad laborandum successive fortius incitat, ita & *obstetrix* fortius subinde deprimere debet.

Sed notandum : quod hæc *depressio externa* nunquam debeat esse *vehemens aut violenta*, sed semper *moderatissima*; depressio autem altera manu *intrinsecus* facta *cum robore* fieri debet, adeò ut *obstetricem* quidem omnes nervos in eam depressionem contendere oporteat, his tamen conditionibus : *primò* : ut depressio illa vehemens solummodo adhibeatur, quamdiu parturiens summo doloris vigore ad laborandum concitatur : dolore verò cessante cesset & depressio : *secundò* : depressio illa fiat æqualiter manu averfa, non autem nodosis manus articulis prominentibus : *tertiò* : manum, quàm potest, latissime dispan-dat, ut æqualiter ubique apprimatur : his probe observatis omnes quidem vires adhibere potest *obstetrix*, nequaquam sollicita, se parturienti nocituram, quinimo rem gratissimam ipsi afferet.

At verò secum forsan quis cogitabit : *Nonne obstetrix hac ratione parturientem dilacerando laderet ? aut intestinum rectum adeo comprimeret, ut illud vel tandem emoriatur ?* siquidem plura testantur exempla, sive muliebria parturientium ad intestinum rectum usque, sive os uteri dirupta esse : sed respondeo : modo supra dicto id fieri non posse : dirumpuntur autem muliebria aut os uteri, si obstetricantes intruso in os uteri aut muliebria utriusque manus digito omnibus viribus incaute distrahunt, & ita partes illas dilacerant : sed in ejusmodi depressione generali id non est, quod timeas.

Porro *obstetricibus* probe observandum est : non satis esse, dicto modo os coccygis omnibus viribus retrorsum premere, sed simul *inter deprimendum manum attrahere debent*, & sentient, caput infantis singulis doloribus validis aliquatenus promotum iri, & successive proditum : manum ita attrahentes, eandem simul quidem incumbenti infantis capiti subducunt ; sed hoc nihil refert, modò eandem, quamprimum vigor doloris transiit, mox iterum immittant, digitosque capiti rursus supponant, *singulis vicibus simul cum dolore depressionem & attractionem reiterantes* : hoc rite facto experientur, quantum inde spatium suppeditetur, quàmque januam quasi aperuerint capiti infantis ad delabendum ; cui rei etiam non minus inserviet manus *extrinsecus* depressans, abdomini imposita, infantemque cum utero fortiter propellens : etenim ratio observatu digna, cur scilicet infans tarde adeò progreditur, hîc loci non sita est in angustia oris uteri, neque pelvis, sed in eo potius, *quòd dolores non commode impressionem facere valeant*, infansque in superiore uteri parte adeò coarctetur, unde tardus ille progressus durat, usque dum superius infantis corpus superius illud sinuosum curvamen præterierit, quo facto infans facillè prorumpit & excluditur.

Quamprimum jam obstetrix infantem gremio excepit, venam umbilicalem aut ipsamet debet præligare & abscindere, aut alii id faciendum committere ; *ipsa verò ocys manu in uterum immissa secundinam extrahat, uterumque in locum genuinum redigat,*

gat, adhibitâ curâ, ut is rite contractus probe claudatur; quo non bene procurato puerperæ uterus sanguine sæpe impletur, qui demum conglobatur & concluditur, unde facilè *delirium*, *insomnia*, *continua febris*, *immodicus sanguinis fluxus*, & denique *mors infertur*, quæ plerumque ingenti labori imputatur, quum revera sæpius ex neglecta uteri purgatione & minus curata constrictione provenerit: equidem non ignoro, & alias dari mortis causas, sed satis cognitum etiam habeo, ex dicta sæpius causa illam originem trahere, quam mortis causam prudentes obstetrices circumspècta rerum tractatione facilè possunt auferre.

Obstetricis est, ut post extractam secundinam manu denuo immissa uterum lente resupinet, & deorsum quodammodo ferat, tam diu morata, donec circa manum constringatur uterus, nisi instar asseris nimium rigeat, uti nonnunquam, sed rarò, contingit: tunc non morandum est, donec uterus claudatur; sed puerpera studiose observanda, an mala forsan symptomata postea indicent, uterum conglobato sanguine exonerandum esse: at si vulgari crassitie sit uterus, facilè & sine mora imò commodius contrahitur, quàm extreme tenuis, qui circa manum instar maddi lintei vel mille plicis concidit: utero circa manum clauso ea extrahenda, simulque egerendum est, quicquid alieni adhuc residuum est, ut omnino purgatus sine impedimento plane claudatur.

Haftenus obstetricibus novitiis tradidimus: quid agendum sit, si ab initio statim vocentur ad parturientem, cujus uterus pronus in abdomine propendet, ut, quantum quidem possunt, infantem more consueti sine versione excludant: At si fortè obstetrix per ignorantiam omnia hæc præcepta neglexerit, & inter multas cunctationes titubationesque eò res pervenerit, ut uteri pars acuminata seu inferior in pelvim illapsa sit, atque os uteri cum capite infantis in curvum ossis sacri sinum perruperit, ibique constipetur, si in hoc rerum statu membrana rupta sit capite infantis parum adhuc denudato, si parturiens inter multas cunctationes

jam defatigata sit; tum quæritur: *quidnam obstetrici arcessita in hoc rerum statu agendum sit?* Ego respondeo: quòd ad partum ejusmodi parturientis absolvendum *Viri* potius quam *fœminæ* auxilium requiratur; quapropter eam *perito cuidam obstetricanti Chirurgo* tradi præstaret; etiamsi non diffitear, *expertam etiam obstetricem* nonnunquam huic operæ parem esse posse.

Jamjam supposuimus: *infantis caput parum adhuc denudatum esse*: præterea supposuimus: *infantis caput in curva ossis coccygis sinu fixum quasi harere*: exinde concludendum est: infantem hîc loci in os uteri aperiendum impetum facere non posse; *situs igitur uteri mutandus erit*: quapropter parturiens disponenda cubitu *obstetricanti* non incommodo, sed appposito & conveniente: eum in finem parturientem *obstetricans* in grabato seu lecto humili, aut super aliquot pulvinos humi stratos collocet, *ut procumbat genibus prono & demisso capite*; cubiti suffulcianur tot pulvinis, quot ad sustinendum & immobiliter innitendum exiguntur: convenienter id fit, si innitatur *fulcro sedilis inversi*, pedibus sedilis (jam sursum tendentibus) parieti aut spondæ cuiquam oppositis, ut parturiens corpus obfirmare valeat, ne moveatur, quod facilè contingeret, nisi ejusmodi fulcro instructa foret.

Parturientem ita capite prono & demisso genibus provolutam collocamus, ut mediante hoc cubitu *uterus proprio pondere in immum ventrem deferatur*, & consequenter *se ipsum è curvo isto ossis coccygis sinu proripiat*; quod ut eo citius & commodius fiat, *obstetricans* manu seu digitis in vaginam pone inter intestinum rectum & caput infantis immittis uterum deprimat, donec os uteri eousque repellatur, ut spatium suppetat idem os manu sustinendi, ne delabatur, utque capiti infantis locus detur faciendi depressionem in os uteri, ejusque aperiendi, quò tandem magna parte denudetur, neque tamen permittatur, ut os uteri iterum in sinum ossis coccygis delabatur: utero tandem cum infante eousque repulso *obstetricans Chirurgus* porro infantis plenam exclusionem eo modo perficere potest, uti supra *obstetricibus*

tradidimus, id quod temporis redimendi gratia hoc loco non repetemus.

Quamvis autem infantis exclusio hoc modo concipiatur, & nonnunquam à *perito Chirurgo obstetricante* perficiatur, si nimirum parturienti sufficientes adhuc vires & dolores suppetant; eam tamen & alia ratione experiri licet, si metuendum sit, ut parturiens ad absolvendum prospere partum viribus & doloribus destituatur: idcirco parturiente ut antea collocata, uterum (uti dictum) depresso *obstetricans* porro, quantum potest, repellat, donec os uteri sursum in amplius pelvis spatium reductum commodius aperire manu, eamque immittere possit, *qua capite infantis semoto pedes quærendi*, neque cessandum est, donec eos invenerit, versoque infante in ostium produxerit, digitis pedum, quantum potest, deorsum ad matris intestinum reductum converſis: Pedibus jam in ostium productis non opus est, ut parturiens porro capite & superiore corpore prono decumbat; sed versa & reſupinata se præparet ad valide deprimendum, quum res postulaverit: *Obstetricans manu interea intra corpus semper infantis pedes tenens*, jam eos attrahere debet, quoad clunes venterque exclusi sint; tum *infante probe apprehenso*, *altera manu ventri supposita*, *altera autem tergo injecta* parturientem, si dolorem non sentiat, jubeat, ut se gerat, quasi dolore concitaretur, scilicet *omnibus viribus deprimat*, *quasi infantem enixura*, quod dum illa præstat, *obstetricans* continue (attamen lente) trahere debet, ut hoc modo caput pariter cum brachiis excludatur.

Cognito jam, qua ratione parturiens adjuvanda sit, cujus uterus *pronus nimium propendet*, cujusque infans *recte*, id est, *capite prævio* in ostium tendit; porro videndum quoque erit: qua ratione uterus ejusmodi propendulus tractandus sit *infantibus in eo prave positis*: Quemadmodum enim prava infantis versio in qualicunque uteri positura locum habet; ita etiam in hac locum habere poterit, siquidem manus, pes, cubitum, vena umbilicalis, mentum, aut facies, clunes, aut aliud membrum

prævium prodire nonnunquam poterit; quare necesse est, *novitias obstetrices* nosse, *quibus indicis pravi isti infantum situs internoscendi sint*: præterea: *quid ad tales infantes oblique praveque sitos expediendos agendum sit.*

Ne verò in hac materia nimis prolixus sim, paucis dicam: *varios istos infantum situs tactu* dignosci posse, sicut alibi traditum est: eodem enim modo situs infantum internoscitur in *obliquo*, ac in *recto* utero: neque etiam in hac uteri positura diu hæsitando opus est, quodnam præcise membrum in ostio prævium exhibeatur, satis est, si *obstetrix* observaverit, caput non exhiberi, ut sciat, *pedibus* infantem extrahendum, & proinde tempus non otiose terendum esse, si se ipsam huic operi parem judicare ausit; alioqui *expertus Chirurgus obstetricans in auxilium vocandus est*, qui hoc effectum reddat, dum vires matris & infantis adhuc vigent, membranâ nondum ruptâ, uteroque adhuc in superiore pelvis parte suspenso: *foeminâ* igitur in sella parturientium collocatâ, ita ut in anteriore parte culcitrae ante latius patentis erecta sedeat, ipse manu in vaginam immissa os uteri ita disponat, ut ad aperiendum aptum sit, quod jam multo commodius aperitur, quàm si caput infantis prævium sit: quo facto unum primò aut duos, deinde tres & successive quinque pariter digitos in os uteri ingerat, eoque ampliato in uterum penetret: tum membranam dirumpat, aut, si satius censeat, moretur, dum sua sponte rumpatur, porro quæsitos pedes in ostium producat, curans ut digiti pedum ad matris intestinum rectum conversi sint, & ita tandem infantem extrahat modo suprà dicto de hac positura uteri obliqua.

Sed quæret forsan quispiam: *Cur in hac obliqua uteri positura mox suadeam infantes pedibus potius extrahere? & cur infantes caput prævium exhibentes non item mox pedibus extraham?* quum talium infantum exclusio in ejusmodi prave sito utero tam difficilis & periculosa sit? ad quæ respondeo: in hac prava uteri & infantum positura facilius infantis versionem succedere, quàm si caput prævium fuerit, infanti item, si caput aut pedes præbeat,

beat, commodissimum concedi transitum : præterea quamvis (secundum novas hæc demonstrationes meas obliquæ uteri posituræ) verum & infallibile sit, *tutius scilicet & facilius ab initio statim laborum infantem versum pedibus extrahi*, (etiam si caput prævium prodeat) quam permitti, ut capite prævio prodeat ; suprà tamen etiam proposui, infanti capite prævio prodeunti progressum concedi posse, *ne statim ab uno extremo ad aliud transeam, aut uno quasi ictu omnem Veterum structuram deturbarem* ; præsertim quum hic ipse obliquus uteri situs inter quatuor posituras maxime inconvenientes commodissimus adhuc sit, & infans concurrente fideli auxilio vivus adhuc excludi possit, licet plurimi auxilio destituti pereant.

Verum enim verò ut plane & aperte profitear, quod res est, uti ingenue verum dicere decet, *etiam si propria praxi id dissentiat*, præclare eloquar cogitata mentis : scilicet, *quod in quacunque uteri obliqua positura tutissimum, promptissimum minusque dolorificum censeam partum accelerare infantes pedibus extrahendo, idque in principio statim laborum, ante vel mox post effluvium aquarum, quamprimum certus sis, parturientem genuinis pariendi doloribus laborare* : quod si hac methodo procederetur, uti vel tandem aliquando factum iri confido, incredibilis fane multitudo mulierum & infantum, aliter pereuntium, servaretur : Denique addendum est : obliquam hancce uteri posituram commodius adhuc admittere exclusionem infantis, *prævio capite prodeuntis*, quam sequentes, ubi uterus in alterutro latere situs est, aut ad lumbos apprimitur.

C A P U T X L V I I.

De partu difficili, ex utero spinae dorsi nimis appresso.

EXperientiâ ego edoctus sum, & eâdem magistrâ omnes veritatis studiosi obstetricantes erudientur : *uterum loco nativo emotum nimium sæpe resupinari, aut ad spinam dorsi adigi,*
 Ee 3 unde

unde os vel ostium ejus non solum alte nimis in ventrem elevatur, sed & adeò obliquatur, ut *vaginæ recto tractu non amplius respondeat*; sed contrà superior vaginæ pars eousque inflectitur & incurvatur, ut potius figuram *normæ triquetrae*, quàm *lineæ rectæ* referat plus minus, prout scilicet uterus spinæ dorsi plus minus apprimitur, lumbique parturientis plus minus sinuosi sunt.

Prava hæc uteri positura præternaturalem & difficilem partum necessariò inducit, nisi *prompta solertique manu statim ab initio* parturiens & infans in integrum restituantur: quapropter *obstetricem* summo studio & attentione *primo statim tactu* oportet percontari, num pravam hujusmodi posituram uteri sentiat, ut *primo statim laborum impetu* matri & infanti auxilio sit, nec longas nectat moras, uti plures *imprudentes* solent *obstetrices*, quarum culpâ, quòd hujus incommodi ignaræ sint, mater & infans non rarò occumbunt.

Id scire volo *obstetrices novitias*, quòd scilicet è positura uteri prius monstrata necessariò sequatur, *caput infantis, quàm quidem potest, optime versi in ossa pubis impingere*, dum enim egredi infans allaborat, tam à propriis conatibus, quàm doloribus valde deprimentibus in hoc rerum statu ad ossa pubis violenter adigitur, ubi mollius capitulum hærens quodammodo infringitur, & magis subinde imprimitur, unde, quia non potest in cavitatem pelvis delabi, etiam mater infantem eniti nequaquam potest, nisi caput prius inde remotum in cavitatem pelvis inducatur.

Non rarò parturientem biduum triduumve, quin & quatri-duum laborare, neque tamen partum eniti contingit, & quod plus est, primis nonnunquam diebus *dolores maxime vigent*, ita ut irritis defatigata laboribus *infanti animam inscien-ter exinguat*, cujus rei culpa in inscitiam *obstetricis* conferenda est: denique *nullo fere aut languido doloris impulsu infans mortuus sponte quasi excluditur*, sed singulari Dei providentia id fit ad conservationem matris, quæ aliàs plerumque simul occumbit, & moribunda sæpe foetum edit exanimem.

Quò

Quò verò *obstetricibus novitiis* innotescat hujus rei causa, & qua ratione præcavere possint, diligentius ea explananda erit: *Imperitæ Obstetrices* parturientem tactu explorantes, quando capitulum infantis, utpote ossibus pubis impactum, non sentiunt, parturienti ejusque cognatis præsentibus dicere solent: *infans nimis adhuc suspenditur, ut tactu assequi non valeam, opus est, ut prius delabatur*: sicque infantis descensum præstolantur, qui tamen delabi nequit: Vel: Situm infantis tactu percontantes, si per intermedium uterum rotunditatem quandam & duritiem senserint obviam, quam non male pro capite habent, tum dicunt: *infans bene versus est*: tumque dolores solùm efficaces expectant, quibus infans propellatur; sed spes illas frustratur, ignorantes, caput infantis ad ossa pubis hære, unde neque matri neque infanti sunt auxilio, quare non rarò ob istam incitiam utrique occumbendum: Hæc incitia inde potissimum originem trahit, quòd tactu non possunt clare internoscere uterum & vaginam, neque os uteri probe distinguere à partibus infantis ad exclusionem præviis, sive à membrana humores continente; quum tamen *obstetricis* sit, singulas partes rite dijudicare posse; tum certe non ignoraret, ubi & quomodo infans situs sit, ac consequenter prompte & omni mora rupta auxilium subministraret.

In hoc pravo uteri situ, de quo nobis hîc sermo est, *obstetrix probe attenta os uteri aut omnino non aut parum saltem tangere poterit*, nisi jam late satis pateat, atque tum adhuc aliquam saltem circuli partem attingere licebit; capite enim infantis suprà in ossa pubis impactum erit: tota ergo superior oris uteri ora prorsus non poterit tangi digitis, utpote qui inferiorem solùm oris aperti partem assequi valent: atque tum ii *prudenter* adhuc & *caute* inter cervicem vesicæ & os uteri immittendi sunt: *obstetrix* enim digitos posticam versus ad intestinum rectum intrudens nil nisi *sacculum clausum* offendit, & parum validius premens præ incitia facilè sibi persuadet, infantis se capitulum sentire, non dijudicans, utero adhuc tectum esse, ac se frustra ejus descensum

præstolari: *Obstetrix sagax* in hoc rerum statu *proxime cervicem vesicæ sentiet oram aliquam lunatam*, quæ oris uteri est, quòd si digitis illac penetraverit, etiam *capitis partem duram, globosam, laevemque*, sive *verticis aperturam* sentiet, unde certò colligere potest: *infantem pariter cum utero spinæ dorsi nimis apprimi*: quum igitur certo certius sit, quo magis infans adhæc ossa à doloribus apprimitur & constipatur, eo difficilius inde removeri, imò cerebrum quidem infringi posse, ut subita morte pereundum sit ipsi, abjecta omni cunctatione infanti succurrendum erit, hisce sequentibus observatis:

Primò: Quamprimum *obstetrix* pravum hunc situm observaverit, parturientem prohibeat, *ne valide cum doloribus allaboret*, sed istos potius sustinendo prætermittat, usque dum situs infantis correctus sit, *obstetrixque* denuo laboris commonefaciat.

Secundò: Jubeat *obstetrix* parturientem (si quidem potest) è vestigio mejere, ut vesica exoneretur, nec periculum sit pressione ejus lædendæ: (sive illa pressio fiat à capite infantis, sive *obstetricantis* manu, dum capite infantis extricando occupatur) quòd si pauciores adhuc & minores dolores parturientem urgeant, ac membrana nondum rupta sit, *leni etiam clystere alvum ciere licet*, ut omnia prius obstacula, quantum fieri potest, removeantur.

Tertiò: Parturientem *obstetrix* convenienti positura colloct, quòd auxilium commode subministrare queat: nimirum *in sella perforata plane primam resupinetur*, in principio scilicet, si infans ossibus pubis nondum valide appressus fuerit: aliàs conducibilius foret, superiorem corporis partem demissius collocare, quàm inferiorem, quò uterus cum infante facilius retrocedat.

Quartò: *Obstetrix* digitis alterius manûs (ejus scilicet, quæ rei maxime accommoda foret) *oram oris uteri caute prehensam posticam versus ad intestinum rectum premat sive trahat*: attamen hoc non prius aggrediatur, quàm alteram manum abdomini parum supra ossa pubis opposuerit, tunc facilius succedet opus

pus ambabus simul manibus operanti : externa scilicet manu caput infantis parum retrudat primò, & mox deprimat; interna verò manu os uteri retrahat ad intestinum rectum itidem deorsum : quum jam senserit, caput infantis cum utero aliquatenus loco moveri & delabi, moneat parturientem, ut erigat corpus superius, ita tamen, ut ne inferius moveatur; id est, se ipsam incurvet, & pronam, quoad potest, inflectat, *quasi se erigeret, & ad dejiciendum conquinisceret*: interea *obstetrix* curam intendat, ut manûs dicto jam modo probe locatas contineat : parata (dum parturiens inflexu corporis infantem cum utero à tergo levat & propellit) ad caput antè deprimendum, quò rectà in cavitatem pelvis delabatur.

Quintò: Capite jam expedito, & ab offendiculo vindicato *Obstetrix parturientem moneat, ut jam doloribus intenta, quantum potest, cum illis allaboret ad propellendum porro infantem penitusque excludendum*; quapropter eandem finat laborare corpore ut plurimum ad sedendum composito, aut in genua etiam provolutam cubitis commode suffultis.

Sextò: quòd si verò infans jam dudum ossibus pubis impactus hæserit, antequam *obstetrix* advenerat, vel : si illa parturientem cum infante inscitâ alius *obstetricis* neglectam in misero hoc statu inveniat, *supinam retrorsum omnino inclinet, capite demisso, & corpore aliquatenus elevato, tentetque modo supra dicto caput infantis deprimere*; sed curam intendat oportet, ut non solum superne deprimat, sed *prius parum retrudendum & tum simul deprimendum est*, nam ossa pubis nonnunquam impressionem seu strigam in caput infantuli faciunt, qua de causa id non deprimi potest, quin lædatur, nisi prius parum retrudatur.

Septimò: Si forsan in hoc situ membrana jam rupta, & ore uteri latius ampliato caput infantis non parum denudatum sit, *obstetrix* missâ uteri orâ *digitos inter caput & ossa pubis intrudere*, & quodammodo superiori capitis parti, seu altius superiori oris uteri oræ applicare, & hoc modo caput simul cum ore uteri deorsum trahere studeat.

Duo potissimum hîc & in quovis partu difficili requiruntur : *Sanum scilicet iudicium*, & *conveniens rerum leniter prompteque tractandarum actio* : ubi hæc inveniuntur, ibi & Benedictio Divina præsto est ; Deus enim dona sua coronat : quicumque autem sine genuina rerum cognitione & sine actionibus convenientibus omnia à Benedictione Divina præstolantur, negligentes, quæ facienda erant, ii Deum tentant, & officio suo defunt : Equidem fateor, nos partum naturalem efficere non posse, Deus dolores viresque suggerit, cui etiam pro omnibus debetur gloria : quemadmodum Ipse nobis victum & amictum suppeditat, fruges ac mustum producit maturatque : At verò Agricola & Hortulanus, qui tempore sementis dormiens serere negligit & plantare, postea non habet, unde messem faciat : aut qui, quod sevit & plantavit, non sarrit, nec putat, nec rigat, nec alia necessaria suppeditat, eidem & nulla emolumenti vel benedictionis divinæ spes est : ita etiam parturiens sine opera & adminiculo humano interdum eniti non potest : is namque effectus est maledictionis divinæ ; hæc poenæ mulierum, ob transgressionem illis à Deo constitutæ : neque hoc ipso Potentiæ Divinæ derogatur, Qui omnia potest, quæ vult, sed non omnia vult, quæ potest : & Qui dignatus est nobis istiusmodi molesta negotia injungere, ut hoc modo hujus patientiam, illius verò industriam charitatemque, in quosdam item judicia sua simul exerceat, quibus omnibus suam sibi gloriam vindicare novit.

Verùm si forsitan infans nimium comprimatur, caputque prægrande fuerit, ita ut sine multo labore in cavitatem pelvis induci nequeat, ac diutina potius carnificina expectanda sit, quàm exoptatus enixus, uti hoc rerum statu fieri solet, ego suaderem *allaborare*, (antequam extremum imminet periculum) *ut pedes assequi valeat*; sed iste labor *Viris* potius competit, quàm mulieribus; quapropter, nisi *obstetrix* alacriore iudicio ac prompta validaque manu gaudeat, hoc opus *perito Chirurgo obstetricanti* committat oportet, qui partes mulierum internas penitus no-

novit, quàm plerumque *obstetrices* solent: dixi, quòd *suadere* *allaborare*: in ejusmodi enim infantis positura exclusio non nisi cum labore, eoque difficili ac molesto perficitur, idque ob tres hasce rationes.

Primò: Quia in hoc casu *os uteri* plerumque *minus apertum est*, lenta vi demum aperiendum; *lenta vi* inquam: nimia enim festinatione parturiens excrucietur, proinde *manus probe inungenda est*, unusque primò, deinde plures digiti in os uteri intrudendi, ac inibi sensim distendendi, ut plus spatii acquiratur: porro quinque pariter digiti immittendi, itidemque distendendi sunt; denique ad brachiale usque intrudenda manus, eamque dispendendo & restringendo orificium uteri magis subinde dilatandum est, prout scilicet id commodius effici sentitur: caput infantuli, quoad potest, subinde retrudendum ac semovendum, tum ulterius in uterum sensim penetrandum est, adhibitâ curâ, ne infans uterumve lædatur: digitorum etiam sensu internoscendum est, *an inter membranas secundinæ & uterum manus versetur*, an inter infantem & secundinæ membranas; nam *si inter secundinam & uterum versetur*, cave ulterius promoveas illam, sed parum retractam inter secundinæ membranas & infantem immittito, quando nimirum in fundo uteri pedes quærendi sunt: & diligenter advertendum, ut *ab uteri orificio usque in ipsius fundum manus proxime infantuli corpus inseratur*, sic enim uteri lædendi minus periculum est, & percommoda occasio datur partes infantis dignoscendi, ut pedes certius invenire possis: membranam etiam ab initio hujus instituti (si nondum rupta sit, ac nihilominus veri dolores urgeant) digitis dirumpere non dubitet *obstetricans*, si nimirum tempestivum sit: equidem humores augeri convenit, quoad usque os uteri iis dilatari percipiatur; interim ad quemvis doloris impetum caput, quoad potest, semovendum; tum statim post ruptam membranam manus immitti potest: si percipiatur, quòd humores impressionem non valeant facere ad aperiendum os uteri, tunc illud *obstetricante manu* aperiendum est, eoque satis aperto membranarum diruptione aquis pro-

rumpendi locus dandus, ac statim exadverso, uti dictum, manu juxta corpus infantuli immissa pedes quærendi sunt.

Secundò: Quemadmodum multi laboris opus est, angustum os uteri, quod nondum satis patet, aperire; ita sane haud minus negotii faceffit angustum os uteri, *capite insuper infantis obsessum*, si per illud in fundum usque penetrare velis; unde non est, quòd mireris, quum non nisi multo labore & patientia pedes invenire noveris.

Tertiò: Experieris, *longitudinem via* ejusque *flexum obliquum* à pudendo muliebri in fundum usque uteri (in ejusmodi vase occluso ubi exiguum adeò spatium datur, & vehemens compressio urget) laborem perdifficilem reddere: angustum enim & flexuosum iter difficilem concedit transitum.

Quartò: Adde & hanc difficultatem, quòd scilicet *brachium* cujus manus operam hanc præstat, *junctionam seu flexuram non habeat*, & propterea circa medium viæ flexuosæ ad ejus curvamen se minus accommodare possit, item, quòd *ossa pelvis brachio etiam non cedant* aut flectantur, unde brachium sæpius adeò comprimitur, ut obstupescat sensuque destituatur, aut adeò cruciatur, ut aliquandiu ab opere abstinendum sit, brachiumque alio loco ponendum; quare hæc opera non immeritò *labor* appellatur; *validissimus enim Chirurgus obstetricans* in hac uteri infantisque positura leviter etiam vestitus frigore hyemis intensissimo ita laborare potest, ut capilli madeant sudore.

Quòd si jam ad alterutrum aut ambos pedes perveneris, ii detrahendi sunt, nisi brachiis impliciti, aut crura transversim sibi invicem imposita sint; ista igitur membra diligenter perscrutanda sunt, quæ nisi distingueres, brachium nonnunquam aut crus facile frangeres, uti hoc infortunium nonnulli habuere. Maxime conveniens est *ambos pedes simul detrahere*, (si conjunctos invenias) semperque, si possibile sit, *digitos eorum faciem versus convertere*: at nonnunquam alterum saltem pedem invenire & detrahare licet, quod utique faciendum est, quia tum spes est, & alterum (ut plerumque fit) eò facilius invenien-

di:

di : Sin verò difficulter eum invenire possis, *prior pes alligandus est injecto post calcem linteo quatuor digitos lato*, quod manu extra corpus contortum tenetur : tum iterum manus secundum ductum cruris inventi ascendit, probe scilicet observato, *dextrumne an sinistrum pedem prius acceperis*, hac enim ratione cognitum habebis, an dextrâ an sinistrâ alter pes commodius protrahi, aut qua ratione perscrutans manus aptius dirigi possit. Si pedem jam inventum (sive rectum sive inflexum) examinaveris *digitis suis*, facile dignoscere poteris, an dexter adhuc quærendus sit, an sinister, is enim *balli* latus necessariò claudet, seu interiorem pedis partem : ideoque *dorsum* (seu exterior pars) *manus* ad inquirendum alterum pedem adhibendæ inter immittendum *debet conversum esse ad interiorem pedis partem*, & hoc modo ascendat ad clunes usque aut ventrem infantuli, ubi necessariò alterius pedis principium datur ; inde porro ductu femoris ad crus, & denique ad inferiorem pedem descendendum est, qui acceptus quamprimum in ostium deducatur modo posituræ infantuli maxime accommodo : *nec quicquam violenter, sed omnia via naturali caute peragenda sunt.*

Quòd si jam binis pedibus in ostium productis invenias, illos *prave sitos* esse, digitis scilicet sursum, calcaneisque deorsum versis, ab eo tempore cogitandum est *de lenta inversione infantis*, quæ fit, dum pedes sensim extrahuntur ; altera scilicet manus subter infantis corpus, quoad potest, in altum promota inter extrahendum *torquendo* adjuvat, donec vel tandem infantis venter digitique pedum deorsum vergant, tunc enim caput infantis in tanto periculo non versatur, ut *mento adunco* in ossibus pubis hæreat, quin potius facilius transire potest : pedibus infantis ventreque ad usque pectus exclusis *neutiquam opus est*, (ut alii Scriptores tradunt) *brachiis successive detrahendis desudare* ; sed altera manus tenet pedes, dum altera subter ventrem pectusque, quousque potest, penetrat ; aut, pedibus *obstetricantis* gremio insidentibus alte-

ra manus supra, altera infra corpus leniter; at probe tamen, comprehendat: tunc parturiens exhortanda est ut omnes nervos intendat ad enitendum infantem, *sive dolores sentiat sive non*, ii jam non præstolandi sunt, sed parturienti demonstrandum, ipsius labore vel depressione infantem jam temporis puncto excludi posse, data spe certa, partum mox absolutum iri.

Observato, jam parturientem omnes nervos intendere, impetumque in infantem facere, & *obstetrix* indefinenter eum detrahere debet, unde tandem partus absolutus sequetur: ego utique infantum exclusionem hac ratione semper absolvi, ita ut ne ullum quidem caput in orificio hæserit, nec ulli corpori infantili, ne emortuo quidem & jam male olenti caput à collo avellerim, sed infantes hac ratione seu vivos seu mortuos nunquam non integros extraxerim: quum contrà alii Scriptores (uti ipsimet fatentur) sæpius truncum à capite avellerint: quòd si forsàn difficilius res succedat, quàm plerumque solet, digito inferne intruso meatus dilatari, aut eodem indito in os infantuli sensim is attrahi potest: itidem si caput ægre transeat, (quod tamen rarò contingit) *alterutrum quidem brachium detrahere licet*, & porro caput dicto modo expedire; at *nunquam utrumque brachium detrahendum est*, nam plura id incommoda, quàm com-
moda importaret.

Ne mireris quæso, benevole Lector, caput cum binis brachiis simul ostium pertransire posse, minus periculosa hæc methodus est quàm vulgaris: prius enim brachiis secundum corpus detractis, quid aliud nisi ori uteri ansa datur, ut instar tendiculæ sive laquei circa collum infantis contrahatur, & caput compressum retineat? quod fieri non potest brachiis ab utroque capitis latere fitis, neque brachia ab utroque capitis latere tantum crassitie aut impedimenti afferunt, ut plerumque putatur: temporum enim planities iis locum concedit, & angustia oris uteri, tanquam partis extensivæ aliquatenus adhuc laxari natitur: Ego sane hanc methodum optimam duco, ac aliis
aliam

aliam liberam relinquo: Et quia *obstetrices* hujus posituræ periculum ægre sibi concipere censeo, nisi expressa ipsis præsentetur, ideoque clariorem ejus ideam capere possunt inspicientes 34. 35. & 36. *Figuras*, quæ hîc successive subsequuntur.

Explicatio 34. 35. & 36. Figure.

Fig. 34.

- aa* Duæ Vertebrae.
- bb* Circumferentia designans ventrem.
- cc* Ambitus uteri.
- dd* Ossa coxendicis.
- ee* Ossa pubis.
- ff* Acetabula, in quibus versantur capita ossium femoris.
- gg* Ossa sedentaria.
- h* Infans in utero, tergo matris plane incumbens, tergo suo oculis aspicientium obversus, capite in ossa pubis impingens.
- ijj* Vena umbilicalis.
- k* Secundina sive placenta uteri.

Fig. 35.

- aaa* Vertebrae.
- b* Sinistrum os coxendicis.
- cc* Ossa pubis.
- dd* Ossa sedentaria.
- e* Ossis sacri exstantia.
- ff* Circulus repræsentans ventrem.
- gg* Uterus.
- h* Infans humeris ossibus pubis incumbens.
- j* Humerus infantis.
- k* Secundina.
- l* Infantis caput in cavitate pelvis.
- mm* Apertura seu via pelvis, quâ caput corpusque infantis debet transire.
- n* Acetabulum ossis coxendicis.

Fig. 36.

- a a a* Tres vertebræ.
- b* Sinistrum os coxendicis.
- c c* Ossa pubis.
- d d* Ossa sedentaria.
- e* Dorsum, five posterior exstantia ossis sacri.
- f f* Circulus ventris.
- g g* Uterus, vertebris lumborum incumbens.
- h* Infans retrorsum inversus, capite in cavitate pelvis versante, humerisque in ossa pubis impactis.
- j* Humerus infantis.
- k* Placenta uteri.
- l* Caput infantis in cavitate pelvis, magis denudatum, quam res ipsa fert, ut positura ipsius appareat.
- m m* Via seu meatus, quâ infans inter ossa transire debet.
- n* Acetabulum five pyxis ossis coxendicis.
- o* Locus umbilici.
- p* Vena umbilicalis.

Uterior 34. 35. & 36. Figura explicatio.

Hæ tres *Figura* hic loci conjunctæ sunt, quia in principio animus non erat, duas posteriores exsculpi; pictor enim desiderio meo non poterat satisfacere genuinam istorum infantum posituram accuratius exprimendo: postea verò plurimis *Figuris* jam exsculptis, quum 34. *Figura* descriptionem relegeram, visurus an corrigenda sit, tum cognoscebam quidem, *hanc Figuram* parum luminis præbituram esse Lectori, nisi duabus aliis hanc explicarem, ut *unam eandemque Figuram* varie à diversa parte conspiciere possit, quapropter duplicem hanc *Figuram* adjunxi.

Figura 34. exhibet infantem *bene versum* in utero obliquo: *bene versum infantem* dico, quoniam *vertice ori uteri imminet*, nam in hac re *Scriptorum* sententiæ communi accedo, si nimirum cum illis supponitur, non opus esse infantem vertere & ex-

trahere, in qua sententia persisto, usque dum rei veritas de ea recedere cogat: Quamvis autem hic infans in utero bene versus sit, facilis tamen partus haud expectandus est ob uterum obliquum, quod quidem ex inspecta *hac Figura* nemo sibi facile persuadebit; *octava* enim *Figura*, exhibens bene versum infantem in bene locato utero, nullo modo ab *hac 34. Figura* differre videtur, nisi quòd in hac infantuli caput super pelvi adhuc positum sit, in altera autem in cavitatem pelvis jam illapsum sit, unde idonea foret ad exprimendam unam eandemque posituram uteri & infantis, quare res postulabat, eandem posituram *alia* adhuc *Figura* clarius exprimere.

Uterus in *hac 34. Figura* longitudine sua parturientis spinæ dorsi aut lumbis incumbit, quantum quidem ejus ratio admittit, plane & quam maxime appressus; consequenter fundus uteri diaphragmati imminet, non autem ad umbilicum conversus est, quæ uteri positura in causa est, quòd caput infantis necessario *transversim* pelvi imponitur, & vertex ossibus pelvis apprimitur, quod plus minus fit, prout scilicet parturientis *lumbi* plus minus *sinuosi* sunt; quippe prominens ossis sacri curvamen cum ultimo verticillo seu duabus postremis vertebra in mulieribus incurvos sinuososque lumbos habentibus componunt *exstantem gibbum*, (ut in *secunda Figura* videre est) qui hoc rerum statu os uteri cum capite infantis altius extollit, unde os uteri cum vertice infantis altius situm est, quàm ossa pubis, in principio scilicet, antequam caput à doloribus in cavitatem pelvis depresso est; quapropter postea infantulus ille in pelvim illabens necessario quàm maxime incurvatur & coarctatur: quod ut clarius pateat, inspiciatur *35. Figura*, exhibens eandem posituram tam infantis quàm uteri, præterquam quòd in hac caput infantis in cavitatem pelvis jamjam illapsum est, quod in *34. Figura* ossibus pubis adhuc impactum in pelvim nondum delabi potest.

In *hac 35. Figura* infans in sinistrum suum latus incumbens exhibetur, cujus caput in cavitatem pelvis illapsum est; ubi

verò antea caput impegerat, *ibidem jam humeri hærent*, infansque situ prius percommodo ac libero gaudens (præterquam quòd caput ossibus pubis imprimebatur) *arctissime jam constringitur*, quia cervix ita incurvatur, ut fere suprâ quàm potest, extendi opus sit, idcirco omnibus fere infantibus hoc modo prodeuntibus moriendum est; hac enim compressione nervis cervicis nimium extentis, vasisque nimium interclusis humorum cursus impeditur & sistitur, unde & infans desinit vivere.

Quærenti igitur: *quamobrem hic infans transire non valeat?* respondeo: ob sequentes rationes: *primò*: quia caput detinetur & retardatur in angustiore cavitate pelvis, *quam nullum caput transire potest*, (etiamsi bene prodierit) *sine compressione quadantenus violenta*: quoniam verò caput in hac positura neque pondere infantilis corporis, neque dolorum impetu deprimi potest, quoadusque humeri ad ossa pubis impacta hærent, ideo caput ad impetus dolorum quàm maximum immobile manet, & ne transversum quidem unguem promovetur. *Secundò*: Quia *humeri ossibus pubis ita affixi delabi non possunt*, quandiu manu obstetricante aut dolorum efficaciam ab isto offendiculo non liberantur.

Rarò fit, ut *pelves ampliores, capita parva, & manus pusillæ* casu felici in unum conveniant, quemadmodum res exigit; quapropter hîc loci *humeri manibus difficulter liberari possunt*: nam si pelvis parva, & caput infantis magnum sit, nullæ, *ne quidem minutissimæ manus muliebres* juxta caput penetrare possunt humeros liberaturæ atque detracturæ: sin autem parturienti *ampla pelvis*, infanti *parvum caput* obstetricique *minutæ & subtiles manus sint* unâ cum ingenio solerti, tum fieri id quidem (attamen laboriosissime) potest.

Dolores infantem ita situm deprimendo ægre trajicere possunt ex hoc: quòd viribus parturientis à primis doloribus fractis (dum caput ab ossibus pubis in pelvim deprefferant) dolores postea sæpe minuuntur, capite in pelvim jam delapso,

viresque jam deficiunt, quas potius vigescere opus esset, quò infans, jam adeo coarctatus, ac non solum capite, sed & humeris detentus, trajici queat: id dicere volo: scilicet *opus esse, ut vires diminutæ jam augeant, doloresque jam decrescentes pigrescentesque, frequentiores & validiores ingruant*, ad expellendum protinus infantem; quippe *major jam dolorum impetus & depressionis vis exigitur quàm antea*, etenim ante illapsum capitis in pelvim aquæ nondum effluxæ præibant, capiti viam quasi monstrantes: aut fieri quidem poterat, ut aquæ os uteri dilatantes capiti occasionem præberent facilius in pelvim illabendi: præterea quoad aquæ uterum late distendebant, infans adhuc vivus sine controversia facilè moveri, & quodammodo flecti seu incurvari, eoque modo in pelvim deprimi poterat; nam corpus infantile urgebat caput, dum à doloribus corpus deprimebatur, & aquæ deorsum tendentes locum cedebant, ita ut caput ab ossibus facillime delabi potuerit: sed *humoribus jam effluxis, capite in pelvi coarctato, humerisque ad ossa pubis impactis* quì quæso dolores in illos impetum facient? uterus aquis vacuus plana sui parte lumbis parturientis incumbit: infans super planum ventrem in utero complanato immobilis jacet: dolores musculos ventris ab antica posticam versus valide contrahunt, unde maximus impetus fit in planam uteri partem, quæ lumbis fortius hoc modo apprimitur, infansque magis constipatur quàm promovetur: quid igitur mirum, si ventris musculi (diaphragmate, visceribus & intestinis, spirituque in illis concluso firmati) parum adeo propellere valeant infantem tam arcte compressum? si ab antica magis posticam versus, quàm desuper deorsum premant? ac quid mirum, si infans ita situs aut *nunquam excludatur*, aut *emortuus in lucem edatur*? atque brevi post & mater, diuturno labore defatigata, *exspiret*?

Suprà assereram: In hac positura infantis caput ad ossa pubis impactum facilius inde expediri & in pelvim illabi posse, quàm humeros ibidem impactos, ob rationes suprà allatas, quibus

adjungi poterit *primò humerorum latitudo & crassities: secundò: humerorum cum pectore coherentium soliditas*, unde tam facilè non incurvantur & flectuntur ac caput exili collo cohærens: ex hoc discrimine facilè comprehenditur, humeros multo difficilius ab ossibus pubis liberari & in pelvim illabi quàm caput: verùm licet caput multo facilius ab ossibus pubis liberetur quàm humeri; nequaquam tamen putandum est, quòd nunquam non facilè inde delabatur: contrà nonnunquam caput infantis fixum adeò hæret, ut dolores id nullo modo depellere possint; idque plurimùm fit, si membranæ isto loco rumpantur, & *aqua furtim quasi defluant*, quod fit, quia caput & os uteri simul quàm firmissime ossibus pubis impressa sunt, unde aquis in latitudinem formandis locus non datur, quæ proinde deorsum tendentes exiguum saltem aperturam inveniunt, quâ penetrant, ubi membrana quolibet irruente dolore extenta & extenuata tandem dirumpitur, tumque humores per minutam aperturam furtim defluunt, qui *obstetricibus* propterea dicuntur *aqua furtiva*, (*een sluypend water*) quia furtim emittuntur: quòd *aqua ista furtiva* ita clanculum effluunt, ut *obstetrices* lateat, quando creverint & membranam ruperint, id causæ est, quòd scilicet paucae dentur, quæ vera gaudent cognitione parturientis rite tangendæ; nimirum non alte satis penetrant ad locum, quo aquæ istæ crescunt, propterea ignorant, qua ratione aut quo loco formantur: totos nonnunquam dies parturientibus assident, nescientes uteri situm, imò ne cognitum quidem habentes, ubi os uteri situm sit, aut quid in eo prævium exhibeatur; multæ alba & atra discernere non possunt, hoc unum certò sciunt & dictitant, *infantem nimis alte adhuc suspensum esse*, (nimirum sibi ipsis) quapropter vòlunt, patienter expectandum esse, usque dum infans delabatur: intallibile certe argumentum, quòd rudes sint illæ artis obstetricandi, ac plane inhabiles ad ferendas ulli parturienti suppetias convenientes. Aquis jam effluxis infantis caput multo firmitus ossibus pubis apprimitur, quàm antea, ac nili expediatur, à doloribus vehementer adeò adigi potest, ut

caput *impressionis sulcum* patiatur ab acuta ossium pubis spina, quo infans facilè exspirare poterit, idque causæ est, què l dolores vehementes hic detrimentum æque facilè ac adjumentum possunt importare.

Cognoscat ex his *Medicus*, cui conscientia curæ est, quid commodi aut incommodi afferant *remedia* à se præscripta *dolorifica*, si sine prævia cognitione situs uteri & infantis exactissima illa præscribit rogatu *obstetricum*, quæ os uteri non possunt tangere, nescientes, quo modo & loco illud situm sit.

Perpectâ jam periculosa uteri & infantis positurâ in *Figura 35.* attento jam animo contemplemur posituram *Figura 36.* expressam, & videbimus, hanc haud minori, sed majori potius periculo obnoxiam esse, quàm priorem: *Figura hæc 36.* exhibet eandem posituram uteri, longitudine sua lumbis foeminæ plane incumbentis, ore uteri ossibus pubis opposito: eadem etiam infantis positura est, præterquam quòd hic in *hac Figura* supinus & capite retrorsum inflexo in pelvim illapsus est. Facilè comprehendi potest, caput hujus infantis, priusquam in pelvim illapsum erat, etiam ad ossa pubis impactum, ibique eodem periculo defunctum fuisse, quo prioris infantis caput, quapropter & in hac positura considerandum venit, quicquid in priori observatum est, hoc saltem addito, hanc scilicet posituram & matri & infanti multo majus periculum intentare, quàm priorem, & difficilius expediri, nam *omnia infantis membra commodius prorsum quàm retrorsum inflectuntur.* In principio ore uteri & capite infantis suprâ adhuc ad ossa pubis impactis, ore item uteri nondum satis aperto hanc posituram mediante tactu intuscere difficile est, atque manus usu & exercitatione prædita ingeniumque sagacissimum falli nonnunquam poterit.

Quæriter ergo: si quis infantem uterumque ita situm mediante tactu perceperit, uti *hæc 36. Figura* repræsentat, sive caput suprâ adhuc ad ossa pubis impactum, sive in pelvim jam illapsum sit, quid tum faciendum? Respondeo: Caput ossibus

pubis adhuc incumbens, si libet, in pelvim induci posset eodem modo, quo prius in *Figura 35.* sed ego nemini auctor esse vellem, ut istud moliatur; quippe si caput in pelvim illapsum fuerit, quid tum? qua ratione ulterius promovebitur? situs iste tum multo minus ad transeundum accommodus foret, & anticipi sane mortis periculo mater infansque exponuntur; quis enim infantem ut emortuum statim tractare aufit instrumentis illum extrahendo, quum omnia, quæ solent esse, indicia & vestigia vitæ adhuc reperiantur? & quamvis delapsus jam infans miserrime adeò comprimatur, sicut *Figura 36.* exhibetur, diu tamen adhuc vivere poterit, ecquis eum in hoc situ expedire poterit, nisi tanquam emortuum illum tractet?

At quæret forsan quispiam: Si isthæc positura tanto deterior est quàm prior, *cur igitur ibi tradidisti, caput in pelvim inducendum esse*, quum tamen eò delapsum in eodem sinu angusto coarctetur, hac solummodo differentia, quòd alter infans pronus, alter supinus jaceat? infantuli molles utique sunt & teneri, quàm unus penetravit, & alter quidem transibit, quid igitur tantam difficultatem prætendis? Respondeo: hanc posituram revera cæteris deteriore, & inde causas esse, cur aliam agendi rationem quàm antea tradam: Et licet in priori positura traderim. qua ratione caput infantis in pelvim inducatur, eo tamen minime volui indicare, id convenientius & consultius mihi videri: Equidem non inficior, si id maxime ab initio fiat, (supposito infantem capite prævio excludendum esse) tum parturienti & infanti magnum afferri adjumentum, foetumque excludi posse, si validiores ingruant dolores, & officia ac opera *obstetricantis* præsto sint: itidem hæc via prima facie maxime naturalis videtur, & plurimum congruere cum modo illo, quo veteres & recentiores Auctores suaferunt infantes expedire, quorum capita ossibus pubis opposita erant, licet veram istius situs rationem ignorasse videantur: Ego aliam statim viam ingredi nolui, aut de communi sententia decedere, ne consilium meum novum nimis, & i deo nimis rejiculum videretur; sed commodiorem

occasionem præstolari malebam, in qua res ipsa clarius loqueretur: propterea jam clarius aperiam, quid sentiam de prava hac positura tam uteri, quam infantum, siue proni, siue supini siti sint, sicuti *tribus his postremis* exhibentur *Figuris*.

Ut igitur ingenue sensa mea explicem rationi & experientiæ meæ consentanea, hæc mea sententia est: si infantes proni aut supini prodeunt, ut nobis in his tribus *Figuris* exhibentur, optime tum consuli & matri & infanti, quibus singulis auxilio opus est, & *obstetricanti* auxilium subministraturo, si ne unquam quidem permittatur, multo minus ad id opera conferatur, ut caput prævium in pelvim illabatur, si nimirum *obstetricans* tam mature præsto fuerit, ut id cohibere queat: Licet enim supra concesserim: infantem ita situm in utero bene versum esse, id ex communi omnium sententia solummodo fuit, atque si supponatur, infantem capite prævio excludendum esse, ut statuerunt omnes (quod sciam) ante me Auctores, obliquâ uteri positurâ ejusque consequentiis non observatis: Sed secundum hanc meam methodum ac veram uteri obliquati cognitionem non possum quin asseram, *hunc infantis situm non solum difficilem esse, sed etiam adeò difficilem, ut ne difficilior quidem excogitari possit*: idcirco firmissime assevero: *in ejusmodi positura ne unquam quidem permittendum esse, ut caput prævium aliquatenus delabatur, quoniam nihil periculosius excogitari potest, quam pati, ut infans ita situs capite prævio delabatur*. Si omnes quotquot sunt, veteres & recentiores Scriptores id suadeant, per me quidem licet, quantum libet; ego nullius Personam aut Merita despicio, verum quemadmodum ipsis liberum fuit, sua quemque sensa & experimenta proferre, ita & mihi liberum est, mea publicare: Concedo multo satius esse caput ab ossibus pubis amovere inque pelvim deducere, quam ad ossa ista impactum relinquere, *supposito scilicet, infantem naturaliter* (uti dicunt, id est, prævio capite) *excludendum esse*: At si oculos conjicio in maximum discrimen, in quo mater & infans versantur partum isto modo præstolando in hac positura, et-

etiamsi omnibus cumulentur generibus adminiculorum, quæ Scriptores nostri dictitant, tunc *in illorum sententiam discedere prorsus non possum, ac tantum abest, ut hanc methodum quasi optimam commendem, ut contremiscam, si mihi ejus rei in mentem venit.*

Quòd si quis ex me quærat: *qua ratione res tutius tractanda sit?* illi respondeo: *summopere cavendum esse, ne caput in pelvim delabatur, & abjecta omni cunctatione infantem quamprimum excludendum esse:* si quærat: *qua ratione?* respondeo: ea ratione, quam antea hoc ipso Capite tradidi, nimirum *infantem vertendo, pedibusque extrahendo:* Si præterea quærat: *anne periculosum sit?* respondeo: nequaquam, ne decimum tantum periculi esse, si infans vertatur, pedibusque extrahatur, quantum quidem est, si permittatur caput prævium delabi; quocunque modo prodeat infans, five in tergum supinus, five in ventrem pronus, five vivus, five emortuus, modò *mature cauteque* fiat exclusio, tunc per hanc operationem neque mater neque infans vitâ periclitatur.

At fortè quispiam porro rogaverit: *num ista operatione certò promitti possit, matrem & infantem fore superstites?* Ego ad hoc interrogatum respondeo alia interrogatione: Num quis certò promittere potest, *parturientem, quæ naturaliter, idest, modo quàm quidem potest, facillimo peperit, unà cum infantulo superstitem fore?* satis est, si vere dici potest, *in hac operatione seu versione & extractione infantum per se considerata haud quicquam funestum inesse, atque si caute & solerter perficiatur, neque matrem neque infantem mortis periculo exponi, ut ut difficilior positura non detur in obliquo utero quàm ea, qua infantes capite prævio prodeunt, ita ut ne duæ aliæ posituræ pravæ versu difficiles adeò sint, ac hujus generis una. Utinam isthæc matura infantum versio & extractio in omnibus ejusmodi pravis uteri posituris prudenter satis peracta obtineret! incredibilis sane numerus infantum foeminarumque servaretur, quæ hujus operæ defectu morte mactantur!*

tur ! Quid quæso mortiferum foret in hac operatione ? matri utique funesta non erit hæc opera ; quippe ab initio laborum statim adhibita altero quidem tanto minus dolorum affert , quàm si postremò eam moliri velis , quum humores dudum effluerunt , infansque propter siccitatem in utero compressus concluditur , caputque in pelvi coarctatur ; tum parturienti vel triplo plures cruciatus exantlandi sunt , quàm si ab initio statim infantis versio tentaretur : Atqui audent vertere infantem jam emortuum , morte parturienti jamjam imminente ; cur ergo idem non auderent maturius minore adhucdum periculo imminente , initio scilicet laborum , quum parturiens & infantulus viribus adhuc valent ?

Facilè quidem concedent , maturam hanc infantum versionem fieri posse in parturiente sine ipsius vitæ discrimine ; at in majore forsan periculo versari videbitur infans , & consultius , veterem retinere consuetudinem , qua non extrahitur infans nisi in extremo periculo , id est , si certum est , infantem esse mortuum , parturientemque defatigatam viribus deficere , ut sine hoc ultimo adminiculo ne spes quidem ulla foetum enitendi ostendatur ; etenim id foeminæ *Chirurgum obstetricantem* arcessentes frequenter in ore habent , rogatæ : ex quo prægnans laboraverit ? certo temporis spatio nominato insuper addunt : *& jam certò constat , infantem exspirasse : ergo* (volunt dicere) *jàm opportunum tempus est infantem extrahendi* : idque his cogitationibus nititur , quòd putant , infanti , si nondum exspiraverit , utique moriendum fore , si extrahatur , quæ opinio à consuetudine imperitorum Chirurgorum originem traxit , qui instrumentis infantes discerpere , disseccare , distrahere & (ut verbo dicam) ita tractare solent , ut nondum exanimis necessariò obire cogantur : methodus excludendi detestabilis sane , & nequaquam approbanda ! Manus longo usu & exercitatione valens atque in partibus istis genitalibus probe versata os uteri caute aperire , juxta infantis caput corpusque penetrare , pedesque invenire novit , atque tum inter aut mox post effluvium a-

quarum spatii datur ad infantem tutò vertendum, detrahendum & educendum.

In hac exclusione omnis cardo vertitur in duabus his rebus: *primò*: ut ab initio *caput* infantis eousque *semove*re scias, quò manum juxta illud immittere possis: in hac capitis remotione maxima attentione opus est, ut lente satis leniterque os uteri aperias, simulque caput *semove*as: manui exercitæ, si caput prætergressa est, periculum porro non obstat, quò à pedibus arceretur, quin eos detrahare ac educere queat. *Deinde* summo studio in id incumbendum est, ut *caput simul cum brachiis transeat*, quod percommode etiam ac extra vitæ periculum modo suprà dicto effici potest: ex his igitur concludo: *in hac positura securius, tutius ac minus periculosum medium non dari, quàm si infans abjecta omni cunctatione vertatur, pedibusque extrahatur*, ut hac ratione & matri & infanti Deo benedicente vita fervetur.

C A P U T X L V I I I .

De partu difficili, ex utero in alterutrum latus nimium obliquato.

PERLUSTRATO in præcedentibus Capitibus partu difficili ex utero parturientium nimis resupinato aut propendulo oriundo, jam partus difficilis hoc Capite considerandus est oriundus ex utero *in alterutrum latus nimium obliquato*: ne verò Capita multiplicentur, duas has diversas posituras in unam contrahamus, ut evitemus confusionem ex diverso uteri situ, altero scilicet nimis in dextrum, altero nimis in sinistrum latus obliquato, prius de situ uteri *dextrorsum* nimis obliquati differemus; tum Cordatus Lector, quæcunque de hac positura dicta erunt, facile transferre poterit ad situm uteri *sinistrorsum* nimis obliquati: itidem supponimus infantem in utero recte positum, capite scilicet ori uteri imminente: utque hanc posituram accuratius contemplemur, age in-

inspiciamus *quadam* indicia, quibus *obstetrix* hanc posituram internoscere poterit: primò ex ipsa parturiente sciscitetur, *quonam loco infantem plurimum moveri senserit*, ac utra ventris pars *acuminata magis duriorque sit*; utque id certius ipsi innotescat, ipsa *met ventrem intrinsecus contrectare poterit.* (NB. Nobis hîc sermo est de utero, *cujus fundus profundius in dextro latere situs est magis ad posticam quàm anticam vergens*; nimirum profundius plerumque in latere ad lumbos situs est, quam posituram difficillimam ego æstimo, quippe uterus altius quodammodo suspensus partum tam difficilem haud reddit, quàm talis uteri positura.)

Sed præter hæc indicia *obstetrix* de hac uteri positura certior reddi potest *per tactum*, quo si parturientem exploret ab initio laborum, antequam dolores deprimentes uterum loco moverunt, inveniet:

1. Os uteri altius suspensum esse.
2. Unde id difficulter attingere potest.
3. Applicatum illud reperiet spinæ sinistri ossis pubis aut coxendicis.
4. Non integrum os uteri, sed inferiorem ejus oram tangere saltem poterit.
5. Aut omnino nihil, aut parum saltem, inferiorem nempe capitis infantilis partem, tactu assequi poterit, nisi forsan (ore uteri spinæ dictorum ossium nondum valide appresso) locus adhuc detur, uno vel pluribus digitis inter illa penetrandi, verticemque infantis tangendi.
6. *Obstetrix* infantis caput sentiet per intermedium uterum & vaginam, non autem nudum, transversim pelvi impositum: quæ signa conjunctim sumpta *obstetricem* certiolem reddere possunt, *uteri fundum in dextro parturientis latere situm esse*, & satis ipsi *sudandum*, si pravam hanc posituram corrigere, felicemque partum maturare velit.

Non est quod mirentur *obstetrices*, si dicam: *satis ipsis de sudandum esse*, si pravam hanc posituram corrigere, felicemque partum maturare velint; quippe isthæc positura haud

exiguas affert incommoditates, & ut *obstetrices* cognoscant, quanam mala inde consequantur, ea paucis hîc annotabo:

Primò: Ex hac positura necessariò sequitur, *caput* infantis, quamprimum vel minimam saltem aperturam oris uteri facit, *ad spinam sinistri ossis pubis aut coxendicis impingere*, unde parturienti, nisi illi subveniatur, diu sine successu laborandum erit; nam caput ad ista ossa impactum progredi non potest, quoniam ossa illa non valent retrocedere, unde necessariò *diutinus irritusque labor*.

Secundò: Inde exoritur *furtiva & prematura aquarum destillatio*, quia scilicet os uteri cum capite infantis à dictis ossibus occluditur, ideo sive caput infantis sive humores illud os neque rectà in medio, neque superiore parte, sed inferiore parte parum saltem aperire possunt, aut apertum invenire; unde caput sursum cedit, & aquæ membranas deorsum premendo acuminatas trajiciunt, easque plerumque ibidem rumpunt, priusquam id ab *obstetricibus* observatur; hoc ipsum illæ vocant *aquas furtim effluentes*.

Tertiò: Sæpius ex hac positura existit, ut *infantis brachium dextrum excludatur*, si scilicet, uti jam dictum, humores membranas in formam acutam deorsum premunt, tum ab iisdem humoribus caput simul sursum pellitur, unde illud quodammodo super oram dictorum ossium protruditur, quo pacto dextra (si ostio imminet) aquis jam defluentibus in ostium deduci, & successu temporis ad humerum usque delabi potest, infante sicco relicto.

Quartò: Brachio ita in ostium progresso *caput infantis magis magisque sursum repellitur*, unde *collum infantis adeò inflectitur, ut facile* (sicut dicere solent) *frangatur*, hoc est, collum magis flectitur, quam infans ferre potest, unde expirat.

Quintò: *Vertex* infantis hoc modo in spinam ossis pubis aut coxendicis impingens à doloribus vehementer deprimentibus facile *isti spinæ adeò imprimitur, ut cerebrum infringatur*, infansque ante partum expiret.

Sextò: Ex omnibus hisce malis metuendum est omnium maximum, scilicet, ne post multos dolores irritosque exantlatos labores ipsa etiam mater sine enixu exspiret; quippe omnia, quæ suprà memoravimus, perpessa, iisque non rarò quatuor, quinque, imò sex dies sine adjutorio divexata miserrima parturiens nihilominus ne latum quidem unguem ad enixum profecit: Nullus quæso miretur, quòd dicam: *sine adjutorio*: namque *obstetricum*, quæ varias uteri posituras rationemque eas corrigendi ignorant, quæ unum saltem, aut duos ad summum digitos in tactu adhibent, (uti glorientur) quæque omnem in Natura spem positam habent, talium, inquam, obstetricum adjutorium in hac positura nullum deputo, opera illarum neglectio potius est & genuina causa, cur verum Adjutorem non quærant miseræ parturientes, hoc pacto sufficienti auxilio destitutæ.

Omnia hæc, quæ diximus, mala, obliquam hanc uteri posituram consequentia, *prudens obstetrix* aut prævertere, aut evitare sciat oportet: Equidem accurata rerum attentio & improbus sane labor requiritur, si omnia ad felicem partum præparare velis; verùm si quis officium suscepit, oportet, ut ei & conscientia satisfaciatur, nisi velit committere culpam, præsertim in rebus tam arduis, ubi & matris & infantis vita pendet quasi à fidelibus suppetiis, quas *peritus Chirurgus obstetricans* aut *obstetrix* ambobus debet ferre, quantum quidem fieri posse ratio & experientia docet.

Supposito jam, infantem ita capite prævio excludendum esse, si ejusmodi parturienti decenter succurrere velis, hoc modo res tractanda foret: Ipsâ sellæ parturientium impositâ corpore superiore quodammodo elevato *obstetrix* tactu explorare potest, an os uteri sinistro ossi pubis & coxendicis vehementer impressum sit necne? si minus imprimitur, parturiens plane reclinanda erit *in dextrum latus parum obliquata*, ut uterus proprio suo pondere aliquatenus recedat, neque adeo ad dicta ossa impingat: Deinde *obstetrix* dextra suæ *digitos ori uteri immittere studeat*, aut intra illius oram; quin

fatius adhuc esset, si digitis *supra superiorem oris uteri oram* pertingere posset, & hoc modo tentaret os uteri parum removere, propiusque ad cavitatem pelvis deducere: Et quò id melius succedat, jubeat aliquam foeminarum *dextrum parturientis latus aliquatenus inferne sublevare*, ut ipse quoque uterus hoc modo sublevetur, sicque sublevando & demittendo sensim in pelvim promoveatur.

At verò *obstetrix* hîc curam gerat, *ne uterus cum capite infantis nimium delabatur*: nam licet capite cum uteri parte acuminata simul in incurvum ossis sacri sinum delapso tantum periculum non sit, illud inibi fixum hæsurum esse, quantum periculum est utero in propendulo ventre sito; multum tamen interest, utrum caput solum, an simul cum uteri acumine in sinum istum illabatur, ac multo facilius caput solum quàm cum acumine uteri conjunctum traduci potest: proinde *obstetrix*, ut os uteri mature & alte satis ante nimium ejus descensum retineat, omnem laborem & curam debet adhibere, ut caput prius sufficienter denudatum sit, quàm deorsum prodeat, (ut antecedenti Capite tradidimus) quo factò minore cum periculo toti partui descensio potest concedi: Et quod de capite infantis observandum est, idem & de humoribus in certam formam adhuc cogendis membranam nondum ruptam observandum; eam verò diruptam caput modo jam dicto tractandum est. Porro quantum ad ulteriorem infantis & secundinæ exclusionem, purgationem & contractionem uteri attinet, eæ peragenda sunt, sicut præcedenti Capite traditum est: Et quamvis caput infantis in hac positura plerumque quodammodo ad latus inflexum prodeat, quia uterus aliquatenus *detortus* est, eo tamen detineri non opus est, sed in situm rectum id disponendum, tractandumque porro, quasi recte situm prodiisset. Præterea *obstetricem* oportet curam adhibere, ut capite infantis in pelvim jam directo parturiens superiore imprimis corpore in sinistrum latus quodammodo inflectatur, quò infans pondere suo eo commodius in pelvim deferatur.

Sed quæret fortè quispiam: *qua de causa suadeam, parturien-*

rientis corpus ita inflectere, ut infans eo facilius in pelvim illabatur, uterum utique tum etiam delapsurum esse, quum tamen modò dixerim, ab obstetrice uterum sustinendum esse, ne nimium delabatur? Respondeo: utile utique esse, uterum cum infante proprio suo pondere dolorumque urgentium impetu valide deprimi, quo in pelvim delabatur, ac nihilominus obstetricem omnibus nervis debere contendere, ut præpediat descensum oris uteri: dum enim urgentes dolores uterum & infantem deprimunt, obstetrixque os uteri sustinet, aut humoribus, aut capiti infantis (utrum scilicet prius prodit) locus datur ad penetrandum, & aperiendum os uteri, quod aliàs sine ista depressione & retentione aut omnino non, aut minus commode fieri posset: sicque clare satis patere arbitror, quòd duo ista monita, quæ sibi invicem contradicere videntur, optime congruant & conjungantur.

Quòd si Chirurgus obstetricans aut obstetrix, parturiente diuturno irritoque labore jam defatigata & fracta, arcessi usdemum fuerit, ei ego auctor sum, ut abjecta omni cunctatione, quantum labore contendere potest, tantum faciat, ut infantem vertat pedibusque extrahat; qui enim longas moras nectit infantem in pelvim dirigendo, & porro prævio capite traducendo, (quod sine vehementibus doloribus succedere non potest) & matrem & infantem extremo exponit periculo, & (ut in proverbio est) è Charybdi in Scyllam jactat; proinde partus quamprimum maturandus est infantem vertendo, pedibusque extrahendo: Quòd si forte præter hanc pravam uteri posituram insuper & infans prave versus sit, obstetrici, si tactu mature id observaverit, suadeo, sine mora infantem excludat uterum aperiendo, membranas confringendo, infantem vertendo pedibusque extrahendo.

Fortasse quæret quispiam: si caput parum ab ostio distans facili negotio in illud induci posset. nonne satius esset caput prævium in ostium inducere, (quod Scriptores communiter omnes suadent in quacunque prava positura) quàm infantem præviis pe-
di-

dibus extrahere ? Ego nego: quippe in hac uteri positura nil tutius minusque periculosum est, quàm infantem statim vertere pedibusque extrahere: quicquid alii in medium proferant, hanc utique uteri posituram non cognoverunt, sed supponentes, uterum nunquam non recte situm, solos autem infantes in utero prave versos esse, nunquam non optime consentaneum esse judicarunt, infantes capite prævio in ostium inducere: sed cognitum non habebant, si infans prave versus in ejusmodi prava uteri positura (qualis hæc est) prævio capite in ostium deducatur, porro hac ratione excludendus, quòd tum & mater & infans multo majori exponantur periculo obeundi mortem sine enixu, quàm si infans pedibus extraheretur! quippe si hoc penitus intellexissent, sine dubio aliter judicassent: Idcirco aliis suo cuique abundare liceat sensu, ego sane meliora sciens perfidiose facerem, nisi secundùm solida hæc fundamenta suaderem, quoscunque prave versos infantes in utero male locato vertere pedibusque extrahere: Sed recte intelligenda sunt sensa mea: sermo mihi est de ejusmodi utero, qui quàm maxime prave situs est: imò tantum abest, me suasurum, prave versus infantem in utero prave locato ita vertere, ut caput prævium prodeat, ut contrà difficiliorem infantis situm in utero obliquo non agnoscam, quàm si caput prævium exhibeatur; & quoscunque quidem alios infantum situs commodiores judico, quàm illorum, qui capite prævio prodeunt, sicut jam antea dixi, quia scilicet tum infans perquàm difficillime verti potest.

Quicunque mecum obliquas has uteri posituras statuunt, iis nequaquam alienum videbitur, quòd omnes in utero obliquo infantes prave versos vertere suadeam pedibusque extrahere; sed contrà animo & cogitatione percurrentes quævis pericula & incommoda, quæ in partu ex hac positura infantibus etiam bene versis necessariò existunt, facilè comprehendere possunt, minus periculi esse, si ab initio laboris infantes etiam bene versi vertantur pedibusque extrahantur, quàm si caput præmittatur: hoc ipsum facilius adhuc concedet, quisquis mente probe per-

cepit, quod uno tantum verbo jam annotavi, nimirum: *uterum ita in alterutrum latus obliquatum plerumque etiam nonnihil detortum esse*; utque clarius pateat, quid *isto detorto uteri obliquati situ* dictum velim, id diligentius explanabo.

Quibusvis *Anatomicis* exploratum est: *uterum non rotundum instar pyri*, sed ab antica vesicam versus, atque à postica versus intestinum rectum quodammodo *planum* esse, ac proinde haud ab similem *crumena* vel *marsupio suffercto simulque plano*: neque ligamenta *planis* uteri partibus sed *exilibus* annexa sunt: Atqui ego annotavi, *uterum pregnantium istam formam nunquam non quadantenus retinere*, ac proinde ut plurimum magis proclivem esse *ad lapsum prorum aut supinum*, quam in alterutrum latus *obliquum*: præterea ligamenta utrimque uterum retinentia, quoad possunt, impedimento sunt, quò minus in alterutrum latus obliquetur, unde sæpius retrorsum primò reclinatur, atque tum paulatim in alterutrum latus labitur: quòd si igitur utero contingat (uti nonnunquam fit) profundius in alterutrum latus delabi, *necessariò detorqueatur*; quippe propter planam, qua gaudet, formam in planam sui partem sponte sua nunquam non tendit, quod si fiat utero in parturientis latere sito, utique respectu situs sui naturalis *necessariò detortus* jacebit.

De hujus situs consequentia quisque sanæ mentis jam cogitationem suscipiat, & facile patebit, *infantem* (si capite prævio prodeat) *capite obliquato necessariò in pelvim delapsurum esse*; & licet *sagax obstetricans* hoc observato caput rectum in pelvim dirigeret, subsequentes tamen *humeri pelvi*, quâ angustior est, *decussatim necessariò imponentur*, unde haud sine obstaculo in eam poterunt penetrare, consequenter infans inter transeundum *torquendo* progredietur, quæ omnia vehementes dolorum impetus requirunt: qui situm hunc penitus inspexerit, facile percipiet, *dolores*, utut vehementes, *parum valere ad trajiciendum infantem adeò ad ossa impactum*, & proinde (si dolores rari sint & pigri, parturientis que debilitata ac enervata) & matrem & in-

fantem in vitæ periculo versari, consequenter *multo tutius esse, ut ab initio laborum uterus ita situs aperiatur, membranae confringantur, infans vertatur, pedibusque extrahatur potius, quàm permittatur, ut infans capite prævio prodeat, & mater cum infante in periculo forsan occumbat.* Interim etiam tradidi rationem os uteri & caput infantis in pelvim deducendi, ac porro infantis enixum adjuvandi, quia nimirum neque parturientibus neque *obstetricibus, quæ veteri se consuetudine haud facile expedire queunt,* consilio deesse volui, & optimam quidem ipsis viam monstravi, qua moribus dudum pervulgatis inhærentes, si opus bene quidem ceciderit, ad optatum enixum possunt pervenire: Siquis autem ad *rationis* solum & *veritatis* regulam opus metiri velit, ei iterum dictito, scilicet in hac uteri positura, quocunque etiam modo infans prodeat, consultissimum esse, quamprimum parturientem foetu expedire infantem vertendo pedibusque extrahendo.

Explicatio 37. & 38. Figuræ.

Fig. 37.

- aaa* Tres vertebræ.
b Sinistrum os ilium, quod hîc solum apparet, quia dextrum utero & infante obtectum est.
cc Ossa pubis.
dd Ossa sedentaria.
ee Acetabula seu cavitates, in quibus capita ossium coxendicis vertuntur.
ff Circumferentia repræsentans ventrem.
gg Ambitus uteri, cujus fundum in dextro latere situm est, orificium verò sinistro ossi ilium & pubis objacet.
b Infans in utero pronus, capite in os ilium & pubis impacto.
jj Vena umbilicalis.
k Secundina.

Fig. 38.

- aaaaa* Vertebrae.
bb Sinistrum os ilium vel coxendicis.
c Acetabulum sive cavitas, in quo caput ossis coxendicis
 vertitur.
dd Ossa sedentaria.
ee Ossa pubis.
ff Ambitus repræsentans locum ventris.
g Locus umbilici.
hh Ambitus uteri, cujus fundum in dextro latere situm est,
 plurimum ad anticam vergens.
j Infans in utero, cujus caput prope sinistrum os ilium in o-
 stium delabitur.
k Secundina.
l Vena umbilicalis.

Uterior 37. & 38. Figura explicatio.

Fig. 37. uterum nobis *obliquum* exhibet, cujus *fundus* in *dextro* latere situs est, magis ad posticam quàm anticam vergens, quapropter ejus *os* seu ostium ad *sinistrum* os pubis iliumque im-
 pingit. Contra *Fig. 38.* uterum nobis exhibet *obliquum*, cujus
fundus itidem in *dextro* quidem latere, situs est, sed *magis prior-*
sum in abdomen delapsus, quapropter ejus *ostium* sublimius ossi
 coxendicis objacet proxime vertebrae lumborum aut os sacrum:
 Infantes capitibus suis in utroque utero orificio imminet; sed u-
 nus infans nobis ventrem, alter dorsum magis obvertit: Infans
 in 27. *Figura* omnino adhuc ossibus applicitus est, & in dubio ad-
 huc ponitur, an caput supra vel infra os ilium lapsurum sit: quam-
 diu infans in hoc situ persistit, humores & caput in os uteri effica-
 cem depressionem facere nequeunt, quia impetus eorum in os
 tendit, dum caput infantis isti ossi affixum manet: quòd si
 caput paululum sursum tendat, tunc interiorem ossis ilium aut
 pubis oram transgreditur, unde obliquatur, ut in ostium sive os
 uteri prodire nequeat; quin potius humerus, manus aut cu-
 li 2 bi-

bitus, quàm caput in ostium prodit, ut videre est in 21. *Figura: Figura 18.* exhibet nobis posituram uteri huic 38. consimilem, hoc discrimine, quòd infans ibi *supinus* situs sit, *facie ori uteri, & consequenter ossi coxendicis objacente*, qualis uteri & infantis positura inter periculosissimas, quas excogitare licet, recensenda est: *Fig. 22.* etiam videmus posituram uteri in dextrum latus obliquati, in quo infans itidem *intortus* jacet, nec ullum ejus membrum in ostium prodit; ideoque nihil, præter aquas, os uteri alte satis suspensum potest aperire, unde *obstetrix* illud non facilè attinget, infansque rarissime delabetur, quin aliquot dierum spatium, imò ad obitum usque parturientis in hoc situ super pelvim hæere poterit, humoribus enim effluxis arctissime constringitur: *Figura item 25.* consimilem adhuc posituram uteri in dextrum latus obliquati plurimumque deorsum delapsi exhibet, in quo infans transversim positus est, nec quicquam, præter aquas, in ostio tactu sentiri potest.

Obliquæ hæ, quotquot sunt, uteri posituræ ab *obstetricibus vulgaribus* aut omnino non, aut rarissime cognoscuntur, imò ne cognitum quidem habent, quo modo locove os uteri situm sit, aut quid in eo prævium exhibeatur; quin imò nesciunt sæpe, an membranæ ruptæ sint, quas intumescere non senserunt, multo minus dirumpi: nesciæ igitur quid agendum parturientibus assident aut accumbunt; & licet illæ concatenatis urgeantur doloribus, *obstetrices* tamen eos negligunt, triduum, quadriduum, pluresve dies noctesque *patienter satis* cum parturiente esse possunt, nec plus adjumenti dant, quàm ille, qui nunquam natus est, ea scilicet de causa, quòd tactu nihil sentire possunt, quare non est illis, quod agant: verecundantur auxilium petere, utut non nesciant, ac conscientiam convincantur, sese parturienti nihil posse auxiliari; quin & alias fidum adiutorem arcessituras cohibent, sub prætextu, non esse quod agat, patientiam præstandam esse, & à solo Numine enixum expectandum; & hoc pacto moras nectunt, usque dum & mater & infans exspirent: Verùm si parturientis maritus aut foeminæ circumstantes ple-

plenius cognoscerent de periculo ejusmodi posituræ uteri & infantis, quieto & æquo animo tamdiu non ferrent, miseram parturientem ita deferi, omnique auxilio destitui, neque illud petendum in extrema differrent, quin potius mature subministrari curarent eo modo, quem in antecedentibus Capitibus tradidimus; quippe in quibusvis obliquis uteri posituris, si bene si prave in eo versi sint infantes, tempus otiose non terendum est, sed omni mora rupta exclusio infantis procuranda, uti sequentibus demonstrabimus, ubi peculiari Capite omnibus Maritis propinquisque parturientium informationem trademus, quæ admonitionem eorundem non solum, sed & omnium Medicorum ad ejusmodi parturientes arcessitorum exhibebit, ut ad illam, tanquam certam regulam se conformare sciant, & fideliter satisfacere conscientiæ in tribuenda parturienti & infanti opera sua: Nullus dubito, quin eo ipso in me incensurus sim odia & contemptum multorum, (istius maxime generis hominum rudis & superciliosus) qui artem non percallent, & propterea actionum suarum rationem reddere recusant, propinquis sinistra potius referentes, quam verum dicentes, aut inscitiam suam profitentes: Verum stat sententia: *hoc Scripto nullius hominis captabo benevolentiam, neque ullorum odia aut maledicta pertimescam, sed Deo Veritati que fidem præstabo, quantam quidem possum, homines illuminans, ut cuilibet clare pateat, cui sanum judicium divinitus concessum est, quid ad Artem Obstetricandi requiratur*: qui lepide novit efficere officium, non reformidabit id facere in conspectu omnium hominum; qui verò artem non probe callet, facta sua nunquam non obtegere conatur: Sequenti igitur Capite, quàm brevissime potero, describam: *qua ratione prudens obstetrix parturientem tractare debeat, quibusque rebus propinqui parturientis atque circumstantes cognoscere queant, an obstetrix artem suam probe calleat, & officio suo satisfaciât*, ita ut ipsi ejus actionibus omnino acquiescere possint: Antequam verò hoc Caput finiamus, paucis agamus de varia uteri positura, qua is minus obliquatur quàm ille, de quo præcedentibus dictum est.

De Utero varie obliquato.

Hactenus Uterum contemplati sumus quàm maxime obliquatum, *prorum* scilicet sive *supinum*, *dextrorsum* sive *sinistrorsum* inclinatum, quem quadruplicem situm si comparaverimus cum quatuor ventis cardinalibus, *Euro*, *Austro*, *Zephyro* & *Septentrionali*, tum & reliquas obliquas uteri posituras, si libitum esset, conferre liceret ad reliquas indicis magnetici plagas, quippe uterus quaquaversum prave versari potest, ac instar acus magneticæ in orbem quodammodo gyrari.

Quamvis autem uterus *minus obliquatus* partum tam difficilem non inferat, quàm qui summe obliquatus est, maximo tamen impedimento est iis præcipue parturientibus, quarum *obstetrices* nulla uteri obliquati gaudent cognitione, qua eum in rectum situm mature restituere scirent: etenim si tales felici tandem eventu foetum sive vivum sive mortuum excludant, casu solùm, non solerti suo ingenio id effectum dant, diversis rationibus rei periculum facientes parturientem jam hoc jam illo situ disponunt; quòd si omnes ejus artes irritæ tandem fuerint, ultimum refugium & remedium est *patienter morari*: denique si res bene vertunt, parturiens adhuc enititur, postquam multo cum cruciatu plures dies noctesque cessatum est; tumque *obstetrix*, quæ operam navavit, æque multum sapit, aut potius æque obtusa manet ac antea! revera enim nescit, quænam causa tam diuturni laboris fuerit, quæve subsequens tandem progressionis ratio: interim sibi persuadet, se pensum suum lepide accurasse; omnem utique, quam didicit, artem ac laborem insumpsit, quid autem bono, aut quid impedimento fuerit, accurate perspectum non habet; quapropter ad eadem semper initia recurrit: Sed quàm miserrima sane parturientium istarum conditio est, quæ istiusmodi hominum opera utuntur.

Etiā atque etiā peto atque contendo, nequa *obstetrix*, rata me ipsam speciatim his dictis impetere, ea moleste ferat; ob-

obtestor enim, me nequaquam in animo habere, ullam earum speciatim in invidiam aut suspicionem adducere: vitia, quæ invaluerunt, manifesta facio, exponens, quanta inferant mala, ut quæ commiserunt, iis in posterum prospiciant, meliora doctæ: nec quenquam hominum despicio vel odi, potius inscios rudisque seu ore seu scripto informare desidero, etiam si antea de me male senserint ac dixerint: id unice in votis habeo, ut hoc meo Scripto omnes Boni, qui inscientes male fecerunt, cognoscant, qua ratione errata sua corrigere queant, utque omnes Cordati prospiciant aut sibi met, aut propinquis, aut carissimis Costis, ne inopes auxilii in maximo discrimine tantos cruciatibus perferant, quod *prudentes obstetricantes* non accersiverint.

At dicet fortè quispiam, aut cogitabit: *hæc scribis eum in finem, ut operam tuam vendites*: sed puto, me vere dicere posse, id mihi non esse in animo: gratias ago Deo T. O. M. quod affatim Artium & Scientiarum mihi concedere dignatus sit ad paranda mihi & Familiæ, quæ suppetant ad victum & amictum, ut non opus sit mihi *Obstetricando* rem familiarem quærere: non desidero alios ejusmodi miseriis premi, ut auxilii mei indigeant, nullius in his rebus gratiam aucupor, seu commendationes expeto: Deo gratias agerem, si hoc meo Scripto tot foeminæ illuminarentur habilesque redderentur, ut nemo necesse habeat, auxilio meo uti: Interea tamen & obstrictum me credo, ut donis à Deo mihi concessis proximi commodis salutique serviam, præsertim quum de vita hominis agitur: ingenue certe confessor, si animadvertero, homines hisce meis præceptis applaudere, ita ut *huic meæ obstetricandi methodo insistentes* plures foeminas infantesque confervent, uti fore confido, quod tunc laboris me temporisque impensi non poeniteret, quin potius Deo T. O. M. gratias agerem, quod talento meo in proximi emolumentum foenerari mihi concefferit. Sed revertamur ad propositum, & videamus, *quibus indiciis Obstetrix cognoscere possit rationem uteri minus obliquati, & qua ratione qualemcunque situm uteri minus obliquati corrigere possit.*

Qua-

Qualescunque uteri *minus obliquati* posituræ (sive plus minus pronus ille sit, sive resupinatus, sive plus minus in alterutrum latus vergens) *tactu* optime explorantur; nam os uteri *prudenti longoque rerum usu exercitata obstetrici* nunquam non posituræ suæ signum indicabit; sed, uti jam dictum, *experientia opus est & iudicio*, quæ præcedere debent, siquidem *ex tactu* verum iudicium ferre omnino non potest *obstetrix*, quæ exacte non cognovit *totam muliebris pelvis figuram*, ut & *situm vesicæ, recti intestini, vaginæ & ipsius uteri ante & sub ipsum prægnationis tempus*, item, quomodo muliebria pelvi respondeant &c. namque harum rerum rudis nec *sublimem*, nec *demissum*, nec *rectum*, nec *obliquum*, nec *prorum* nec *supinum situm* distinguere poterit, sed perpetua cogitationum confusione laborabit: licet etiam rem recte sibi animo concipiat, quia antea aliquoties corporis foeminei compagem inspexit, at tamen sine experientia errabit, & ab ancipiti iudicio falletur, donec vel tandem usus & experientia certum discernendi iudicium confirmaverit.

Os uteri nunquam non *ex adversum fundo* situm est; si igitur *obstetrix* exacte noverit *situm oris uteri recte positi*, etiam internoscere poterit, *quantum illud in obliquo utero à recto situ recesserit*, ac utrò plus minus obliquetur, unde facile iudicabit, quo loco *fundus uteri* situs sit: loco oris uteri ejusque fundi cognito consequenter etiam novit reliquam totius uteri dispositionem.

Rationem restituendi quemcunque uterum minus obliquatum sagax obstetrix facile inveniet, si probe animadvertit, qua ratione *uterus quàm maxime obliquatus* restitui possit, siquidem unum ex altero fluit: idcirco supervacaneum duco, isti rei fusius scribendo inhærere, imprimis quum hunc Tractatum non admodum exaggerare statuerim.

Sed hîc loci quæret fortasse quispiam: *si infantes prave versi prodeant in utero minus obliquo, quid tum agere maxime congruat?* ad hoc respondeo: in quacunque uteri obliqua po-
situ-

itura nonnihil momentosa *consultissimum esse verti prave versos infantes, pedibusque extrahi*; at verò tales infantes hîc non intelligo, qui pedibus præviis prodeunt, utpote quos non vertere, sed solum extrahere opus est. Verùm infantes in utero minus obliquo *recte versos* prodeunt vertere non opus est nec pedibus extrahere: sed tum *obstetricis* est studere, ut *uterum in situm genuinum redigat*, infantisque transitum expediat; hoc enim rerum statu minus periculosum est, si patiaris infantes prævio capite prodire, quàm si uterus quàm maxime obliquatus fuerit: proinde *utero parum saltem obliquo infans prævium caput exhibens nequaquam morandus*, sed omnis illi cura atque opera tribuenda est, ut facilè transire queat.

C A P U T X L I X.

Index & Clypeus Obstetricum.

QUandoquidem hunc Librum flagranti desiderio scripsi, ut non solum inserviat *Obstetricantibus tam Viris quàm Fœminis illuminandis, qua ratione Artem Obstetricandi secundum solida vera cognitionis fundamenta exercere queant*; sed & ut *indicio sit perspicuo, Artem Obstetricandi non levem & infirmo fundamento nixam esse*, aut si hæcenus hoc nomine quibuldam fuit infamis, talem tamen in posterum non posse videri ulli *obstetricanti, qui secundum nova hæc fundamenta veritatis rem tractaverit*: Equidem mihi persuadeo, me *partus facilis ac difficilis causas* tam evidenter & perspicue æquo judici demonstrasse, ut neminem illæ latere possint, qui qualicumque clara partium genitalium cognitione instructus est, uti cæ in hoc Libro exhibitæ sunt; Contrà quilibet Vir aut Fœmina *hiscæ meis demonstrationibus probe comprehensis* habilis erit ad judicandum ex validis argumentis: *an opportunum tempus illuxerit infantem arte obstetricante excludendi necne*: unde necessariò sequetur: *primò: quòd obstetrix, statu rerum ipsi parturienti aut propinquis ipsius*

patefacto, maxima animi tranquillitate adjumentum subministrare possit cessando, ubi cessandum est, aut operando, ubi operare requiritur: *Secundò*: Propinqui maxima item animi tranquillitate expectare & pati possunt, *obstetricem* parturientem tractare faciendo, quicquid factu necessarium est.

Nihil unquam molestius est operam navanti, quàm si de opera ipsius diffidatur, si quibuscunque ejus factis obmurmuretur, si ista in suspicionem vocentur: quòd si res prospere cedat, fortunæ potissimum adscribitur; sin præter spem & expectationem eveniat, in operarium culpa confertur, etiamsi omnem non solum laborem, sed & curam & prudentiam adhibuerit: hujus diffidentiae & suspicionis principium potissimum oritur ex hoc, quòd scilicet operarius artem & scientiam suam conatur occultare, ut pluiimum eum in finem, ut simul per hanc speciem inscientiam suam abscondat: id, dum aliis subolet, in causa est, quòd omnia ejus dicta in suspicionem vocentur, præsertim si ambigue sæpius respondeat sciscitantibus, ut claram rerum ideam mente concipere non possint, odorantes, & ipsum operarium in verbis suis & conceptibus mentis confusum esse, ancipitem hæere quid faciat, jam hoc jam illud experiri, & nihilominus subinde errare; hinc, inquam, diffidentia & suspicio, operarium aut rem non satis intelligere, aut habitu & usu non satis pollere ad rem perficiendam. At verò si quis rotunde dicit, quod res est, ejusque veram rationem explicat, ut ii, quorum res agitur, comprehendere possint, an cessandum sit, aut quid agendum, quidve patiendum sit, tunc alter tranquillo animo expectare & permittere potest, ut alter sedato animo rem peragat: hic scopus est, ad quem toto pectore expeto vel tandem rem perducere, quare *Unicum omnium donationum bonarum Largitorem* imploro, velit animum meum & intellectum ita gubernare, ut hoc Scriptum ad id proficiat, quò hæc praxis usu quotidiano invaleseat, maximo Reipublicæ emolumento.

Ut verò mutua hæc & tranquilla confidentia concilietur inter eum, qui auxilium subministrat, & inter eum, cui id submi-

ministratur, opus est, utrumque distincta rerum comprehensione gaudere, scientes, quæ partum promoveant aut impediant, & quid consequenter faciendum vel omittendum sit; quam cognitionem iterata hujus Libri lectione sibi facile acquireret, quisquis sano attentoque judicio valet, imprimis si accurata attentione *Skeleton humanum* aliquoties contemplatus fuerit, ut hac ratione *secundum meas Figuras perfectam pelvis ejusque ossium imaginem* animo recondat, unde certissime sequetur promptissima facultas & reliqua distincte & perspicue intelligendi, tum quilibet propriis suis oculis & judicio uti poterit ad cognoscendum, quid *obstetrix* facere, quid omittere debeat.

Non ignoro, paucas *obstetrices* huic meo consilio applausuras esse; verum satis etiam scio, neminem illud, præter rudes parvi ducturas atque resputuras esse, odorantes, si homines hoc consilium sequerentur, actionum suarum rationem exactum iri; & quum sentiant: se certi nihil habere, quod ad rem dicant, ideoque ipsarum res profligata est & perdita, aliorumque hominum ludibrio exponuntur, unde bona non solum opinione excidunt, sed & earum opera à nemine posthac adhibetur, cujus operæ locatione invite destituuntur: sed quid consilii? utique fatius est, *obstetricem* aliquam pude fieri, quàm matrem cum infante vitæ periculo exponi, aut per insciam perire. Ego in expectatione sum, hocce meo consilio pleraque *obstetrices* nolentes volentes tractum iri ad majus scientiæ studium, metuentes, ne sua ignorantia vulgo dispalescat, contemptumque afferat: *Prudentes* verò & *cordata obstetrices* hoc meum consilium sequentes experientur, se majore cum tranquillitate ac laude munus suum obire & conficere posse.

Cujuscunque igitur ordinis atque sexus hominibus suadeo, ut studeant iterata lectione solidam sibi comparare *cognitionem verarum causarum* (generalis maxime & præcipuæ causæ) *partus difficilis*, ut mediante ista cognitione ex *obstetricibus arcessitis* sciscitari queant, *an parturienti partus facilis an difficilis futurus sit?* quò ab initio statim ponderetur, *an parturiens Natura*

ra vel Arte obstetricante debeat eniti? Quibuscunque etiam prudentibus Obstetricibus, quibus conscientia cordi est, suadeo, ut ab initio statim, quamprimum pregnantem tactu percontatae sunt, siue ipsimet pregnantem, siue propinquis ejus, rem omnem exponant sine ambagibus aut involucris, sine assentatione aut furore, ut ex eventu vel tandem pateat, ipsas prudenter & fideliter negotium suum gessisse: Et sane persuasum mihi habeo, quæ hoc modo officium exsequentur, & Deo & hominibus carissimas fore, etiamsi malorum invidiam non omnino effugere queant.

Primò igitur omnium *obstetrix*, habito brevi examine, *parturientem sine mora tactu explorare debet*, uti sæpius in hoc Libro tradidimus: hoc ipsum si negligat *obstetrix*, intolerandum est, atque certissimum ignorantiae argumentum, aut infidelitatis ejus, ex ignavia ut plurimum & arrogantia fluentis, quasi verò rem, licet inexpertam, fatis tamen exploratam habeat, quum interea omnium rerum rudis sit, utpote quæ *aut non agnoscit, aut non metuit obliquati uteri pericula.*

Parturiente jam tactu explorata *obstetrix* ex isto tactu cognitionem situs uteri capere debet, & quid inde consequatur: idcirco si quis ab ipsa rationem exigat, oportet illam eidem indicare locum oris uteri, an situm sit illud *super mediam pelvim?* an in *antica* ad ossa pubis? an in *postica* ad vertebrae sive os sacrum? an in *dextro* an in *sinistro* latere?

Si *obstetrix* asserit: os uteri hiulcum super mediam pelvim situm esse, simul etiam indicare poterit, *quàm late illud pateat, & quid in eo prævium exhibeatur*, caputne, an aliud membrum? seu aquæ protuberantes?

Si vertex infantis in ostio oris uteri, atque os uteri super pelvim, aut in pelvi situm est, tunc nullo negotio opus est, & solum expectandum, dum Natura parturientem dolorum impetu ad laborandum concitet; nullum jam periculum in mora est, omnia peropportune cadent, dummodo irruant dolores, qui quoadusque cessant, aut pigriores sunt, non opus est, ut parturiens laborando defatigetur, sed dolorum impetum secure licet expectare.

Si

Si os uteri super mediam pelvim situm fuerit, *obstetrix* etiam indicabit: *altiusne an demissius illud situm sit*: si altius; magni capitis, aut parvæ pelvis argumentum est: contrà si demissius jam descenderit; parvi capitis, aut amplæ pelvis indicium est, hocque posterius faciliorem partum promittit, quàm prius.

Si os uteri in media quidem pelvi situm est, neque tamen vertex in eo sentitur: è contrario si caput oblique aut facie prævia exhibeatur, aut vena umbilicalis, aut pes juxta caput prodeat, scito: *Obstetrici non licere, ut parturienti sine auxilio otiosa assideat*; quòd si nesciat, quid hoc rerum statu agendum sit, tunc non callet artem suam: illam utique non oportet cessare, quoadusque remotis quibuscunque aliis membris aut partibus *solum caput in ostio versetur*, ita ut vertex aut facies sola in ostio persistat: præstaret quidem solum verticem in ostio prævium exhiberi; attamen faciei soli valide prorumpenti consultius est locum in ostio concedere, quàm eam violenter velle loco movere; *violenter*, inquam, aliàs si *leniter* ac sine attritûs aut læsionis periculo loco moveri illa poterit, vertexque in ostium promoveri, tunc ingens progressio facta est.

Si *obstetrix*, quæ prius indicaverat: hoc vel illud membrum juxta vel ante caput in ostio exhiberi, brevi post sine longo temporis dispendio refert: *se membrum simul cum capite oblatum retrusisse, solumque caput vertice, aut* (si quidem aliter non potest) *facie prævia in ostium produxisse*, tunc bene fecit, & prudenter negotium gessit: sin longas nectit moras, & observe-tur, membrum illud simul cum capite exhibitum (seu manus sit, seu pes, seu vena umbilicalis &c) ulterius progredi, nec *obstetricem* illud reducere posse, nec ulteriorem prolapsionem præcavere, tum ipsa non callet artem, nisi assiduorum dolorum vigore impediatur, ut non suppetat illi tempus membri simul prodeuntis retrudendi: atque in tanto dolorum fervore tantum non imminet periculum; siquidem aquis repente exturberantibus, membranisque citò ruptis *obstetrix* mox post efflu-vium aquarum suo quidque ordine disponere potest: sin ista do-

loribus pigris languidisque adhuc nesciat membrum exhibitum post caput retrudere, tunc inepta est: & metuendum, ut porro negotium expedire possit, quare in illius opera non acquiescendum.

Ore uteri in pelvim directo, si *obstetrix* ait: se tactu nec caput, nec nates posse sentire, nihil in ostio exhiberi præter aquas, quæ coeperunt extuberare, *isthac partûs difficilis indicia sunt*: Nisi igitur *obstetricis tuæ* dexteritati confidere dubitas, bene est; aliâs habilior tibi quærenda, aut ad *peritum Chirurgum obstetricantem* confugiendum erit; *infans* enim *transversus prodiit*, quare mox post aquarum effluvium caput in ostium producendum, aut *infans pedibus extrahendus est*, nisi matrem & infantem mortis periculo exponere velis.

Si os uteri rectâ in mediam pelvim quidem tendat, sed loco capitis altera solum manus, pes, genu, cubitum, vena umbilicalis, aut manus unâ cum pedibus prodeant, idem, quod modò exposui, periculum imminere memento: deliberandum igitur: *an præsentis obstetrici negotium committere liceat necne?* si licet; bene est: sin minus; *maturato opus est*, nisi matrem cum infante mortis periculo subicere velis, quæ mox post effluvium aquarum cum foetu servari quidem potest.

Si, ore uteri convenienter super mediam pelvim sito, infantis podex prævius exhibeatur, tunc minus periculi imminet, si quidem ille *cum valentioribus doloribus complicatus excludi quidem potest*: At verò si *obstetrix* egregie callet artem, sub aquarum effluvium infantis situm faciliè mutare, pedesque in ostium producere potest, unde facilior adhuc enixus.

Si, ore uteri dicto modo convenienter super mediam pelvim sito, non nisi alteruter pes, aut bini pedes prodeant, tum parum periculi est, si *obstetrix* dexteritate pollet, sub aquarum effluvium *uni pedi prodeunti alterum facile adjungere poterit*; quod si mox post effluvium aquarum effectum dare nesciat, tunc non callet artem, & matri periculum, idemque majus adhuc infanti affert; hic enim, licet vivus tandem prodeat, faciliè tamen lædi,

di, delumbari aut luxari potest, nisi caute inflectatur, dum in ostium producitur: namque infantum hoc modo prodeuntium *coxa facile luxatur*, nisi convenienter tractentur, unde postea semper altera parte claudicant.

Si *obstetrix* post tactum ait: *infans nimis alte adhuc situs est*: neque novit exponere, quomodo aut quo loco os uteri situm sit, aut quid in illo prævium exhibeatur; dictitans: *intempestivum adhuc, & morandum esse*, usque dum uterus cum infante ulterius delabatur, antequam res istæ cognosci queant: interea si observatur, parturientem doloribus ad laborem concitari, tunc in mora illa non licet acquiescere: *obstetrix* enim sub ea ignorantiam suam conatur abscondere; sperans, postea omnia feliciter adhuc *forſan* eventura esse; sed male *forſan* evenire possunt: mature igitur *peritior obstetrix* aut *Chirurgus obstetricans* quærendus; siquidem os uteri alte suspensum esse res arguit, quia scilicet ipse uterus oblique situs est, aut infans in utero prave versus prodit: utrumque ab initio statim commodius corrigi potest; cunctatio autem & matrem & infantem mortis periculo exponit, quapropter vigilandum est.

Si *obstetrix* refert: os uteri super mediam pelvim non situm, sed in antica ad ossa pubis, aut in postica ad os sacrum, aut in latere ad ossa coxendicis nimis conversum esse; tum periculum imminet: quæritur igitur: *an os illud parum saltem ad ista ossa vergat? an verò multum eò declinet, altiusque illis objaceat?* si parum saltem eò vergat; tunc minus periculum est, atque si *obstetrix* usu rerum & exercitatione valet, negotium rite expediet, & abjecta omni cunctatione rem conficiet: si de cunctatione verba habet, totum negotium Naturæ committens, tunc imperita est aut ignava, in qua acquiescere non licet, sed *peritior obstetrix* aut *Chirurgus obstetricans* mature quærendus, periculum enim in mora est.

Si *obstetrix* ait: os uteri altius & validius huic vel isti ossi objacere, tunc à Naturaenixum noli sperare; id enim & matri &
in-

infanti periculofissimum; si *obstetrix tua* usu & exercitatione valet, ut arte partum maturare sciat secundum methodum hoc Libro traditam, tum abjecta omni cunctatione omnem curam atque operam ad id conferat, consultò tamen, caute, promptequè negotium expediat: *cunctatio nihil commodi, sed multum mali quidem inferre potest*: Si rei tam gravi atque arduæ *obstetricem præsentem* parem esse addubites, tum peritior tibi quærenda, aut ad auxilium *periti obstetricantis Chirurghi* confugiendum erit; *talis enim uteri positura mortem afferre solet infanti, imò & parturienti nonnunquam*, ac rarò quidem utriusque vita servatur, si soli Naturæ id negotii detur, aut non nisi vulgares suppetiæ ferantur; quum contrà, si ejusmodi parturienti manu exercita auxilium subministretur, partusque arte acceleretur, & mater & infans servari possit.

Utero seu recte seu plus minus oblique posito, si membranâ ruptâ membrum aliquod (sive manus, sive pes &c.) exclusum sit, id indicat: *partum confestim ac sine mora excludendum esse* secundum methodum hoc Libro traditam, quod si *obstetrix* arte è vestigio effectum dare nesciat, persuasa, id à dolorum efficacia expectandum esse, tum ocyus exercitior arcessenda, aut partus ab *experto Chirurgo obstetricante* excludendus est: quid cessas? periculum subinde ingravescit, opera fit difficilior, cruciatus parturientis aggravantur, viresque ad ferendos dolores deficiunt: *cunctatio remis velisque plenissimis in discrimen fertur parturiens, sed maturata partus exclusione periculum subterfugit.*

Si *obstetrix* utero adhuc alte suspenso, membranisque nondum ruptis periculum indicio suo mature detegere omisit, si uterus jam delapsus & simul cum infante in angustias compulsus est, si dolores vehementes sine successu irruunt, *tum nullum temporis momentum prætermittendum est*; rarissime enim fit, ut periculo, quod incurrit, se sciat expedire, qui illud mature prævidere & subterfugere nescivit: hoc casu in *talis obstetricis* opera acquiescere noli, sed, si rebus tuis consultum vis, peritiorem a-

liquam aut *expertum Chirurgum obstetricantem* adjungito, quò & matris & infantis, aut alterutrius ad minimum vitæ servandæ prospiciatur: quare cessatur auxilio aliorum quamprimum invocando? quare in dies singulos illud procrastinatur, usque dum aut mater aut infans, aut ambæ exspirent? utinam hoc ponderarent homines! tantus sane foeminarum & infantum numerus (ut quotidie fit) haud occumberet.

C A P. L.

De partu difficili, oriundo ex dolorum defectu, aut à pravis ac tergiversantibus doloribus.

Partus non semper retardatur aut aggravescit ex *prava uterî positura*, aut ab *infantibus prave versis*, sed & alia symptomata enixum remorari possunt, de quibus hoc Capite paucis agendum est. Ad partum felicem facilemque etiam requiruntur *dolores naturales*, suo tempore & modo *instar nimbi* irruentes: Per *dolores hos naturales* intelligimus *tales motus* ultrò exorientes, quibus *ventris & intestinorum muscoli adstricti tantam depressionem impetumque in uterum faciunt*, quasi è corpore expellendus esset; atque horum dolorum impulsu *aperitur uterus, fœtusque in ostium, & porro per illud expellitur, & hoc pacto fœmina feliciter partum edit*. Si igitur motus isti naturales (haud absimiles motibus, quos quilibet sentit *alvum exoneraturus*, in hoc tamen discrepantes, quòd *hi intestinum rectum* potius, *isti autem uterum* impetant) aut omnino defint, aut minus sufficiant, aut pravi etiam sint, inde labori mora & impedimentum infertur.

Quemadmodum *pravus* datur *irritusve dejiciendi conatus*: ita & *pravi* dantur *irritive dolores*, quos vocant, aut vocare possunt *feroces aut tergiversantes dolores*: foeminae his tergiversantibus doloribus laborantes corripì videntur *vehementibus deprimentibus conatibus*, qui quasi *repentini nimbi* ingruunt: ante-

quam verò penetraverint, aut depressionem veram fecerint, cessant isti motus, ac in cruciatum aut spasmus laborandique impotentiam mutantur: Remedium terroversantes hos dolores in genuinos pariendi dolores mutandi & c. **C A P. XVIII.** cui ex abundanti superaddam: in his tergiversantibus doloribus medicamentis propellentibus non utendum esse, quia exinde cruciatus ingravescent; sed contrà lenientia & anodina sumenda, & experieris, dolores ultrò concitatum iri.

Nonnunquam autem accidit, ut dolores, quos ab initio satis adaugescere spes erat, postea admodum diminuuntur, aut omnino cessent, quod ut plurimum fit ex inopia auxilii convenientis: Non rarò infantis caput aut humeri alicubi hærentes in causa sunt, quòd partus parum adeò succedit, unde Natura invita languet, sicut alibi monuimus, ideoque hîc loci in hoc explicando prolixiores non erimus. Quòd si fortè, ut fieri potest, dolores imminuantur vel cessent, infante autem ad exclusionem bene fito, periculum non fit in mora, tunc suadeo, parturientem patientiaris quiescere, usque dum dolores ultrò redeant; aut, si infans ulterius jam progressus sit, quàm ut in illo statu relinqui possit, tum experiendum est, an adhibito Clystere modo suprâ tradito dolores concitari possint: quod si itidem irritum fuerit, ad consilium prudentis Medici confugiendum; sed prius probe ponderandum: an manuum opera ad concitandos labores infantemque expellendum nonnihil tribuere valeat; quippe non rarò expertus Chirurgus obstetricans sive obstetrix plus conferre potest ad promovendos dolores exercitæ manûs operâ, quàm expertus Medicus præscriptis medicamentis.

Equidem non ignoro, ad concitandos dolores medicamenta plurimum valere, sed plurimæ etiam observationes me edocuerunt: medicamenta fortiter propellentia multum mali parturientibus inferre; quin imò, si rejectis remediis (ut vocant) dolorificis manuum opera prudenter adhibita fuisset, plerasque fœminas fore superstites confido, quæ nulla infirmitatis habitatione ejusmodi remediis utentes, vel potius abutentes, mor-

te occubuerunt. Ego Deo gratias ago, quòd ab isto tam profusæ medicamentorum exhibitionis abusu liberatus sim, expertus: *apta & conveniente manuum opera omnium fere parturientium partum prompte & secure expediri posse*, si modò vires parturienti suppetant, sufficientes paulisper ferendo labori ad auxilium ferendum necessario: Libere ego ad omnes provocare ausim, quibus operam obstetricantem præstiti decem sive duodecim abhinc annis, (spatium enim prioris temporis in temporibus ignorantiae meæ deputo, ad methodum vulgarem tum arte obstetricandi tractata) atque ingenue asserere possum: me toto illius temporis decursu ne ulli quidem (quod sciam) parturienti adfuisse, (præter unicam, quæ ipsamet in culpa fuerat) quin partum feliciter & parvo temporis spatio expediverim, *sine exhibitione ullius medicamenti propellentis, sine usu ullius instrumenti, nullis unquam infantibus mutilatis, nullis membris fractis*: (præterquam quòd nonnunquam, licet rarissime, matre animam agente, ejus vitæ servandæ gratia caput infantis aperui, quod in pelvi jam dudum hæserat coarctatum) nec unquam (quod sciam) parturientem *laceravi aut læsi*, unde aliquid postea incommodi ipsi adhæsisset; imò nulla illarum (quod sciam) *urinae stillicidium* retinuit, nulla *procidens* uteri passa est, nec ulli insigne aliquod malum adhæsit, unde Deo T. O. M. iterum gratias ago, & simul *omnibus circumspectis obstetricibus* suadeo, ut quævis obstacula partum retardantia diligenter removeant: tunc experientur, & sibi materiam esse, pro qua mecum Deo gratias agant: itidem cum minore animi angore efficacius præsensque auxilium parturientibus subministrare poterunt, neque se ipsas consilii inopes tam sæpe sentient, uti antea factum est: id quod precatus omnibus, qui illud cœlitus sibi concedi expetunt, hominibus, huic Tractatui coronidem imponam, sperans, meum laborem haud frustraneum, sed multis miseris parturientibus earumque propinquis auxilio ac solatio fore, atque permanensurum tanquam bonam fragrantiam etiam post obitum meum *per Eum, Qui Vita & Immortalitas*

Ipsa est, meumque animum movit, ut susceperim negotium salutaris hujus Scientiæ tam fideliter ac perspicue describendæ in proximi mei solatium.

A P P E N D I X.

De Monstrorum & ejusmodi Infantum exclusione, qui in utero quàm maxime obliquato recte quidem versi, sed capite (ex obstetricum negligentia aut alia de causa) prave in cavitationem pelvis delapsi, inibique immobiliter coarctati sunt.

Postquam toto hoc Libro traditum & demonstratum est, quæ ratione prægnantium partus sine matrum infantumque periculo capitali prompte expediri queat, sine ullo instrumento, solâ manuum probe exercitarum operâ; non inutile judico commemorare; *ubi & quæ ratione exiguum quorundam instrumentorum usus nonnunquam locum habere queat*, quò *Chirurgus obstetricans* quovis obveniente casu se expedire valeat; *Chirurgus obstetricans*, inquam; siquidem *feminam ne ullo unquam instrumento uti debere existimo*: certum enim est, *expertum Chirurgum obstetricantem, chirurgicarum operationum usu valentem*, majori dexteritate valere quàm *obstetricem* in adhibendis (ubi res postulat) instrumentis, licet illa judicio satis quidem pollere possit, *tractandis tamen instrumentis* tam habilis non est: Attamen si *obstetricem ruri* necessitas nonnunquam urgeat, ubi *Chirurgus obstetricans* arcessi non potest, pro viribus rem expediat, captoque sibi pro tempore consilio pareat necessitati.

Ut igitur plane explicem sensa mea de usu instrumentorum, duos tantum casus dari arbitror, *ubi instrumenta usui esse possunt*, scilicet: si *infantes ob monstruosam magnitudinem totius corporis, aut partis alicujus, pelvim, proportionem suam nimis par-*

parvam; integri transire prorsus non valeant: aut; si propter negligentiam vel inscitiam obstetricis in utero quàm maxime obliquato infantis recte versi caput in angustam cavitatem pelvis delapsum, inibique simul cum humeris adeò coarctatum sit, ut ad impetum dolorum validissimorum ne minima quidem percipiatur descensio, ita ut quibuscunque remediis frustra tentatis (ut saluti matris consulatur) infantem illum tanquam mortuum oporteat tractari & extrahi.

Ad monstra quod attinet, ea magnitudine adeò excedere possunt, ut angustiam pelvis transire omnino non valeant, quare in hoc casu alia certe ratione rem expedire non licet, nisi infante dearticulando & frustulatim extrahendo: Equidem non nego, talem casum incidere posse; at fateor unà, mihi eundem ne unquam quidem obtigisse: quoscunque mihi occasio obtulit infantes, pedibus extrahere potui, neque unquam infortunium habui, ut caput, quantum quantum erat, intra maternum corpus fixum hæserit, seu à trunco suo avulsum sit: Veruntamen si fortè venter, aut pectus, aut caput præ monstrosa magnitudine transmitti prorsus non possit, in tali casu *aperienda & exenteranda, vel humoribus* (quibus ut plurimum *hydrocephali* turgent) seu omnino seu ex parte vacuanda erunt, ut infans extrahi possit.

Ejusmodi *hydrocephalus* aut *ascites* commode aperitur instrumento quodam persimili illi, quo ventrem hydropicorum, aut scrotum hydrocelicorum aperiunt, præterquam quòd hoc (de quo nobis sermo est) majore forma esse debeat, quod illud minore forma exhibet; nimirum *teres tubulus*, unum pedem aut quinque pedis quadrantes longus, cujus *canalicula* exactissime respondet *stylus* itidem *teres*, mucrone trigono acuto: tubulus ille primò juxta manum usque ad caput aut ventrem perforandum immittitur, & per illum probe fixum *stylus* trajicitur usque in cavitatem ventris sive capitis, quo pacto humor emittitur.

Hoc instrumentum appositum quidem est & maxime accom-

modum; attamen quia ejusmodi casus *Chirurgus obstetricanti* in vita sua ne unquam quidem aut rarissime obvenerit, vix operæ pretium erit tale fabricari; siquidem qualicunque instrumento pungente non admodum acuto nunquam non caput aut ventrem infantis perforare licet, instrumento, inquam, non admodum acuto, neque mucrone scilicet, neque angulis: instrumento enim nimis acuto facile se ipsum quis aut parturientis partes læderet; qualecunque enim instrumentum fuerit, unà cum manu, aut juxta manum in corpore versantem nunquam non intro-mitti debet, ita ut certus esse possis, illud nullibi læsurum, præterquam ubi perforare velis, quo loco si applicitum fuerit instrumentum, venter facile pertundi, humorque emitti poterit, quod si nondum sufficiat, venter porro exenterandus est, ut aptus ad transeundum fiat. Quod si caput, licet hydropicum non sit, præ monstruosa magnitudine tamen transire nequeat, itidem perforandum & excerebrandum erit, ut concidat, aptumque fiat ad transeundum per pelvis angustiam.

Chirurgus artis obstetricandi peritus in ejusmodi casu facile sibi consilium capiet, modò à suo ipsius animo & ab ipsa parturiente ejusque propinquis concessam habeat licentiam infantis lædendi seu exenterandi: nullum fere infantis membrum est, quod *sine recisione quidem* facile deartuare non posset, *exempli gratia*, brachium five crus, si res postulat, *torquendo* seu *versando* deartuari potest, idem & aliis membris fieri potest. NB. dico quidem, *id fieri posse*, si nimirum *necessitas exigat*; at verò nemini auctor esse vellem, ut id faceret, nisi *extrema necessitate adstrictus* ad demendum crus vel brachium, quod tum tutius adhuc *torquendo* quàm abscindendo detruncari posset.

Ne verò in *monstris* diutius immoremur, neque de singulis speciatim verba habeamus, five unum corpus duo capita habeat, five duo capita & duo corpora in unum coaluerint, five quocunque modo male conformata sint, ut ea de causa per angustum pelvis iter transire prorsus nequeant, tum *ad recisionem*

confugiendum earum partium, quæ transitum ut plurimum impediunt, eæque *torquendo* potius deartuandæ sunt, quàm recidendo, quippe recisio parturienti majus periculum intentat. Membrum quoddam, *exempli gratia* brachium, avulsurus linteo sicco lacertum apprehensum torquere debet, quasi linteum extorqueret, una eademque via semper torquens, & videbit tandem brachium prope humerum abrumpi, prorsusque dissolvi. Hoc artis opus adhuc tyro tempore ignorantiae meæ addidici, nondum penitus explorata versione infantum, ne sciens emortuos infantes, quorum brachium humero tenus exclusum erat, integros & illæsos extrahere; tum temporis aliquando brachium prope humerum *torquendo* avulseram, quò plus spatii mihi suppeteret: sed brevi postea errores cognitos corrigere studens *isto torquendi modo nunquam adhuc usus sum*, sed omnes infantes ita sitos integros illæsosque verti, pedibusque extrahi: interim ex isto errore meo hoc addidici experimentum, *urgente nimirum necessitate membra hac ratione abs-torquendo deartuari posse*, at verò res fere nunquam illud exigit.

Verùm videamus, qua ratione negotium expediendum sit, si infantum exclusio non quidem monstrosâ formâ aut magnitudine, sed *prava uteri positura præpeditur*, quid tum agendum sit, ac in quo casu instrumenta quædam adhibenda sint: *Primò*: Excipio omnes infantes, qui in obliquo utero prave versi prodeunt, id est, qui *capite prævio ostio non imminenti*; ii omnes solis manibus sine ullo instrumento, sine læsione aut detruncatione ullius membri secure verti extrahique possunt, quapropter *instrumenta hîc non usui sunt*. *Secundò*: Excipio omnes infantes, qui in utero obliquo bene versi prodeunt, si *adhuc supra pelvim siti, aut in eandem nondum procul delapsi aut coarctati sint*, ita ut retrudi possint, quò juxta caput ad pedes penetrare possis: dum hoc fieri potest, *instrumentis non opus est*; sed ii infantes manuum operâ integri & illæsi extrahi possunt.

Si verò ex obstetricum inconsiderantia aut ignorantia infan-

tes capite prævio in cavitatem pelvis delapsi sint ; & aquis jam effluxis in flexuoso anfractu tanquam in triangulo constipati neque dolorum impetu , neque artis opera , neque sursum , neque deorsum moveri queant , tum alia via non patet , nisi ut infantem , sive mortuum sive vivum , matris servandæ gratia , ut mortuum tractes , quod meritò nunquam tentandum esset , præterquam in extremo hoc periculo : detestor levem quorundam consuetudinem , qua infantes *uncis* extrahere audent ! quamprimum dolores parum cessant , confestim audies : *infans exspiravit* : tum *uncis* extrahuntur miseri infantuli , utut adhuc vivant , & vivi quidem extrahantur cum Chirurgi pudore , Parentumque ac aliorum præsentium mœrore : Attamen si infans , uti dictum , in curvamine triquetra compressus fixusque hæreat , tum alia expediendi via non datur , quam ut infans *tanquam emortuus tractetur* ; atque tum *unci* nunquam usui esse possunt , quia humeri adeò valide obstant , ut caput , licet vi maxima detractum succedere non possit : quòd sicui nihilominus arrideat *uncis* rem experiri , illi liberum esto : sin minus succedat , aliud medium rei secure expediendæ non datur , nisi *verticis perforandi , capitisque excerebrandi* , ut porro manu juxta caput immissa humeri ab ossibus , quibus apprimuntur , removeantur ; aliàs periculum est , ne operam perdas , & violentius trahendo parturientem lædas : Siquidem mihi ipsi contigit , ut caput licet omnino jam excerebratum , valida forcipe vehementer quidem , sed sine successu traherem , quia scilicet humeri ossibus validissime appressi renitebantur : capite verò excerebrato humerisque manu juxta caput immissa ab ossibus remotis faciliè aut minore cum labore succedunt ; quapropter hanc methodum tanquam maxime convenientem , commendo.

Ad perforandum infantis caput *singulari instrumento non opus est* : *vulgaris culter incisorius* , usque ad extremum acumen obvolutus , aut *forficula* aut *spathula acuta* huic operæ sufficit : tum foramine digitis dilatato , cerebrum itidem digitis solum egerendum est , quo factò caput seu manu , seu linteolo detrahen-

hendum, ac hoc modo tentandum, an corpus successurum sit: si succedat; perge modò trahere: sin minus succedat; tunc humeri ab ossibus liberandi sunt, uti dictum est, totumque corpus detrahendum: quando dico, *caput linteolo detrahendum esse*, id volo, scilicet *fasciam latiorē filiisque obliquis crenatam* (aut aliud exile firmumque linteolum) post caput ingerendam, colloque injiciendam esse, qua probe contorta infans extrahendus est, quam agendi rationem ego maxime probo.

Quibus *manus* sunt tam *subtiles*, ut talem fasciam post caput nondum perforatum ingerere possint, iis non necesse est aperire caput, ideoque ad hoc negotium expediendum magna commoditate gaudent: nihil unquam cum *arte obstetricandi* magis congruit, quàm *manus subtiles, digiti oblongi, ingeniumque capax*, sed tum humeri quoque expediti sint oportet ad sequendum trahentem, aliàs irritò conatu traheretur.

Nonnunquam ex alio casu infantes caput prævium exhibentes angustiam pelvis transire nequeunt, ut propterea dicto modo tanquam exanimis tractandi sint: attamen re præcognita & præmeditata & mater & infans servari quidem poterit, *infantem vertendo pedibusque extrahendo, quamprimum nimirum prægnans parturire cæpit*: casus ille, de quo hîc sermo est, quibusdam foeminis accidit, *quarum os sacrum quàm maxime prior sum incurvatur, quarumque os coccygis durissimum & inflexibile ferre est*, unde partes finitimæ non nisi violenter retroagi possunt: At verò si hujusmodi parturientibus *in principio laborum* adfueris *arte enixum expediendo*, uti suprâ dictum, mater unâ cum infante servari quidem potest; quum aliàs omnibus ejusmodi infantibus certissime moriendum sit, quin & nonnunquam ipsa mater sine enixu occumbat.

Quæret fortasse quispiam: Si prægnantium partus expediri potest methodo hoc Libro hætenus demonstrata, *quàm igitur utilitatem adferant tot instrumenta, à plerisque Aucto-ribus typis exhibita atque commendata?* Cui respondeo: Quas-

cunque Artes & Scientias continuo exercitio emendari, atque ad expeditum usum magis magisque accommodari: *eadem & Artis obstetricandi ratio est*: quibuscunque *Speculis matricis, uncis*, aliisque instrumentis insolentibus Veteres plures infantes occidisse quàm servasse censeo; quòd si iisdem quarundam parturientium vitam nonnunquam servaverint, non paucas sane læserunt etiam & excruciauerunt, quorum errores nobis instar phari sunt atque monumenti, ut meliora investigemus: Et ego jam studium impertivi meum secernendo à paleis frumento, quæ reliqua sunt, alius porro eventilet.

Ex his, quæ jam dicta sunt, cuilibet satis liquet, *rarissime*, imò *ne unquam quidem instrumenta usui esse*, præterquam *infantibus incuria neglectis, monstrisque excludendis*, ut proinde *obstetricandi Ars* pro re inhumana, crudeli aut horrenda nequaquam posthac habenda, sed à quibuscunque cordatis æquisque hominibus maximi meritò æstimanda sit, & quisque obstrictum se sentiat ad usum *salutaris hujus Artis mathematicæ* mature adhibendum, priusquam ab inscitia & incuria parturiens unà cum infante in maximum discrimen deducta sit. Huncce laboris mei fructum concedat Deus ad plurimarum foeminarum infantumque salutem, atque ad ter-Sancti Nominis Sui gloriam, AMEN!

FINIS.

Admonitio ad Lectorem.

Multi homines jamdudum querentes dolebant, quòd non sine incommodo suo seriùs cognoverint *de peritiâ mea*, qua valeam ego ad *corrigendos & restituendos mancos aut membro captos*, rerum eventu experti, meam peritiâ & dexteritatem præstare multorum aliorum scientiâ, palàm profitentium, se curaturos ejusmodi malis laborantes, quorum tamen auxilio cum nummorum temporisque dispendio frustra se usos esse miseri querebantur, è contrario experti, se magna cum voluptate compotes fieri omnium eorum, quæ ego ipsis promiserim præstare; unde conscientia me adstrictum esse censebant, ut in Diario novorum publico istam peritiâ meam curarem publicari: Ego verò apud animum id statuere nunquam potui, ratus, proverbium observandum esse: *Ægro Medicum querendum esse, non autem Medico agrum*: quippe bona ultrò oblata plerumque suspecta sunt ac vilipenduntur, quamvis certum etiam sit, multos in miseriis detineri, quòd ipsos lateat, unde auxilium petendum sit. Ne igitur lucernam subter modium ponam, neque imiter vanos circumforaneorum clamores, (qui solius lucri stimulis incitati novorum relatoribus supplementa subministrant, sive schedulas significativas oppidatim dispergunt, ut plebi novorum cupidæ salivam moveant, & jam hunc jam illum vanis pollicitationibus lactantes argento emungant, sibi ipsis opulentiam exinde parantes) consultum mihi visum est relationem aliquam mearum operationum hîc loci subjungere, quantum quidem satis erit ad informandos eos, qui, quò se vertant, nesciunt, aut sibi aut suis auxilium peturi: non quidem, ut ejusmodi miseriis laborantes ab aliis Operatoribus averfos allicerem; sed, uti dictum, eos solùm informarem, qui nesciunt, unde auxilium petant, aut qui ab aliis irritò successu illud petiverunt: Atque ut speciatim innotescat, quænam corporis vitia redintegrare soleam, aliqua illorum frequentius obvia describam.

1. *Obstipa seu obliqua capita*, quæ ob tendinum contractionem directa teneri nequeunt, sed in alterutrum semper humerum inclinata sunt, neque in adversum latus flecti possunt, ea, inquam, capita erigo, & efficio, ut in medio humerorum directa emineant.

2. Si caput atque collum ad alterutrum humerum ulterius discedit, eaque non recta sed obliqua è corpore assurgunt, personæque deformant, licet eadem Personæ caput & collum quoquoersum flectere ac movere valeant: istam deformitatem tollo, & caput & collum in genuinum situm inter humeros super medium corpus directa restituendo.

3. Sicui alter humerus altius altero assurgit vel duorum digitorum, & quoad excedit, latitudine; tum aut solum altiore humerum deorsum redigo, aut dum altiore redigo, depressiorem sursum redigo, quoad usque eadem altitudine convenient.

4. Si alteruter humerus ex tendinum contractione prorsum nimis trahitur, ut exinde scapula exstet & emineat; talem humerum prorsum nimis tendentem in locum genuinum retrorsum redigo, ut exstans scapula subsidat, ac costis plane iterum incumbat.

5. Si uterque humerus nimis prorsum trahitur, dorsumque nimis latum & pectus nimis angustum sit, unde dorso fornicato corporis deformitas; ejusmodi humerum utrumque retroago, pectusque tam latum, & dorsum tam angustum planumque reddo, quàm quidem opus est ad justæ staturæ correctionem.

6. Si alterutrius lateris coxa nimium exstant, & superius corpus a'uterutram coxam excedit ac incurvatur; tale corpus in rectam staturam restituo, curans, ne porro in alterutrum latus declinet.

7. Si costæ in alterutrum latus discedentes excreverunt, & multo majores factæ sunt quàm costæ in adverso latere, unde corpora gibbera & quàm maxime deformia: tum costas excedentes retrorsum redigo, in altum nimis assurgentes impedio, ne altius crescendo assurgant, eoque efficio, ut minores costæ in cavolatre accrescant, unde utrumque latus pariter suppletur, tum porro totum corpus superius in rectum statum redigo.

8. Si totum corpus superius in alterutrum latus delabatur, & exinde altera coxa introrsum, altera autem extrorsum cedit; tum ego coxam extrorsum cedentem introrsum, ac introrsum cedentem extrorsum redigo, & alteram alteri parem reddo, ut corpus rectum inter utramque coxam emineat.

9. Sicui altera coxa altius assurgit quàm altera vel duorum etiam triumve digitorum latitudine; tunc ego altiore deorsum redigo, ut cum inferiore rursus æqualis fiat.

10. Sicui una aut plures vertebrae luxatae sunt; ac is exinde pedibus totoque inferiore corpore captus est, ut nec pedem nec ullum pedis digitum movere queat, atque superius corpus totum sit gibberum & obliquum; tum excedentes vertebrae introrsum redigo, ut succo nervorum via rursus pateat per spinæ medullam, atque hoc modo tali Personæ ambulandi facultatem restituo justumque staturæ habitum.

11. Sicui lumbi sunt nimis sinuosi, clunesque nimis retrorsum exstant, unde gervius incedit; tum nates prorsum ventremque retrorsum redigo, melioremque formæ staturam restituo.

12. Sicui ossa femoris ob tendinum contractionem introrsum intorta sunt, ut ambulare nequeat, aut non nisi pedibus decussatis incedere possit; tum efficio, ut ossa ista retorqueantur, ut instar aliorum hominum incedere queat.

13. E contrario sicui ob tendinum contractionem ossa illa extrorsum torta sunt, ut exinde itidem decussatis pedibus incedendum sit; iis æque ac prioribus ossibus ambulandi facultatem restituere non dubito.

14. Itidem omnium infantum pedes, quorum digiti nimis introrsum vel extrorsum torquentur, efficio, ut in alteram partem vergant, ut directis pedibus incedere possint.

15. Siquis compernis genua ambulando inter se collidit, & exinde pedes inter eundem late distantes ponit instar vari: vel è contrario: si genua latius à se invicem distant, pedesque sibi invicem nimis appropinquant, instar vatii, ut inde itio sufflaminetur; ejusmodi malis laborantes restituo, ut convenienter ambulare queant, dilatans, quod nimis propinquum est, propiusque adducens, quæ nimium à se invicem distabant.

16. Si infantum tibiæ cûrva & inflexa introrsum vel extrorsum excrescunt, ex morbo (uti vocant) Anglico, unde incurvi & incapaces fiunt ad ambulandum; tum efficio, ut tibiæ inflectantur, & rectæ evadant, ut accipiant facultatem eundi.

17. Infantes, qui pedibus obliquatis vel retortis nascuntur, hoc est, quibus pedes prope malleolos inflectuntur, ut planta pedum extrorsum aut introrsum cruribus apponantur, unde infantes ad ambulandum inhabiles redduntur; tales, inquam, infantes ego restituo, ut instar aliorum hominum super plantis convenienter incedant.

18. Quicumque in partu aut alio casu unum vel utrumque malleolum luxarunt, unde successu temporis crura malleolos transgrediuntur, ut ipsis super latere pedum aut malleolis incedendum sit; eos itidem restituo, ut super plantis pedum incedant.

19. Sicui pedes per contractionem ita convolvuntur, ut tarsus suprâ nimis in rotundum gibbum elevetur, planta verò infrâ nimis insinuata sit, ut exinde ægre ambulare possit; talem restituo, ut convenienter incedat.

20. Siqui ex paralyti altero pede, imò altero latere capti sunt à ventre usque ad pedis digitos, ita ut ne quidem super pedem illum captum stare valeant, multo minus ambulare; tum ego efficio ut ambulent mediante instrumento quodam cruri accommodato, quo stare, ambulare, sedere, quin & genua flectere possunt, ita ut illis non opus sit gradum scipione subalari aut baculo fulcire.

21. Itidem remedia adhibeo omnibus contractione aliqua aut rigore laborantibus in humeris, brachiis, cubitis, manibus, digitis, quæ singula hîc recensere nimis prolixum foret.

22. Pro-

22. Profectionis jam ætatis homines, qui jam inde ab infantia sua obliquati aut gibberi fuerunt, eoque insanabiles; nisi jam annosi nimis sint, corrigere insigniter quidem possum, aut à majore incurvatione conservare mediantibus capitulis (*keurslijven*) ex ferro aut ossibus balænzæ confectis, quibus multo minorem deformitatem præ se ferunt, quàm aliàs solent, quoniam destituuntur vestiario, qui vestem illis commode & concinne accommodare novit.

Ratio cum Personis conveniendi hæc est; Priusquam laboranti curationem meam petenti manum adhibeo, totius curationis pretium pacisci soleo, neque contendo de numeranda pecunia, antequam vitii correctionem, aut curationem absolutam, quam promisi, præstiterim, nihil postulans pro labore, instrumentis, impensisve, nisi conditionibus promissis antea expletis, præterquam quòd ii, qui capitulis utuntur, tenentur ea extra pactum solvere: adhuc petentibus certum tempus plus minus trimestre libenter concedo, prout scilicet accidentia corporis se habent; quod tempus si effluerit sine competentem emendationem, tum pacto, si libet, absolvi possunt, nequaquam adstricti ad ullam compensationem: verum intra illud temporis spatium si competenter melius habeant, tenentur curationem continuare, usque dum promissam restitutionem assequuti sint: quo tempore, ne pensio in serum protrahatur, pecuniam ex pacto mihi numerari curo, quamvis opus sit, laborantes diutius adhuc continuare usum instrumentorum ad restitutionis confirmationem, cujus pacti conceptam syngrapham ab utroque contrahente subsignari curo.

Tantillum de vitiis corporum, quibus quotidie remedia adhibeo, instrumentis ac commodis à me ipso inventis, ea restituens, neque dictorum numero terminata sunt vitia, quæ curo, nam præter memorata plurima curavi: Et hoc pacto multorum desiderio me satisfecisse arbitror, existimantium, me male fecisse, multosque miseros defraudasse, quòd dudum non palàm fecerim in Diario novorum publico donum à Divina gratia bonitateque mihi concessum, ut plurimi eo miseri juventur, Quicumque igitur vel in suo vel suorum corpore memoratis miseriis aliisque similibus vexatur, neque eo, ubi habitat, loco auxilium invenire potest, eidem ex hoc patet, unde auxilium sibi petendum, aut quorsum alii illud petentes ablegandi sint.

Vale.

INDEX

Bibliopecto designans cujuslibet Figuræ locum.

Figuræ à se invicem abscissæ sigillatim insuendæ sunt, ita ut facies cujuslibet Figuræ conversa sit ad explicationem suam, quantum quidem fieri potest.

Effigies Auctoris ex adverso Tituli locanda, ita ut effigies & Titulus Lectori simul pateant.

Figura 1. locanda inter paginam 16. & 17.

2.	20.	21.
3.	22.	23.
4.	28.	29.
5.	50.	51.
6.	74.	75.
7. 8. 9.	76.	77.
10. 11. 12.	84.	85.
13. 14.	90.	91.
15.	132.	133.
16.	152.	153.
17. 18.	160.	161.
19. 20.	168.	169.
21. 22. 23.	170.	171.
24. 25.	178.	179.
26. 27.	182.	183.
28.	186.	187.
29.	188.	189.
30.	194.	195.
31. 32.	200.	201.
33.	202.	203.
34. 35.	230.	231.
36.	252.	253.
37. 38.	250.	251.

Fig: 1

Phil. Boutats fecit.

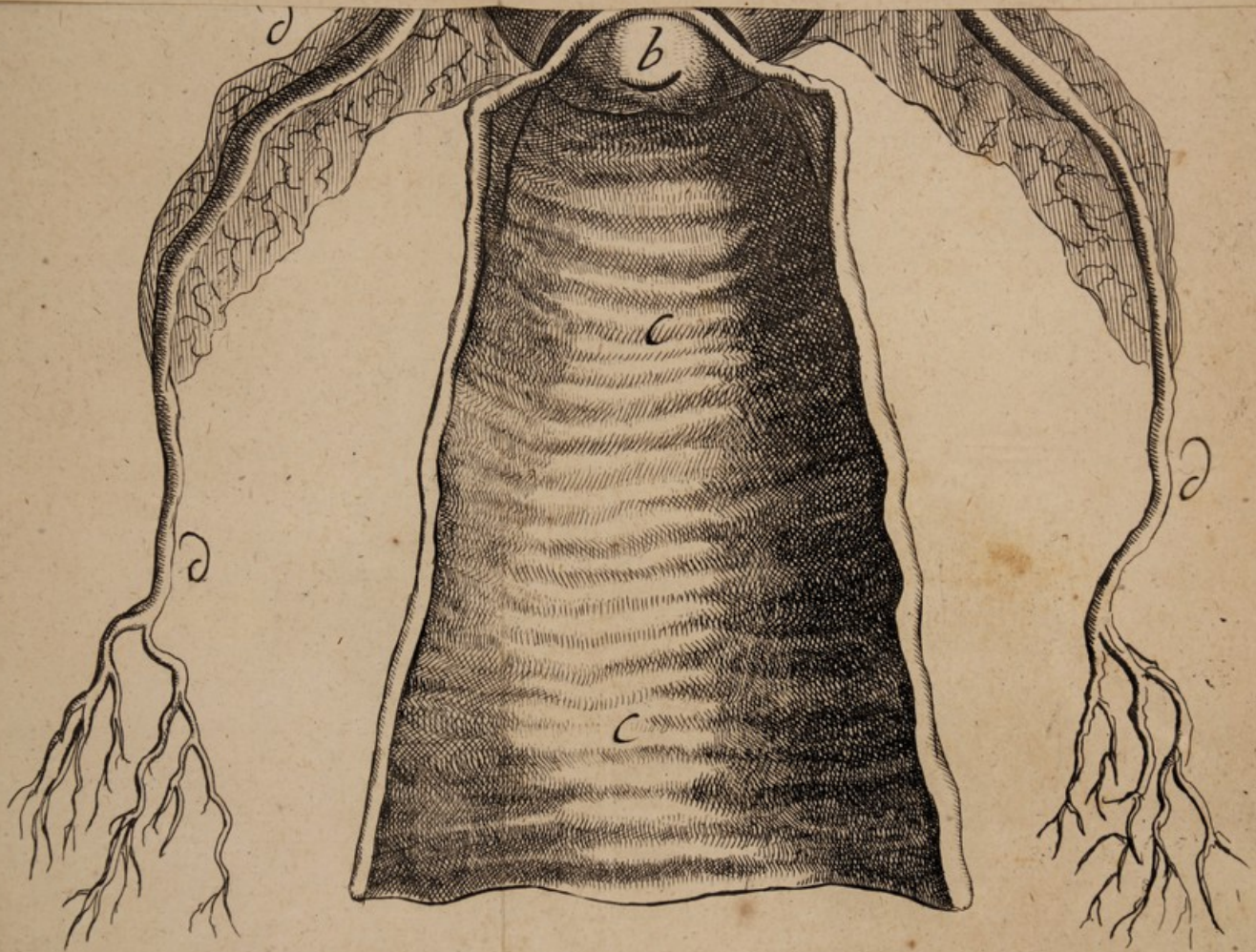
Fig: 2

Fig: 3.

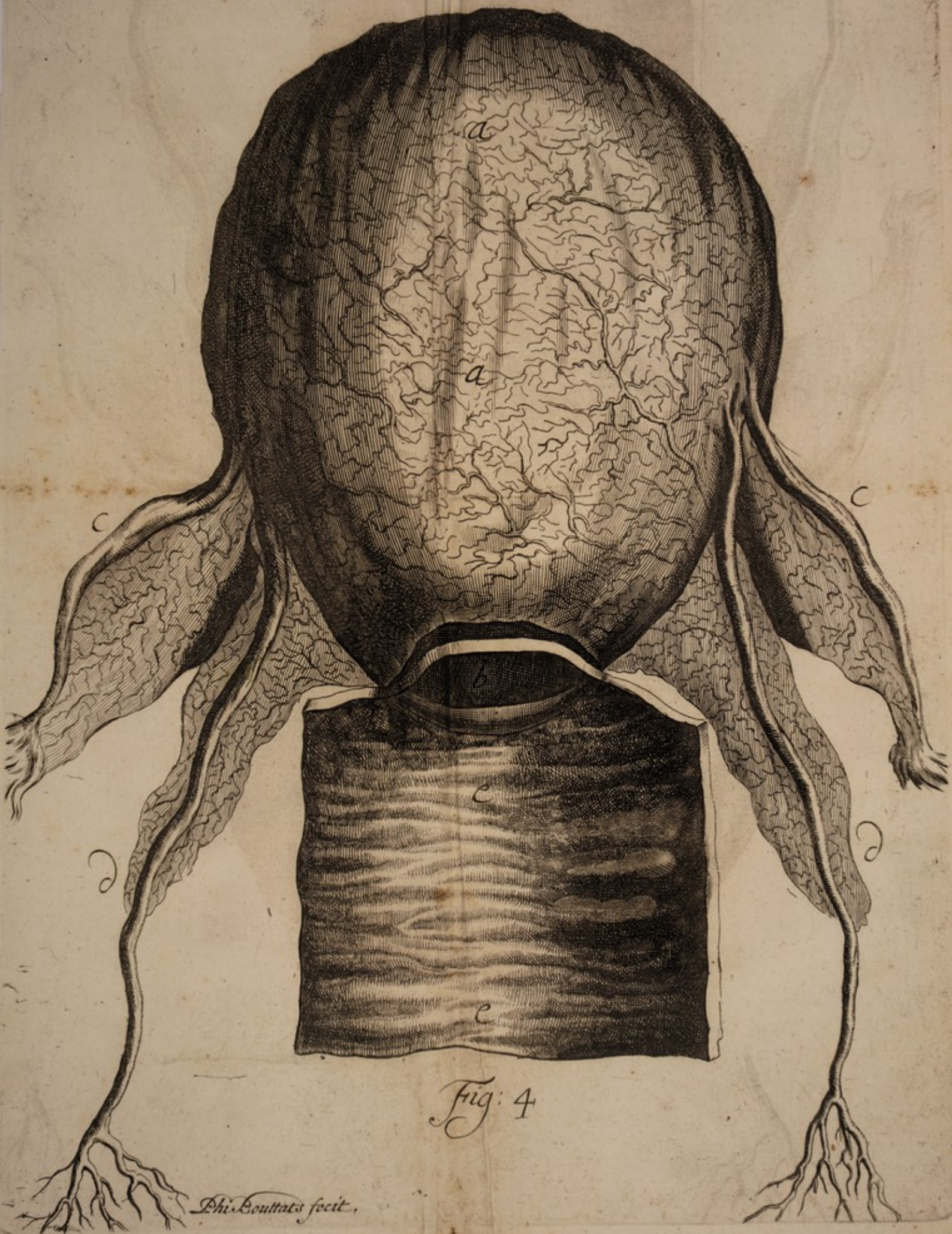

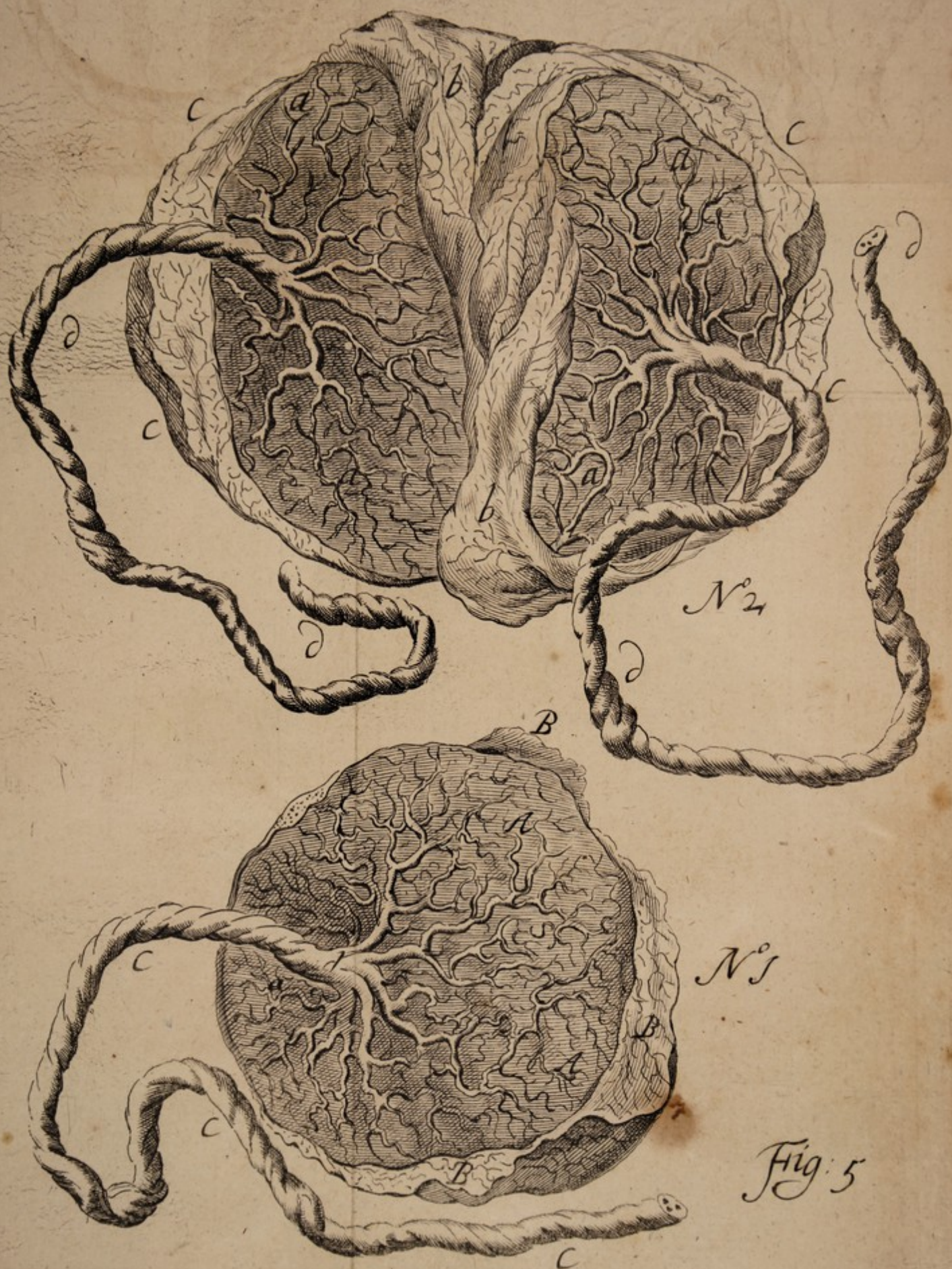
Fig: 4

Phi. Boultats fecit.

N° 2

N° 1

Fig: 5

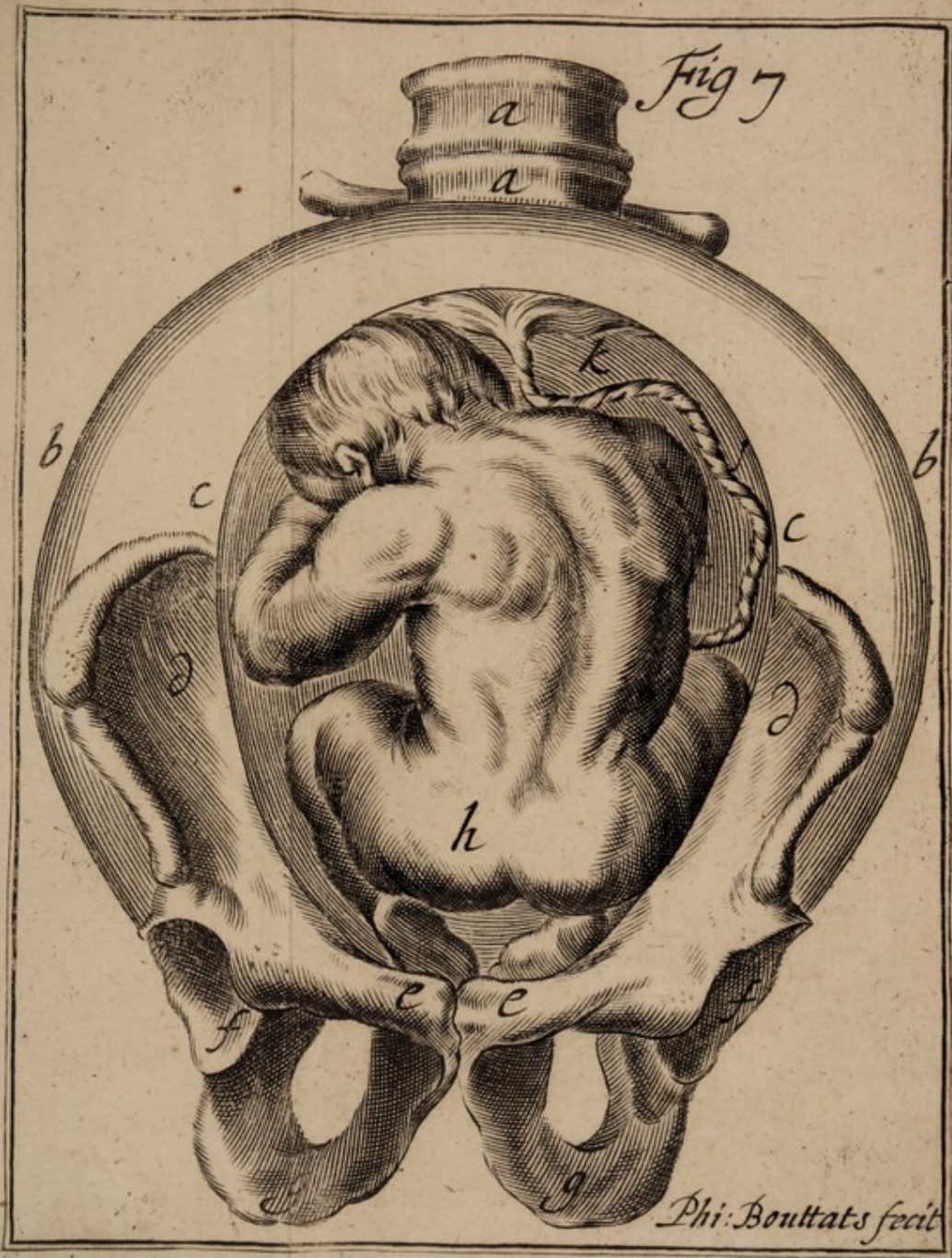

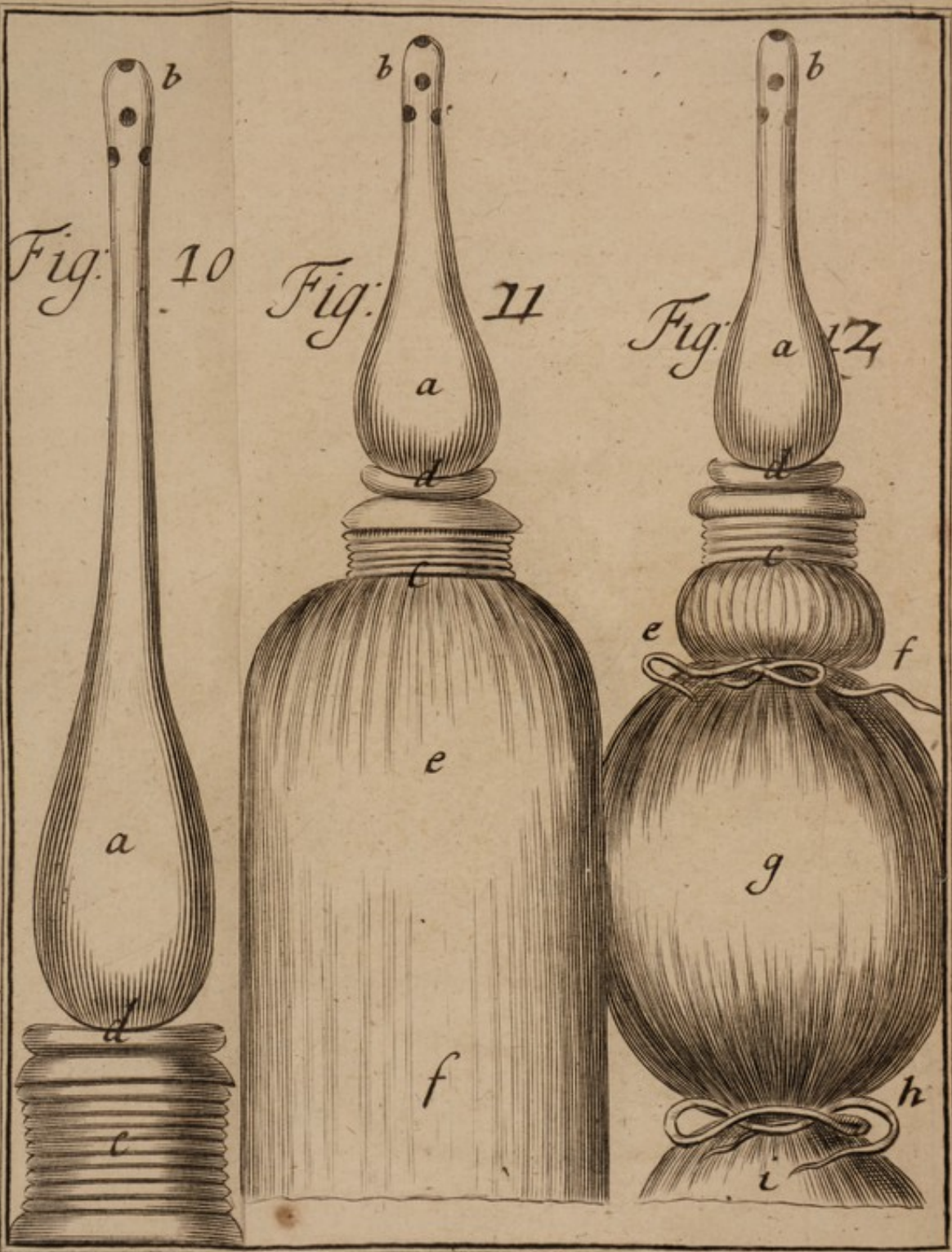

Fig: 13

2 1/2

12.4.2.

c

f

k

d

f

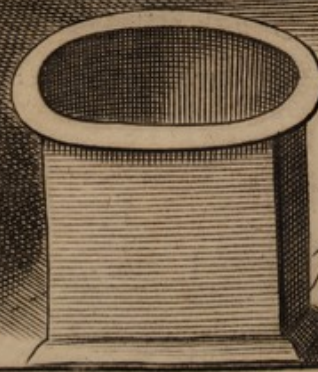
e

i

4 1/2 2 g

2 1/2

12.4.2.

N.2

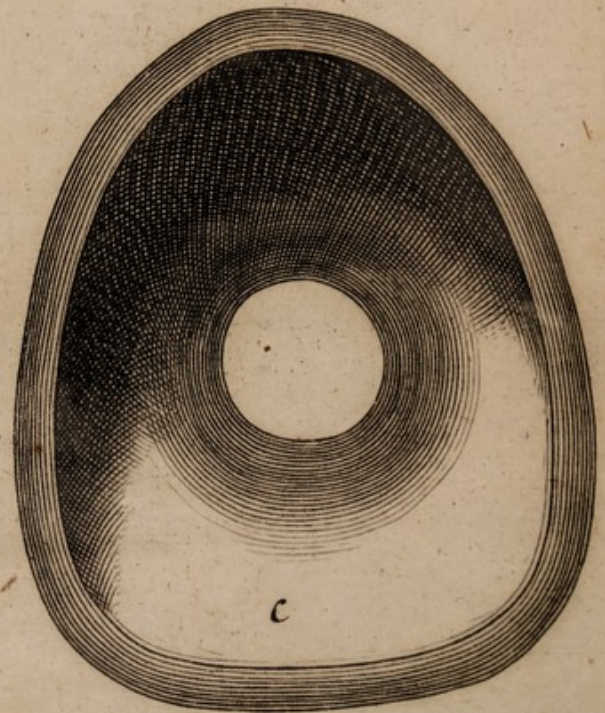
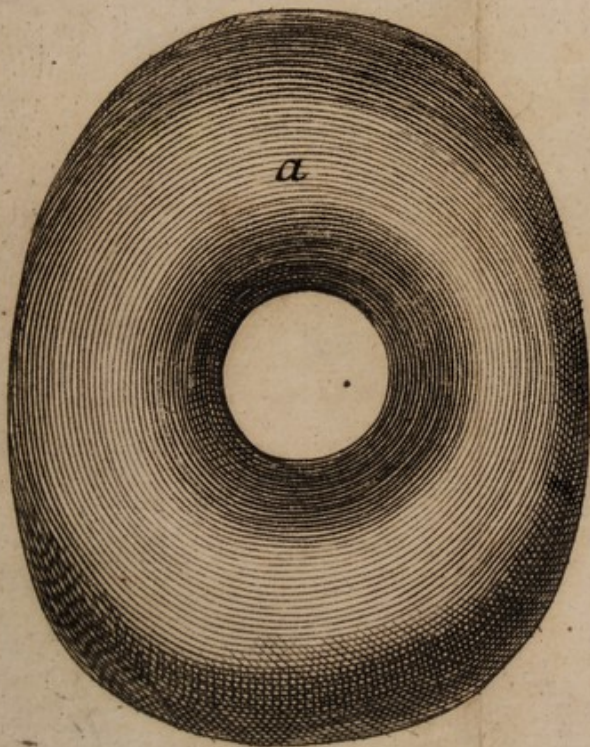
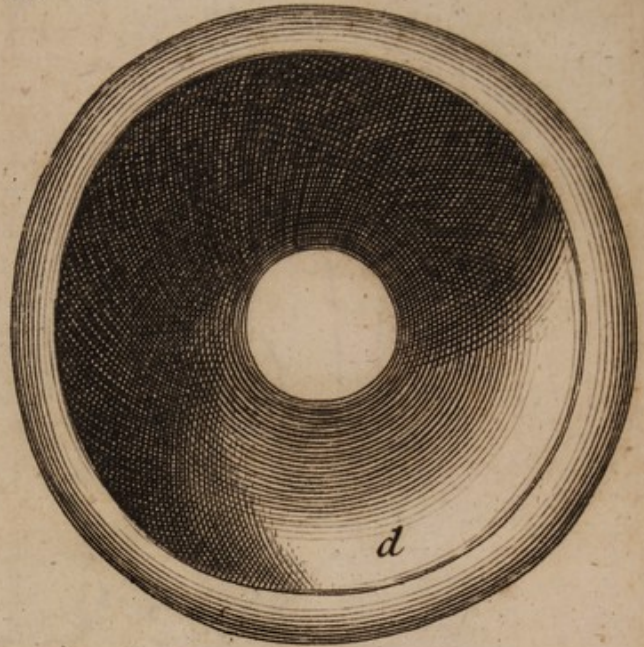
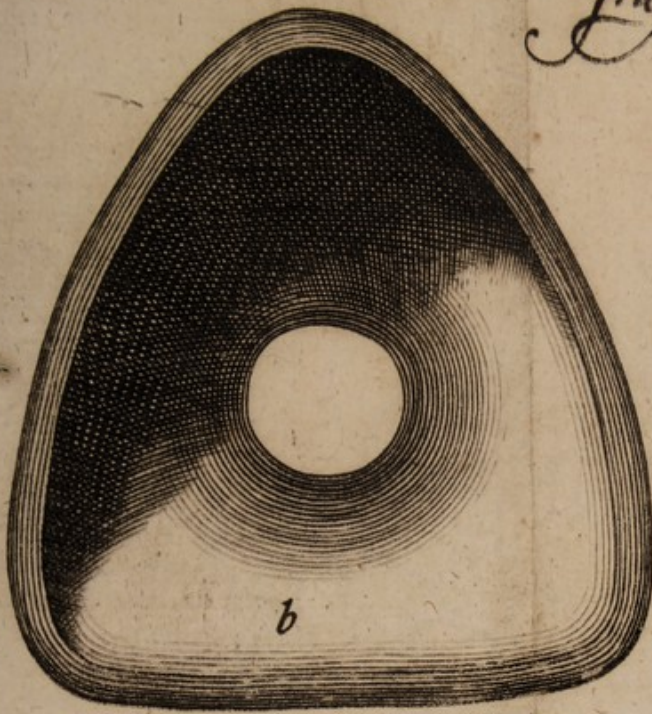
voet

Fig: 25.

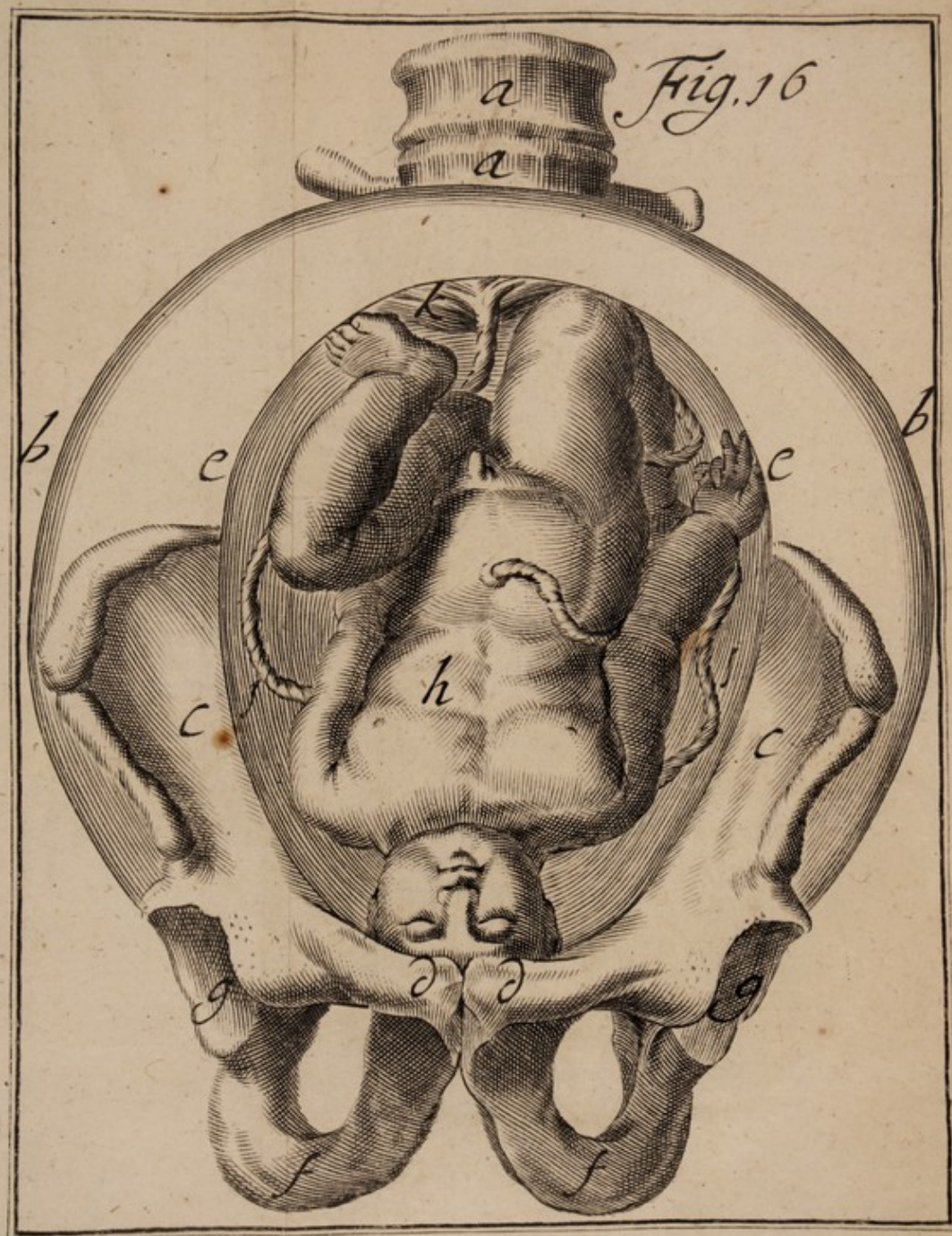

Phi: Boultals fecit.

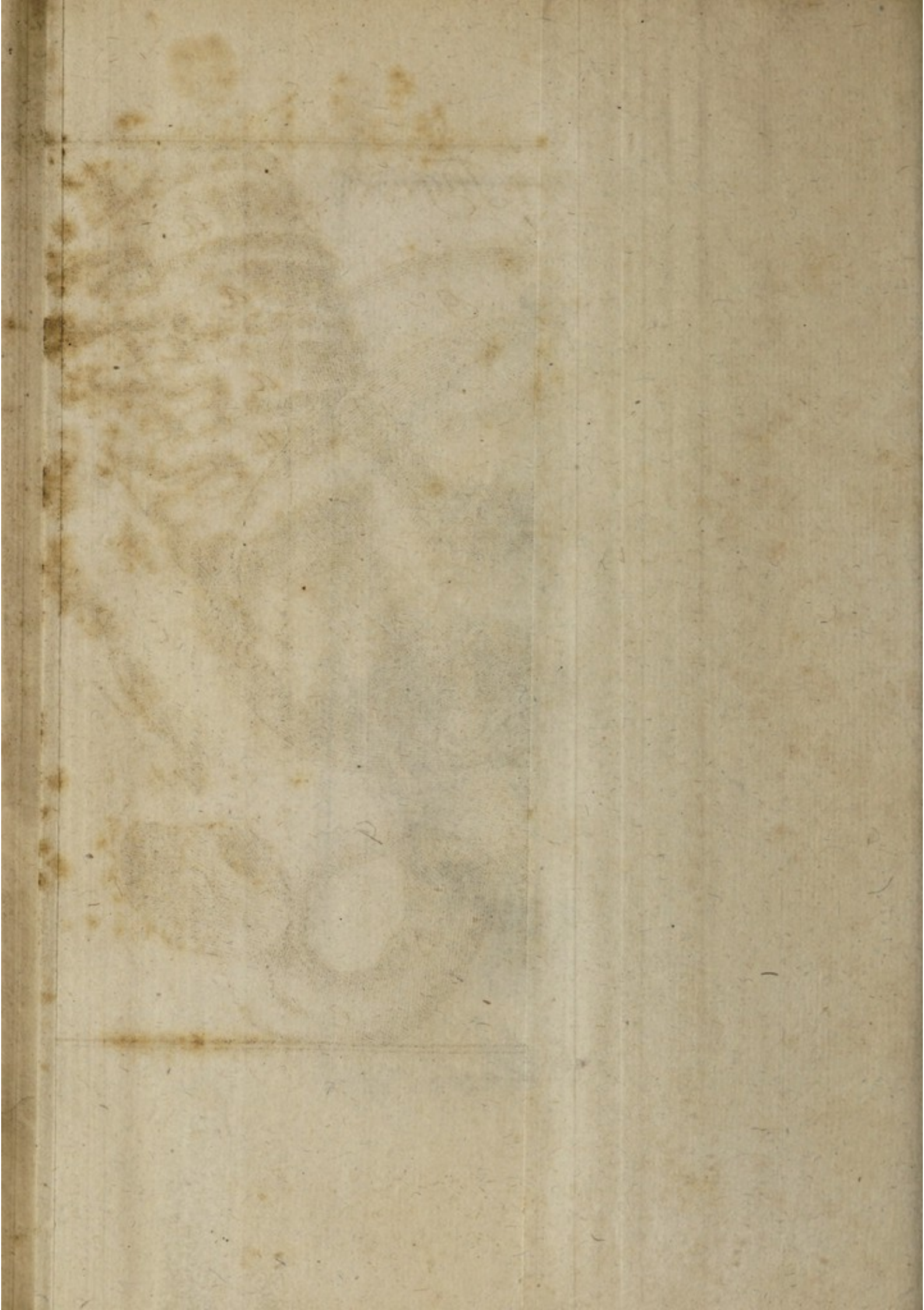

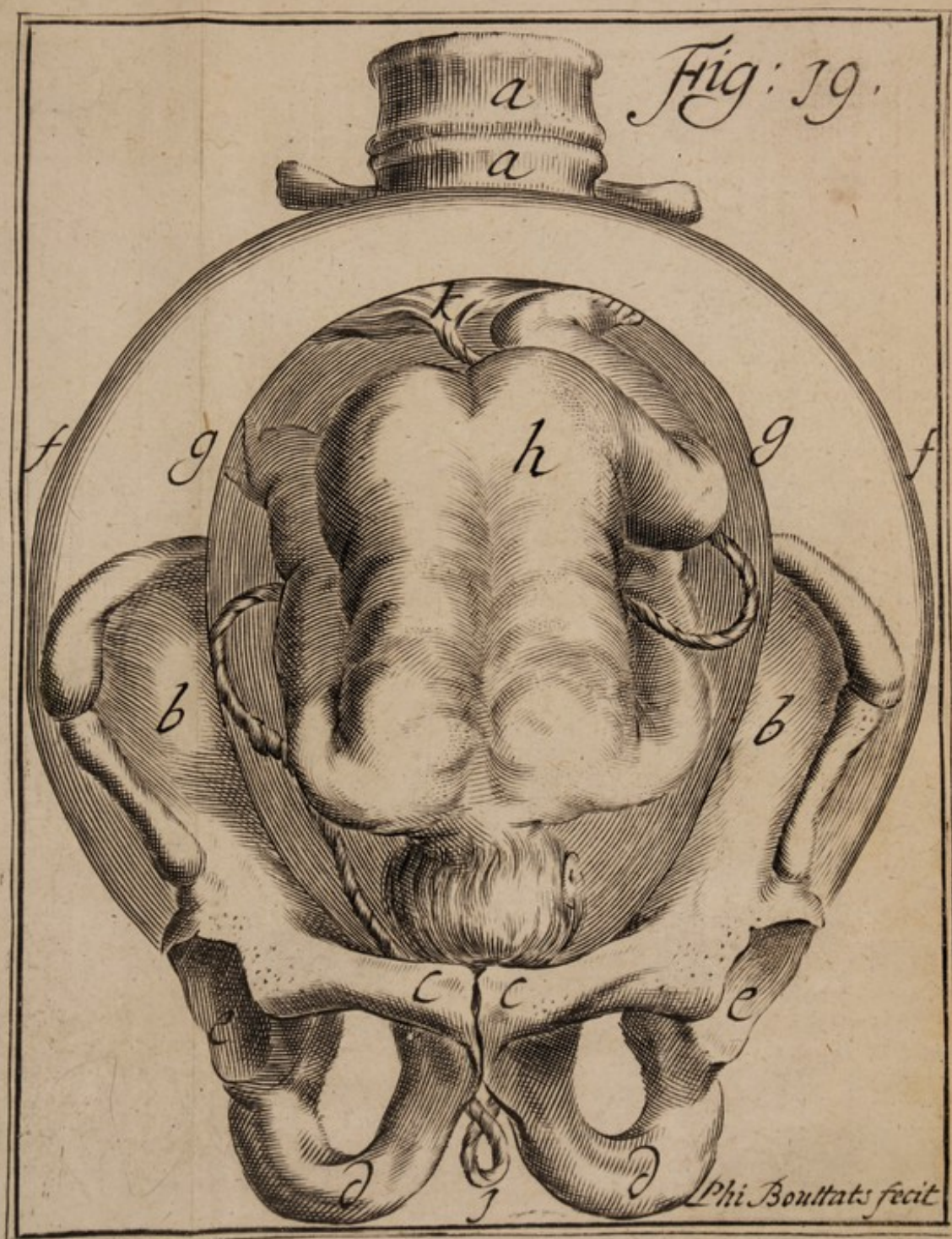

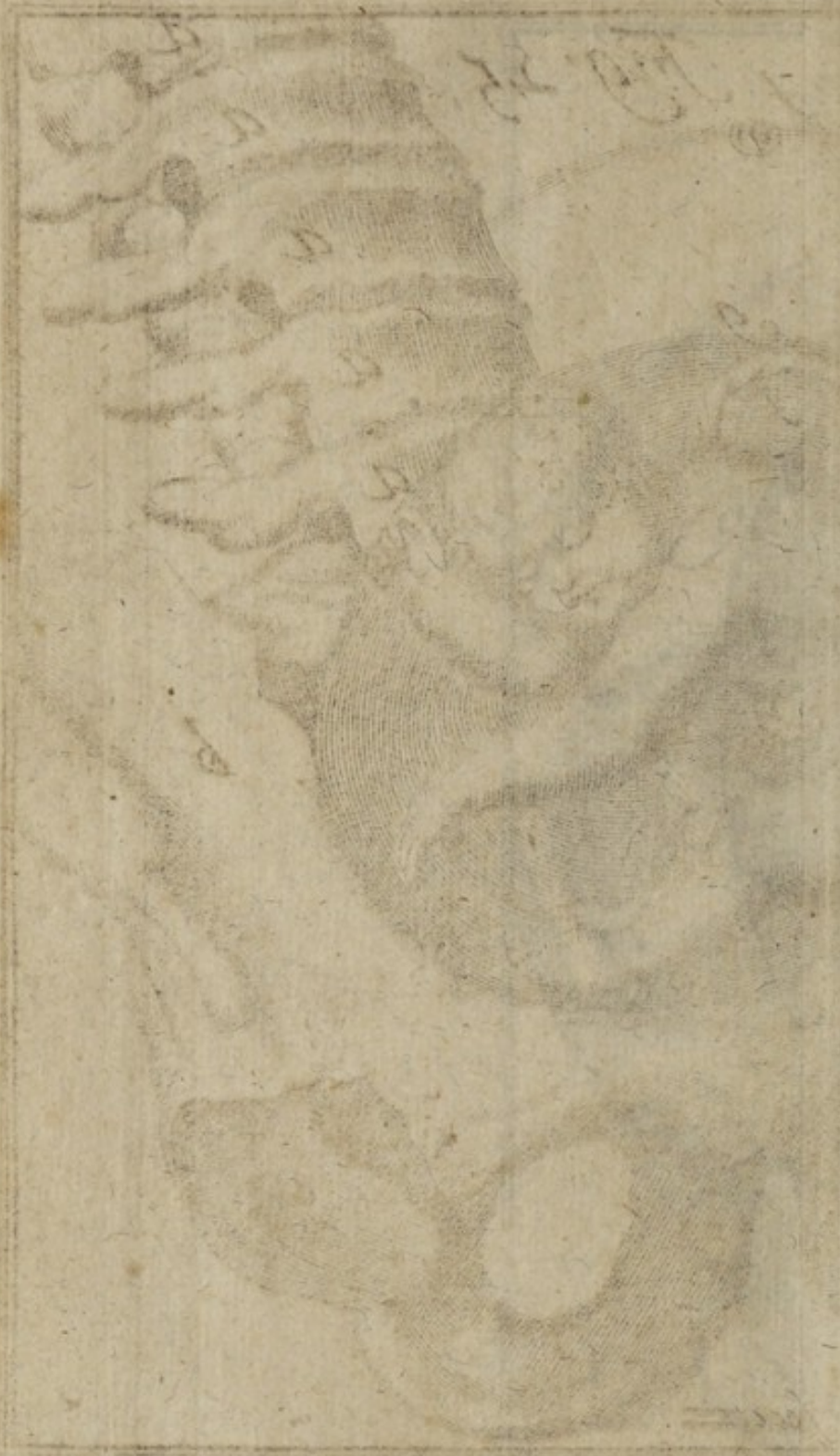

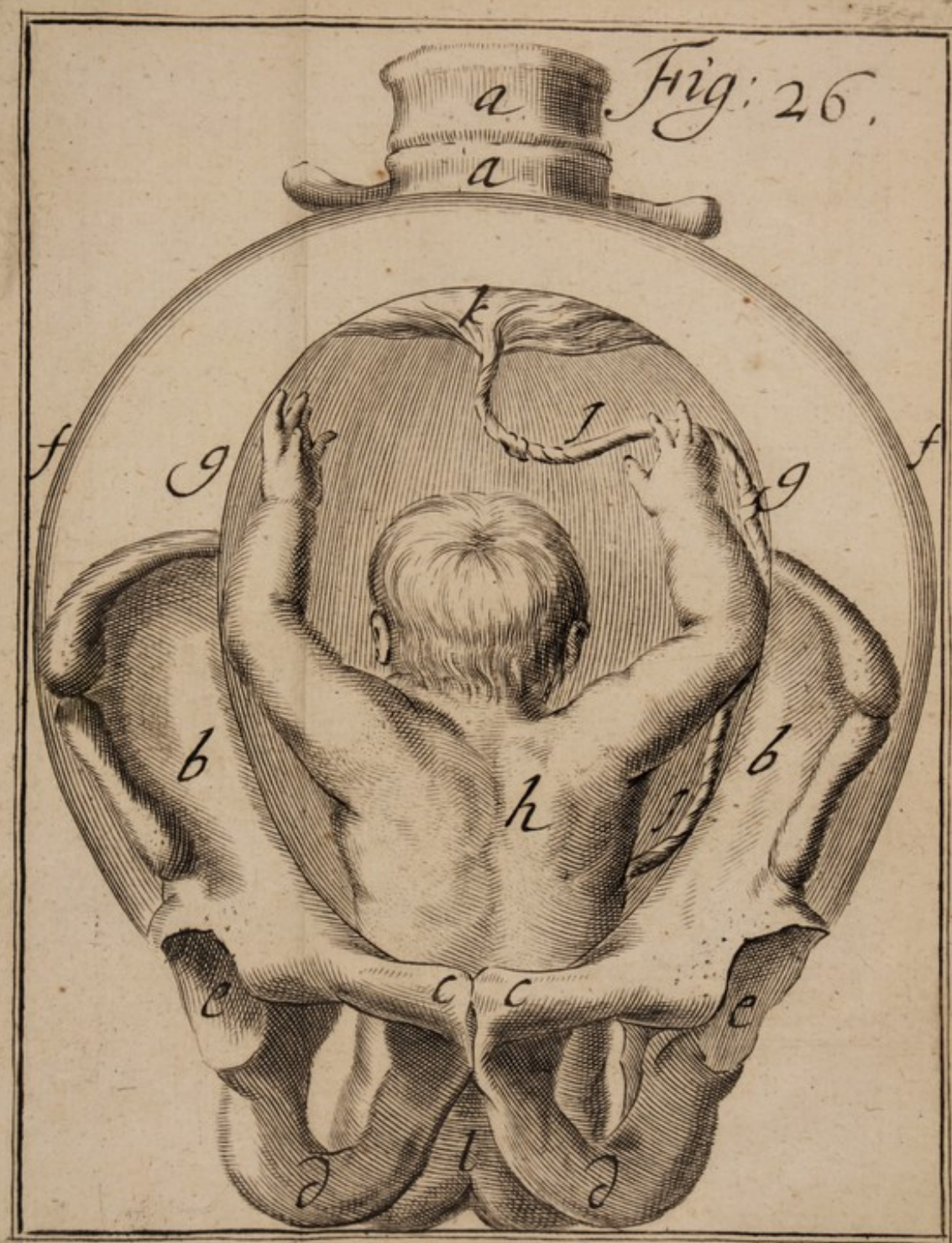

Hand 30

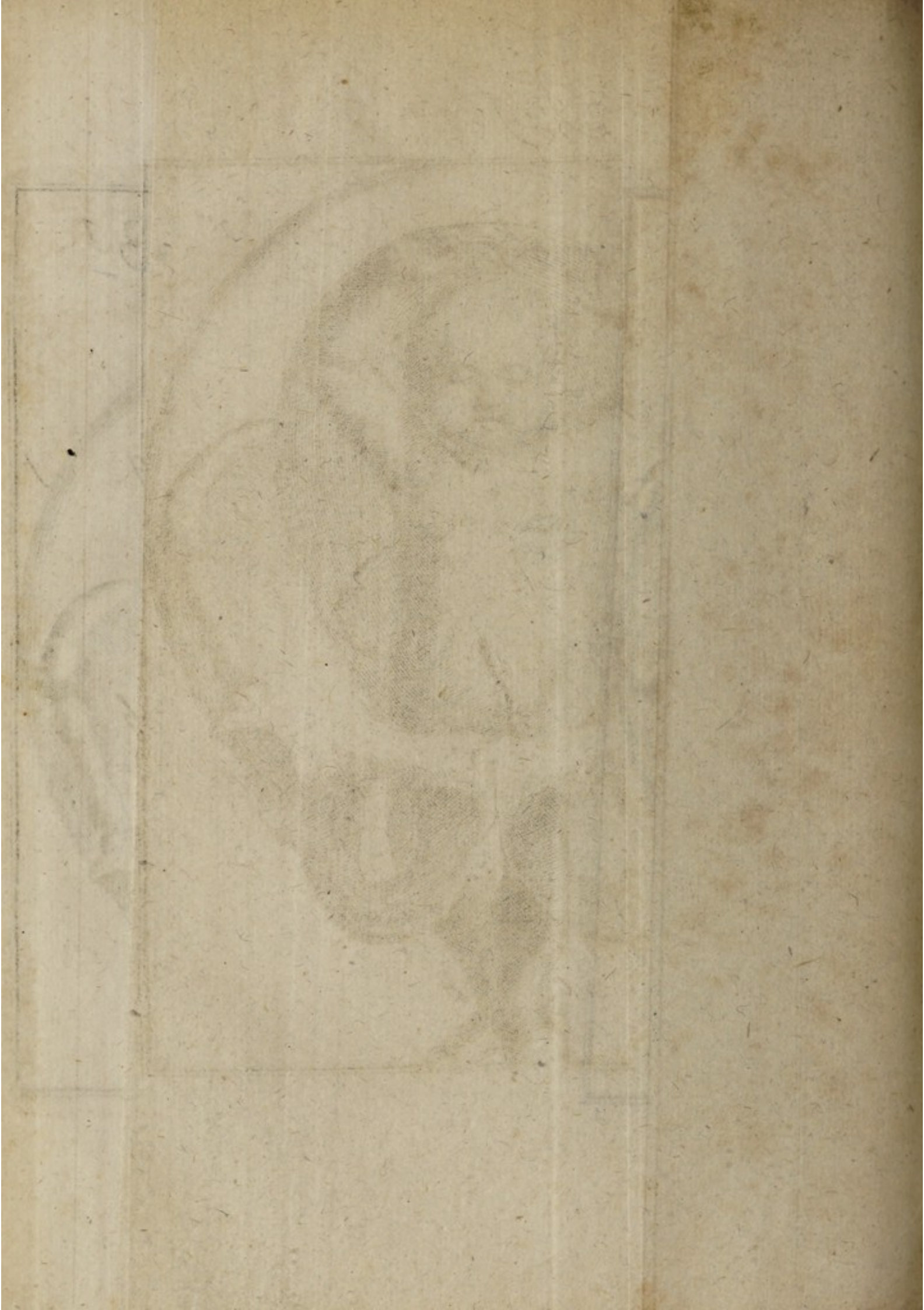

Fig: 32

Fig. 33.

Philibertus Bouittats. I fecit:

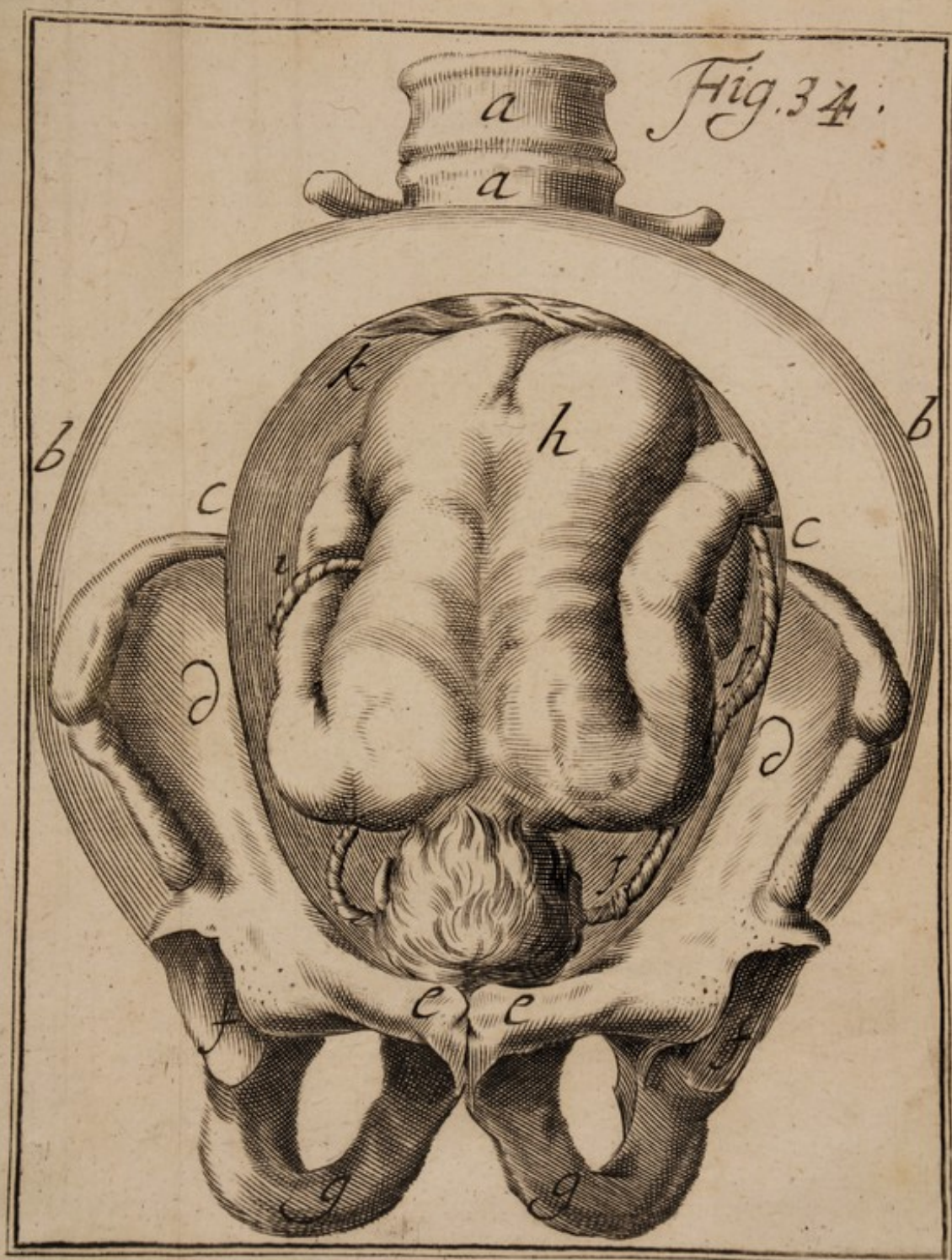

Fig. 35.

Fig 36.

